UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A

VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

SZERKESZTIK:

Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Kilenczedik kötet.

KOLOZSVÁRT
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL
1896.

A IX. kötet tartalma.

Költemények.

Lap.

Év fordultával. Nagy Lajos 4
Az élet. Sántha Károly 17
Ima. Tarcsafalvi Albert 23
Honvéd temetésnél. Nagy Lajos 35
Miért üldözsz engemet. Rédiger Géza 49
A történet könyvéből. Tarcsafalvi Albert 58
Kezdjük a nemzeti imádsággal 81
A megváltó és a sütő asszony. Végh Mátyás 68
Milleniumi hymnus. Nagy Lajos 85
Hymnus. Tarcsafalvi Albert 87
Pippa dalaiból. Józan Miklós 90
Ezredévi ünnepünkre. Ferenczi Kálmán 101
Ünnepeljünk. Murányi Sándor 116
Király Hymnus. Józan Miklós 1 9
Keszülődés Tarcsafalvi Albert 145
Budapesten. Taylertől. Józan Miklós 161
Hymnus. Reédiger Géza 163
Az ő keze. Nagy Lajos 179
A boldogság titka. Tarcsafalvi Albert 196
Karácsonkor. Dézsy Mihály 201
Első hó. Ssász András 207

Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

Hozsánna! Boros György 1
Szózat Amerikából. Dr. Brassai Sámuel 5
Uj idő küszöbén. Osváth Gábor 8
„A jövő vallása“ és még valami. X.-től 12
Mit olvassunk a bibliából? 7. 77. 92
Készüljünk a nagy ünnepre. Boros György 18
Alakitsuk meg az ekklézsiákban a D. F. egyleti köröket. Végh Mihály. 19
A rosszra való hajlam a rossz nevelés következménye-e? Kozma Elek Szabó Lajos Dr. Gál Kelemen, Dr. Brassai, Ürmösi Sándor, Mittnek Zoltán 27. 73. 140. 152
Egyetmás a hazugságról. Dr. Brassai Sámuel 36. 59
Feltámad a lélek. Boros György 50
Az unitárius kereszténység. Ferencz József 54
A megváltó és a sütőasszony. Végh Mátyás 68
Ima az ezer év ünnepére. Ferencz József 81
Eseink vallásáról 88
Az úr ládája. Deák Miklós 91
Ima. Ürmösi Károly 97
A titkos kéz irása. Simó János 100
Könyörgés Albert János 103
Milleniumi ima iskolás gyermekek számára. Rédiger Géza 155

Életrajzok és rokon-tárgyúak.

Br. Petrichevich H. Kálmán (arczképpel). Boros György 7
Három unitárius. B.-től 10
Ferencz József unitárius püspök (arczképpel) 106
Nagy Lajos (arczképpel) 177
Kolrzsvári unitárius templom. (Képpel.) Boros Gy. 194

Vegyes tartalmúak.

Lap.
Egy fiatal lelkésznek. Boros György 10
Hasznos tudnivalók Egy nagyvilági hölgy tanácsai 12
Pogány magyarok. Józan Miklós 24
Hasznos tudnivalók. Ütő Béla 26
Apróságok 28
Az ötvenes évek 41
Az unitárius papság és a millenium. Simó Janos 51
Egy fiatal lelkésznek (3. h. l) Boros György 64
„A mai Oroszország.“ Angolból Németh István 71
Irodalom 76
Föl a nagy ünnepre. Boros György 85
Millenium emlékfái 90
Elnöki megnyitó beszéd 104
Ezredévi ünnepek az unitár egyházban 108
Milleniumi tornaverseny Dr. Gál Kelemen 122
Nemzetközi unitár. konferenczia érdekében. Györfy Ferencz . . . 136
Egy pár alkalmi gondolat V. Dániel Gábor 147
Konferenczia után 162
Egyetmás a konferencziáról 158
A Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz. Dr. Brassai Sámuel 170
Az angolok rólunk. Dowson Enfild 166
Rövid tudósitás a konferencziáról 158
Régi dolgok 173
Unitárius nemzetközi kongressus Budapesten. Boros György . . . 33
Az unitár. Egyházi K. Tanács felhivása. Boros György, Ferencz József 40
Közgyülések Háromszéken Tudósító 137
Egy ezredévi unitárius gyülés. Boros György 150
Az egyh. körökből. Német István. Jelenvolt Kis László 153, 170
Képek az egyházak életéből. Kelemen Albert 65
Unitárius lelkészkör érdekében. Kelemen Albert, Boros György . . 173
Unitárius lelkész kör alapszabályai 24
Lesz-e már lelkész kör Német István 124
Az unitárius lelkészkör Boros György 130
Tört sugarak. Tarcsafalvi Albert 172
Elnöki megnyitó 179
A D. F. egylet XI. közgyülése 188
Egyházi és iskolai mozgalmak 14, 29, 44, 77, 94, 120, 124, 141, 156, 174, 190, 218
Egyleti élet és munkásság 14, 31, 46, 79, 95, 111, 128, 143, 159, 191, 219

A DÁVID FERENCZ EGYLET NÉPSZERÜ KÖNYVTÁRA.
Szerkeszti: BOROS GYÖRGY egyleti titkár.
I. szám.

KÉPEK AZ UNITÁRIUS VALLÁS TÖRTÉNELMÉBŐL.

A FEJEDELEM ÉS PAPJA.

VERSBE FOGLALTA:

TARCSAFALVI ALBERT.

ELŐSZÓ.

Édes szekely népem, tehozzád beszélek,
Egyszerü vagy te is, s egyszerü ez ének.
Hát én nem is tudnám czifrázni a dolgot,
Egyenes lelkemből egyenesen szólok.
A te szived is nyílt, tiszta és egyenes,
Bár juthatnék ahoz közelebb-közelebb.
Ott van a te hited, vágyaid ott élnek,
Oh bár csak egy húrját rezgethetném én meg.

Im azokról, a kik múlt időkben éltek,
Felmutatok egy-egy gyenge, halvány képet,
Szeretném, ha erről ismernék, kik látják,
A letünt kor némely igazi vonását.
Szeretném, hogy a míg messze múltba nézünk
Egy jobb, szebb jövendő legyen a reményünk,
Hogy a hivők tömött sorokban álljanak
Őseinknek tiszta lobogója alatt.

János Zsigmond.

A virradat

Valamikor régen — negyedfélszáz éve —
Oszladozni kezdett a sötétség éje.
Itt is, meg amott is kicsiny mécs világa
Vetett egy-egy súgárt a nagy éjszakába.
Kicsinyke volt a fény, mert hát bizony bajjal
Bontakozhatik ki az éjből a hajnal.
Elébb egy súgár jön, azután a másik,
Végre a nap tiszta fényessége látszik.

Szomoru volt akkor édes hazánk sorsa,
Egyik rész adóját a németnek hordta,
Félhold ragyogott a másik résznek várán,
Azután váltá meg piros vére árán.
S mely a Hargitától a Tiszáig terjed,
János Zsigmond király birta azt a helyet.
Nemzeti király volt, vére a mí vérünk,
Áldott az emléke, beh sok jót tett nékünk!

De hogy egyik szavam másikba ne öltsem,
Az a kigyuladt mécs lobogott erősen.
Egy-egy tévedt súgár eljutott belőle
Sokaknak szivébe — a hazai földre.
Kik nem érheték meg új idők tavaszát,
Ohajtoztak téged drága *Hitszabadság!*
Édes örömükben bölcsődalt kezdének,
Mint az édes anya kisded gyermekének.

Tudós, bölcs férfiak indultak meg már most,
Szólni szivök szerint való igazságot.
A Luther s megint a Kálvin útján valók
Keresték, kutatták az igazán valót.
Ki arra a hitre, ki meg erre téré —
Hit szerint legyen a szívnek idvessége.
Bármely úton a menny nincsen tőle messze,
Csak híven kutassa, igazán keresse.

Jött aztán a hajnal egy fényes súgára,
Reásütött *Dávid Ferencz* ablakára.
Nem csak reá sütött, mintegy onnan támadt:
Lángoló szivéből onnan szerteáradt.
Elsőbben az új fény alig-alig látszik,
Szétárad kunyhókig aztán s palotákig.
Régi krónikák azt hirdetik felőle,
Hogy lobogó lángra gyúlt minden szív tőle.

Dávid Ferenczünknek a magányban, csöndben
Gondolati égtek egy-egyre hőbben.
Percz alatt a lélek messze-messze ér el —
Ő is társalkodott édes istenével.
Gondolati régibb gondolatit verték
S egyszer csodás ihlet szállta meg a lelkét.
S kiált nagy felszóval: Eddig bármit hittem,
Te vagy igaz Atyám: *egyedüli Isten!*

Nem volt ő csupán csak a szó kimondója,
Megtalált hitéhez hivőket toborza;
Vagy nem is toborzott, hisz az igaz szónak
Gyűlnek a hivei, ha ma nem — hát holnap.
S még azt is ki tudná, szerteszéjjel hányan
Jártak olyan formán, mint ő a magányban?
Kik ugy érezének, számok nem volt kevés,
Elég, ha említem Blandratának nevét.

Elsőbben a szivek égtek csak magokban,
Mint gyönge zsarátnok, a mig lángra lobban,
De azután rendre folyton folyvást terjed,
Egy két szikra volt s már belepi a helyet.
Oltani próbálják, hanem mindhiába,
Mind jobban lobog az istenadta lángja.
— Igy volt bizony, igy volt s nincs is csoda ebben,
Sok gyújtó anyag volt akkor a szivekben.

Az leve azután a dolognak vége,
Hogy minden eljutott a király fülébe.
Komoly történet ez s hogy eshetett volna,
Hogy az éber király mitse tudjon róla.
Olyan volin' ez, mintha én őrölnék már ma,
— S mitse tudna róla a falu molnára.
Királynak az ország, molnárnak a malom,
Bármily jó sorsban is örök aggodalom.

Hát bizony a király tudott, tudott róla
S még olyant is érzett, a miről nem szóla.
Ép olyan gondolat hevitette vérét,
Hanem elhagyta még, hogy egy kissé érjék.
Fiatal gyümölcsnek nem árt az meg nyáron
Ha ott himbálózik a leveles ágon.
Aztán különben is tudta már előre,
Hogy ha jó a gyümölcs, megérik időre.

Elve volt s tűrelmes ember erre rájut:
Legyen katholikus, avagy lutheránus,
Higyjen s imádkozzék Kálvin hite szerént,
Vagy csak egy személyben dicsérje Istenét,
Csakhogy szive, lelke épüljön e dolgon,
Hite szerint éljen, ugy is boldoguljon,
Kár volna elzárni lelkének tavaszát,
Legyen szabad a szív, legyen *hitszabadság!*

Az értelmes király ez álláspontot állt —
De az események csak fejlődtek tovább.
Sokan siettek az ujabb levegőre
S azt vették észre, hogy megújultak tőle.
Jelszóvá lett az, hogy egy Isten az égben,
Az tartja gyermekit örök reménységben,
Mindazok, kik az ő segedelmét várják,
Szent kezéből veszik a mezőn az áldást.

Egy Isten van, hivék: ez igazság örök,
Jézus közbenjáró Isten s ember között,
Kincsünk, gazdagságunk az ő tudománya,
S jó eredménye a megváltás munkája.
Kinek szive tiszta s élte igaz élet,
Munkálkodik híven abban a szent lélek,
Jézusnak példáján ki magához téve,
Számot tarthat az az örök idvességre.

Egyszerű tanitás, ki ne ért'né ezt meg?
Sokan azt mondották, ki így szól: *eretnek.*
Még azok is mondták — s ez ebben a furcsa —
Kiknek akkor nyílt a hitszabadság utja.
Szent igaznak mondták azt, a mit ők szólnak,
Az egységhivőkről: ezek káromolnak!
S hogy tanok ne rontsa a hív lelkeket meg,
Az ifjú királyhoz panaszszóra mentek.

De a király mondá: »Hűséges jobbágyim,
Béke legyen s áldás az Isten szolgáin!
Azt a vallást a mely tetszik sziveteknek,
Hirdessétek bátran a hová elmentek.
Szóljatok csak arról békén valahányan,
Kis házikókban vagy Isten templomában,
Hanem a szivetek a míg imádkoznék:
A mások hitében meg ne botránkozzék.

Tinektek is a hit és reménység drága,
Másokénak miért legyen olcsóbb ára?
A melyet a pogány aranyokban vett meg,
Az a bálványisten kellene-é nektek?
Hát ugy-e bár h'jába erőltetném rátok,
Nem is tisztelnétek, nem is imádnátok? . . .
Ha üdvöt ad nektek a hit, a tiétek —
Szivemből kivánok boldogulást néktek!

Hanem azokat is, kiket vádolátok,
Az én ajkamról nem illeti átok,
Sőt megvédem őket én királyi szómmal,
Ha valaki bántja tettel, sértő szóval.
Hitéről másokat ismerni nem lehet,
Az ismertetőjel csak a cselekedet.
Nem nézem, imára mely templomba mennek,
Ha oltalmazói a békének, rendnek.

Aztán különben is én tőletek kérdem:
Eretnekség van az egy Isten hitében?
Avagy épen arra feleljetek már most,
Szivesen mennétek ti egy más oltárhoz?
. . . Nem mennétek, nem, nem s most azt mondom néktek:
A szivet, a lelket ne kényszeritsétek!
A vallás tanai mind isteni dolgok,
Hadd legyen azokban minden ember boldog.«

János Zsigmond szavát aztán tett követte,
Erre is, arra is ment az üzenetje:
»Veszedelem abból nem származik rátok,
A mit hisztek, bátran csak prédikáljátok.
A gondolat úgy jó, ha jól meg van hányva
És minél erősebb annak bizonysága.
Úgy láttam, hogy sokan szólják az igazat,
Hadd győződjünk meg hát, melyik az *igazabb?*

Erre már csakugyan egy kis vihar támadt,
Megnyitották sorát a nagy hitvitának.
Egyik sem engedett, a másik sem hagyta —
Beh sok gyülölködés származott miatta.
Ezekre az ember rágondolni átall —
S mégis az igazság nyert a vita által.
Szikrázik a vas is a kalápács alatt,
Hanem hovatovább látszik rajt' az alak.

De hogy az igazság még nem szürődött le
Egyéb is történt mi a vitát eldöntse.
Nagy haladás volt az a fejlődő korra,
Hogy nyomda épült föl a királyi szóra.
A gondolatoknak megmarad életük,
Ha az utókornak adják át a betük,
A szót pedig egyik a másiknak adja
S történhetik az is — később letagadja.

Mi változás történt — képzelhetni már most —
Érett gondolattal kezdtek a vitához,
Tizszer megfontolták a velejét, magvát,
Hogy a mit leirtak, nyomtatásra adják.
Egynél az igazság szép díszbe öltözött,
Másiknál ott bujkált csak a sorok között.
Olyan is volt (ezzel senkit meg nem szólok)
Á ki kinyomatott egy-egy gyönge dolgot.

A dolognak magva is abban van épen,
Törekedni kezdtek, hogy irjanak szépen,
A gondolat kapjon lendületet, szárnyat,
Akkor talán inkább a pártjára állnak,
Hitben az igazság ha tán soh'sem dűl el,
Igy tán egy-egy eszme megtisztul idővel.
A hitviták során irodalom támadt
S ez is való kincs, mert *nemzeti szolgálat*.

Azt vevé ezután a király eszébe,
Hogy törvény oltalma, törvény segitsége
Akadályozza meg sokaknak a vesztét,
Az új hitnek is ez a legjobb kezesség.
Mert akárhogy is csak halandó az ember
S a felváltott kézben változik a fegyver,
Más király jön, hogyha az egyik meghala
— De annak is parancs a törvénynek szava.

Es épen azért, hogy létesüljön vágya,
Országgyülést hivott a király Tordára.
Egy Isten hitében, hogy sok időt értünk,
E gyülés adott rá kezességet nékünk.
Azt mondották ott ki, nem szóban — törvénybe:
»Be van oltva a hit az ember szivébe,
Imádkozzék ki-ki úgy, a hogy szándéka,
Mert a hit Istennek drága ajándéka.

Senkitől elzárni nem szabad, nem lehet
Azt az útat, a mely az egekbe vezet,
Semmi biztatással, vagy megfenyitéssel,
Se átkos szavakkal, se kényszeritéssel.
Városokon, falun élő gyülekezet
Olyan prédikátort tartson, milyent szeret.«
(Fontos esztendő volt s tartsd csak te is meg ezt,
Irva ezerötszázhatvannyolcznak jegyezd.)

Immár talán igen is sokat beszéltem,
Még hallgassátok meg, egy szavam van nékem.
Habár a vitáknak soká nem lett vége,
De lett egy látható, egy nagy eredménye.
Hitben az igazat ki kereste váltig,
Azt gondolta egyszer, hogy az immár *látszik*.
Világosan szólok: a király végtére
Az unitárius hitvallásra tére.

Követték azután őt az országnagyok
S hitünk a korona szép fényében ragyog.
Ott ragyogott bizony s hová fénye ére,
Sokan tértek át az egy Isten hitére.
. . . De most szakadjon is vége hát a szónak,
Ha mindent elmondok, azután mit szóljak? . . .
Dávid Ferencz hitünk megalapitója,
Most már a krónika hadd beszéljen róla.

Dávid Ferencz.

I. Keresd az igazságot.

— Ki volt Dávid Ferencz? Kis kunyhó szülötte
A kies Erdélyben kincses Kolozsvárnak.
Talán egy aranyos szép kikelet hozta
Forró kebelére édes jó anyjának?
Vagy akkor született, a mikor a fecskék
Hűvös őszi tájon szállnak messze-messze,
S olykor olykor aztán — hol tanyájok veszték —
Reá gondolnak a régi jó ereszre? . . .

Gyermekéveiről sem maradt fenn emlék,
Utoljára is hát ki gondolta volna,
Hogy még valamikor hires emberré lesz
A ringó bölcsőnek kicsinyke lakója? . . .
Hej, pedig hogy az lett, ti is jól tudjátok,
S szó a mí szó: én is erősítem egyre,
Hanem ennél is még, míg szólok hozzátok,
Jobban kitünteti a történet rendje.

Nőtt, nőtt, gyarapodott a kis fiu szépen,
S minél inkább, annál szomjasabb volt, lelke.
Mint az ifju inda a bokornak ágát,
Ő is a tudományt lelkéhez ölelte.
Messze földre ment el, hogy betöltse vágyát,
Hallgatni tudósok bölcs, okos szavára,
Nehéz gondolatok zavarták az álmát,
De azokból épült később *erös vára.*

Azután hazajött meggyűjtött mézével,
Mint a kasnak méhe a rét virágjáról,
Milyen sokat tanult, mennyi kincset gyűjte,
Sokan megismerték mindjárt a — szaváról.
Nem kereste itt-ott sokáig a pályát,
Az Úr oltárához áldozatra állott,
Hogy annak szolgáljon, kinek nevét áldják
A dalos madarak, mezei virágok.

Áldozott, áldozott . . . hanem küzdött lelke,
Mint a teherhordó küzd a járom alatt,
Bilincsekbe verte a hitet a kényszer,
S jaj, jaj azoknak, kik szivökből szólanak . . .
Máglya lobogása látszik a határon
S mintha hallszanék a sóhajtás is hozzá,
A kik ezt szerezték, hogy adják majd számon? . . .
A csillagos ég is mintha megátkozná.

Elsőbben hivé, hogy az egyház erében
A vérnek nyilt, szabad lüktetése indul,
Rendre-rendre aztán a vivódó lélek
Menekszik a gondtól, menekszik a kíntól.
Megmarad az egyház, új eszméket veszen
— Mint folyó csermelyt és patakot — magába,
Visszavonás, harag nem lesz a sziveken,
S nem lobog e földön a máglyának lángja.

De a midőn látta, hogy a régi egyház
Ujitásuk ellen bástyafalat épit,
Ö is oda állott tettével, szavával
S az omló falaknak nagyitá a résit.
Nem ijedt meg attól, ha a hatalmasok
Szemöldökeiket kissé összehuzták,
Kebelében erős, vágyó lélek lakott,
Keresni mindég az igazságnak utját.

Ez igazság utján szivvel és lélekkel
Luther tanainak volt védelmezője,
Meg is állotta jól, becsülettel helyét,
Nem panaszolhatott senkisem felőle.
Ezt a hitvallást ő nagy tudományával
S ékesszólásával oltalmazta, védte,
Barát és ellenség egyaránt reá vall,
Hogy érdemes is volt a püspöki székre.

Igen szép állás ez, nyugodhatott volna
Szerzett babérain késő vénségéig,
De a gondolat is olyan, mint a gyümölcs,
Fejlődésbe indul s rendre-rendre érik.
Az volt a nagy kérdés, hogy a bor és kenyér
Az urvacsorában Jézus *teste* s *vére*,
Avagy azt a hívek különös jelképpen
Veszik a Megváltó emlékezetére? . . .

Sokan azt mondották szentnek és igaznak,
Dávid Meliussal ez utóbbit hitte,
S ez a fontos kérdés a Luther egyházát
Megosztotta s később szakadásra vitte.
Igy történt, hogy Dávid elhagyta a helyét
S oda állott Kálvin követői közzé
Sokaknak tölté be ezáltal a kedvét,
Hanem a másik rész rágalmazni kezdé.

Vallást változtatott? . . . Hát mí is van abban
Oly korban, a midőn forrongnak az elmék,
Egyik új gondolat a más gondolatnak
Szedi ki alapját, ássa meg a vermét?
— — — Forrongott a világ, változott az ég is,
Merész lelkek néztek Isten trónja felé,
Servét munkáiban új templomot épit,
S azt az egyedüli Istenről nevezé.

Egyeztetni a két új vallás tanait
Buzgólkodó hivek gyűltek aztán össze,
S még se lett egy akol, mert az igazságot
Mindenik a maga hitéhez kötötte.
S még azok is, a kik egy oltárnál álltak,
Gondolataikban nem voltak mind egyek.
— Az eszmék harczosi merészek és bátrak
S új alkotásoknak alapjához kezdnek.

Dávid Ferenczünk volt az egyik legnagyobb
Ki az eszmék harczán elébb-elébb haladt,
Szent törekvése volt, hogy odáig érjen,
A hol nem inog a talaj lába alatt.
Ő, az erős, kinek szava messze hangzott,
Buzgó áldozatra másik oltárt épit,
Erdély bércze adott szavára visszhangot,
Lelkesülés tűze fogta el a népit.

Midőn az egy Isten hitéről tanita,
Bizonyságom az ég, nem útat cseréle.
Fönn látott egy tiszta, szép fényű csillagot,
Útjaiban egyre csak tartott — feléje.
Nem is lehet oda oly könnyen elérni,
A viaskodó ész lassan-lassan ereszt,
De a hős meg nem áll — ha az út felényi —
Készüljön számára bár egy *újabb* kereszt.

Igy tett Dávid Ferencz s aztán hogy elére
A forráshoz, melyet szomjuhozott lelke,
Itta, egyre itta életadó vizét,
S szebbnek tetszett néki a nap nyugta s kelte
Elégülten kelt fel, elégülten feküdt,
Mint a kinek rendben van az ő szénája,
Nem olvasott már a szent irásból *betüt*,
Egy az Isten, ez volt néki erős vára.

II. A munka diadala.

Egy az Isten, egy a fenséges magasba,
Egy Istenben bizzék csak a hivő lélek,
Se fönn, se itt alant nincsen neki *mása*,
Nála nélkül a szív s a lélek szegényebb.
Csak az ő trónjának zsámolyához járjunk,
Buzgó imádságban térdeinkre esve,
Az életnek örök vizére találunk,
Ha oda néz szemünk a magas egekre.

Ezt mondotta Dávid, alig többet ennél,
Szavaira mégis támadt zajos lárma,
Kik hivék, hogy igaz szőlőben munkálnak,
Csak szórták a szitkot, szidalmat reája.
Elnevezték — ej, de tán el sem is mondom —
Nem tanitalak meg annyi pogány szóra,
Könnyü kimondani — s ők nem mérték fonton —
— Sokaknak van hibás óramutatója.

Az volt, az a hibás! Annyi évszáz telt el,
Mióta a Krisztus megtanitott egyre:
»Ha valaki kővel hajitana feléd
Ne végy, atyámfia, követ a kezedbe.«
Hanem ők rádobták az ártatlanra is
Krisztus után több mint másfélezer múlva,
Kit Istennek hittek, az hiába tanit:
»Társaiddal a jót kezdd minden nap újra!«

Ámde a ki elszánt, nem hazudik össze
Mikor ellenségi bántják a portáját,
Sőt talán akkor lesz nagyobb még egy fővel,
Haragos lelkének kibontja a szárnyát.
Nem boszuért liheg, akkor nagy se volna,
Ezt a *hősi erényt* csak névről ismeri,
Hanem még csak akkor nyitja ajkát szóra,
Akkor van beszéde igazsággal teli.

Miket mondott Dávid hitéről, Istenről? . . .
Nyájas olvasóim nem tukmálom rátok,
Történet könyvében beszélnek a sorok
Mindezekről, ti csak híven olvassátok.
Csapat ellenséggel kész volt egymagában
Elszántan és bátran szállani a síkra,
Erdély történetén már kevés hiány van,
Az üres lapokat teles-teli irta.

Hanem egyet mégis híven elbeszélek,
Hogy megláthassátok, mily igazat szólott:
»A hitet senkire ne kényszeritsétek,
A vallás tanai mind isteni dolgok.
Vétek elveszteni hitéért az embert,
A melyben mennyei üdvösségét várja,
Fogjatok a kézbe egy szelidebb fegyvert
S annak erejénél sujtsatok le rája.

Ez a fegyver legyen a tiszta igazság,
Szitkozódás helyett szelid szóra váltva,
Látha a »tévelygők« könnyebben megtérnek,
Sürü homály után a tiszta fényt látva.
De ha igazságtok csak is olyan leszen,
Mint a pehely, melyet gyenge szellő elfú,
Változás történjék akkor hiteteken,
Jöjjetek mihozzánk — ne legyen más alku? . . .

S a hitnek mezején ellenséges felek
Tanulságos páros viadalra keltek,
Ki leszen erősebb? lesték, várva-várták
Az igazság után hőn sóvárgó lelkek.
A király először Gyulafehérvárra,
Majd Tordára tette át a hitvitákat,
Manapság a falak el vannak már zárva,
Oly mozgalmas időt többé nem is látnak.

Az előbbi helyen kétszer is volt zsinat,
Az utolsó folyt a király szeme előtt,
Dávid Ferencz szava legyőzött sok kételyt
S állhatatossá tett igen sok kétkedőt.
Midőn azt mondotta: »Egy Isten az égbe!«,
Hogy ne mondhassák azt: nem igazat szólott,
Akkor a bibliát vevé a kezébe
S abból bizonyitá meg aztán, mit mondott.

Hogy ki lett a győztes, hát miért is mondjam,
Egy *bevett vallással* több lett, jól tudjátok,
Durva üldözőnek hiába szólt szája,
Nem lenditett ügyén semmit sem az *átok*.
Szélvészes időben, háborgó tengeren
Remény, csüggedés közt indult meg a sajka,
De a ki ott fönn van, a kinek nevében
Kezdé meg az útat, segitett is rajta.

Mit tett Dávid Ferencz, hogy eredményt ért el,
Kicsiny seregéért mit tett azután is?
Megfelelne reá, hogyha elsorolnám,
Ma is számottevő hittani munkáit.
Hiába tenném ezt, nem látnátok ebből
Mély meggyőződését, lelke szárnyalását,
S milyen égi szikra hevitette belől?
. . . Szólhatnának azok, kik hallották, látták.

Dolgozott, dolgozott éjet nappá téve,
Örökös munkában telt csak az ő kedve,
Reá is tekintett olykor ellenére,
Minden érvelését szerteszéjjel szedve.
Édes hazánk nyelvén a mint ajka szóla,
Sokan meg is bánták, hogy vele kikezdtek,
Mélius lenne csak a megmondhatója,
Dávid győzelmének, s hogy melyik fél vesztett?

Legnagyobb munkája, mely hazai nyelven
Az egység hitét mély, nagy hatással védte:
»A hamis és az egy, az igaz Istenről,«
A ki megvigasztal, ha szenvedünk érte.
Alig szünt egy kissé ennek a hatása,
Sorba-rendbe csak jött nyomába a másik,
Szólhatott, a ki a nagy eredményt látta:
»Nem sok idő van már hajnalhasadásig!«

Hát aztán a mikor Gyulafehérvárról
Haza tért békében kincses Kolozsvárra,
S az a kicsiny sereg a vár fala között
A győzelmi babért tüzte homlokára! . . .
Miként a folyó méz indult meg beszéde,
Összeolvadt abban a köszönet s hála,
Sokaknak, sokaknak köny szökött szemébe
S a győztes vezér is könnyes szemmel álla.

Azután felállott egy nagy kerek kőre,
Hogy mindenki lássa, hogy mindenki hallja.
Fellegekbe szálló pacsirta sem gyujtott
Az erős Istenről még édesebb dalra.
Fenn a kerek kövön ő magasan állott,
S mégis oda simult nagy, kicsiny szivéhez,
Talán kételkedés se fért a szavához,
Hogy mindenki vele lelkesül és érez.

Ő nem szitkozódott, átkot se is mondott,
Nem is azt kereste, hol sebezzen, vágjon,
Hanem kinek szivét keserüség érte,
Hittel gyógyitotta, hogy többé ne fájjon.
A gondolatait kisérte az égig,
Az emberek közzé azután leszállott
Igy kötötte össze kezdettel a végit —
Sötét földünkkel a fényes mennyországot.

— Ej, a lelkesülés megszédit elragad,
A szónok mesterét a sokaság várja
És a hogy elhangzik az utolsó ige,
Száz meg száz kar nyúlik, hogy kapja fel vállra.
Az ősz Heltainak izmosul a karja,
Pedig úgy hallottam, hogy gyenge volt elébb,
Én nem tudom, majd más feleljen meg arra:
Szive tette olyan erőssé a kezét? . . .

Az volt a diadal: Ujjongva vitték be
Dávid Ferenczet a piaczi templomba,
S az egész Kolozsvár kicsinye és nagyja
Egy Isten hitére által is tért nyomba.
. . . Ma e kő ereklye, őrzik az utódok,
Őrizzék is meg a múlt emléke képpen,
Telnek órák, idők, emlékezzünk rólok,
Osztozzunk a múltak szent örökségében.

III. Hü mind halálig.

Elmondottam előbb, hogy terjedett hitünk
Hargita hegyétől a szőke Tiszáig,
Azt is elbeszéltem, unitárius lett
Egész udvarával maga a király is.
Tudom gondoltátok a fő püspöki szék
Dávid Ferencz mellett nem szállhatott másra,
Hanem reá, a kit oda is elkisért
Mélyen érző szive, alapos tudása.

Új, hivatalában alkotott, teremtett,
Épen mint azelőtt, épen úgy mint régen,
Bármily magas polczon — ezt tartotta mindég —
Erény a munkásság, a tunyaság szégyen.
Biztatta a gyengét, a félénket, gyávát,
Azoknak szükségök volt biztató szóra,
Oszlatta a népnek a tudatlanságát,
Szólott: »Ébredjetek, ütött már az óra!«

Hanem aztán egyszer csak szomoru hirt hall,
Melynél szomorubbat nem hallhatott volna:
János Zsigmond meghalt, a jó király immár
A mélységes sirnak leszen a lakója.
Mintha sújtó villám vágott volna közbe,
Megrebbent a csapat, mi lesz immár véle,
Látta, miként omlik reményvára össze,
Miként kerül majd az ellenfél kezére.

Nem éltét féltette, hiszen az nem drága
Azoknak, a kiknek helyén van a szivök;
Hanem a *lobogót*. Ej, sokan tudták azt,
Hogy ellenségeik rosszabbak, mint hirök.
. . . Igy kell-e eltünni, igy kell füstbe menni
Annyi édes tervnek, annyi szép reménynek,
S ne is maradjon meg semmi vigasz, semmi? . . .
— Nem egyébért, hát e kérdésektől félnek.

Első csapás képpen erős békot raktak
Hogy fel ne is tünjék — előbb a sajtóra.
Ez annyit jelent, hogy a mit parancsolnak
Mindenki azt mondja, mindenki azt szólja.
Ha olyat irna be, mi nem tetszik másnak,
Kérlelhetetlenül kitörölik onnan,
A bemázolt lapot visszaadják másnap,
Vagy a másik *évben*, hogy irja le jobban.

Az egységhivőket érte más csapás is,
A mi sajátjuk volt, elvették a nyomdát'
Talán azt gondolták, sok is a baj véle,
Helyettök a munkát majd ők — ki is nyomják.
. . . Aztán összegyültek, összesúgnak-búgnak,
Meghányják a dolgot, gonosz tervet főznek,
Csak az küzd, fut, fárad, kit majd *elárulnak*,
Kerekét kötve meg az újult időnek.

»Hajrá, mind utána felhúzott sárkánnyal«
Szólnak a vadászok, üldözve a vadat,
S a csapat megindul sorokba beosztva,
Még a föld is döng a nehéz léptek alatt.
Egyik megkerüli, hogy szembe találja,
Másik oldalt veszi az útját feléje,
Csak a czéljok egy: a nemes vad halála,
Vérszomjas lelköknek ez édes reménye.

Kissé más formában ilyen volt bukása.
Dávid Ferenczünket vették így űzőbe,
Lett volna csak kisebb szive bátorsága,
A sor elejéről rég ki lett voln' dőlve.
Ez üldözéseknek az volt eredménye:
Dávid Ferencz mellett a sorok ritkultak,
Az egyik elesett, más elállott — félre;
Ijedtében sok eltéveszté az útat.

Olyan is volt elég, a kinek a hitnél
Egyéb is kellett még: az udvarnak fénye,
Láthatta, hogy oda hogy csinálnak útat,
Hacsak nem ült sötét hályog a szemére.
Ilyen volt Blandrata, ki Dávid Ferenczczel
Fogadott a hitben minden közösséget,
Addig más volt, mig a remény nem veszett el,
Hanem most beállott áldáz ellenségnek.

Fokozott erővel indult meg a hajsza
A legerősebbik, Dávid Ferencz ellen,
Ha szünt az üldözés: »Rajta, újra rajta!«
S csak úgy bomlott egyre nyomába az ellen.
Socini, Blandrata, a kik tőle épen
Bizalmat csikartak a barátság révén,
Elhagyták, megcsalták, *eszközökké* lettek
Megbuktatására, önczéljoknak élvén.

Azután . . . azután fogságra hurczolták,
S hitéért felette mindjárt törvényt láttak.
Hej, kincses Kolozsvár épen kellett ekkor
Nyugalmas lakhelyül a jézsuitáknak.
Betegen vitték el, meg sem is sajnálták,
Árva gyermekei siratták — hiába!
Elgyöngült testével — igy irják, kik látták —
Oda került aztán a dévai várba

Utolsó óráin börtöne falára
Vagy tán a szivekbe, e szavakat véste:
»*A szent igazságon nem veszen diadalt*
Pápák kardja, kereszt, se a halál képe!«
E szavakat mondva, lelkét kilehelte,
Megszűnt számára e súlyos földi élet,
S kiért meghalt, kinek életét szentelte
— Megtért egyedüli, igaz Istenéhez.

Nehéz felhők szállnak a dévai várra,
Fölötte borongnak, el se mennek onnan . . .
Képzelődő lelkünk álmodja csak tán ezt,
A midőn elborul csendes fájdalomban? . . .
. . . Hej, ti Báthoryak, hej, ti gonosz bírák,
Most beszéljétek ki, el se tagadjátok:
A csillagos égből a jóságos Isten
Haragos kedvében sujtott-e le rátok? . . .[1])

Egy példa. ára 10 kr. 100 pld. 6 frt. 200 pld. 10 frt. 300 pld. 12 frt. Megrendelhető Boros György D. F. egyleti titkárnál. Kolozsvárt rózsa utcza 2 sz.

[1]) Dávid Ferencz vértanuságának okozói közül Socini üldözdöztetve halt el, Blándratát unokaöcscse fojtotta meg, Kendi Sándor vérpadon végezte életét. A Báthoryak nemzetsége is nemsokára kiveszett, B. Kristóf családjának utolsó sarja az a féleszü Zsigmond volt, a ki jezsuitáival tönkre tette úgy önmagát, mint országa jóllétét is.

Gámán János Örököse könyvnyomdája kolozsvárt.

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Január. 1. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Báró PETRICHEVICH HORVÁTH KÁLMÁN.

Szövegét lásd a 7-ik lapon.

Hozsanna!

Hosanna! Áldott legyen ki jött az Urnak nevében! Áldott légy te ujesztendő: magyarok reménysége, magyarok édes álma.

Ezer esztendeje hogy e föld, a magyarok földje. Ezer esztendeje, hogy magyar vér áztatja porát, magyar kéz forgatja göröngyeit.

Ha megszólalna minden hely, a melyhez e hon határai között egy-egy nagy emlék fűzi a magyart, nem lenne néma a legelrejtettebb barlang, s a legmagasabb sziklacsúcs! Az beszélne a tatár, török s más ellenség elöl menekült reszkető nők s siró gyermekek keserveiről, ez arról a hősi bátorságról, a melylyel a honszerző, honvédő és honszeretö férfiak sasfészkeiket épitették, hogy abból az ellenség nyilait visszalőhessék.

Csak egy pár hónap még s megindul Árpád népe fel ös Buda felé, hogy onnan nézzen vissza egy fényes és dicső multra, s tekintsen be az ismeretlen jövőbe.

Ebben az esztendőben már nem leszünk — ha Isten is úgy akarja — nem leszünk ellenfelek, sem ellensegek, sem felekezetek, sem nemzetiségek, hanem leszünk *honfiak*, hivek, igazak és háládatosok.

Hála kél ajkára még a hitetlennek is, mikor többet ér meg, mint a mennyit remélt. Hálával tartozik mindaz, a ki a négy folyó mentén és a hét vár között szivta kebelébe azt a léget, a mely éltet táplál és melegit, ugy mint semmi „a nagy világon e kivül" De vajjon összhangzó lesz-e az örömrivalgás? Vajjon zavartalan lesz-e a nagy, fényes ünnep? Aggódunk hogy nem egészen, hiszen mikor élvezett a magyar bánat nélküli tiszta örömet? Talán soha, talán még most sem fog élvezni ilyet.

Mi látunk egy-egy vészfelhőt, melyből még vihar is lehet, de érezzük, hogy nekünk a béke olajágát, a boldogság jelvényét kell feltartanunk, hiszen ki nem veszíti el reménységét, ha elveszitjük mi egyház? Ki szól vigasztalást, ha nem mi, a kik szólunk az Urnak nevében? Kinek van evangeliuma, ha nem nekünk, kik egy eszméért, a szabadság eszméjéért küzdöttünk, ugy is mint szivben, lélekben magyarok, ugy is mint igehirdetők.

A magyarnak szabadság az evangeliuma, és a kis unitárius sereg ezt hirdette, ezért küzdött, ezért ontotta vérét s áldozta vagyonát, mióta a fenkölt lelkü fejedelem védelme alatt 1568. január 6-án kihirdettetett s törvényé lett a lelkiismeret s a meggyőződés szabadsága.

Kevesen vagyunk s szegények vagyunk, de ez nem szégyenünk, amaz nem bűnünk, hanem örömünk, hogy vagyunk s együtt

ünnepelhetünk a lovagias, vitéz magyar nemzettel, melynek véréből való vér vagyunk.

Lehetne-e okunk panaszra? Nem kérdezzük. Van-e sebünk? Nem mutatjuk, mert a feledést, éppen mint a megbocsátást krisztusi erénynek tartjuk.

Tudjuk, hogy nekünk is volt hibánk. Hisszük, hogy apostolaink igen merészen léptek fel követeléseikkel, igen gyorsan akartak reformálni, s e miatt kevesebbet értek el s többet szenvedtek, mint a mennyit körültekintéssel, vagy megalkuvással elérhettek volna!

Ha nem engedtek, csak azt mutatták meg, hogy magyarok voltak szivben, lélekben és akaratban, s most mi utódaik a béke olajágát látjuk, magunk is azt nyujtjuk, s a magyar költő szavával egyszerre mondjuk: előre!

Haladni kell nekünk mindnyájunknak még sokat, nagyon sokat. Haladni a szabadság szeretetében és keresésében. Haladni a tudományban ugy is mint államnak, ugy is mint nemzetnek, ugy is mint egyházaknak!

Mint egyházak mindnyájan azt hisszük, hogy van evangeliumunk, a melyet hirdessünk! Azt hisszük, hogy ez az evangelium javára, üdvére és boldogságára lesz a magyar nemzetnek! Ki merné tagadni, hiszen mindnyájunknak egy az alapunk a mely vettetett: a Jézus Krisztus. Ha utaink elágaznak itt, találkozni fognak ott a közös országban: a menyországban. Ezt ne feledjük. Ezt tartsuk szemünk előtt itt ebben a földi országban, a melynek üdve a miénk s boldogsága a miénk.

Mi kicsiny és gyenge szavunkat a békesség nevében s a boldogság érdekében emeltük fel nyolcz éves pályafutásunk alatt. Erre vállalkozunk a jövőben is, s ennek érzetében telt meg keblünk az öröm érzetével most, midőn lángolón szeretett hazánk és nemzetünk nagy ünnepe közelg.

Mi erősen hisszük, hogy van nem egy, hanem sok kötelességünk, melyet tőlünk s minden unitáriustól méltán vár meg e haza, mely bölcs törvényeivel már 328 esztendéje beavatta vallásunkat a haza egyenlő jogu vallásai közé.

Mi hisszük, hogy kötelességünk hirdetni az evangeliumot, mely adatott nékünk, s melynek fő alakjai: Isten, Jézus, ember, élet és kötelesség. Hirdetjük, hogy valamint Isten nélkül nem képzelhető a világ, az ő evangeliuma nélkül, mely hirdettetett a Jézus Krisztus által, nem lehet tökéletes az ember, mert nem tudja megismerni az élet czélját, mely a boldogság, s nem teljesitheti kötelességeit, melyek a szeretet cselekedetei.

Az idő közelg s már itt is van! Legyetek készen szivetekkel

befogadni az újesztendő határtalan örömeit. Legyetek készen hittel, nemes elszántsággal élni és élvezni, mit adni fog az új kor, melyben nemzetünk nagy ünnepe lesz az alapkő.

Hosánna! Áldott legyen ki jött az Urnak nevében! Ez legyen üdvözletünk, melylyel fogadjuk az új esztendőt.

Boros György.

Évfordultával.

Elmulnak az évek, oh az idő eljár..
Az egyikre többet, másra keveset vár..
Az emberi élet elmulandó.. semmi,
A mindenek utján egyszer el kell menni.

Mi a feltámadás, mi az örök élet?
Azzal nem törődöm, köszönöm hogy élek.
Mentől több esztendő repül fejem felett,
A mi még hátra van, annál becsesebb lesz.

Mert vágyom még nézni mezőn a virágot,
Kertemben az árnyas, gyümölcsös faágot,
Körültem a munkás, zajongó életet,
Felettem a napot, a csillagos eget.

Szeretem hallani a fülmile dalát,
Mikor a távolból hivogatja párját,
Az édes dalt, zenét, gyermek csevegését,
Nyári zivatarban az égnek zengését..

Szeretném megérni — bizony sok mindent még —
A miken dolgoznak művészek, nagy elmék,
Azt az emléket is, a mihez kezdtem én:
Mátyás király szobrát Kolozsvár közterén.

Fájna még elhagyni a kicsinke fészket —
Hol búval, örömmel telt el ez az élet —
A mig az életnek édes, terhes gondja
Nagyobb részben az én vállaimat nyomja.

De ne tépelődjünk! mig napjaink vannak,
A mi szép e földön, élünk addig annak.
Dolgozzunk, reméljünk, szeressünk egy végbe,
Mintha életünknek soh'se lenne vége.

Nagy Lajos.

V-E

Szózat Amerikából.

— A Biblia érdekében. —

Nyilvános alsóbb és felsőbb iskolabeli tanulóinknak a Bibliával való ismeretlensége nevezetes világot vet arra, hogy tanitási gépezetünk mennyire nem alkalmas megfelelni az élet követelményeinek. Jelentősége van annak társadalmi és politikai életünknek mélyebben fekvő tévedéseire nézve is. Bámulni látszunk azon, hogy közerény nem létezhetik magánerény nélkül, és hogy törvényszerző és végrehajtó gépezetünk nem bir becsületes és magát mérséklő közönséget hozni létre. Megszoktuk a törvényhozást ugy tekinteni, hogy az mindenre elégséges, és ha az nem felel meg a várakozásnak, akkor a szervezet és alkotmányos törvény változtatása után látunk. Midőn társadalmi életünkbe békapott némi rosszat tapasztalunk, első gondolatunk az, hogy törvényt szerezzünk reá és nem igen jut eszünkbe, hogy a gonosznak valódi orvoslása csakis a személyes és egyéni javulás. Tudjuk, szónoklati értelemben, hogy jó állam nem létezhetik jó polgárok nélkül. De azt is véljük egyszersmind, hogy a politikai megvesztegetést, a szavazókban és hivatalokban való szemtelen vásárkodást kiirthatjuk és törvényszerző testületeink tagjait meggátolhatjuk, hogy törvényjavaslatok elfogadásáért vagy elvetéséért megfizettessék magukat, hogy ezt mondom, megtehetjük más módon, mint ha a szavazókat és a törvényszerzőket becsületesekké tesszük. Azt reméljük, hogy a közügyek becsületes vezetését, a mi csak ugy lehet, ha a vezetők becsületesek, valamely tökéletesitett gépezettel eszközölhetjük. Ha az emberek maguk maguk iránt oly tisztelettel volnának, hogy akár a választásokban, akár a parlamentekben a szózataikat ne bocsássák áruba, nem lenne szükségök sem az államférfiaknak, sem a nagy testületek ügynökeiuek pénzt költeni arra, hogy társadalmi és politikai életünknek ferrásait ne mérgezzük meg.

De mi köze van ezeknek a Biblia ügyével? kérdhetnék. Az, hogy én nem birok menekülni attól az eszmétől, hogy politikai és tanitás-oktatási tervezeteink között bizonyos hasonlatosság van. Valami baj van, a mely mind a kettőt gyökerében bántja. És ez nem csak abban áll, hogy a mi többségen alapuló rendszerünkben nincs elismerve a személyi jellem értéke, hanem abban a véle-

ményben, hogy az élet vezényletét bármely gépezet működésére bízhatni. Azaz, hogy az egyéni és családi felelősséget nélkülözhetni véljük. Mielőtt tovább mennék, meg kell emlitnem azt a bámulatos hiányt, a mely a mi úgy nevezett „vizsgai" tanitási rendszerünkben mutatkozik, mely szerint középiskoláinkon a tanulmányok inkább egy bizonyos tért foglalnak el, mintsem hogy a tanulók elméje ébresztésére irányulnának. Hozzáragasztom, hogy a hiba nem egészen az iskolákon feneklik és orvoslását az iskolák nem is eszközölhetik.

Vegyük fel a Bibliával való ismeretlenség ügyét. A statistica új adatai oly mértékben mutatják azt ki a tanulóknál, hogy azt egy mult nemzedéki emberrel nem lehetne elhitetni. És ez a tudatlanság nem a vallásnak megkisértett oktatásában tünik ki, hanem az irodalmi tanulmányozás minden ágaiban, melyeket a felsőbb iskolákban szoktak űzni. A tanitványok teljességgel nem birják megérteni a példálódzások nagy tömegét, a mellyel az Angol verses és prózai remekek telve vannak. Nem egy tanuló abban a véleményben sínlik, hogy a fiataloknak nem kell a Bibliát olvasni, ne hogy elméjökbe előitéletek férkezzenek a vallás dolgában, mielőtt az elég érett lenne arra, hogy vallást válasszon magának. No már eltekintve vallási vagy erkölcsi értékétől, *a Biblia egyedül az a könyv, a mellyel egy értelmes embernek is, a ki érintkezésbe kiván jőni a gondolkodás világával s részesedni a keresztény időszak nagy elméjü eszméiben, nem szabad ismeretlennek lenni.* Minden mostani irodalom és művészet át van hatva attól. Alig van egy munka nyelvünkön, a melyet a nélkül az ismeretség nélkül érzeni és élvezni lehetne, annyira telve van a Bibliából szedett vonatkozásokkal és példákkal. Igaz ez a költeményeket, versezeteket, ékonomiai és bölcseleti müveket, sőt a tudományos, sőt agnosticus értekezéseket illetőleg is. Nem vallásról, vagy theologiáról van szó, hanem az általános értelmesség kérdése az. A Bibliának kellő ismerete nélkül minden fiu vagy leány tudatlan és hátrányos állapotban van avval a könyvvel szemben, a melyet kezébe adnak, hogy megtanulja. Sőt az már magában csaknem egy szabadelvü tanitás, a mi mellettaz irodalom nagy mesterei tanuskodnak. Úgy beléolvadt az jogba irodalomba, gondolkodásba a keresztény világ mostani egész életébe, hogy a vele való ismeretlenség komoly hátrányára van a tanulónak.

Hogy miképpen lehessen ezen a bajon segitni, fontos kérdés. A baj részint onnan ered, hogy a Biblia használata a köziskolákban megszünt. De főképp onnan, hogy becsülése a családokban változást szenvedett. Ahoz képest a mily tekintélye ezelőtt egy nemzedék időszakával volt, ma már elhanyagolt könyv. Vannak javaslatok, az iránta való érdeklődés felelevenitésére. Az egyik már gyakorlatban van, a Vasárnapi iskolákban. A másik abban, hogy a felsőbb iskolákban tanulmányozni kezdik mint irodalmi művet. Azonban igazi javulás csak akkor áll be, ha figyelembe veszi az ismeretlenség alapját : a Biblia használatának a családban való elhanyagolását. Ha szellemi kincseit nem élveztetik a növekedő gyermekkel, későbbi birtokosának idegen marad. Az oktatásnak a család kebelében kell kezdődnie, és ez a könnyü és csaknem észrevétlen gyakorlat ezentul is, mint korábban, táplálni fogja a képzelődést és kulcsul szolgálni a hagyomány, a történelem, az irodalom és erkölcs nagy világához. Magyarul közli:

Brassai Sámuel.

Mit olvassunk a bibliából?

Január hónapban olvassuk *Márk evangeliumát*, kezdve az első résszel, egészen a 12-ik rész végéig. Minden hétre esik három rész. A kinek itt vagy ott nehézsége akad s szerkesztőségünkhöz fordul, szivesen szolgálunk utbaigazitással

Báró Petrichevich Horváth Kálmán.

(Arczképpel a czimlapon.)

Az unitárius egyház főgondnokává 1893-ban választotta meg az egyház összhangzó lelkesedéssel, mert ekkor már nagyon jól ismerte iskolai buzgó müködése után. Báró P. Horváth Kálmán a megtestesült nemes sziv s a minden szép tettre kész jóság. Gondolkozni szerető s megfontolással cselekvő férfiu. Zsuki ősi birtokán mintagazdaságot folytat, s mint gyakorló gazda az egyház gazdasági ügyeiben irányadó tekintély. Mindezek s más hasonló személyes tulajdonságai oly fölényt biztositottak számára, hogy a főgondnoki magas állás betöltésénél más még szóba sem jött

A Bölönben tartott D F. E. közgyülés nagy lelkesedéssel tiszteletbeli elnökévé választotta, s mi az első kinálkozó alkalmat felhasználjuk arra, hogy arczképét olvasóinknak bemutassuk, mert P. H Kálmán a D. F. E.-nek is egyik erős oszlopa annak nemcsak alapitó tagja, hanem lelkes és áldozatkész fentartója is.

A Petricevich Horváth-család az unitárius egyháznak kiszámithatatlan szolgálatokat tett. Már öt főgondnokkal ajándékozta meg.

A mult évszáz válságos idejében volt gondnok P H. *Boldizsár* 1753 - 78, vagyis 25 évig, P. H. *Ferencz* 1778--1804, vagyis 26 évig P. H *Miklós* 1805 - 1814, vagyis 8 évig, P. H *Károly* 1815—1830-ig, vagyis 15 évig és P. H *Kálmán* 1893-tól, vagyis már 3 éve. 77 évet szolgált egyházunknak ez a család. Reméljük Isten után, hogy még ifju főgondnokunk be fogja tetőzni a száz évet. A Horváth-családot csupán az ezzel anyai ágon rokon Daniel-család multa felül, a mely szintén öt főgondnokkal, már 105 évet kormányozta egyházunkat.

A Horváth-család anyai ága a Suki a mult száz végén, a Suki László alapitványával 1792-ben érvénybe lépett százezer forintot tevő vagyonával a már csüggedező egyháznak uj életet adott.

A Horváth-család is mint mindenik, felette nagy ostromnak és mindenféle kisértés ki volt téve, hogy elmeneküljön az unitárius egyház annyit üldözött seregéből, de csak egy-egy ifjú engedett, a család törzse rendületlenül megállott

Horváth Kálmán 1894-ben bárói rangra emeltetelt és cs. és kir. kamarási méltósággal tüntettetett ki.

Ez a kitüntetés nagy örömére volt az egész unitárius egyháznak, mert nemcsak az érdemet látta elismerve, hanem a vallás miatti előitéletet is megszüntnek tekinthette már annyi száz esztendő után

Báró P. H Kálmán minden tekintetben az uj idő embere. Kitünő elődei a nehéz időkben megmentették az unitárius egyház sülyedező hajóját, ő mint vezető, modern ismerettel, tudással és kitartó munkakedvvel tartja kezében az evezőt hasonló derék fővezér társaival együtt.

Ápolja a tudományt, növeli az ifjuságban a tanulási nemes versenyt, pártolja az irodalmat s javitja a közszellemet. Ez a jövő embere. Mi csak azt kivánjuk, hogy legyen hosszu élete, állandó az egészsége, mert akkor az unitárius egyház teljes joggal remélhet haladást és felvirágozást!

B. Gy.

Uj idő küszöbén.

Uj idő küszöbén állunk. Az egyházi és polgári életben lényeges változást idéztek elé az egyházpolitikai törvények A vallás szabad gyakorlata tágas ösvényt nyert a polgári törvények által, s ez uj állapot különös figyelmet kiván. Bizonyos mértékig el-

mondhatjuk, hogy *a régiek elmultak, ime mindenek megujultanak,* melyek ujabb tevékenységre hivnak.

Az egyházi és társadalmi élet mind több és több követeléssel lép fel, melyeknek kielégitése ujabb terhekkel jár. A nép ingatag, s oda hajlik, hol kevesebb a követelés, a teher. Egyrésze a külsőben keresi azt, a mit egyedül a belsőben, a lélek világában lehet feltalálni; megtörténik, hogy a lélek üres maradván, a csalódások miatt reményt s hitet vesztve néz a jövő elébe. Összetörve látva reményeinek porondra épitett fellegvárát, vakon rohan az elébe alattamosan kivetett hálóba. Ettől kell megóvni, az uj idők lélekhalászaitól hiveinket, mert nem egy esetet tudok már, hogy igérgetéssel, kepe nem fizetéssel (elhallgatják a másféle fizetést) kecsegtetik hiveinket. Ez év is küzdelmet hoz, mert a reversalisok feltámadtak az uj korszakkal, s köteleztetnek — erre is tudok már esetet — a vegyes vallásu házasulandó jegyesek, hogy születendő gyermeküket az *igaz hitü* (?) vallásban fogják neveltetni.

„Szükség nektek ujra születnetek, (Ján 3.7) halljuk az evangélista intő szavát az uj idők küszöbén. Ujabb erőre, ujabb lelkesedésre van szükség, hogy a nemes harczot megharczolhassuk. E harczot fel kell venni minden unitáriusnak kivétel nélkül. Az uj idők küszöbén egy nagy jövő előtt állunk, de nem szabad csüggedni, hanem teljesitenünk kell kötelességünket magunk és vallásunk iránt kétszeres buzgósággal és tevékenységgel. Övezzük fel a mi derekunkat az Istenben vetett rendithetetlen bizalommal, mert a ki csüggedten, remény nélkül indul az ütközetbe, már félig csatát vesztett, mig a ki bátorsággal, hittel és reménységgel szivében, áll a küzdőtérre, az félig megnyerte a csatát, s mennyivel inkább az, ki bizik az Istenben.

Ha felöveztük derekunkat az Istenben való bizalommal még ne álljunk meg, hanem *„gyujtsuk meg a hitnek szövétnekét is lelkünkben“*, hogy legyen az világitó fáklyánk az élet sötét éjszakáiban, mint hajdan a tűzoszlop az izraelitáknak a pusztában. Különösen elszórtan lakó hiveinket kell lehetőleg megvédeni; nemcsak a papnak, hanem minden hivünknek keresni kell ezen hitrokonainkkal az összeköttetést; szorosabbra kell venni mindinkább a láncszemet, mely minket unitáriusokat összetart. Terjeszteni kell az *„Unitárius Közlöny“*-t a szélrózsa minden irányában, mert ez hathatós eszköz vallás-erkölcsi életünk fejlődésére. Igy cselekedve az uj idő küszöbén nem félhetünk, mert az uj idők haladást és biztos állapotot fognak teremteni.

Legyen tehát jelszavunk és szilárd elhatározásunk az új év küszöbén a hithűség, vallásunk szeretete.

Ne csüggedjünk, hanem tegyünk, higyjünk és reméljünk,

mert az Ur mondotta: *„Ember küzdj és bizva bizzál! — Boldog újévet kíván*

Héviz, 1895. decz.

Osváth Gábor.

Egy fiatal lelkésznek.

Ön szerénykedik: „csekély tehetséget", „gyenge anyagi erőt" „nagy sötétséget" emleget; melyek miatt „kevés eredményt" lehet felmutatni

Egy hasonlattal válaszolok. Ön tudja, mert mindennap látja, hogy megyen falun a „világitás." Meggyújtanak egy szál gyertyát, vagy egy kis lámpát s az egész ház népe, s a vendégek is mind a mellé húzódnak, még pedig jó közel, hogy mindenkihez jusson el legalább egy kis sugár. A városi gazdag ember sok lámpával, csillárokkal, gázzal vagy villannyal világit, s házának minden zege-zúga tele van fénnyel. Igaz, de jól jegyezze meg, hogy ennek a nagy fénynek legnagyobb része kárba vész, a falusi szegény emberé azonban mind felhasználódik, s a mit én nagyon fontosnak tartok, az embereket egy bizalmas, barátságos körbe hozza össze. Válasszon: melyikre vágyik inkább: a bizalmas baráti és családi körre-e, vagy a feszes, fényes társaságba? Melyikben tehet többet, melyikben becsülik meg jobban?

Boros György.

Három unitárius nő.

Kriza Jánosné Fűzi Borbára sz. 1817-ben. Leánya volt Fűzi János hires és kedvelt tanárnak. Még két leánytestvére volt, kik közül Pap Alajosné korábban, az idősebbik, Ferenczi Mózesné ezelőtt egy pár évvel halt meg.

Kriza Jánosné 1895. decz. 2-án hunyt el 87 éves korában Az a tisztelet, a mely atyját s majd férjét környezte, biztositott számára sok előnyt, de maga is jól tudta a módját a köztisztelet felébresztésének, mert szivesen résztvett a jótékonyság nemes cselekedeteiben.

A Dávid Ferencz-Egyletnek több évig buzgó alelnöke, később tiszteleti elnöke volt.

Az unitárius főiskola tanuló ifjusága seregestől járt a Krizáné házához, s ott meg is találta a vigasztalást. Az elhagyott szegény székely fiuknak valódi anyjok volt, ki szeretettel táplálta, gondozta őket.

Kolozsvár város szegényei élete utolsó idejéig élvezték kö-

nyörülő szive áldásait. Mint a Kolozsvári Jótékony Nőegylet alelnöke, ő osztotta ki az egylet karácsonyi ajándékait Száz meg száz szegény, nyomorult ember fordult meg a házánál.

Pedig magának is volt kit gondozzon, mert három gyermeket nevelt fel s mindeniket el is temette. Megrenditő sors jutott ennek a derék asszonynak. Kisebbik fia éppen pályája kezdetén véletlen szerencsétlenség áldozata lett. Az édes anya ki fiát egy estve jó kedvvel bocsátotta el, reggel a halottat kellett hogy fogadja. Ez volt a megpróbáltatások kezdete. 1875-ben egy pár napi betegség után szerető férje, a költő-püspök halt meg, s egyedül ráhagyta az élő két gyermek s majd szép számu unoka gondját

Először Lenkát: *Kovács* Jánosnét, azután Kriza Gyulát vesztette el mellőle. Hat árva unoka mellett késő vénségére ő is árva volt és elhagyott Erős lélekkel, rendületlen hittel viselte sorsát, mindaddig, a mig most ő is elszólittatott a boldogok hazájába Nyugodjék csendesen! (Arczképét lásd Unitárius Közlöny VII. köt. 117 lap.)

Székely Sándorné Hints Zsuzsa aranyos-rákosi Székely Sándornak, a magyar hőskölteméný megteremtőjének felesége (3-ik) deczember 16-án meghalt élete 85-ik évében. Férje 1852-ben püspöki körutján halt meg, s azóta, vagyis 43 év alatt viselte az özvegyi gyászfátyolt. Csendes magányában, elzárkózottan élt. Egyetlen támasza fia Ádám volt, a ki szintén meghalt 1891-ben.

A derék kegyes nő egyedül egy cseléd felügyelete alatt töltötte élete utolsó éveit, de mindennap várta fiát a teritett asztal mellé. Egyszerü, igénytelen volt maga, ilyen, kicsiny, saját háza, de mindent a legnagyobb tisztaság, csiny és rend jellemezett, annyira, hogy az öreg asszonyság házát a gazdasszonyi mintaháznak lehetett tekinteni. Fia kedvencz képei és festményei diszitették a fehér falakat s az ablakban a kora tavaszi nap megjelenésével nyilott már az illatos rezeda Az utóbbi években el kellett hagynia rendes látogatásait, de rokonai Gyulay László és családja s a Mikó és Székely család szorgalommal látogatták s gyöngéd figyelemmel árasztották el.

A boldogult nő harmadik neje volt a püspöknek Érdekes a megemlitésre, hogy férjével együtt, a ki 1797-ben született, kettő hiján egy évszázat töltöttek be

A Dávid F.-Egyletnek egyik buzgó tagja, lapunknak hü pártolója volt. Nyugodjék csendesen!

Daniel Lajosné Pálffy Mártha meghalt Pozsonyban decz. havában élete 28-ik évében. Ifju volt, maga az élet, a jóság, szeretet, bizalom és reménység, Nő volt, telve gyöngédséggel, hittel és minden jó igyekezettel azért, hogy azt a családot, melynek szemefénye

volt, boldogitsa. Anya volt, megáldva három szép gyermekkel, kiket imádásig szeretett, nevelt és gondozott. Vallásos volt, telve áhitattal a mi egyszerü unitárius vallásunkért, melynek hogy igéit hallhassa, messze távolba is kész volt elmenni. Unitárius egyházunk vezércsaládjának a főgondnoki Daniel, a gondnoki Pálffy-családokdoknak volt szemefénye Hazai aristokraciánk legnagyobb családaival: a Bánffy, Lázár, Wass, Wesselényi, Teleki Kemény-családokkal volt rokoni összeköttetésben és mégis oly váratlanul, oly meglepően vége szakadt életének. Nem tudjuk mivel vigasztaljuk a szerető férjet, kire a lesujtó bánat mellett az anyai gondokat is hagyta. Édes atyjáért, gyöngéd apóáért annyival nagyobb a részvétünk, mivel még be sem hegedt sebeiket dúlta fel ez ujabb csapás. Istennél a vigasztalás s ő megadja az enyhületet is. Mi a megboldogultnak megbocsátást s szeretetet kérünk az emberektől és békés pihenést az irgalom Istenétől. Nyugodjék csendesen!

B.

„A jövő vallása“ és még valami.

A nem-unitárius olvasók ezt a czimet látva, hihetőleg arra gondolnak, hogy az unitárius vallás érdekében akarjuk megfújni a tárogatót. Tévednek. Ennél sokkal általánosabb érdekü czél lebeg szemünk előtt. Az a mi czélunk, hogy a figyelmet felhivjuk a philosophiai és theologiai szegényes magyar irodalom megközelithető termékeire.

Érdemes tudósunk dr. Brassai Sámuel „A jövő vallása“ cz. értekezésével elérte volt azt, hogy egy-két kritikus ugy távolról rámorgott arra, azt is elérte, hogy a gondolkozni szerető emberek akkor elolvasták, de nem érte el azt, hogy a közönség nagyobb része is okuljon belőle, pedig csak ez volt a czélja, mert dr. Brassai mindig oktat, mert mindig bölcs és okos dolgot mond.

Könnyen megmondhatnók mekkora körbe terjedt el „a jövő vallása“, mert tudjuk, hogy hány példány volt kibocsátva, s látjuk hogy még hány van raktáron.

Ez az a valami a mit szóba akartunk hozni. Ez az a mit figyelembe ajánlunk, mert megvagyunk győződve, hogy *10 krért* több eszmét aligha lehet megszerezni magyar nyelven.

X.

Hasznos tudnivalók.

A polgári házasság köréből.

Az atya azon kivánságát, hogy a gyermek felekezetnélkülinek jegyeztessék be, nem lehet teljesiteni, mert magyar állampol-

gár csak valamely törvényesen bevett vallásfelekezethez tartozhatik.

—

A házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesitett gyermekek vallásos nevelés tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabály alatt állanak.

—

Ha a szülők házasságuk megkötése előtt gyermekeik vallása iránt megegyezésre nem léptek, a gyermekek szülőik vallását nemük szerint követik.

—

Az 1894 évi XXXIII. t.-cz. életbelépte előtt (1895. okt. 1.) történt, de addig nem anyakönyvezett születések és halálesetek a polgári anyakönyvbe jegyzendők be.

—

Házassági akadály csak édes testvérek között van, legyen azoknak mindkét szülője, vagy csak az egyik közös. Mostoha testvérek között nincs házassági akadály.

— *Az evés szabályai.* Evésközben ne csemcsegj. Késeddel a tányéron ne czimbalmozz. A kenyérből gombóczot ne csinálj. Rágás közben ne nyitsd ki a szádat. A villával ne vájd a fogadat. A kést ne használd kanál helyett. Komoly dologról ne beszélj, inkább viczáman, mulatságosan társalogj. Egy nagyvilági hölgy tanácsai.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A kormany karácsonyi ajándéka** megérkezett az unitárius egyháznak. A vallás- es közokt. minister ur a rendelkezese alatt álló 100.000 frt összegből az unitárius egyháznak a lelkészi fizet s kárpótlására utalványozott 4500 frtot, azzal a körülirással, hogy ezen összegből 1000 frt adassek a püspöknek a polgári törvény életbelepese következtében szenvedett vesztesege kárpótlásául, a többi pedig osztassék ki a szegényebben javadalmazott lelkeszeknek fizetesük pótlására Egy csepp a tengerben, mert hiszen a legujabb veszteség összege a 20.000 frtot meghaladja, de azt hisszük megis kedves karácsonyi ajándeknak fogják tekinteni azok, a kiknek fizetése a 200 frt körül áll, annyival inkább, mivel igy 365 frtra fel fog emelkedni 40 lelkész fizetése. Hálás köszönet dr. Wlassics minister urnak.

— **Báró P. Horváth Kálmán** főgondnok ur küldött a Ker. Magvető számára 30 forintot, a kolozsvari ekklézsia szegényei számára 40, a tordai eklézsia szegényei számára 20, a sz.-kereszturi ekkl. szeg. számára 10, sepsi-szt.-györgyi ekklában egy szegény tanuló felruházására 10, a helybeli Rongyos-egylet számára 10 és igy együtt 150 frtot adott karácsoni ajándékul. Meltó adat az Aranykönyvbe! Szép ékesség egyházunk karácsonfáján!

— **Budapesti lelkész** lett Gál Miklós toroczkói lelkész. A főt. püspök ur deczember hó közepén nevezte ki. Gál Miklós barátunk egy nyugodt kedélyü, munkás ember, megáldva mindazokkal a tehetségekkel, a melyekkel egy egyházközség haladását biztosithatja. Mi üdvözöljük az uj és nagy lépés alkalmából s kivánjuk, hogy munkásságát kisérje Isten áldása.

— **Örömünnep.** Január 6-án ült össze Torda városban 1568-ban az országgyülés, a mely János Zsigmond fejedelem fenkölt szellemétől bátoritva Dávid Ferencz ihletett szónoklatától meghóditva kimondotta és törvénybe iktatta a lelkiismeret szabadságát. Ez a nap az unitárius vallás szentkeresztségének a nagy napja. Örömünnep ez nemcsak az unitáriusoknak, hanem az egész magyar nemzetnek. A nagy nemzeti ünnep ujesztendeje első vasárnapját szenteljük ennek a nagy eszmének, hadd zugjanak a harangok, hadd szóljon a himnus és lelkesitő beszéd minden templomban.

— **November 17-én** számos, mondhatnók legtöbb unitárius templomban megemlékeztek lelkészeink az unitárius egyház alapitojáról Dávid Ferenczről. Ezt tanusitják a hozzánk beküldött s mult számunkban közölt alapigék, melyek mutatják, hogy a nagy alkalom mennyi szép, emelő és biztató gondolatot hozott a szónokok ajakára. Ezeken kivül több helyen ifjusági ünnepely rendeztetett énekkel, szavalattal és előadással összekötve. Közleményünk kiegészitéseül feljegyezzük meg a következő alapigeket: Kilyenben József Lajos Zsid. 13. r. 7. v. Emlekezzetek meg az előttetek járokról. mint a kik hirdették nektek az Isten beszédét és meggondolvan minemü vége volt az ő életöknek, kövessétek az ö hitöket. — Kaalban Szekely András Zsid. 3. r. 1. vers. Atyámfiai! a mennyei hivatalnak részesei szentek, azért gondoljatok szent vallásunk apostolára és főpapjára.

— **A püspöki jubileum emléklapja** sajtó alatt van, de nyomdai akakadályok miatt csak az uj évre fog megjelenni.

— **Mező-Berénybe** a főt. püspök ur ideiglenes minőségben kinevezte tanitónak Zoltán Miklós VIII. gymn. tanulót. — Szilágyi Tamás a tordai iskola főnöke és elemi iskolai tanitó elpályázott, s áll. iskolai tanitóvá neveztetett ki. Az ürességbe jött helyre okleveles tanitó nem kapható. Ezenkivül is több tanitói állomás van ürességben. Nagy a hiány!

— **Urvacsorai beszédek.** Derzsi Károly budapesti lelkész az Unitárius Kis Könyvtárban kiadta urvacsorai beszédeit, számszerint tizenhetet. Ezek között van az, a melyet kibucsuzás alkalmával mondott. Az U. K. K.-nak ez a 65 - 69. száma. Ára 25 kr.

— **Házasság.*** József Lajos lelkész, Sepsi-Szentgyörgyön Ütő Lujzával. Esketö lelkesz volt Csifó Salamon — Haider István d.-adonyi lakós unitárius és Miss Ida r. k. Esk. lelk. Demeter D.

— **Halálozás.** Seregélyesen (Fejérm.) megh. Varga Erzsébet 6½ éves, Gyalog István 76 éves, eltemette Demeter D. lelkész.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Az Unitárius Közlöny fejdisze. Illőnek tartottuk, hogy lapunknak a fejét egy kissé feldiszitsük, mert a régi igen közönséges kezdett lenni, már pedig a világgal haladni kell még az öltözetben is. Ebben a munkában teljes készséggel és szivességgel segitett Csiky István ur, a budapesti mintarajziskola nönendéke mint rajzoló és Bálint Benedek budapesti fametsző művész ur, mint metsző. Mindkét művész teljesen lapunk iránti szivességből végezte munkáját, miért fogadják hálás köszönetünket.

Felolvasásaink ezen a télen is megtartatnak január és február hónapokban. Az első január 12-én tartatik meg s egyszersmind ünnepély is fog lenni, az 1568-ban Tordán január 6—8. napjain a lelkiismeret szabadsága érdekében kimondott s az unitárius egyház alapját megvető országgyülési határozatoknak. Az ezeréves nemzeti ünnepén ez a nap, nagy és nevezetes nap, mert igazolja, hogy a magyar nemzet ezelőtt 3—400 esztendővel is nemcsak helyet foglalt a

* Az ezen rovatokba szánt tudósitások a hónap 25-ig beküldendők. Szerk.

mivelt nemzetek között, hanem azokat ezzel a törvénnyel meg is előzte. Ezzel a kérdéssel az elnöki megnyitó és Boros György felolvasása fog foglalkozni. Felolvasók lesznek Dr. Brassai Sámuel, dr. Lengyel Dánielné, Buzogány Mariska (Budapestről), dr. Gál Kelemen, Grátz Mór, Dézsi Mihály.

Az egylet perselyébe P. Horváth Kálmán báró, egyházi főgondnok ez év karácsonyára 30 frt ajandékot küldött. Midőn ez összeget nyilvánosan nyugtázom, nem mulaszthatom el, hogy az egylet tagjainak figyelmét fel ne hivjam e szép példa követésére. Egyletünk szerény anyagi viszonyai között csak a perselybe tett adományok teszik lehetővé, hogy bármilyen kis mértékben valódi missioi munkát is végezhessünk. Ebből adunk jutalmat tanulóknak, ebből küldünk olvasni valót érdeklődőknek, kik ezért dijat nem fizethetnek. Igy egyletünk munkásságának talán legáldásosabb részét a perselybe adott összeg teszi lehetővé. Ezért az egylet perselyébe bármily kis összeget elfogad Gálfi Lőrincz pénztárnok.

Kedvezmény. Az Unitárius Közlöny eddig megjelent nyolcz kötetéből kiváló kedvezményes áron szolgalhatunk egy nehány példánnyal és pedig az összes köteteket (az I. kötet 1. sz. kivételével) 9 frt 60 kr helyett **5 frtért** adjuk. A nyolcz kötetből tetszés szerint választott két kötet ára 2 frt 40 kr helyett 1 frt 70 kr. 3 kötet 3 frt 60 kr helyett 2 frt 25 kr. 4 kötet ára 4 frt 80 kr helyett 2 frt 80 kr.

Vallásunk, erkölcsünk és egyházunk történelme röviden meg van irva a „Fiatalság Barátjá"-ban. Ezt a hasznos és becses számot az ujévben 10 kr helyett **5 krért** fogjuk adni, ha egyszerre 20 példány megrendeltetik 1 frttal. Ilyen kedvezményt abból a szerencsés alkalomból tehetünk, hogy tiszteleti elnökünk báró P. Horváth Kálmán ur perselyűnket 30 frttal gazdagitotta.

Az egylet pénztárába f. évi nov. 27-től decz. 21-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Benkő Sándor Debreczen, Gothárd Zsigmond Budapest, Székely Elek alapitó tag Budapest (91—95-re), Horváthy Józsefné Torda, Dombiné Zsiros Kata M.-Berény (93—95-re), Hadházi György Mokcsa (94-re), Főt. Ferencz József és neje alapitó tagok, Czakó József, Farkas József, Macskási Lajosné alapitó tagok Kolozsvár. Gál János Sz.-Lóna (93—95-re). 1.20 frt előfizetési dijat fizettek: Kereszturi Tanitóképző-intézet 95—96 ra. Pálfi Károly Sz.-Udvarhely, Kisgyörgy Márton Nagy-Enyed.

Kolozsvárt, 1895. decz. 21-én.

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Az Unitárius Közlöny perselye az uj esztendő alkalmával ki van téve, járuljanak a hivek. Szivesen veszünk bármily csekély összeget

Postai utalványt mellékeltünk lapunk jelen számához, hogy a tagdij beküldését és az előfizetés megejtését könnyitsük.

Arczképek. Hogy az Unitárius Közlönyt milyen áldozatokkal igyekezett hasznossá és becsessé tenni a szerkesztő és kiadóhivatal, mutatja az a negyven arczkép, a melyet már közreadott, s a melyeknek nagyrésze önálló kép Az is figyelmet érdemel, hogy nemcsak az unitárius, hanem más vallásu jeles férfiak képét is megszereztük és megadtuk olvasóinknak. Ime a névsor: 1. János Zsigmond. 2. Buzogány Áron. 3. Zwingli Ulrich. 4. Koncz János. 5. Simén Domokos. 6. Luther Márton. 7. Békés Gáspár. 8. Clarke Fr. Jakab. 9. Kiss Mihály. 10. Marosi Gergely. 11. Koronka Antal 12 Dr. Bartók István. 13. Dr Brassai Sámuel 14. Ferencz József 15 Jerson Henrik. 16. Tagart Lucia. 17. Hill Florence. 18 Daniel Gábor. 19. Servet Mihály, 20. Pákey Lajos. 21. Pap Mózes. 22. Socin Faustus. 23. Kovácsi Antal 24. Dr. Berde Áron 25. Channing. 26. Árkosi Dénes esperes 27. Lőfi Áron esperes. 28. Berde Mózsa. 29. Kossuth Lajos. 30. Özv Kriza J nosné. 31. Sharpe Matilda. 32. Kisgyörgy József. 33. Blandrata György. 34. Székely Sándor. 35. Raffaj Károly. 36. Martineau Jakab. 37.

Albert János. 38 Sándor Fornecz. 39 Gyöngyösi István. 40. Kelemen Albert. Ezek közül a 11. 12 13. 14 18. 20. 28 30. 32 számuak közül, bármelyik két képet ingyen küldjük meg az uj előfizetőknek.

M.-Szt-Benedeken szept. hó 29-kén ministeri engedélylyel az unitárius templom költségei fedezésére sorsolás történt A tárgyakat elnyerték: Br. Rothenthal Henrikné, Vajda Béláné, Máté Lajosné, Ágoston N. r. kath. plébános, Végh Albertné. E sorsolás tiszta eredménye 82 frt 15 kr, melyhez hozzá van számitva József Lajos lelkész 50 kr adománya és négy sorsoló 10—10 kr felülfizetese is. A sorsolást pártolóknak az egyházközség lapunk utján hálás köszönetet nyilvánit.

Szerkesztői izenetek. P. T M.-V. Részben beválik. Az igéretet szivesen vesszük — **J M. T**—a. A próza jövő számban. „Pippa dalaiból" egy tavaszi számban A másikról később. Be of good cheer! — **P. S. M. Szb.** Az „énekért" nagy köszönet. Milyen collectioban van? Ki irhatta? A vallástétel hány kérdésből áll? Az elsők azonosok, melyik az utolsó. Érdekes. Vajjon más használja-e? A kérdéselt nyugtázás be volt osztva, s az én akaratom ellenére kimaradt. Ha most nem jöhet, jövőben adjuk. A névsorért köszönet. „Egyebekről" is szivesen hallunk. — **Három új tag** szerzése minden tagnak kötelessége, oly kötelesség, a mely csak egy pár szóba kerül. Közelebbről egy olyan székely atyafinak fedeztük fel az „Unitárius Közlöny"-t, a ki Csikban az ott uralkodó vallásba olvadt bele, s most örvend, hogy velünk lehet **D D.** Saját szavaival élünk: „No, de hagyjuk ezt.." **L. Á** B—n Egy kissé pessimistikus világnézlet biz' ez, bár nem alaptalan, de kerdjük, nem az erkölcsi és vallási sülyedtség szülte a Jézus korát, meg a reformatiót? Az uj reformatió éppen most van megvalósulóban, de a lelkésznek buzgó lelkesedésére éppen olyan szükség van, mint a bimbónak a napsugárra. — **V. M.** A czikk nagyon megfelelő, de, sajnálatunkra, csak a jövő számban adhatjuk, mivel egy kissé késve érkezett. „Igen sajnáljuk, hogy ujabb időben minden ügyünket, nem tekintve, hogy árt-e vagy használ, azonnal hirlapba viszik ellenségeink örömére, nekünk meg bosszuságunkra" Ezt minden nyugodt kedelyü ember hasonlóan itéli meg — **Sz. A.** K-d. Sajnálattal értesülünk a t. lelkész urat ért tüzkárról, s még inkább sajnáljuk, hogy némely emberek ebből az alkalomból rosszul magyarázták „Egy fiatal lelkészhez" idézett pár szót. — **Lakásváltoztatás** esetében sziveskedjenek a t. tagok és előfizetők nemcsak az uj lakást és postát, hanem a **czimszalag számát** is közölni velünk. — **P. M** Szkv. Rendben vagyunk Köszönet! — **A D** T—A. Az uj tanitó eiviszi. Köszönet — **A nevek** beküldőinek szives köszönet. Még mindig szivesen veszünk ujakat.

TARTALOM: Br. Petrichevich-Horváth Kálmán. (Arczképpel.) B. Gy. 1. l. — Hosanna! Boros György. 2. l. — Évfordultával. (költ.) Nagy Lajos 4. l — Szózat Amerikából Brassai Sámuel. 5. l. — Mit olvassunk a bibliából? 7. l. — Uj idők küszöbén. Osváth Gábor. 8. l. — Egy fiatal lelkésznek. Boros György. 10. l. — Három unitárius nő. 10. l — „A jövő vallása" és még valami. X. 12. l. — Hasznos tudnivalók. 12. l — **Egyházi és iskolai mozgalmak**: A kormány karácsonyi ajándéka. Báró P. Horváth Kálmán. Budapesti lelkész lett. Örömünnep. November 17-én. A püspöki jubileum emleklapja Mező-Berénybe. Urvacsorai beszédek Házasság. Halálozás. 14 l. — **Egyleti élet és munkásság**: Az Unitárius Közlöny fejdisze Felolvasásaink Az egylet perselyébe. Kedvezmény. Vallásunk, erkölcsünk. Az egylet pénztárába. Az Unitárius Közlöny perselye. Postai utalványt. Arczképek. M.-Szt-Benedeken. 14. lap. — **Szerkesztő izenetek**. 16. l.

Nyomatott Gimán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Február. 2. szám.

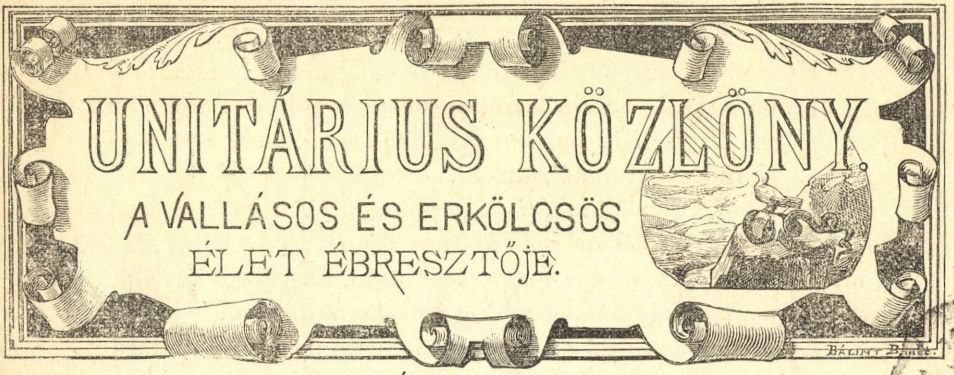

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Az élet.

Én vagyok — igy szól az Ur — amaz első;
Könnyü a kezdet, vígan reng a bölcső,
Csendes tó ringat rózsalevelet,
S a kis alvóval angyal enyeleg.

És szól az Ur: én vagyok az utolsó.
Könnyü a vég, bezárul a koporsó;
Lethe vizén lebeg kis csolnakunk,
Oh jó, hogy egyszer csak megnyughatunk!

Nehéz bölcsőnk s koporsónk közt a pálya,
Hol az erős, ki a harcztért megállja?
Fölemeli a balsors vaskezét,
S reményünk várát úgy morzsolja szét.

Én vagyok — szól hozzánk az Ur — atyátok,
Az én kezemben áldás lesz az átok.
Atyám, öledbe hajtom fejemet,
Bízom tebenned s szívem nem remeg.

Érzem erőmet, a hit megaczéloz,
Mindközelebb visz a küzdés a czélhoz;
S szent örömömben ajkam felkiált:
Oh gyönyörü lét! Gyönyörü világ!

Sántha Károly.

V-É

Készüljünk a nagy ünnepre.

Közeleg az idő s már-már itt is van, midőn Magyarországnak minden igaz és hű fia összekulcsolt kézzel fog feltekinteni a magas égre. Egy mély sohaj, egy közös hálaima fog rebegni az ajkakon Kárpátoktól le az Adriáig.

Nemcsak hálát adunk, hanem áldozunk is a haza oltárán ott fenn az ország szivében Budapesten Ez nem lesz véres áldozat, a milyent áldoztak őseink ezer csaták után. Ez verejtékes áldozat lesz, mely a munkás homlokról fog az oltárra hullani.

Ez egy új Etelközi szerződés lesz, de a melyet nem karddal, hanem tollal, nem vérrel, hanem tentával fogunk kiállitani. Harczi jellegünk helyett a békéjét s ennek fegyvereit fogjuk használni s arra teszünk fogadást, hogy ebben a hazában minden lakót meghóditunk a mivelődésnek, meg a nemzeti kulturának.

Minden élő lény megmozdul akkor, mert nemcsak a magyar nemzetnek, hanem a természetnek is májusi tavasza lészen.

Minden unitáriusnak meg kell mozdulni, hittel, szeretettel és áldozatkészséggel.

Nyissátok ki templomotok ajtait, hadd mehessen be mindenki bármikor, de nyissátok ki egy napon és jelenjék meg akkor mindenki az Isten előtt s adjon hálát, hogy megtartotta életét; hogy emlékezzék vissza azokra a dicső elődökre, a kik nekünk megtartották e hont s abban azt a kis egyházat, a mely mindig azt hirdette, a mit nagy alapitója Dávid Ferencz: *a hit Istennek ajándéka.* Zengjetek dicsőitő szép énekeket a mi megtartó Istenünknek. Először áldozzunk Istennek!

Főleg a mostani idő szelleme oly rideg s annyira sivárrá teszi az embereket, hogy némelyek nem ismerik meg azt, a mi jó s megvetik mindazt, a mi szent. Hiszem, szeretem hinni, hogy közöttünk nincsen olyan, a kit ne fogna el a kegyeletes érzés azért az egyházért, a mely alkalmas és alkalmatlan időben a vigásztalás igéit hirdeti s a megszentelés áldásait osztogatja. Lehetetlen, hogy elfeledve lenne az a magasztos hymnus, az az áldó imádság, a melyet hallottunk az Isten házában. Ime, itt az idő, hogy fejezzük ki hálánkat látható jelekkel s kedves áldozatokkal is.

Ki nem lenne boldog, ha az a tudat éltetné, hogy az Ur szolgáját megmentette a mindennap gondjaitól, hogy szolgálhasson

Istennek teljes lelkével, teljes életével. Itt van az elkalom, hallgassunk a biztató szózatra, s vigyük el áldozatunkat az Isten oltárára.

És mindezek mellett tegyünk meg egyet, a mivel eddig is tartoztunk, de a mire ilyen jó alkalmunk még nem volt, irjuk meg és tegyük nyilvánossá egyházközségeink (ekklésiáink) történelmét.

Világosabban szólunk. Mindenik lelkész tegye kötelességévé egyháza történelmének a megirását a jelen ünnepi évben. Ez teljességgel nem lehetetlen, hiszen némely nagyobb egyházé már ki van adva, másoké pedig nagyobb részt össze van gyüjtve.

Nemde nagyon szép és méltó ünnepélyt lehetne rendezni a szent Mihálynap vasárnapján, mely különben is a hálaadás napja, ha ezt az egyház ünnepévé tennők s akkor mindenik lelkész bemutatná egyháza történelmének főbb részleteit. Bizonnyal nagy hatása lenne a most élő nemzedékre, ha a honfiui érzelem mellett az egyháznak is tért adnánk egy napon! Meg vagyunk győződve, hogy akkor, midőn az ég áldásai is már kezében lesznek mindenkinek, az áldzatkészség bizonnyal megnyilatkoznék, ha addig jeltelen lett volna.

Készüljünk a nagy ünnepre!

Boros György.

Alakitsuk meg az ekklésiákban a D. F. egyleti köröket!

Az a magasztos eszme, mely a Dávid Ferencz Egylet megalakulásában kifejezést nyert és az a szép czél, melyet a megalakult egylet maga elé tüzött, csak úgy valósulhat meg teljes mértékben, ha most már az egyes ekklésiákban is megalakulnak a Dávid Ferencz egyleti körök. Az a buzgó munkásság, melyet a választmány a lefolyt tizenegy év alatt végzett minden téren, ennek egyengette útját, midőn törekedett, hogy az eszme minél szélesebb körben elterjedve, népünk szivéig hatoljon. E czél részben már el van érve. Tovább fejleszteni nekünk lelkészeknek és tanitóknak kötelességünk és pedig szent kötelességünk, az által, hogy megalakitsuk ekklésiáinkban a Dávid Ferencz egyleti köröket. Erről akarom elmondani, a t. szerkesztőség engedelmével, egy rövid czikk keretében, egy és más gondolatomat

Legyen a neve: „*Dávid Ferencz egyleti önképző és olvasó kör.*“ Egyfelől azért, mert a D. F. E. a társadalmunkon erőt vett vallási

közöny megtörésén fáradozik; meg akarja nemesiteni a családi, társadalmi és egyházi életet, azon örökbecsü eszmék felelevenitésével, melyek egykor az embereket, nagyokat és kicsinyeket egyaránt boldogokká és megelégedettekké tettek. Másfelől pedig azért, mert a vallásos és valláserkölcsi eszmék propagalása mellett, másnemü szellemi táplálékra is szüksége van népünknek, a mint azt Kozma Ferencz buzgó választmányi tagunk egy alkalommal igen szépen kifejezte.

Népünk földmivelő nép, s mint ilyennek a tavasz kezdetétől az ősz végéig igénybe veszik minden idejét a mezei munkák. Ez okból az alakitandó körnek tulajdonképeni működése a téli időszakban kell történjék, a midőn a mezei munkák szünetelnek. Véleményem szerint legczélszerübb beosztás lenne: *november 15-től márczius 15-ig.* Megkezdené működését november 15-én vagyis a Dávid F. halála évfordulóján rendezendő ünnepélylyel és végezné márczius 15-én, e nap magasztos emlékét megszentelő nemzeti ünnepély rendezésével.

A jelzett időszak *minden hó 15-én,* illetve az ahhoz legközelebb eső vasárnap, csekély belépti díj mellett, rendez felolvasás, szavallat, ének és tánczmulatsággal egybekötött estélyt. A decz. 15-iki estély azonban ne legyen tánczczal egybekötve, fenntartandó lévén székely népünk azon ősi szép szokása, hogy advent idején mulatságot nem rendez. A felolvasások tárgya: valláserkölcsi, társadalmi, egyház-, haza- és irodalom történetből lenne véve. Megválasztásában a helyes érzék és tapintatosság a legjobb irányadó. És meg vagyok győződve, hogy népünk — legalább is a jobb érzésüek — lelki örömmel venne részt az ily estélyeken, mint a hol nemes és élvezetes szórakozást találna.

Hetenként kétszer, előre meghatározott este, rendes összejövetelt, gyülést tartana. Mely alkalommal barátságos beszélgetés mellett, lapok olvasása lenne a főfoglalkozás. Ily czélból alkalmas lenne: *„Unitárius Közlöny“*, *„Keresztény Magvető“*, *„Fiatalság Barátja“*, *„Vasárnapi Ujság“* mellékleteivel a *„Politikai Ujdonságok“* és *„Világkrónikával“* és mint a földmivelés ágára tartozók: *„Néplap“*, a *„Magyar Gazda“*, mint a politikai ujdonságok melléklete és az erdélyi gazdasági egylet által kiadott népszerü gazdasági müvek.* Bezáróul mindig egy jól kiválasztott mulattató történet olvasandó. Nem lenne figyelmen kivül hagyandó a hitfelekezetek hitelveinek ismertetése ilyen alkalmakkor, mert a nép nagy része ezekkel sincs tisztában.

* „Unitár. Közlöny“, „Keresztény Magvető“ minden ekklesiának jár. A „Vasárnapi Ujság“, „Világkrónika“, „Politikai Ujdonságok“, „Magyar Gazda“ előfizetési díja együtt egy negyed évre 3 frt 90 kr. „Néplap“ negyedévre 50 kr. Az Erd. Gazd. Egylet népszerü kiadványai szintén nagyon olcsók. V.

Egy harmadik este ugy lenne beosztandó, hogy azon a nők* is megjelenjenek, még pedig ismerve székely nőink munkás szorgalmát, fonás, varrás, vagy más kézimunkával. Ily alkalommal egy-egy megható szép történetet vagy képet a családi életből válasszunk felolvasás tárgyául, a mi tegye vonzóvá a megjelenést s ekkor aztán lehetne tárgyalni a közegészség, gyermeknevelés stb. kérdéseit, melyek jó alkalmat nyujtanak a babona lassanként való kiirtására.

Egy estét be lehetne rendezni azon felnőttek részére, a kik magukat az irás, olvasás, számolásban óhajtanák gyakorolni.

Utoljára hagytam, de nem mint utolsót, a dalárda alakitását és gyakorlását. Istentiszteleteink vonzóvá tételére valóban nagy befolyással van és lenne a szép orgonázás és éneklés. Vétkezik az az énekvezér-tanitó, a ki, ha képességgel bir reá, nem alakit dalárdát. Ha csak férfikar és két szólamban énekel is, felemelő hatása van. Hát még a hol vegyes kar, avagy külön férfi és külön női kar van? Ismerem egy derék énekvezér barátomat (Tóth Vilmos szt.-ábrahámi énekvezér-tanitó), a ki külön féfi és külön női dalárdát alakitott s eléggé nem méltányolhatóan és üdvösen működik mindkét kar. Minő szép és magasztos szerepe lenne az ily dalárdáknak úgy a templomban, mint a fennebb jelzett estélyeken!

A „Dávid Ferencz egyleti és olvasókör“ ilyen módon való működése mellett figyelmét kell forditsa arra is, hogy könyvtárt alapitson. E tekintetben, azt hiszem, segitségre számithatna úgy a „D. F. Egylet“-nél, mint az „E M. K. E “-nél, sőt ujabban a magas kormány körébe tartozó lelkes buzgósági férfiak közreműködésével mozgalom indult meg Budapesten az országosan szervezendő népkönyvtárak ügyében, a hol szintén nem utasitanák el. A nemes ügy érdekébeu „keresnünk és zörgetnünk“ kell, mindenesetre itt is, ott is, s hiszem, hogy vagy itt, vagy ott valami mégis „adatik“.

Végül szólanom kell röviden a kör jövedelméről is. Jövedelmét tenné: 1. *A tagsági díjak,* a mi nem lehet több személyenként 25—30 krnál. 2. *Tánczmulatsággal* egybekötött estélyeinek tiszta jövedelme. 3. *Egyeseknek* és esetleg az ekklésiai és községi pénztárak jótékony adománya. 4. *Ha a D. F. E. választmánya,* illetve közgyülése elfogadja, úgy a D. E. E. azon tagjai, kik egyszersmind a körnek is tagjai, *tagsági dijából egy bizonyos* %. Meg lehetne osztani a fiók-körnek eső %-ot és a közgyülés esetleg emelhetné is valami kevés hányaddal. Ezen felsorolt jövedelmi forrásokból lenne annyi bevétele, hogy nemcsak kiadásait fedezhetné, de még

* A nők bevonása, ha sikerül, ugy a félsiker már előre biztositva van. V.—

állandó alapgyüjtést is kezdhetne. Buzgóság és némi áldozatkészség megtalálná az utat és módot!

Ezekben körvonaloztam röviden a „Dávid Ferencz egyleti önképző és olvasókör“ működését, úgy, a mint azt én képzelem. Lehet, hogy egy kissé idealis felfogás. Mert tagadhatatlan, hogy az irtak kivitele és elérése a vezetők részéről fáradhatatlan munkásságot, lankadatlan buzgóságot és mondhatjuk idealis lelkesedést kiván. Ámde sokat kivihet „erős szivláng alatt az elszántság hatalma és az érczakarat!“ Már maga a megalakitás körültekintő figyelmet és gondos tapintatosságot kiván. És a ki egyszerre akarná megvalósitani mindazt, a mit irtam, ügye már a kezdetkor veszve van Több évek buzgó munkásságával s talán küzködésével tudhatjuk azt elérni, a mikor aztán boldogitó jutalmat nyujt az édes öntudat!*

Munkára hát lelkész és tanitótársaim! Az „uj korszak“ erre

* Igen röviden elmondom a megalakitás körüli eljárásomat. Meglehet, vagy egy t. kollegám figyelmére méltatja s még a jelen télen megteszi a kezdet lépéseit. En a midőn tisztában voltam azzal, hogy miként óhajtom a kör működését, egyszersmind azzal is tisztában voltam, hogy nem lenne szerencsés ezt úgy és azonnal meg is alakitani; mert a hirtelen felébresztett lelkesedés az állandóságnak nem szokott biztos alapja lenni. Egy nehány buzgó érzésü és komoly gondolkozásu hivemmel megbeszélve a dolgot, először is a D F. halála évfordulóján rendezendő emlékünnepélyt határoztam el. Annyival is inkább, mert — megenged a t. szerkesztő ur — de az én nézetemmel nem egyezik meg, hogy azt a napot, illetve vasárnapot úgy szenteljük meg, hogy egyházi beszédeink tárgya Dávid Ferencz legyen. A templomon kivül rendezését az emlékünnepnek, bárminő alakban is elfogadom. (Felfogás dolga Szerk.) En november 17-én a délelőtti isteni tisztelet alkalmával kijelentettem, hogy délután emlékünnepélyt tartunk az iskola helyiségben, kezdetét jelezni fogja egyszeri harangozás, s a rendes templomozás ez okból elmarad. Hiveim zsufolásig megtöltötték az iskolahelyiséget, s habár nagy terem, sokan kellett hogy künnmaradjanak. Az „Áldott az Ur“ alkalmi ének két versszakának elénekelése után egy rövid megnyitó beszédet és alkalmi imát mondtam, s elénekelve körbe: „Hiszek vallok én egy Istent“ kezdetü éneket, előadtam röviden az unitárius eszmék történetét s felolvastam a Dávid Ferencz életrajzát, részletesen ismertetve elitéltetése és halála történetét. Ezután József Mihály tanitó úr előadta a Murányi F. Sándor által irt ódát és elénekeltük az alkalmi ének utolsó versszakát. Mely után kijelentve, hogy ez ünnepélyt ezután minden évben megfogjuk tartani, összekötve egy alakitandó egylet működésével, a hallgatóság megilletődött érzésekkel távozott.

Eredeti szándékom az volt, hogy a jelen télen, csak minden hó 15-én rendezzük a jelzett estélyeket. De engedve hiveim óhajának, azon estélyeken kivül minden héten összegyülünk egy este „Barátságos összejövetel“ czimen, a midőn fő foglalkozásunk a leirt módon való lapolvasás. S mivel kijelentettem, hogy a rendes egyletet csakis a jövő évben szándékozom megalakitani, a mikor a belépés alkalmával már mindenki tisztában lesz az egylet czéljával, a jelen nov. 15. — márcz. 15. időszak költségeinek fedezésére önkéntesen adakoztunk De hiszem, hogy a jövő november 15-én már mint rendes D. F. E. önképző- és olvasó-kör kezdjük meg működésünket a jelzett módon. Rajtam bizonnyára nem fog mulni. V.

hathatósan int! Korunk véghetetlen jogokkal ajándékozta meg az egyéneket, de a jogok nehéz kötelezettségeket is rónak reá. Népünk eme nehéz kötelezettségeknek csak úgy felelhet meg, ha jogait öntudatos módon tudja élvezni és használni. E jogainak tudatára vezetni a népet első sorban mi vagyunk hivatottak és kötelezettek. A millenaris évet az által szenteljük meg mi a legméltóbban, ha kettőzött buzgósággal igyekszünk munkálni a második millenium biztos alapját, a népnevelése és felvilágositása szent ügyében.

*Alakitsuk meg hát az ekklésiákban a D. F egyleti önképző és olvasó köröket.** **Végh Mihály**, ravai lelkész.

Ima.

A hazáért.

(Nagyobb gyermekeknek.)

Imádkozom, imádkozom,
S köny lepi el az orczámat.
Tartsd meg Atyám szent kezeddel
Ezer éves szép hazámat.

Az a köny az öröm könnye,
Szivem fáj, ha visszatartom.
Fájhat is, mert onnan támad
Köny a szemben, szó az ajkon.

Tartsd meg Isten szép hazámat
Ezer évről ezer évre,
Boldog, békés napjainak
Ne is legyen hamar vége.

Szép tavasztól késő őszig
Víritson az erdő, róna,
Gyöngyvirágot, buzakalászt
Magyar ember gyüjtsön róla.

Áldd meg Isten jobb kezeddel
Ezt az áldott magyar népet,
Hogy jóllétben, boldog szivvel
Dicséretet zengjen néked!

Tartsafalvi Albert

---

* Lelkész barátunkat üdvözöljük a nemes munka kezdetén, s a kérdéshez hozzászólásra megnyitjuk a tért, különösen kérvén a tudósitást a hasonló régebbi vagy új egyletekről. Szerk.

Pogány magyarok.

Édes kevés, a mit szétszórt hagyományok mondanak nekünk a pogány magyarokról, kik ezer év előtt számunkra e hazát elfoglalták. Hogy bátrak, merészek, kalandosok voltak, tudjuk. Hogy ellenségeikkel szemben engesztelhetetlenek, de a meghódoltak iránt kiméletesek és emberségesek voltak, tőlök józan ésszel senki meg nem tagadhatja. Az a vezérszellem pedig, a mely jellemvonásaiknak alapját képezte, s a melyben az eszményi fő czél, a honalapitás, központosult, méltó a mi komoly megfontolásunkra, emlékezetünkre.

Még kevesebb, a mit a pogány magyarok lelki világáról, ősi vallásáról, irva hagyott reánk a sötét időknek fényes krónikája. Aranyas erdők mélyén, kristály forrás mellett, hófehér harczi mén volt az áldozat. S fölzendült az ének táltosok ajkán s fölcsendült a viszhang, a sürü titkával dévajkodó tündér, — a mint a magyarok, a pogány magyarok evének, ivának Hadur, a harcz-isten szent tiszteletére. S hogy a ragaszkodás az ősi szokáshoz mily nagy mérvet ölte, haragos kedélyek fel-fellázadása a keresztény királyság első századában híven bizonyitja. Gejza fejedelem még elég gazdag vala arra, hogy mind pogány, mind pedig keresztény istene oltárán fennen lobogtassa buzgósága lángját. Végre is azonban nekünk is megjelent: „In hoc signo vinces!“ (—Győzedelmi jel ez!—) s egy pár tized multán a vitéz, daliás, első vagy szent László lett, lehetett volna a keresztes hadak ihletett vezére.

Keresztények vagyunk De mégis jól esik most, hogy betöltők az első ezerévet, visszapillantanunk, habár futólag is, pogány eleinkre. Volt ott aczél izom, de volt aczél jellem, a minőt mostanság a világosodás és az idegesség petyhüdt századában nem sokat találunk. Volt ott véráldozat, de volt hitbuzgóság, őszinte szivekben forró lelkesedés, s nem a most divatos nagyképü áhitat, s nem mindenekfelett a hitszabadság hirhedt útvesztője.

Vagy egyedül volnék, ki igy gondolkozom! ? A negyvenes évek koszorus költője ködös Angliában, látva társadalma öntelt ürességét és kijátszva mindent, a mi természetes, mélyen érzett gúnynyal fakadt ily szavakra: Pogány lennék inkább, mintsem ily keresztény!

Józan Miklós.

Unitárius lelkész-kör alapszabályai.

1. §. Czim: „Unitárius lelkészkör.

2. §. A lelkészkör *czélja:* A lelkipásztori működés körébe eső gyakorlati és elméleti kérdések szakszerü és tudományos megvitatása, a lelkészek között a barátságos és bizalmas kartársi szellem

ápolása, erősitése, szóval elősegitése annak, hogy az unitárius lelkészkar egy olyan egységes, együtt érező s egy czélra törekvő testület legyen, a mely a vallásos és erkölcsös életet a maga hatáskörében virágzóvá tegye.

3. §. Minthogy a lelkészkör czélja azonos a Dávid Ferencz-Egyletével, a lelkészkör egyszersmind ugy tekintetik, mint a Dávid Ferencz-Egylet előkészitő bizottsága, s ehez képest mindenik egyházkörben alakul lelkészkör, a mely tisztviselői által érintkezik a lelkészkör központi választmányával, s koronkint tartandó gyülésein tárgyalja és előkészíti azokat a kérdéseket, a melyek a kör czélja megvalósitására irányulnak, valamint azokat, a melyek a Dávid Ferencz-Egyletben, s illetőleg annak fiókegyleteiben nyilvánosságra hozandók.

4. §. A lelkészkör *tagjai* rendes és segédlelkészek, lelkészjelöltek és theologiai tanárok.

5. §. A lelkészkörnek van egy központi elnöke, egy alelnöke, egy jegyzője és egy pénztárnoka, a kik 3 évre választatnak.

6. §. A lelkészkör tagjai, ha azok egyszersmind a Dávid Ferencz-Egyletnek is rendesen fizető tagjai, külön tagdijat fizetni nem kötelesek, ellenben azok, a kik a D. F.-E.-nek nem tagjai, a lelkész-körnek évenkint egy-egy forintot fizetnek, minek fejében joguk van a lelkészkör közremüködésével évenkint kiadott és egy frtot meg nem haladó értékü kiadványhoz.

7. §. A lelkészkör felolvasásokat, vitatkozásokat tart, s eszmecserét folytat az előre kitüzendő, vagy az elnök által elfogadott és a gyülésen kitüzött tárgyak s kérdések felett.

8. §. A lelkész-körnek joga van a Dávid Ferencz-Egylet központi,- illetőleg fiók-egyleti választmányaihoz inditványt tenni s általában a Dávid Ferencz-Egyletet mindennemü müködésében támogatja.

9 §. A lelkész-kör irodalmi munkásságot folytat, s arra törekszik, hogy a gyakorlati lelkészkedés és a theologia körébe tartozó dolgozatok kiadassanak s ezáltal egy gyakorlati (és tudományos) theologiai irodalom teremtessék, mely felölelje nemcsak a jelenlegi, hanem a régebbi theologiai irodalmat is.

10. A lelkész-kör gyülései zártkörüek, s tehát egészen bizalmas jellegü értekezések, a melyeknek tanácskozásai s határozatai nyilvánosságra nem hozatnak, azonban inditványozási joga minden fiókkörnek van.

A lelkész-kör gyüléseiről jegyzőkönyv vezettetik.

Hasznos tudnivalók.

Az egyházi adóról.

Bátor vagyok felkérni a tek. szerkesztőséget alábbi soraimnak becses lapjában leendő közlésére, a melyet bizonyára szivesen fog venni nehány lelkész és tanitó afia, kik a törvény rendelkezése ellenére is fizettek eddig oly adót, a mely alól fel vannak mentve s azzal bizonyára meg lesznek róva tovább is, hogyha felszólamlással nem élnek. Ugyanis:

A községek rendezéséről szóló 1871. XVIII. t.-cz. 124. §-ban ez áll: „Az állam hivatalnokai, katona- és honvédtisztek, törvényhatósági tisztviselők, néptanitók a községi adótól hivatalaik utáu járó jövedelmeikre nézve továbbra is adómentesek.

Hasonlólag nem fizetnek pótadót a lelkészek sem azon javadalmaikról, melyeket kizárólag az illető egyházközségben viselt lelkészi hivataluk után élveznek.“

Az 1886. évi XXII. t.-cz 138 §-ban is ez áll, s azon későbbi törvények semmit sem változtattak. S miután a vicinál útmunka alól is fel vannak mentve (1890. évi I. t.-cz. 49. §), megyei pótadó sem vethető ki rájok.

A keresk. minister 1892. okt. 20-án 58.753 sz. a. rendeletében pedig azt mondotta ki, hogy az állam hivatalnokaira, a törvényhatósági tisztviselőkre, néptanitókra stb. illetményeik után, keresetadójuk alapján az 1890. évi I. t.-cz. 23. §-ban emlitett *útadó* ki nem róható, s ez adómentességet egyidejüleg, az 1886. évi XXII. t.-cz. 138 §. második bekezdésére való hivatkozással, a lelkészekre is kiterjesztette, kik kizárólag lelkészi hivatalaik után fizetnek IV. oszt. kereseti adót, s az 1891—92-re már kivetett s fel is hajtott útadók visszatérítését elrendelte.

A törvénynek ily világos rendelkezése ellenére is a lelkészek és tanitók nagy része fizeti rendes hivatali illetménye után is a pót- és útadót s ugyanezt megfizettetik az egyházzal a canonica portio után is a legtöbb helyen.

A hol ez igy áll: mindenesetre felszólamlással kell élni s a törvény által biztositott jogot meg kell e téren is védelmezni. Mert az oly lelkész vagy tanitó, a ki kizárólag hivatala után élvez jövedelmet, sem pót- sem útadót nem tartozik fizetni. Az egyház sem róható meg pótadóval azon birtok után, melyet a lelkésznek és tanitónak adott használatba fizetésképpen, s csak az után köteles pótadót fizetni, a mi igy fennmarad; s hogyha birtokát teljesen a belső emberek élvezik: akkor útadóval sem róható meg. Hogyha az egyház meg van róva pótadóval a canonica után is, a felszólamlást tegye meg az egyház gondnoka. Még pedig: tüntesse ki,

hogy az egyházi birtokból mi van a lelkész és tanitó használatába adva s igy mi lenne megróható pótadóval és kérje a többinek törlését s már befizetett három évinek a visszatéritését, minek visszatéritését az 1883. évi 44. t.-cz. 90 §. utolsó előtti bekezdése határozza. A felszólamlásnak idejét be kell tartani, mert igy könnyebb a menete. Ez pedig a következő:

Mikor az előljáróság közhirré teszi, hogy a pótadó előiratott, vizsgálja meg az egyházi előljáróság a kivetési lajstromot, s hogyha a fennti esetet látja fennforogni, a gondnok adja be folyamodványát (adóügyben bélyegtelen) I-ső fokon a községi képviselő testülethez, II-od fokon a vármegyei törv. hatósági bizottsághoz és III-ad fokon a ministeriumhoz. Hogyha utadóval van megróva a fennt emlitett esetben, akkor I-ső fokon a vármegyei törv. hatósági bizottsághoz, II-od fokon a ministeriumhoz kell folyamodni. A lelkész és tanitó is kövesse el ezt a menetét a felszólamlásnak s hogyha eddig fizette ezen adókat, 3 évi pót- vagy útadónak visszatéritését kérje, mert azt a törvény értelmében elrendelik, de 3 évinél többet nem fizetnek vissza.

Most vannak folyamatban éppen az adó-előirási munkálatok; a közhirré tételre figyelmezzenek az egyházi előljárók, különösen lelkész és tanitó afiai, sérelmeiket orvosoltassák a törvény balzsamával, hogy nyerjenek ez által is kevés kárpótlást — a nagy veszteség után.

Alsó-Rákos, 1896 január 9.

Ütő Béla, unitárius pap.

A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e?

Tekintetes szerkesztő ur! K* helységében a bünesetek oly gyakoriak, hogyha népességét is tekintetbe vesszük, párja nincsen vidékünken. Legujabban is ott rablógyilkosság követtetett el, s közbeszéd tárgya lett, hogy „valjon a roszra való hajlam vagy a rosz nevelés következménye-e?

Akadt ugyan a társaságban egy-kettő, kik a roszra való hajlamot a rosz nevelésnek tulajdonitották s ezen állitásukat példákkal is lehetőleg igyekeztek bebizonyitani. Azonban a társaság nagyobb része ezen feltevésnek határozottan ellene mondott s téves felfogásnak tartotta, azt állitván, miszerint az ember úgy a roszra, mint a jóra születve születik. Ha rosznak született, azt a nevelés sem teheti jóvá; ha ellenben jónak született valaki, azt a rosz nevelés sem ronthatja el. Ezen állitásukat erős érvekkel és okokkal is támogatták, példaképpen felhozatott, hogy egy apa,

kinek több gyermeke születik s egyaránya nevelésben részesül, természetben és hajlamban mégis egymástól eltérők lehetnek. A tudományosan képzett és nevelt emberek közt is manapság ép úgy van rosz hajlamu ember, mint a teljesen neveletlen emberekben, mit szintén számos példával bizonyitottak be. Egyiknél a rosszat sem a tudomány, sem a nevelés nem tudta kiirtani, mig a másiknál ennek hiánya mellett is csak jót és becsületességet lehet tapasztalni, s több efféle. Tehát a nevelés — állitásuk szerint — irányadó nem lehet; minden egyéb érvelés nekik hiába való és haszontalan fáradság.

Ha azonban ezt a kérdést még alaposabban bonczolni akarjuk, előre is ki kell jelentenem, hogy kevés kivétellel, nálunk tulajdonképeni nevelésről szó sem lehet. Hát nevelés az, hol a gyermek a szülőivel szemben a feltétlen engedelmességet még nem is ismeri? S a szülő saját akaratát a gyermekeivel szemben sokszor érvényre juttatni nem képes? Pedig szomoru valóság, hogy ez sok esetben igy áll. Felfogásom szerint a gyermek születése perczében éppen úgy alkalmas lehet a jóra, mint a roszra, vagyis a gyermeki sziv oly fogékony lehet egyikre, mint a másikra. Most hát attól függ: mely irányban gyakorolnak nagyobb befolyást a nevelésnél, mert a gyermekre nézve ez lesz a döntő.

Helyes bánásmóddal házi állatainkat is hűségre, szelidségre és engedelmességre tudjuk szoktatni, sőt a legvadabb állatokat is manapság türelemmel meg tudjuk szeliditeni. Az ember miért volna kivétel?

Közleményemnek az Unitár Közlönyben helyet kérve, óhajtanám, hogy a soraim előtt való kérdéshez tapasztaltabb, tudományosabb és a neveléssel sokat foglalkozó egyének is hozzászóljanak.

Alsó-Siménfalva.

Kozma Elek.

Mit olvassunk a bibliából?

Február hónapban olvassuk a Máté evangeliumát a 3-ik résztől a 23-ig.

Apróságok

— *Önérzet* Számtalan példáját látjuk az önérzetnek minden lépten-nyomon. Még talán néha sok is a jóból, legalább is igen gyakran fordul elé nálunk a középkorból maradt lovagias felhevülés egészen a vérontásig.

Ez az önérzet nemcsak az önvédelemre szokott kiterjedni, hanem kiterjed a barát, a hitves, a rokon, a bajtárs, a haza, a nő s a becsület védelmére is.

Egy nehány igen érdekes esetet tudunk az ujabb időből, midőn az önérzet a vallás érdekében is megnyilatkozott.

Egy ifju unitárius előtt kicsinylőleg nyilatkoztak az unitáriusokról, s ő éppen mintha hitvesét bántották volna meg, elégtételt vett. Egy tekintélyes férfi egy megfelelő társaságban önérzettel jelentette ki az unitáriusokat bántalmazó barátja előtt, hogy ő „unitárius“. Ismeretes, hogy bocsánatkérés lett az elégtétel.

Az önérzetességre nemcsak akkor van szükség, a mikor mások támadnak, hanem akkor is, a mikor magunk feledkezünk meg a kötelességünkről. Ez gyakoribb eset mint a másik, s tehát az ilyen értelemben vett önérzetre sokkal nagyobb szükség van, mint a lovagiasra.

Vessünk számot magunkkal, s hozzuk tisztába, hogy vajjon megtettük-e a kötelességünket vallásunk és egyházunk érdekében. Most nem kérik vagyonunkat, nem fenyegetik életünket, csak önérzetes figyelmet, egy csekély jóindulatot, egy kevés odaadást, egy mustármagnyi hitet és áldozatot kérnek tőlünk, csak annyit, a mennyi éppen kitelik! Ezt ne tagadjuk meg. Ezt adjuk meg szó és panasz nélkül, önként és jó kedvvel, mert az ilyen áldozat kedves mind az Isten, mind az emberek előtt.

Hiveim, unitáriusok ébredjetek önérzetre s meglátjátok, hogy a mustármagból nagy élőfa lesz, s a ti hitetekkel sziklákat mozdittok ki helyökből.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A kormány karácsonyi ajándéka.** Ez alatt a czim alatt megelőző számunkban azt irtuk, hogy a vall. és közokt. miniszter ur a rendelkezése alatt álló 100,000 frtból az unitárius egyháznak a lelkészi fizetés kárpótlására 4500 frtot utalványozott, azzal a körülirással, hogy ezen összegből 1000 frt adassék a püspöknek a polgári tövény életbeléptetése következtében szenvedett veszteség kárpótlásául stb. Minthogy ez a közleményünk némi félreértésre adott okot, kijelentjük, hogy ezt az államsegélyt csak mi neveztük kárpótlásnak. Az a 100,000 frt, a mely összegből egyházunknak ez a 4500 frt jutott, az 1895. évi országos költségvetésbe a különböző egyházak lelkészei fizetésének kiegészitésére lett felvéve a törvényhozás által. E czimen kapta a 4500 frtot egyházunk is. Tévesen használtuk tehát a kárpótlás szót s ezt a segélyt inkább ugy lehet és kell is tekinteni, mint egy lépést az 1848. évi XX. t.-cz. 3. §-a megvalósitása felé, a mely t.-czikkben a bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségeinek közálladalmi költségek által leendő fedezésének elve van kimondva. Tévesen irtuk volt azt is, hogy ez a segély kiutaltatott. Sőt a mi e segély feletti örömünket némileg csökkenti, éppen az, hogy a minister úr azt nem is szándékozik egyházi hatóságunknak, hanem egyenesen a segélyezendő lelkészeknek kiutalni. Erre nézve felterjesztésében az E. K. Tanács ki is fejezte a maga óhajtását és kérését, hogy ez a segély jövőre legalább utaltassék ki egy összegben egyházi hatóságunknak, a mely annak rendeltetése szerinti felhasználásáról és kiosztásáról mindannyiszor kötelességének ismerendi. A mint a lapokból olvassuk, az ev. reformátusok conventi elnöksége is hasonló felterjesztést tett.

— **A lelkészi államsegélyt** — a Prot. E. és I. Lap — meghizható hire szerint a kormány az autonomikus egyházaknak szabad rendelkezésére fogja bocsátani. Ennek mi is kiváló mértékben örvendünk, mert feltettük szabadságunkat. Egyházi főhatóságunk is hangsulyozottan kérte a vallás- és közoktatási minister urat azon terve megváltoztatására, hogy az adóhivatalokkal egyenesen a segélyezetteknek fizettesse ki a segélyt. Értesülésünk szerint a lelkészi segély is, mint az egyházi segély, egyenesen az egyház közpénztárába fog kiutaltatni s onnan küldetik szét.

— **Jó hir.** A székely-kereszturi unitárius középiskola történelme készen van. Jó és kellemetes hirnek mondjuk ezt, mert ebből a műből e fontos intézet multja mintegy tükörből fog megtetszeni. Teljes elismerés illeti a mű szerzőjét Sándor János igazgatót azért a nagy szeretetért és buzgalomért, a melylyel nehéz feladatát megoldotta. Hogy e művel mit fog nyerni az unitárius egyház és a magyar irodalom, azt a mű birálója Kozma Ferencz tanfelügyelő következő soraiból lehet előre is gondolni: „A mi a történelmi anyag összegyüjtését illeti, ebben Sándor János nem remélt szép eredményt ért el. Nagy kitartással és hósszu időn át kellett fáradoznia s bennső ügyszeretettel dolgoznia, hogy ily fényes sikert mutathasson fel. S hogy e tekintetben Benczédi Gergely aa. is nagy segitségére volt, azt az előszóban hálásan emliti meg. . . . . A gymnasium megalakulását, háromszori épitkezését oly plasztikusan adja elő, — a székelység kulturai fogékonysága, párját talán az egész országban ritkitó áldozatkészsége, vezéreinek bölcsesége, vallás- és hazaszeretete oly inponáló erővel emelkedik ki előadásából, hogy azt mindenha a tisztelet és lelkesedés érzetével fogják olvasni mindenütt, hol a magyar faj iránt csak legkisebb rokonszenv is él a szivekben. Nekünk pedig örökke bátoritó és lélekemelő példa lesz elődeinknek szivós kitartása és megörökitett erénye, melylyel a semmiből maradandó müvet tudtak létrehozni.“ . . .

— **Millennáris ünnepek.** Az E. K. Tanács meghatározta, hogy minden unitárius egyházban pünkösd első napján a nagy nemzeti örömünnep alkalmából istentisztelet tartassék. A hivek felhivatnak, hogy ebből az alkalomból alapitványokat tegyenek s egy millenaris közalapra a gyüjtés meg fog kezdetni s e végett felhivás intéztetik az egyház tagjaihoz, ugy a férfiakhoz, mint a nőkhez.

— **Toroczkóra** a főt. püspök úr Józan Miklóst kinevezte lelkésszé. Józan egy évet mint segédlelkész Polgárdiban szolgált s Oxfordban léte alatt két évig járt az angol unitárius ekklésiákba kisegitőnek. Lelkész-karunk Józanban egy derék, tehetséges és jól készült ifju erőt nyert. Kivánunk sikert.

— **Budapesten** febr. 17-én lesz Gál Miklós lelkész beköszöntője. A főt. püspök úr fogja végezni a beiktató lelkészi teendőket.

— **Nemzetközi unitárius kongressus.** A millenáris kiállitásnak egyik nevezetessége lesz az unitáriusok kongressussa, mely juliusban vagy augusztusban fog tartatni Budapesten. Angliai, ámérikai unitáriusok s azokon kivül, reménlhetőleg olasz, franczia, holland, schweitzi és német követek fognak részt venni. Az előkészületek a főt. püspök úr inditványa alapján már megkezdődtek.

— **Emléke** Ferencz József unitárius püspök kir tanácsos 40 évi papi és tanári jubileumának, megjelent Boros György szerkesztésében. Tartalmazza az összes beszédeket és üdvözleteket, az összes emléktárgyak leirását, az összes adakozók névsorát, továbbá 40 év képét, melyben a szerkesztő leirja a kolozsvári főiskola s az unitárius egyház történelme főbb vonásait, Ferencz József püspök munkás életét és szerepét e 40 év alatt; bemutatja a főiskola volt és jelenlegi, a kereszturi iskola jelenlegi tanárait és közli F. J. püspök egykoru, kitünő arczképét. Ára egy korona s megrendelhető szerkesztőségünknél.

— **Brocsko Lajos**, a budapesti prot orsz. árvaház igazgatója egy tanulmányt irt „Svájcz árvaházairól“. A kis füzet igen érdekesen irja le az árvaházi nevelés irányelveit, a felmerülő nevelési akadályokat, a fegyelmi eszközöket,

büntetésnemeket stb. Helyesen mutat rá a tömegnevelés káros hatásaira, melyek ezen árvaházakban a lehetőleg elkerülvék, a mennyiben mindenhol a felvett árvák létszámának megfelelő nevelő személyzet is alkalmazva van Ismerteti az árvaházak belszervezetét, mely a családrendszeren alapszik, mint a mely a gyermekek természetének és a nevelés czéljainak is leginkább megfelel. A szerző, ki e nagy körültekintéssel szerkesztett tanulmányát személyes tapasztalatok alapján irta meg, éles megfigyelő tehetségével egybefoglalja és követésre ajánlja mindazon elveket és módozatokat, melyeket az árvaházi nevelés tökéletesitése czéljából mindenütt — igy nálunk is — meghonositani kellene. Az árvák sorsa iránti meleg érdeklődés felkeltésére irányul a tanulmány minden sora. D—s K.

— **Halálozás.** Májai Zoltán, a m. kir. Ludovica akadémia IV-ső éves növendéke, Májai István tordai tanár fia, meghalt Tordán jan. 2-án élete 20-ik évében. A szülők szép reménysége a kérlelhetlen halál áldozata lett. Részvéttel vagyunk a lesujtott szülők iránt. Isten vigasztalja meg! — Pünkösti Pál, nyug. huszárkapitány, kir. testőrségi jnlölt és 1848—49-beli honvéd-őrnagy özvegyét, Kreszler Annát, jan. 2-án temették el Oklándon 79 éves korában. Férjének 4 évi várfogsága után házuk II-Karácsonfalván a haza sorsa felett aggódó sok székely patriciusnak volt titkos gyülhelye az ötvenes és hatvanas években. Mindenbe beléavatott lelkes honleány volt. Sokat látott, sokat megért. Fia Árpád s unokái Remenyik Ilona és Remenyik Andor brassói fiatal kulturmérnök atyánkfia gyászolják. Pál Ferencz oklándi pap mondott koporsója felett megható imát és magvas rövid beszédet. Béke a sokat szenvedett porokra! — i. —f.

Fekete Pál ny. városi tanácsos meghalt Kolozsvárt 1896. évi január 27-én. Mély részvéttel közöljük ezt a szomoru hirt, mert Fekete Pál egyike volt annak a mind inkább apadó jeles seregnek, a melyet a munkaszeretet és vallásos buzgóság s az áldozatkészség szelleme hatott át. Kolozsvár városnak számos éven át kitünő tanácsossa volt s az unitárius egyháznak főleg a gazdasági kérdésekben szaktekintélye. A közelebbi években egész lélekkel dolgozott a főiskola ujra épitése érdekében. A Dávid Ferencz egyletnek legelső örökös alapitó tagja volt. Mély részvét kisérte sirjába. Koporsójánál Péterfi Dénes lelkész mondott gyászimát. Nyugodjék csendesen.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Emléket Dávid Ferencznek! A buzgóság megnyilatkozott ujból. Az ujév alkalmából beküldött Raffaj András Kapnikbányáról 2 frtot, Árkosi Béla Körmöczbányáról 2 frtot, Deák József Karczagról 50 krt, Springmann Ferencz Budapestről 1 frt (2-ik adomány). Köszönet a lelkes adakozóknak! (9-ik közl.)

Felolvasásaink Kolozsvárt. Az első megtartatott január 12-én. Érdekes volt minden izében. A régi kedves hallgatóság több új érdeklődővel együtt jelen volt. Volt bőven, a mi elfoglalja figyelmüket. Iszlai Márton az ijf. dalárdával feltünő jól énekeltette el a gályarabok fohásza cz. szép éneket. Ferencz József püspök tájékoztatta és egy lelkesitő megnyitóval adta meg felolvasásaink irányát. Boros György tanár és egyleti titkár a lelkiismeret-szabadságról olvasott fel. Ismertette a tordai országgyülést, a mely 1568-ban tartatott s a melyen Dávid Ferencz ékesszólásának hatása alatt a János Zsigmond jelenlétében a karok és rendek kimondották, hogy kiki azt a vallás követhesse, a melyet akar. A felolvasás meg fog jelenni az „Erdélyi Muzeum"-ban. Ezt követőleg Buzogány Mariska tanárnő felolvasását a nőnevelésről olvasta fel Ferencz Zsuzsa kisasszony. Érdekes és meglepő volt a két leány munkája. Az iró elmés, helyesen itél és jól következtet, a felolvasó jól értelmez, tisztán és nőies bájjal ad elé. Mindenki meg volt lepve, mindenki örömmel volt eltelve. A nőnevelést ujabb kérdéssé a vall. és közokt. minister úr azon uj intézkedése tette, mellyel megengedte, hogy a gymnasiumot végezhessék s az egyetemen

némely tárgyakra beiratkozhassanak. A miniszter fenkölt gondolatját sokan illetéktelenül és igazságtalanul birálták meg. B. kisasszony ez ellen nemes őnérzettel kikél, s mint nő üdvözli a minister rendeletét, mert meg van győződve, hogy a nő a maga nőiességét nem vetkezi le azért, ha bőv ismerete és teljes tudása lesz. Felolvasó nem félti a magyar nőket a szélsőségektől „ettől őket jó izlésük és józanságuk is megfogja óvni". A felolvasás teljes sikert aratott s reméljük nyomtatásban is meg lesz a hatása. A „Nemzeti nőnevelés" folyóiratban és külön kiadásban is meg fog jelenni.

Még két felolvasó gyülés lesz: február 9-én és márczius 1-én Február 9-én Dr. Brassai Sámuel „a hazugságról", Dr. Lázár Gyuláné: „A vallásos érzés szerepe a nevelőnél". Ugyanakkor Iszlai Márton vezetése alatt Ürmösi Károly énekelni fog egyházi énekeket. Mind a felolvasók, mind a tárgyak elég vonzók arra, hogy telt házra számithassunk. — Márczius 1-én Dr. Lengyel Dánielné „A nők a polgári házassági törvény alatt" vagyis azt fogja tárgyalni, hogy milyen hatása van a polgári házassági törvénynek és milyen lesz nőinkre. Dr. Gál Kelemen „A szép iránti érzésről" tart felolvasást és a főiskolai dalkör énekel. — Mi csak arra kérjük kolozsvári olvasóinkat, szivesked-jenek jól megjegyezni ezt a két napot. A felolvasás d. u. 4 órakor tartatik

Szerkesztői izenetek Rázmán E. Kg. Köszönettel vettük A lapot elküldöttük. — **Zs. Á. Brassó**. Koszönjük a 3 frtot s az uj tagokat. Az ilyen buzgóság minket is buzdit. — **Z. B. Szuv** A kivánt szám elment. Üdvözlet! — **V. M. R—a** Köszönjük a 3 uj tagot. Reméljük a többi is beválik. Kérjük a buzgóságot továbbra is. — **Ü. B R—v**. Pompás. Köszönet. — **S J skp**. Kivánsága szerint. A látszat nem mindig felelel meg a valónak. Ez áll ama hely betöltésére is. Az ekkl választási jogával is élt egy bizonyos formában, de mikor meggyőződött, hogy kivánsága törvénybe ütközik, lemondott jogáról Az Ön theoriája külömben áll. A kérdést tárgyalni fogjuk. — **A segesvári** unitáriusoknak üdv és köszönet! — **D. J. O—d**. Köszönet. A „bevonás" az ott közel levők feladata volna. A mérnöknek mutatvány ment. — **Gy. F. ztm.** Nagyon köszönöm a kedves levelet. —

Az egylet pénztárába decz. 22-től 1896 jan 22-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Pataki Istvánné, Puskás Lajosné 1895-re Nagy György, Koronka Antalné 96-ra. Sárdi Sámuel 95-re Dr. Veres Lajos 91—95-re. Kelemen György tanuló 95—96-ra. Lengyel Dánielné, Gyulai Tibor, Sárdi Lőrincz, Tóth Istvánné, Müller Gyula 96-ra Kolozsvárról. (Folyt. a jövő számban.)

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Muzsnai József D.-Szt-Márton 1 frt, Szigethi Cs. Sándor Torda 80 kr., Albert Dénes Ladamos 5 frt, Gerjovics József B.-Somberek 1 frt, Kanyaró Ferencz Kolozsvár 1 frt, Kisgyörgy Sámuel N.-Sármás 50 kr, Engel Imréné M.-Vásárhely 4 frt, Gál Ferencz Sz. Gericze 50 kr., Nagy Elemér Csáktornya 50 kr., Deák József Sarkad 20 kr., Mayr János Mocs 1 frt 80 kr.

Kolozsvárt, 1896. január 22-én. Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

TARTALOM: Az élet. (Költemény.) Sánthe Károly. 17. l. — Kéi szüljünk a nagy ünnepre Boros György. 18 l — Alakitsuk meg az ekkléziákban a D. F. egylet köröket! Végh Mihály. 19. l. — Ima (Költ.) Taresafalv-Albert. 23. l. — Pogány magyarok. Józan Miklós. 24. l — Unitárius lelkészkör alapszabályai. 24. l. — Hasznos tudnivalók. Ütő Béla. 26. l. — A roszravaló hajlam a rosz nevelés következménye e? Kozma Elek 27. l. — Mit olvassunk a bibliából? 28 l. — Apróságok. 28. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A kormány karácsonyi ajándéka. A lelkészi államsegély. Jó hir. Milenniris ünnepek. Toroczkón Budapesten Emléket. Brocskó Lajos. Halálozás 29. l — Egyleti élet és munkasság: Emléket Dávid Ferencznek. Felolvasásaink Kolozsvárt Még két felolvasó gyülés lesz. Szerkesztői izenetek. Nyugtázások.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Márczius. 3. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára**: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Unitárius nemzetközi Congressus Budapesten.

Az unitáriusokról azt szokták mondani, hogy van egy titkos jelök, a melyről egyik a másikat bárhol és bármikor felismerik. Nem tagadjuk e titkos jel létezését, pedig nekünk azt soha sem mutatta meg senki De nem tagadjuk mégis, mert érezzük, hogy van valami, a mi unitárius voltunkkal együtt jár. Egy titkos vonzó és összetartó erő az, a mely forrása lételünknek, alapja jövőben vetett bizalmunknak.

Ez az erő véghetetlen értékü azért, mert nincs faji jellege. Ha egy férfiu Amerikából Erdély bérczei közé kerül, a titkos jelt azonnal felismeri s testvérnek érzi magát a testvérek között. Az angol nő hosszú európai körútjában mindenütt bizton érzi magát, mert azt hiszi, hogy saját nyelvével s azzl a mi keveset a németből s a francziából tud, mindenik országban boldogulhat, de Magyarországra aggódva gondol, mert a magyarok nyelvéből semmit sem tud és mégis úgy találja, hogy itt érzi magát otthon, mert itt testvéreire lel, a kiknek van egy olyan nyelvök, a melyet ő teljesen megért s a melynek segitségével meg tud jelenni a legfőbb ur, az Isten előtt

Hazánk millenáris nagy ünnepén Budapesten augusztus ha-

vában érvényesülni fog ennek a titkos hatalomnak a varázsa, mivel a magyar unitárius egyházi főhatóság elhatározta, hogy egy Congressust fog rendezni, melyre az angol és amerikai unitáriusokat már meghivta és meg fog hivni többeket a franczia, hollandi, olasz, német és sveiczi szabadelvüek közzül is.

Egyelőre nem tudható milyen lesz e meghivás eredménye, de hisszük, hogy a legjobb és legkedvezőbb. Hisszük azért, mert negyven esztendő alatt már számos ízben tapasztaltuk, hogy csak alkalom kellett s azonnal megjelentek közöttünk.

Az ötvenes években Steinthal manchesteri lelkész, Kossuth meghivására megjelent hazánkban sakkor az absolutisticus osztrák kormány nyomása alatt sinylődő egyházállapotát tanulmányozta és az angolok rokonszenvét annak alapján felébresztette és megnyerte. Az eredmény igen szépen nyilvánult, mintegy 15.000 frt segély elküldésével.

1868-ban az unitárius egyház háromszáz éves örömünnepén a londoni kitünő tanár, Tayler részt vett tordai zsinatunkon s arról, valamint hazánkról, egy rokonszenves ismertetést közölt.

1873-ban Fretwell János, a bécsi kiállitás alkalmából létrehozta az első nemzetközi unitárius Congressust Budapesten, melyben angolok, amerikaiak és magyarok vettek részt. Ez a lelkes férfiú önzetlen idealismussal megtanult magyarul, hogy megérthesse gondolkozásunkat, megtanulta hazánk és egyházunk történelmét, hogy Angliát és Amerikát béutazza s felolvasásaival pénzt gyüjtsön egy székely gymnasium, a kereszturi felépitésére. Hazai terményeinknek útat akart nyitni a tengeren túlra, s hogy ez nem sikerült úgy a mint ő akará, bizonnyal nem az ő jóakaratán múlt.

1879-ben a Dávid Ferencz püspök halála 300 éves emlék-ünnepét két követ, a tudós Gordon Sándor s a jeles iró Charlmers András együtt ülték meg velünk Székely-Kereszturt s ráadásul megismerték a magyarországi viszonyokat s gondoskodtak arról, hogy a budapesti új egyház oly segélyben részesüljön, a melynek erejével rendes lelkészt tarthasson.

Az angol unitárius társulat titkára, Ierson két kisasszonnyal budapesti szép templomunk felavatásakor 1890-ben megjelenvén, mint a hivatalos unitárius egyház feje nyilatkozott.

Ezután már Amerikából is jöttek. A kitünő hisztorikus Allen

Jakab, a ki már több könyvében tüntette fel helyzetünket; a Richmond-család azzal tette emlékezetessé utját, hogy egy tanszéket alapitott. Csak nem rég volt közöttünk Barrows ur, a Christian Register szerkesztője s a New-York Herald levelezője s Lyon a Bostoni lelkész mult nyári utazása még mindnyájunk eleven emlékezetében él.

Ez a névsor a legélénkebb bizonysága annak, hogy a magyar angol és amerikai unitáriusok barátsága az utóbbi negyven esztendő alatt állandóan fokozódott s azzal teljes jogot adott nekünk arra, hogy a jelen évre többet várjunk minden eddiginél.

Hogy ez megvalósul, azt hisszük, hogy a mi örömünk mellett meg lesz az előnye hazánknak is, mert azok, a kiket ilyen mély rokonszenv vezérel, még esetleges gyarlóságainkat is kisebbnek fogják látni, mint a közönséges utazó, vagy a hivatott kritikus.

Mi üdvözöljük ezt az eszmét s bizalommal várjuk megvalósitását és hisszük, hogy az unitáriusok örömében részt fog venni minden jó hazafi, mert a mi előnye az egyes polgároknak, előnye az az államnak is.

Készüljünk szorgalommal és várjuk tárt karokkal a kedves rokonokat!

Boros György.

Honvéd temetésnél . . .

Hej nagy csillaghullás támadott az egen . . .
Egy-egy régi honvéd mindennap elmegyen.
Ma-holnap nem marad még egy hirmondó sem,
Ki személyes részt vett a nagy küzdelemben . . .

Több, mint negyven éve, — már-már úgy találom,
Mintha csak lett volna fényes tündér-álom . . .
Fényes tündérálom, melyet a ki látott,
Soha se felejti a »magyar világ«-ot . . .

Ellenüuk tört a rácz, horvát, oláh, német,
Hogy megsemmisitsék ezt a magyar népet,
Darabokra tépjék ezt a szép országot,
Sárba letiporják a szent szabadságot . . .

Ámde nem engedtük: a trombita szóra,
Mintha megnyilt volna a hegy, völgy, a róna,

Talpra állt a magyar, tűzbe ment legottan,
— Hála az Istennek, én is köztük voltam! —

Nem tanult katona, rendezett hadsereg,
De többnyire ujoncz, tanuló és gyerek,
Nem a tulnyomó szám, hanem a hős szellem,
Ez védte a hazát ellenségi ellen.

És meg tudta védni; egymásután rendre,
Vére hullásával ellenit leverte . . .
A ki el nem hullott, talán ma is futna,
Ha segitségére bé nem jön a muszka.

Szép magyar leányok! hallottatok erről?
A szabadság harczról, honvéd dicsőségről?
Mig az égen csillag, a földön lesz virág,
El ne felejtsétek a honvédek sirját.

Nagy Lajos.*)

Egyetmás a hazugságról.

Nem tudom hallott-é a mostani nemzedék a következő bölcsészetről, a mint én nevezem a sophismát: Szt.-Dávid azt mondja a XI. zsoltárban hogy minden ember hazug. Ámde Sz.-Dávid is ember volt és ha igaz, a mit állit, ő is hazudott, annálfogva nem igaz, hogy minden ember hazug.

No már gázoljon ki az ember abból az ellenmondásból, hogy a szóba vett állitás igaz is, nem is. Igy kiált fel diadalmasan a bölcsész (a sophista.) Már pedig igen korán fútta meg bölcsészünk a trombitáját, mert a kigázolás nem éppen nehéz. Okoskodása ugyanis egy elhallgatott feltételen alapul, azon t i., hogy a hazugnak egy szava sem igaz, a mi világos, hogy nem áll, mert ilyes hazug sohasem létezett.

A görög sophisták tanitók voltak s az idézett ál-okoskodás sok más hasonlókkal együtt, a melyek felsorolására nincs helyem, se nem szolgálnának czélomra, reclamul szolgált nekik jól fizető tanitványok behálózására, a mi bővön is sikerült nekik. Mondjuk ki: ők bizony rászedték a világot.

De másfelől tanitók voltak a bölcselők — a philosophusok — azok a tanitók voltak. a kik nem folyamodtak oly — mondhatni

*) Lapunk első társszerkesztőjének ezt a lendületes költeményét a Kolozsvárt Kuszkó István szerkesztésében megjelenő „1848 49. Történelmi Lapok"-ból vesszük át Szerk

aljas fogásokhoz. Ők nem akartak senkit rászedni, hanem sajnosan kell bévallani, annál többször szedték rá akaratlanul maguk magukat. Leginkább megtörtént az azokkal, a kik új rendszerekkel állottak elé, a kik új iskolákat alapitottak, vagy szerettek volna alapitani. Nem valának ettől egészen mentesek a leghiresebb bölcselők is, egy Heraklitos, egy Demokritos, egy Plato, egy Aquinói Tamás, egy Descartes, egy Kant sem, a mint azt a bölcselet történelméből kitanulhatjuk.

Önámitásaikat felsorolni ismét nem szükség és csak egy bizonyos rovatot veszek fel: a fogalmak értelmezését. Alig van egy bölcseleti fogalom, a melynek egymástól eltérő, nem egyszer egymással ellenkező értelmezéseire nem lelhetnénk a különböző philosophusoknál. Azok közzül tehát legfölebb csak egy — néha talán egy sem az igazi: a többiekkel tehát rászedték magúkat szerzőik. Megemlitve csak az ür (terjedség, Raum) idő, ok és más kategoriák fogalmait, rátérek a tárgyalandóra: a „hazugság" fogalmára. Itt már felsorolok annyi értelmezést, a mennyit összegyüjteni birok ezuttal. Forrásaim a szótárak, a melyeket a bévett fogalmak és ezekről való vélemények hiteles jegyzőkönyveinek tarthatunk.

A legrégiebb és legújabb két szótárban azt az egymással egyező értelmezést olvasom, hogy a hazugság az, a mi ellenkezője annak, a mi igaz. Hadd idézzem híven: „Mendacium vero oppositive" (M. Gesneri Thesaur. linguae Latinae) — „Die Lüge ist der Wahrheit entgegengesetzt" (Grimm, Deutsches Wörterbuch) — Mint állitmány (itélet, propositió) helyes és feddhetetlen; de értelmezésnek rosz, mert igen bő: köpenyege alá veszi a verses és prózai irodalmi költeményeket, holott ezeket nem szoktuk hazugságoknak nevezni. De van más hibája is, t. i nem mondja meg, hogy mi? hanem csak azt, hogy mi nem a hazugság, csupa nemleges jellemzéssel nem lehet alkotni értelmezést.

Vették ezt észre a többi Szótárirók s javitásokat kisértettek meg.

A franczia akadémia szótára igy értelmez: „Hazugság a valóval ellenkező beszéd, a melylyel ámítni akarnak" — Littré ezt szóról-szóra megtartotta.

Azt hiszem, hogy hallgatómnak jut eszébe oly hazugság, a melyet ebből az értelmezésből nem lehet megitélni, mert biz' ez hol igen bő, hol igen szük.

Halljuk a Magy. Ny. Szótárát, a m. akadémia kiadványát: „Hazudság (sic), hamis állitás vagy mondás vagy beszéd, melyet a szóló tudatosan és készakarva követ el"; eddig még valahogy megjárná, — jóllehet „állitást, mondást, beszédet elkövetni" kidobni való szólam — de aztán a mi következik „vagyis másképp

érez vagy gondol, mint szól", az egész értelmezést összerontja. Mert elsőben a „vagyis" azt az olsőbbi „hamisat" akarja helyettesiteni, a mit nem tesz, mert „másképp érezni v. gondolni" nem jelenti azt, hogy „ellenkezőt vagy ellentétest." De másodszor, minthogy a beszéd a gondolat kifejezése, tehát lehetetlen, hogy a szóló egyidejüen egyebet gondoljon, mint a mit mond. Hadd világositsam egy példával. X.* úriaszony halálos ágyán feküdt és betegségében meglátogatta Y* nő-barátja. Beszélgetésök közben béjelentik Z* uriasszonyt, mint látogatót, a mire Y* méregbe jött és kijelenti vastagon az ellenszenvét iránta. De elútasitani nem lehetvén, Z* bejön és X* a legszivesebben fogadja és állitja, hogy lelkéből várta látogatását. Ez tény, a melyet nekem Y* beszélt el No már lehetséges-é, hogy X* abban a pillanatban, a melyben szólott, „egyebet gondolt" volna, mint a mit mondott? Igenis megtörtént ez *azelőtt és azután,* de akkor bizonyára nem!

Elhagyva a nyelvszótárakat, egy bölcseletihez nyúlok s ott ezt olvasom: „Hazugság szántszándékos és kötelességellenes valótlanság."

Az ember azt várná, hogy egy philosophus tudja, mik egy hibátlan értelmezés kellékei, meg azt is, hogy ha leirta, megvizsgálja goudosan, vajon megfelel-é az értelmezés a logika szabályainak. De bizony úgy látszik, hogy az utóbbi miveletet Kirchner úr elhanyagolta, különben észrevette volna, hogy az igen szük s egy rakás hazugságra nem illik. Csak egy példát veszek fel Egy koros erdész a vendéglőben dicsekvő vadászkalandjaival — a melyeknek fele sem igaz, mulattatja a vele egy asztalnál ülőket, vadászokat és másokat. No már bizonyos, hogy elbeszélései nagyobb része, vagy talán mindnyája is hazugság; de hát sértett-é meg valakit velök? Tartozott-é igazi eseményeket tálalni eléjök, kétségkivül nem. Bölcselönk értelmezése szerint, tehát a vén erdész elbeszélései, a melyeket a német közbeszéd Jägerlateinnak nevez, nem hazugságok.

Igy meg levén hiusulva minden fáradtságom, már azon voltam, hogy magam szerkesszek egy kedvem szerint való értelmezést, e midőn eszembe jut, hogy van még egy szótárom, a melytől még nem kértem tanácsot. Kinyitom s a kellő szó után ezt lelem:

„Egy durva nevezet, a melyet annak adnak, a mi nem igaz." E kellett nekem, gondolám, s ezennel ajánlom t hallgatóim figyelmébe. Hiszen tapasztaljuk, hogy bizonyos mondatot, a mi nem igaz, egyik halló tréfának veszen, egy másik megéri a kérdéssel, egy egy harmadik nem hiszi, stb. és csak valamelyikök mondja ki, hogy a bizony *hazugság!* (t. i. ha nem fél nyilatkozni.)

Ezzel tisztába jövén, az a második fontos kérdés áll elénk, hogy „mi az erkölcsi értéke a hazugságnak?", a mire a böl-

cselők és nem bölcselők szintoly különböző feleleteket adnak, mint arra, hogy mi a hazugság? Mindnyájokat, sőt a csak nevezetesebbeket felsorolni nincs helyem — sem időm ez úttal. Csupán csak Kanttal feleltetek hát reá.

Legelsőbben is megjegyzem, hogy Kant a kérdés megfejtését kétfelé, u. m. a jogtanba és az erkölcstanba útasítja. De „Jogtan"-ában nem ad neki helyet, hanem egy külön értekezésében tárgyalja, a melynek czime: „Arról az ugyvélt jogról, melynél fogva emberszeretetből hazudhatunk." Lássuk ennek főpontjait.

„Benjamin Constant egy értelmezésében ezt irja: Az az erkölcsi elü, hogy kötelességünk igazat mondani, ha azt feltétlenül és önállólag elfogadnók, minden társadalmat lehetetlenné tenne. Bizonyságul szolgál az, a mit egy német bölcselö következtetett a végletekig menve, belöle, hogy t. i., hogy ha egy gyilkos azt kérdezné tőlünk, hogy egy barátunk, a kinek ő az életére tör, lakunkba menekült-é, vétek volna letagadni."

„A franczia bölcselő igy czáfolja meg amaz elvet: Igazat mondani kötelesség. A kötelesség fogalma elvállhatatlan a jog fogalmától. Kötelesség egyiknél az, hogy, a mit egy másiknak joga van követelni. A hol nincs jog, kötelesség sincs. Igazat mondani tehát kötelesség, de csak annak mondani, a kinek joga van az igazsághoz. De senkinek sincs joga ahoz, a mi másnak árt.

„Ἀ πρῶτον ψεῦδος (a főcsalatkozás) abban áll: hogy igazat mondani kötelesség, de csak az iránt, a kinek joga van az igazsághoz." (Nesze neked Kirchner!) Elsőben is jegyezzük meg, hogy ennek a kifejezésnek: az igazsághoz való jog — nincs semmi értelme. (Megbizonyitja és kiigazitja.)

„Most már „első kérdés" az: vajon az ember oly esetben, mikor nem teheti, hogy ne feleljen igen-nel vagy nem-mel, jogosulva van-é nem igazat mondani.

„A második kérdés: vajon nem inkább köteles-é nem mondani igazat azért, hogy valamely gonosztettet magáról vagy másról elháritson

„Az, hogy a mit mond, igaz legyen, formaszerinti kötelessége az embernek akárkivel szemben, bármily kára következzék abból neki vagy másnak; és ha szinte az ellen, a ki engemet nyilatkozni kénszerit, nem is vétek a hamisságggal, de vétkezem átalánosan, azt teszem, hogy a kimondások hitelét átalában, t. i. a mennyiben rajtam áll, megrontsam, a mi által az egyezményen alapuló jogok meggyengülnek és elenyésznek, a mi az emberiség ellen elkövetett vétek

„Midőn hát úgy értelmezzük a hazugságot, hogy az egy más emberrel szemben való hazug nyilatkozmány, nem szükség hozzátenni,

hogy ártunk vele másnak. Mert minden esetre ártunk vele másnak, ha nem is más embernek, de igenis az emberiségnek; midőn egy jogforrást kiapasztunk vele."

Ezek szerint, mint láttuk azt, hogy a barátunk életére törő gyilkosnak eltagadjuk annak a hollétét, Benj. Constant kárhoztatja, Kant pedig helyesli.

Tessék választani.

Az unitárius Egyházi K. Tanács felhivása

az összes unitárius egyházakhoz a millenium megünneplése végett.

7—1896.

E. K. T. k. i.

Tisztelendő Esperes Úr!

Kedves Atyánkfia az Úrban!

Hazánk és nemzetünk történelme egy nagyon nevezetes időponthoz jutott. A folyó esztendővel nemzeti létezésünk második ezeresztendejébe léptünk. Ennek meggondolásakor az öröm, az ünnepi érzelmek áradatja tölti meg minden igaz magyar hazafi kebelét. Kicsiny unitárius egyházunk minden időben azt tanitotta, hogy az Isten után édes hazánkat kell szeretnünk, védenünk és minden erőnkből felvirágoztatására gyekeznünk.

A jelen esztendő tehát nekünk az öröm és hálaadás esztendeje úgyis, mint magyaroknak, úgyis, mint unitáriusoknak. Mint magyarok, részt fogunk venni az ország központjában és a vidéken rendezendő ünnepélyekben, de mint unitáriusok is érezzük kötelességüuket s ettől indittatva, igyekezni fogunk, igyekeznünk kell arra, hogy megfelelő ünnepélyes módon fejezzük ki szivünk hálaját azért a nagy jótéteményért, melyben minket a mi Istenünk, a magyarok kegyelmes Istene részesitett, midőn egyházunknak több, mint háromszáz éves fennállása alatt a sok csapások alatt is megtartotta, habár csak azt a kis csirát, a melyből a békés idő kedvezése alatt egy oly terebélyes fa lehet, melynek ágain az égnek madarai fészket rakhatnak.

Ezen szent érzéstől áthatva Egyházi Képviselő Tanácsunk meghatározta, hogy a nemzeti millenáris évforduló alkalmából egyházunkban is megfelelő ünnepélyek tartassanak s minden alkalom felhasználtassék arra nézve, hogy ez az esztendő valóban a kegyelet és hálaadás esztendeje legyen.

E végre felhivjuk Tisztelendőségedet,

1., Hivja fel és útasitsa a vezetése alatt levő összes egyházközségeinket, hogy f. évi pünkösd első napján tartsanak millenáris istentisz-

teletet, hálát adván Istennek hazánk és nemzetünk ezeréves fennállásáért s oltalmát és segedelmét kérvén az új ezer évre. E végett pünkösd első napjának a délelőtti óráiban tartandó istentiszteleten lelkészeink imájukat és beszédjüket tartsák e nagy eseménynek megfelelő szellemben, önként értetvén, hogy az istentisztelet többi része az eddigi gyakorlatnak megfelelőleg változatlanul marad.

2., Buzditsa és lelkesitse Esperes a.-fia s lelkészeink által is buzdittassa a hiveinket arra, hogy ezt a páratlanul ritka alkalmat használják fel arra, hogy vallásos buzgóságuknak Istentől nyert módjukhoz képest adjanak kifejezést, az egyházközség, a papság vagy a kepeváltság javára teendő alapitványaikkal. Egy darab szántóföld, egy értékpapir vagy egy kis kamatozó tőke az egyházközségnek kedves áldozat leend, s a család nevét és emlékét a nemzet ezeréves örömünnepével együtt örökitendi meg.

Midőn ezen felhivásunknak az ügy fontosságához mért elintézését elvárjuk egyszersmind értésére kivánjuk adni Tisztelendőségednek, hogy E. K. Tanácsunk elhatározta. hogy ebből az alkalomból egy millenáris közalap gyüjtessék s a végett a felhivás egyes hiveinkhez fog intéztetni. Továbbá meghatározta, hogy a mennyire előkészithető lesz a nyár folyamán Budapesten egy nemzetközi unitárius értekezlet tartassék, remélvén, hogy abban angol és amerikai hitrokonaink is készséggel fognak résztvenni.

Az Unitáriusok Egyházi Képviselő Tanácsának Kolozsvárt 1896 Január 9-én tartott üléséből.

Atyafiai az Úrban:

Boros György,
egyh. közig jegyző.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Az 50-es évek.

Egy részlet a Boros György szerkesztésében megjelent „Emléke Ferencz József 40 évi jubileumának“ cz. műből.

Nem szándékozunk tüzetesen foglalkozni sem az egyik, sem a másik intézet történelmével Mindeniké készül a milleniumra. Minket jelenleg csak az utóbbi negyven esztendő érdekel, miután a bölöni jubileum ennek a megünneplése volt. Még ezzel sem foglalkozunk oly tüzetesen, a mint szeretnők, de nem mulaszthatjuk el, hogy az „Emlék“ teljessége okáért röviden ne érintsük a kolozsvári főiskola negyven éves multját s azokat, a kik ezt megteremtették és azokat is, a kik örökségképpen kezükben tartják. Ezt tesszük azért, hogy a Ferencz József szerepkörét annál inkább kiemelhessük.

Ezelőtt negyven esztendővel a haza romjai kőzött erőtlen agg apák lézengettek és öntudatlan kis gyerekek játszadoztak. A

érfiak szine-java a haza dalnokával együtt jeltelen sírokban pihent, a többi nehéz rabigában, kegyetlen fogságban, vagy a bújdosás keserű kenyerén várta azt a jobb kort, mely után buzgó imádság epedett százezrek ajakán. Azt a kort, a melynek megteremtésére a serdülő ifjuság titkon fogadást tett ott az iskola falai között, a hol elzárkózva olvasgatta azokat az iratokat, a melyek a szabadságról szólottak, nyiltan pedig alig volt mit kezébe venni, a miből tanuljon, mert csak egy-két tankönyv, nagyobbára latin, különösen német ajánltatott használatra.

Még nem jött el az ideje annak, hogy az 50-es évek politkai hü képét meglehesen rajzolni, mert az alakok igen közel vannak hozzánk s az események igen eleven emlékezetben élnek. A rajzolt kép nem lenne elég összhangzó és tiszta. De hiszen egy olyan keretben, a melyben főleg egyházi férfiak foglalnak helyet, a politika legfennebb csak hátterül szolgálhat, hogy annak sötét, durva és zavaros tömkelegéből annál tisztább, szelidebb és átlátszóbb fényben emelkedjék ki a Jézus szelid evangeliumának felkent hirdetője.

Milyen képe lehetett akkor ennek az iskolának, a mely hosszú időn keresztül katonai kórháznak használtatott! De ezzel nem vette ki részét a fájdalomból és veszteségből sem az iskola, sem az egyház.

A különben is csekély számu unitáriusok nagyon megapadva jöttek ki a szabadságharczból

A családi veszteségeket, a vagyoni károsodás és az egyeseket ért csapások fájdalmait csakhamar elfojtotta az egyházat fenyegető veszedelem miatti aggódás

1852-ben január 27-én, mint villámcsapás, váratlanul sújtott az egyházra a jeles költő-püspök, Aranyosrákosi Székely Sándor halála. Püspöki vizsgálatot tartott a Felső-Fehér körben s hirtelen rosszul lett s hazajövő útjában Maros-Szent-Királyon meghalt.

A főgondnoki állás ürességben volt már 1848 óta, midőn Dániel Elek meghalt. Az unitárius egyház fejének tehát teljesen le volt esve a koronája.

A központi hatóság (E. K. Tanács) szeretne zsinatot hívni össze, mely segítsen a nyomorult helyzeten, de a politikai és az általános hangulat oly kedvezőtlen, hogy nem meri végrehajtani az egyházi törvényt, mely a zsinat helyéül a vidéket jelöli meg. Kolozsvárra hív zsinatot.

Hogy a baj tetéződjék, a vidék az intézkedést annyira zokon veszi, hogy az E. K. Tanácsot keményen megtámadja. Midőn a vidék lecsillapodott és késznek látszott Kolozsvárra feljönni, akkor közbeszólt a csász. kir. parancsnokság s kivánta, hogy a püs-

pökválasztás maradjon el, közbeszólt a kultuszminiszterium, s azt egyenesen megtiltotta.

Még talán ez sem történhetett meg ez ideig, a mi most következett: az aug. 29-re összehivott zsinatot nagy sietséggel visszajárták.

A következő év meddő maradt s 1854-ben is csak Kolozsvárt volt szabad összegyülni, nehogy a nép tömegével való érintkezés valamely veszélyt szüljön. Az 1854. évi zsinat szép eredményt ért el, mert ha a püspökválasztást nem is volt szabad megejtenie, a főgondnoki állomást betöltötte Kaali Nagy Elekkel.

Nagy Elek nem volt uj ember az egyházban, mert 1850. óta állandóan tevékeny vitorlás az egyház sülyedő hajóján. Erély, bölcsesség, nemes lelkesedés és lankadatlan kitartás jellemezte minden lépését. Kriza Jánosnak, püspöki székfoglalójában 1861-ben az őszinte elismerés ilyen szavakat ád ajakára: s lehetne-e itt a legforróbb tisztelet érzésével ne emlékeznem a mi tisztelve szeretett főgondnokunkról, kit az Isten jó kedvében adott anyaszentegyházunknak, hogy felvilágosodott feje biztos értelmével, éles belátásu szemeivel, az Ur háza iránti szerelemtől lángoló, kegyes jó szivével s rendithetetlen, szilárd akaratával lenne egy szebb jövő Kanaánja felé vezérlő Mózesse lelki Izraelünknek.

Nagy Elek a sok csapás között valóságos megváltás volt a pusztulásnak indult egyháznak. Egy személyben pótolta a két gondnoki kötelességet a munkában s a püspöki tekintélyt a világi és egyházi hatóságokkal szemben.

A N. E. bölcsessége és lelkes kitartása egy kitünő támaszra lelt Mikó Lőrincz tanárban, a jogtudósban, a ki a legválságosabb időben vitte az egyház jegyzői tisztjét olyan lelkes önfeláldozással, a milyenre csak a hősies elszántság képes.

Éppen jókor találkozott össze a két férfi a hánykódó hajón. 1853-ban a cs. kir. kormányszék elrendelte volt, hogy a tanitás a felsőbb osztályokban német nyelven történjék s még az se vétessék akadálynak, ha a tanár németül nem tud, mert a ki 1848. óta alkalmaztatott, köteles szigorlatra állani Pesten, vagy ha úgy tetszik, Bécsben, Prágában, Insbruckban, vagy Lembergben.

A nemzeti érzület s a honfiui erély oly hatalmas erővel nyilatkozott meg erre a kegyetlen rendeletre, a mely ma sem téveszti el hatását, akkor pedig megmentett a nemzeti kulturának három védbástyát: a kolozsvári fő- a tordai és kereszturi középiskolákat.

Az egyházi fő Tanács egy hatalmas feliratban tiltakozott a rendelet ellen, kijelentette, hogy miután hitfeleink általában magyarajkuak s a tanodáinkban levő növendékek magyarok, a taní-

tási nyelv, valamint eddig, úgy ezentúl is egyedül a magyar lehet, ennélfogva a változásnak semmi szüksége nem forog fenn.

Ez a tiltakozás 1853-ban terjesztetett fel, megújittatott 1854-ben és ismételtetett 1855-ben, de az utóbbi alkalommal már jónak látta az E. Fő Tanács intézkedni arról is, hogy a tanárok száma megszaporittassék, nehogy a létszám miatt tett kifogás czimén zárassék be az iskolája

Ilyen előzmények után történt, hogy az 1855. évi zsinat a a végzett ifjakat tömegesen állitja a papi vizsgálatra s nem kevesebb, mint őtöt alkalmaz tanitónak s szentel fel papnak. A magas Helytartóság tudomásul veszi a tanitók kinevezését s a Zsinat beválasztja őket az egyházi tanácsosok közé. Ezek között az ifjak között volt Pap Mózes, Nagy Lajos, Buzogány Áron, Marosi Gergely és Ferencz József.

Mintegy varázs-ütésre állottak elé a földből ifjui hévvel, nemes elszántsággal és most megmentették az elveszéstől, hogy majd később felvirágozni segitsék

Meg kell emlitenem, mint jellemző adatot, ebből a kórból, hogy azon a zsinaton, a mely a megmentés eme nagy munkáját végezte, az egyik szónok: Kelemen István marosköri jegyző azzal fejezi ki a hangulatot, hogy alapigéül választja a sülyedező csónakon segélyért kiáltó tanitványok szavait: Uram tarts meg minket, mert elveszünk. A másik: Gyöngyösi István a bizalmat hinti közöttük a Jézus szavaival: Ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti mennyei atyátoknak, hogy adjon nektek országot. Luk. 12. r. 22. v.

Az egyház erejének javarésze a főiskola kezében volt, mondhatjuk, hogy a főiskola volt az egyház jobb keze. Bár aránylag csekély számu, de olyan erős tanári kara volt, a milyent épen az a nehéz idő kivánt

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Millenniaris ünnepek** az unitárius egyházban. Lapunk megelőző két számában foglalkoztunk az unitárius egyháznsk a millenium alkalmából előállott feladataival. Most közöljük az E. K. Tanácsnak az esperesek utján hiveinkhez intézett felhivását. Ezzel egyidejüleg közölni fogja a Ker. Magvető egy millenaris emlékalap teremtése érdekében kibocsátott felhivást. Óhajtjuk, hogy hiveink minden irányban lelkesedéssel készüljenek a nagy ünnepre.

— **Éljenek a magyar unitáriusok! Isten áldja meg!** Ezekkel a szavakkal végzi Lyon Bostoni lelkész úr a bölöni zsinaton tett látogatása leirását a Christian Register utóbbi számában. Három hosszu czikkre terjed tudósitása, a melyet meleg rokonszenv, őszinte lelkesedés sugalt. Mi vissza echozzuk: Éljenek az ámerikai unitáriusok s nzoknak derék lelkipásztora Lyon úr!

— **„Magyar Fogalmazó“** czim alatt a fogalmazó munkák vég-

zéséhez vezérkönyvet fog kiadni iskolai és magán használatra Sándor Domokos képezdei tanár Székely-Kereszturt. Ára 1 frt 40 kr. Márczius 10 napjáig küldendő be Becsek Dánielhez Székely-Udvarhelyre.

— **Pótlék**. Isten és az állam jó voltából már mind a tanitók, mind a papok megkapták a fizetés pótlékot még csupán az unitárius tanárok második osztálya van hátra, szám szerint 8 kolozsvári 2 székely-kereszturi tanár, összesen 10 egyén. Azt reméljük, hogy ezeknek is most van az utolsó bőjtjük a kik 1000 frt fizetés mellett semmi pótlékot sem élveznek.

— **Budapest**. Szép ünnepe volt február 16-án a budapesti unitárius egyházközségnek. Ekkor tartotta béköszöntő beszédjét az új lelkész Gál Miklós. A remek kis templom zsufolásig megtelt az egyházközség intelligens hallgatóival, kik nagy érdeklődéssel várták s kivánták hallani új lelkészüket. A «Tebenned biztunk» kezdetü szép ének két versszakának eléneklése után megjelent Gál Miklós a szószéken s miután szép és költői képekben gazdag imáját elmondotta (Ézékiel prof. III. r. 17. v.) «Embernek fija: őrállóúl adtalak én téged Izrael házának) alapján tartotta meg minden tekintetben sikerült szép beszédét. A beiktatást Ferencz József püspök ur végezte, megemlékezvén röviden a ekklezsia 14 éves multjáról a nyugalomba vonult lelkész szép érdemeiről. — A hitbuzgóságról, áldozatkészségről és egyetértésről tartott lelkes és lelkesitő beszéde után a hivek bizalmába ajánlotta s béiktatta hivatalába az uj lelkészt. A beiktatás után az «István főherczeg» szálloda egyik termében közebéd volt, hol szebbnél-szebb pohárköszöntők és kedélyes jóhangulat tartották együtt hat óráig az örvendező hiveket. Ugyanez alkalomból e hó 21-én püspöki vizsgálat tartatott. Ezt az ekklézsia kebli ülése és közgyülése előzte meg, melyen a mult évi zárszámadásokat mutatta bé a korábban kiküldött számvizsgáló bizottság. A közgyülésen megjelent püspököt Bedő Albert az egyházközség érdemes gondnoka meleg szavakban, az igazi szeretet hangján üdvözölte. Szavait a közgyülés tagjai állva hallgatták s zugó «éljen»-nel fejezték ki tetszésüket s a püspök iránt érzett mély tiszteletüket. A vizsgálat a szabalyszerü conciscus kérdésekkel kezdődött. Ezek során meggyőződtünk arról, hogy az istentiszteletet, minden vasárnap megtartatnak s azokat a hivek a távolság s a fővárosi viszonyokhoz képest a lehető buzgósággal látogatják. — Az utolsó vizsgálat óta az ekklézsia nagyon sokat haladt számban és erőben s növekedett különösen az anyagiakban Ezekről azonban a következő levelemben számolok a t. szerkesztő ur szives engedelméből. A vizsgálat végeztével Bedő Albert gondnok ismét szép beszédet intézett püspök ur ő méltóságához, megköszönve a főpásztori gondozást, s mint «hitbeli világunk fénylő csilagát» kérte, hogy vezessen minket mindig előre! Erre ismét hatalmas éljen lőn a zárszó. Ez a gyülésünk is «István főherczeg»-ben némelyikünknek «Japán»-ban végződött. A lelkészi hivatalt Gál Miklós

február 23-án vette át Lőrincz Dénes s. lelkésztől, ki a mult évi október 1-je óta az ügyeket vezette. Tudósító.

Sepsi-Köröspatakon 1895. évi október hó 6-án az unitárius egyház nagyobb harangja elhasadván, helyébe egy 204 kilós újharangot öntettek, melynek értéke 350 frt. Annak költségei fedezésére a következő jótékony adakozások tétettek: Gr. Kálnoky Felixné 10 frt., özv. Téglás Mihályné 5 frt, Simó Jánosné 1 frt., Kádár Sándorné 1 frt, Pánti István 1 frt, Költő István és neje 1 frt., Szigyártó György és neje 1 frt., Bocskor Dániel és neje 2 frt., Mániás Ferencz és neje 1 frt, Simon László és neje 1 frt., Salamon Adolf 2 frt, Adler Manó 50 kr, özv. Költő Andrásné 50 kr, Költő Gábor és neje 1 frt., Bedő Ferencz ács 20 kr., Bedő Gábor és neje 50 kr, Puligán Dénes 5 kr., Komány István 10 kr., id. Költő József és neje 1 frt. 50 kr., ifj. Költő József 1 frt, Simon János 3 frt, id. Bedő Mózes és neje 4 frt., Bedő Sándor és neje 4 frt., Bedő György és neje 1 frt., Bedő Amália 1 frt. (Folyt. köv.)

— **Lélekvásár.** A t pápista papok keménv hajszát inditottak meg a szegény özvegy asszonyokra és gyermekeikre, az alatt az ürügy alatt, hogy idvezíteni fogják őket. Korondon Hadnagy Mihály pater vitézkedik az asszonyok körül s ha igaz, a mit a „Közmüvelödés“ mond, özv. Lőrincz Sándornét és leányait meghóditotta. A báránybőrbe öltözött farkasok a Mária Terézia idejeben sikeresen garázdálkodtak, de h la az egy igaz Istennek, ma már érettebb és előrelátóbb a legegyszerübb ember is, hogy meg ne értené, a mit a mester mondott, „mit ér neked, ha a világot megnyered is, lelked pedig elvesztetted.“ Ezt az egyet, a lelket el ne adjátok, mert ennek szabadságát életével váltotta meg Jézus, élete árán szabaditotta ki a papok karjai közül Dávid Ferencz. — Kérdés. Miért nem dicsekednek a t. paterek azzal, hogy Franciaországban a papok tömegesen hagyják el az egyházat?

— **Martonosban**, Udvarhelymegyében, egy igazi örömapa, Vári Mózes. Vári Albert kénosi lelkész atyja, a ki igen rövid idő alatt két fiát házasitotta meg s egy leányát adta férjhez, egyik fiának polgárilag megkötött házassága után a harangokat összehuzatta s a pap, nagyszámu gyülekezet előtt adta rá papi áldását a fiatal párra. E vallásos buzgóság annyira meghatotta a község lakóit, hogy mintegy igazolására annak, hogy ők a törvénytisztelet mellett az Istenoek is megtudják adni, a mi az Istené, elhatározták, hogy jövőre minden ily alkalommal a lehetőségig hasonlóan fognak eljárni. P. M.

— **Emléke** Ferencz József unitárius püspök jubileumának, a mely tartalmazza az ünnepi összes üdvözleteket és „40 év képe az unitárius egyházban,“ melyből ma egy részletet közlünk, szerkesztőségünknél megrendeltető. Ára: 1 korona.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasások Kolozsvárt. Második felolvasásunk is kitünően sikerült. A főiskola nagyterme zsufolásig meg volt telve hallgatósággal. Dr. Brassai S. felolvasását Perédi József főisk. tanár olvasta fel nagy hatással. Első részét mai számunkban adjuk. Iszlai Márton énekszerző urtól két szép éneket Ürmösi Károly papnöv. énekelt el gyönyörü bariton hangjáva Dr. Lázár Gyuláné, Kesztner Janka igazgatónő: «A vallásos érzés szerepe a nevelőnél» cz. alatt tanitói tudata, tapasztalt és vallásos érzése teljességét bemutatta. Mindenkit meghatott. A remek

felolvasás a Család és Iskolában fog megjelenni. 3-ik felolvasásunk az egyetemi s más ünnepségek miatt márezius 24-re halasztatott.

A D. F. Egylet sz.-keresz uri fió ja Kis-Solymosban f. évi márczis 25-én délelőtt 9 órakor kezdődőleg felolvasó gyülést tart, melyre a tagokat tisztelettel meghivom. Külön meghivók nem küldetzek. Elnöki megbizás folytán

Ürmösi Sándor f. e titkár.

Arczképek. Örömmel tapasztaljuk, hogy lapunk olvasói az általunk kiadott önálló képeket szivesen fogadlák, s azokkal kezdik kiszoritani szobáikból a sok selejtes piaczi képet. Különösen az ifjuság örvend, ha megkaphatja püspöke, főgondnokai s egyházi jeleseink arczképét. A szülők, lelkészek, tanitók s lapunk barátai vegyék tudomásul, hogy a kövelkező képekkel szolgálhatunk az uj előfizetőknek és a gyüjtőknek: 1. Dr. Brassai Sámuel, 2 Ferencz József püspök, 3. Daniel Gábor, 4. Br. Petrichevich Horváth Kálmán főgondnokok, 5. Pákey Lajos, 6. Berde Áron, 7. Kriza Jánosné, 8. Székely Sándor püspök, 9. Kisgyörgy József. Ezek közül minden uj előfizetőnek megküldünk tetetszés szerint választott 2 képet, gyüjtőknek három uj tag vagy előfizető beküldése után bármelyik 3 képet.

Az egylet pénztárába 1895. decz 22-től 1896. jan. 22-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Göncz Mihály Árkos 96-ra. Benczédi Ferencz, Benczéd 95—96-ra. Ifj. Pap Pál K.-Demeterfalva 95—96-ra. Zsigmond Áron, Jakab Ilonka, Albu József Brassó 96-ra. Sinczki Julia Kolozs 92—94-re. Berki József Polgárdi 92—94-re. Muzsnai József D.-Szt-Márton 96-ra. Lőrinczy Sándor Torda 94—95-re. Barra Mózes Baromlaka 91—95-re. Nagy Olivér Torda, Dr. Geley Lajos O-Radna 96-ra. Péteri Gyula H.-M.-Vásárhely 95—96-ra Létay Domokos Sinfalva 95—96-ra. Ütő András S.-Szt.-György 96—ra. Demeter Dénes Polgárdi 94—95-re. Engel Imréné M.-Vásárhely 91—96-ra. Varga Dénes Torda 96-ra. Létay László, Benke Elek M.-Lápos 96-ra Derzsi Domokos Sz.-Mihályfalva 94—95-re. Dr. Barabás Ábel Temesvár 91—92-re. Végh Mihály alapitó Rara 94—95-re Vég Mátyás Fogaras 94—95-re. Német István A.-Siménfalva 89-re. Székely András Kaál 95-re. Fekete Ilka Torda 96-ra. Gyöngyösi Lajos Abrudbánya 94—95-re. Id. László Ferencz Gyepes 96-ra. Kiss László K.-Sáros 95-re. Nagy Titus Mészkő 92—95-re. Füzi Katinka Nagy-Enyed, Fucksz Béla, Nagy Lajos, Tecsiné Schilling Erzsi. Sipos Géza M.-Lápos, Bardocz Gyula N.-Ilonda 96-ra. Lőrinczi Dénes Budapest 95—96-ra, Zsigmond Ferencz Sinfalva 96-ra, Miklósi István M.-Vásárhely 90—92-re. Nagy Elemér Csáktornya, Árkosi Béla Körmöczbánya 96-ra. Csifó Károly 94—96-ra

1 frt 20 kr, Előfizetési dijat fizettek: Veress Ferencz Torda, Májai Béla Kolozsvár, Raffaj András Kapnikbánya, Márkos Ferencz Szélkút 96-ra, Tóth Zsigmond Jobbágyfalva 95-re. Muzsnai József D.-Szt-Márton, Sándor Mózes Sz.-Udvarhely 96-ra. Balogh Gyula Szombathely 95-re. Pap László Brassó 94—96 ra. Veress Ferencz Abrudbánya 96-ra. Dr. Morvay Istvánné Kovászna 95—96-ra. Filep László M.-Szentgyörgy, Jakab Elek Budapest, Hermann Béla H.-M.-Vásárhely. Lőrinczi Dénes Zilah, Varga Lajosné Sárospatak 96-ra Agh Ferencz Ránfihunyad, ifj Borbély János M.-Ujvár 95-re. Zoltán Béla Sz.-Ujvár, Sebes Pál Budapest, ifj. Szentiványi Zsigmond S.-Szt.-György, Szigeti Cs. Sándor Torda 96-ra. Szász Ferencz Kolozs-Borsa 94-re. Orbok Ferencz Várfalva 94 re. Springmann Ferencz, Perczel Ferencz Budapest, Desbordes Auguste U.-Sz.-Péter, Pataki Sándor D.-Sz.-Márton 96-ra. Csiki Elek M.-Köblös 95—98-ra. Veress János M.-Ujvár. Kisgyörgy Sámuel N. Sármás, Orbok Lajos Héjjasfalva, Veress Sándor Gy.-Szt.-Király, Ürmösi Kálmán Zerneszt, Sikó Géza Megyes, Gyarmathy Mózes M.-Szigeth 96-ra. Gr. Bethlen Gézáné M.-Szakáll 95-re. Kádár József Deés. Szinte Ferencz Budapest 96-ra. Ifj. Önképzőkör Vargyas 92—93-ra. Ádám Domokos Börzöd 96-ra Böckel Károlyné Kolozsvár 95-re Borsos Imréné, Lászlóczky Sámuel Kolozsvár 96-ra. Markó Sándor H.-M.-Vásárhely 96-ra. Tarcsa-

falvi Pál Mészkő 94—95 re. Szentiványi Károlyné Baróth, Deák József Sarkad, Pál Miklós Ujfalu 96-ra. Özv. Jancsó Mártonné Abrudbánya 92—95-re.

A háromszéki fiókegylet pénztárába 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Imre Györgyné, Baló Lajosné, Boncza Györgyné, ifj Bedő Andrásné, Bedő Sándor, Szabó Sámuel, Imreh Lajos, Unitárius Ekklesia, Költő Ferencz 95-re, Teleki Gáborné, id Bedő Andrásné 93—95 re, Bedő Sándor 95—96-ra, Bedő Gyuláné 96-ra, Bedő Lajos Kálnok 94—96-ra

10 frt alapitó tagsági díjat fizetett Hadházi József Dézsfalva.

Kolozsvárt, 1896. január hó 22-én.

Galfi Lőrincz
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Mindazok a kedves tagtársak, a kik egyletünket és az Unitárius Közlönyt az uj év alkalmából oly szives készséggel támogatták, hogy nemcsak két tagot gyüjtöttek magok mellé, hanem némelyik hetet is, fogadják hálás köszönetünket. Jelszavunkat továbbra is tartjuk mindenki gyüjtsön maga mellé még két tagot, mert nagy feladatainkat csak igy tudjuk megvalósitani. Különösen szeretnők, hogy a millenaris nagy ünnep al almával egy megfelelő emlékkel kedveskedjünk. Ezt azonban csak megfelelő anyagi támogatás mellett tehetjük meg. — **Kezdő lelkész urnak.** A belső emberi nyugdijintézetnek minden lelkész köteles tagja lenni, k vetkezőleg mióta állását elfoglalta azóta ön is tagja Tessék a beiratási dijat (2 frt) és a tagdijat (4 frt) minél előbb beküldeni. — **A roszra való hajlam** kérdésére Dr Gál Kelemen tanár urtól Helyt, Szabó Lajos urtól, Szabéd, és Fiuméból választ kaptunk. Közlésüket csak a jövő számban kezdhetjük meg. — **Adorján D** Jövő számban. Levél megy. — Több levélre a jövő számban.

RÁTH MÓR kiadásai

Budapest, Haas-palota.

Dr. Imling K. 1895. XLII. és XLIII tcz **Az izraelita vallásról** és **a vallás szabad gyakorlatáról. A végrehajtási rendelettel** 40 kr.

Dr. Imling K. 1894. XXXI XXXII XXXIII. **Egyházpolitikai törvények az összes rendeletekkel** 3-ik bővitett kiadás 2 frt. Kötve 2 frt 40

Ezeken kivül szives megrendelések bárminő irodalmi termékekre, általunk többnyire jutányosabban szállittatnak uj példányokban, mint az antiquáriusok által, részletfizetésekre is.

TARTALOM: Unitárius nemzetközi Congresszus Budapesten. Boros György. 33. l. — Honvéd temetésnél. (Költemény.) Nagy Lajos. 35. l. — Egyetmás a hazugságról. 36. l. — Az unitárius Egyházi K. Tanács felhivása. Boros György. Ferencz József. 40 l. Az 50-es évek. 41. l — Egyházi és iskolai mozgalmak: Millenniaris ünnepek. Éljenek a magyar unitáriusok! Isten áldja meg! „Magyar Fogalmazó". Pótlék Budapest. Sepsi-Kőrösön. Lélekvásár. Martonosban. Emléke. Egyleti élet és munkásság: Felolvasások Kolozsvárt A Dávid Ferencz Egylet. Arczképek. Nyugtázások. Szerkesztői izenetek. Hirdetés.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Április. 4. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.)
A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Miért üldözsz engemet . . .

Bűn gyermeke! szived felett
Sötét felhő lebeg,
Haragja zúg, villáma sújt . . .
Ki nem kerülheted.
. . . Fáraszt a kéj? . . az élvezet? . .
A dobzodás, csömör? . . .
Hiába minden földi jó? . . .
Ellankaszt, elgyötör?
— A vigalom testvére: gyász!
Pazarlásé nyomor,
Könnyelműséggel jár a bűn,
Mely mint az ár, sodor.
Boldog ha vagy, boldog ha lészsz,
Csak Krisztussal lehetsz:
Lépcső a hit, a melyen át
A mennybe felmehetsz . . .
Eredj, eredj a vész elől,
Ki keblére fogad:
A názárethi Jézus az,
Ki téged hivogat . . .

Nem érted-é, nem hallod-é
A nyájas szózatot:
»Oh jöjjetek, pihenjetek,
Kik megfáradtatok! . .«
Nem érted-é, nem hallod-é,
Mit mennydörög szived,
— Felhője zúg, villáma sújt: —
»Mért üldözsz engemet?! . . .«

Rédiger Géza.

Feltámad a lélek.

Szeretjük e földet. Ez a mi bálványunk. Rövid perczeket ad nekünk és mégis ragaszkodunk hozzá. Egy-egy mosolyt látunk arczán és azt hisszük, hogy ez a legjobb barátunk. Elküldi a tavaszt, meghosszabbodnak a napok és mi azt hisszük, hogy már nem is lesz vége az örömnek és a virulásnak.

Annyira kedvezünk annak, a mi mái, hogy teljesen feledjük, az a mi örökké való. Annyira bálványozzuk testünket, hogy feledjük azt, a mi annál ezerszer nemesebb. Annyira gyönyörködünk a fénylő sugarakban, hogy feledjük a napot, mely melegit és éltet. Annyira bízunk a jelenben, hogy feledjük a multat és nem törődünk a jövővel.

Ha eljön az estve, mécsvilágot gyújtunk, mert félünk a sötéttől. Ha megdördül az ég, imádkozni megyünk, mert félünk, hogy elveszünk. Ha a betegség lesújt, segélyért kiáltunk, mert rettegünk a haláltól.

Egész földi életünk csak egy pillanat, összes testi erőnk csak egy sóhajtás és mégis azt hisszük, kedves az élet és jó a mi szemeinkkel nézni a napot.

Ugy is van, kedves az élet és mindenki ajakára veszi a Jézus szavát, midőn közelgni látja a halált: Atyám, ha lehetséges, muljék el tőlem e pohár!

De ki nem tudná, hogy hiába a fohász, hiába minden ragaszkodás, mert senki sem kerülheti el a nagypénteki gyásznapot. Akár a kereszten, akár az ágyban ér el, mindenütt egyforma a halál. Mindig és mindenütt ugyanaz a vége: egy kihült, elnémult tetem, melyben megvan minden, meg a szív, meg a vér, az agy és a csontok, minden, csupán csak egy nincsen, a mi az ember volt, a mi szólott, mint próféta, itélt, mint igaz bíró, szeretett, mint anya, reménykedett, mint ifju, kormányozott, mint bölcs hadvezér, jósolt mint látnok, elragadott, mint költő, tanitott, mint mester, teremtett, mint isteni lélek. Ez a lélek, csupán csak ez a parányi, láthatatlan hatalmasság nincs a kereszten, nincs a koporsóban.

Hol van a lélek? Miért keresitek a halottak között? Miért szolgáltok a testnek még most is, mikor látjátok, hogy csak a lélekben van az erő, csak ő nem ölhető meg? Miért nem értitek meg, hogy nem a mécsvilágnál láttok, nem a nyelvetek beszél, hanem az, a mi mindenek felett uralkodik: a lélek.

Az Isten lelke ti bennetek van. Ti az Isten templomai vagytok. Támadjon fel bennetek a lélek és az gyújtson világot. Annak szemével nézzétek az életet, itéljétek meg a munkát, biráljátok a halált, és megfogjátok látni, hogy az élet csak azért szép, mert a lélek adja meg annak a szint, az örömet, a gyönyört, a kellemet és mindazt, a mi megérdemli, hogy szeressük és ragaszkodjunk hozzá.

Nemcsak a halál után, hanem a halál előtt is feltámad a lélek és ez a feltámadás az, a melyre nekünk és ennek a világnak most szüksége van. Lelket leheljetek munkátokba, lélek hassa át valótokat. Vegyétek le róla azt a nehéz követ, a mely a földre nyomja és emeljétek fel fejeteket bátorsággal, bizalommal, mert csak az hal meg, a ki a testet és annak gyarlóságait szólgálja.

Feltámad a lélek és teremt uj világot! A ki ennek a világnak polgára akar lenni, hidje, hogy van feltámadás!

Hidje, hogy a feltámadás itt megkezdődik, a siron túl, az örök életben folytatódik Hidje mindenki, hogy a mely lélek nem kezdett élni itt a földön, annak nem lesz mit folytasson ott.

Ébredjen fel álmából minden lélek! Teremjen gondolatot, szépet, nagyot, nemest, mert erre szüksége van az egyénnek is, de szüksége a nemzetnek is

A feltámadás ünnepe itt van. Támadjon fel minden lélek és kezdjen új életet!

Boros György.

Az unitárius papság és a millenium.

A nagy nemzeti ünnep közeledtével, ezer éves ittlétünk tényes és méltó megünneplésének előestéjén minden magyar ember szive kétszeresen dobban meg s annak elgondolásán, hogy „ezer esztendeje annak, hogy a magyarok itt laknak“, az Isten megmérhetetlen gondozó hatalma iránt mély és őszinte hálába merül el mindnyájunk érzelemvilága. Az Isten iránti hála szent érzése mellett minden emberben feltámad annak meggondolása is, hogy a második ezer év kezdetén valami állandó emléket állitson. A haza területén ma minden jóravaló és öntudatos erkölcsi testület figyelmes gondoskodással töpreng a felett, hogy minő, önmagához legméltóbb, jellel jelölje meg az új ezer évet.

Az unitáriusok egyházi képviselő tanácsa is, mint Representativum Consistorium megtette a lépéseket és felhivásokat arra, hogy egy Budapesten tartandó nemzetközi kongresszus rendezésével; millenáris emlékalap létesitésével s alapitványok tételével méltóképpen résztvegyen a haza minden fiának és testületeinek harmonikus örömében s hogy életrevalóságának, létjogosultságának minél több bizonyságtételét szolgáltassa, hogy mint a közmivelődés egyik számottevő tényezője, megjelenhessék a világ előtt.

Mi, a kik távol állunk az egyházi központ mindennapos működésétől s igy csak olykor-olykor nyerünk tudomást annak közérdekü intézkedéseiről, jóleső megelégedéssel vettük felsőbb hatóságunk millenáris megnyilatkozását. Ez a megnyugvás azonban nem akadályozhat meg annak nyilt és őszinte kinyilatkoztatásában, hogy mi az unitárius papi testületet, ezt a háromszáz év viharaiban és szegénységében megedzett hü seregét; az erdélyi közmivelődés és felekezetlen testvériség szorgos ápolásának ezen kipróbált letéteményeseit; a felvilágosodás zászlójának ezen tiszteletes katonáit sem a budapesti kongresszus megtartásával, sem az emlékalap létesitésével nem látjuk eléggé representálva. Gondoskodni kell tehát az emlékállitás, a representálás valamely alkalmas módjáról, mely az unitárius papságnak, mint testületnek, gondolkozás módját, miveltségi állapotát, hitbeli felfogását hamisitatlanul állitsa a jövő ezred gyermekei elé. Meg kell mutatnunk az érdeklődő világnak, hogy mi irodalmilag, társadalmilag egyaránt méltók vagyunk helyet foglalni a mivelt emberek magasabb szinvonalán.

De hát mi légyen az az emlék, melyben gondolkozásmódunk, honszerelmünk, szabadság iránti rajongásunk, hitünk, loyalitásunk, erkölcsi felfogásunk, hitnézeteink nyilt és félreérthetetlen kifejezést nyerjenek s mely alapját képezze egy bizton remélt irodalmi fellendülésnek.

Gondolatom szerint az unitárius papi testületet legszebben representálná egy oly *egyházi beszéd-gyüjtemény* mely magában foglalná a püspök, a felszentelt tanárok, rendes és segédlelkészek egy-egy eredeti predikációját. Beszédét minden lelkész tetszés szerinti alapige nyomán az év bármelyik alkalmához mérve vagy bármi elvont tárgyról készithetné. Csupán a terjedelemre lehetne

kimondani, hogy a püspök tetszés szerint irhatná millenáris beszédét s másoké egy félívnél (nyomtatott) nem terjedhet nagyobbra. E beszéd-gyüjtemény ügyének mindennemü elintézésére (összegyüjtés, sajtó alá rendezés, ármegszabás, szétküldés stb.) az egyházi főhatóság egy bizottságot küldhetne ki. A lelkészek által irandó beszédek birálat tárgyát nem képezhetnék s ezért mindenki úgy küldené be, hogy egyenesen nyomdába mehessen. A mü megvétele minden lelkészre és ekklésiára kötelező s igy a nyomda nagy részben fedezve lenne. A pünkösd első napi perselypénzt is lehetne erre a czélra forditani minden ekklésiából

Ennél méltóbb millenáris emléket az unitárius papság nem állithat magának. Irodalmilag is bizonyára értékes és keresett mü lenne minden időben. Hiszen a mi egyházi beszéd-irodalmunk az utolsó nehány évtizedben oly szegény, oly elhagyatott, hogy tekintélyünk kissebbitése nélkül ez igy továbbra is nem maradhat. A mult mulasztása e gyüjteménynyel némi megigazulást nyerne. Szentegyházunk minden tagja *filléreit* összehordva, létesitsen emléklapot; mi, a papság pedig, kik amugy is világilag szegények vagyunk, *eszmékből* állitsunk emlékoszlopot a második ezer év hajnalán. A jövő fejlődésének, szent vallásunk dicsőségének ezen eszmék őrangyalai fognak lenni minden bizonyossággal.

Midőn ezen ügyet egyházi főhatóságunk és lelkésztársaim jóakaró figyelmébe egész lelkesedéssel ajánlani bátorkodom, egyben tartozom annak kijelentésével is, hogyha E K. Tanácsunk bármely okból ez ügyet nem vehetné kezébe s igy bizottságot sem küldene ki, akkor, ha lelkésztársaimnak nincsen ellenére, az összegyüjtés és sajtó alá rendezés munkáját szivesen elvállalom, remélvén, hogy egy pár collégát kapnék, kik segitségül jöjjenek a nemes munkában. Éppen ezért jelen sorokban felkérek minden unitárius lelkészt, hogy egy levelező-lapon a legrövidebb idő alatt — április 10-ig — tudassa velem, hogy az eszmét magáévá teszi-e stb. A további lépések megtételével késni nem fogunk, mert a nagy napok ellenállhatatlanul közelednek s minket készületlenül nem találhatnak. Ha Pál apostol élne, azt mondaná most nekünk, hogy „a jó alkalmatosságot áron is meg kell vásárolnunk!“ Most legyünk önmagunk apostolai s a jó alkalmat irodalmi, lelki és eszmei föllendülésünkre vegyük meg. Ha a kinálkozó szép jelent

meg nem ragadjuk, akkor reánk gondolt a költő, midő igy szólott: „jövődben nincs remény!“ Irjunk tehát millenáris predikációkat az év bármely alkalmához — kinek mint jön — s adjuk ki közösen, hadd lássa meg a kiméletlen kor, hogy voltunk, vagyunk s lenni is van jogunk!

Sepsi-Köröspatak, 1896. márcz. 11.

(Háromszékm.) **Simó János**, unitárius lelkész.

Az unitárius kereszténység.*

Ha az ember őszintén hiszi, hogy az ő vallásos eszméi igazabbak és üdvösöbbek mint azok, a melyek körülötte érvényesülnek, kötelessége mindazt megtenni, a mit megtehet, hogy ezt a fensőbb és tisztább evangéliumot terjessze. Mi unitáriusok abban a nézetben vagyunk, hogy a mi hitnézeteink természetöknél fogva jobban kielégitik az emberek vallásos szükségleteit mint azok, a melyeket az orthodox könyvekben és szószékekben tanitanak Az unitárius kereszténységben mi megtaláltuk az erkölcsi erőt és ihletet, és óhajtjuk, hogy a kereszténységnek ezt a formáját minél jobban megismertettessük másokkal, hogy abban ők is erőt és ihletet találjanak. Gyakran mondják, hogy annak a vallásos rendszernek, a mely a szivet megérintheti egyszerünek, hihetőnek, bátorságot és bizalmat lehellőnek, és olyannak kell lennie, a mely alkalmas legyen arra, hogy az emberi természetből magába foglalja mindazt, a mi abban jobb és emelkedettebb. Osztom ezt a nézetet, és megvagyok győződve, hogy az unitárius kereszténység jobban megfelel ezekneknek a feltételeknek, mint bármely más tan.

Legyen szabad röviden összefoglalnom azokat a nagy igazságokat, melyeknek mi hirdetői vagyunk.

Isten.

Mi nem engedjük megzavartatni és gyötörtetni értelmünket a szent háromság dogmái által az Isten személyiségét és természetét illetőleg.

Mi a Jézus hitéhez tartjuk magunkat ahoz a hithez a mely legemelkedettebb gondolatainkban és legtisztább érzelmeinkben viszhangra talál. Mi imádjuk Istent mint atyát, mint az egész emberiségnek hatalmas és óltalmat adó barátját, mint egy oly Istent,

* A brit és külföldi unitárius társulat évenként nagyszámú füzetet ad ki, a melyben az unitárius hitnézeteket igyekszik megismertetni és terjeszteni. Egy ily kis füzetben jelent meg a társulat érdemes titkárának Bowie W. Copeland urnak ez a kis dolgozata, a melynél rövidebben és mégis annyira világosan és jellemzően megismertetni az unitárius kereszténységet, szinte lehetetlen lenne.

a ki nem tekint a hiába való beszédekre sem az üres vallomásokra, hanem a ki kész mindig segitségére lenni és megáldani mindazokat a kik őt szeretik, benne igaz szivvel biznak.

Mi azt tartjuk, hogy az ő jelenlétének nyilvánulásai ma épp úgy láthatók a világban, mint a hogy láthatók voltak ezelőtt két vagy hat ezer évvel. Mi hisszük, hogy ő szólott a tiszta és hiv lélekhez az ős időkben, és hisszük azt is, hogy ma is szól mindazokhoz, a kik megakarják az ő szavát hallani. Mi hisszük, hogy mindazok a kik őt keresik az ő bölcsességében és atyai szeretetében vigasztalást fognak találni fájdalmaikban és erőt gyengeségeikben.

Nem igényeljük magunknak azt, hogy az Istent teljesen ismerjük. Vannak kérdések, a melyekbe nem tudunk bepillantani Mi megelégszünk azzal, hogy felfogjuk azt a világosságot, és azt a tanitást, a melyet nekünk a természet művei, a bölcsek és szentek gondolatai és példái és saját lelkünk tapasztalatai adnak. Mi hajlandók vagyunk türelemmel várni és hivséggel munkálni mindaddig, mig Istennek tetszeni fog nekünk magát teljesebben kijelenteni.

Jézus.

Mi nem nagy fontosságot helyezünk a Jézus természetfeletti születéséről, az ő csudáiról, testi feltámadásáról szóló elbeszélésekre. Mi tiszteletteljesen, de a józan értelemnek megfelelőleg magyarázzuk az évangéliumokat. Mi azokban Jézust mint hazájának és korának nagy reformátorát, mint a papi dölyf kérlelhetlen ellenfelét, a szegények és elnyomottak ékesen szóló védőjét, az elesett lelkek nemes orvosát, a korlátoltság, a vakbuzgóság, az önzés, a zsarnokság minden nemének határozott ellenségét, a szabadság és testvériség, a béke és szeretet evangéliumának hirdetőjét: egy szóval mint olyan mestert ismerjük meg, a ki nekünk megmutatja, hogy mivé lehet az emberiség kötelességeinek hű teljesitése és az Istenben való erős bizalom által.

Mi tiszteljük Jézust nemes életéért, a jó iránt lángoló szeretetéért, azokért a tiszta és életadó igazságokért a melyeket tanitott bátor lelkületű és önérdek nélküli önfeláldozásáért. Mi Jézust az emberiség profétájának mondjuk, mivel benne az emberi természet a maga legfőbb fényében tűnt fel, és mivel benne a hit Istenben mint atyában, és az emberben mint Isten fiában és embertársai testvérében reánk nézve mindig a vallás legfőbb nyilvánulása fog maradni.

Az emberi természet.

Mi az embert felelős lénynek tartjuk, a ki erkölcsi jellemérőll számot kell hogy adjon és a maga jó és rosz sorsának egyaránt

ura. Mi hisszük mint Jézus, hogy minden emberi lény természeténél fogva arra van hivatva, hogy Isten gyermeke legyen.

Mindenkinek kebelében megvan a jónak természet adta valamely csirája. Mint minden keresztényt minket is a bánat és fájdalom fog el, látván saját hibáinkat és gyarlóságainkat; magunk körül a világban sok nyomorult alávaló vétkes életet látunk, de nem kevésbbé hisszük mint Jézus, hogy nincs oly megkérgesedett szív, sem oly lesülyedt vagy megromlott lélek, a melyben a szeretetnek és bizalomnak egy kis szikrája még feltámadható ne lenne; a vallás elhivatása az, hogy az erénynek ezt az elemét megérintse és életre serkentse: ezt várjuk mi az üdvben.

Mi készek vagyunk a mi hitnézeteinket az emberi józan értelem itéletének alávetni, hogy az vizsgálja meg mi helyes az emberi szivnek, hogy a maga vágyakozásai által az tegyen bizonyságot arról, a mi legjobb és legfenköltebb, mi azzal tartunk, hogy értelmi, erkölcsi, szellemi tehetségeink Istentől vannak nekünk adva, és azt hisszük, hogy a legjobb szolgálat, a melyet Istennek tehetünk, hogy ezen adományait hiven és bölcsen használjuk fel.

A biblia.

Mi a zsidó és keresztény iratokat, melyek az ó és uj szövetségben összegyüjtve vannak, a létező legjobb és leghasznosabb szentirási gyüjteménynek tartjuk Nem képzeljük, hogy abban Istennek minden szava megtalálható, sem azt, hogy a mi abban megtalálható, mind Isten szava lenne.

Nem gyötörjük magunkat a tudományt vagy a történelmet illető tévedésekért sem a kétes erkölcsü cselekedetekért a melyek a biblia egyes részeiben feltalálhatók, ha számba vesszük azon karnak értelmi és erkölcsi színvonalát, a melyben az irók éltek, ezek a tévedések és hibák a legkevésbbé sem lephetnek meg.

Mi becset tulajdonitunk a régi pátriárkák történelmi elbeszéléseinek, mivel azok egészen kezdetleges voltuknál fogva is egyszerüek, megragadók és életteljesek. Örömmel olvassuk egy Ámos egy Mikéás egy Ezsaiás prophetiáit, mivel ezen irásokban tiszta és buzgó lelkek szellemi aspiratióit érezzük. Mi elmélkedünk az evangéliumi elbeszélések felett, a melyekhez annyi kedves emlék vonz, szeretjük azokat, mivel Jézusról beszélnek nekünk, mivel az emberi lélek becséről nemes hitet lehelnek belénk és az Isen jelenlétét és szeretetét érezni segitnek

A jövő élet.

Az Isten szeretetében és atyai gondviselésében való ezen hitünkben egész reménynyel nézünk a jövő élet elébe Nem hiszszük, nem hihetjük s nem is akarjuk hinni, hogy a mi menyei

atyánk az ő gyermekei közül egyet is egészen és örökre elvessen. Mi azt tanitjuk, hogy jövő életünk sorsa attól függ, hogy milyen hasznát vettük tehetségeinknek e földi életben. Egy igazságos Isten nem tehet az ő teremtményei között önkényes választást.

Mi szeretjük hinni, hogy Istennek legvétkesebb és leginkább eltévelyedett gyermeke is végre befogadtatik az atyai hajlékba. Nem tudjuk, hogy mennyi időt kiván a bűnös és vétkes lelkek megtisztulása, de teljes szivünkből ragaszkodunk ahoz a vigasztaló gondolathoz, hogy Isten azt akarja, hogy minden emberi teremtménye nemessé legyen, és hogy egyik se maradjon önző és alávaló. A leghatározottabb bizalmunk van az igazságnak a hazugság felett, a jónak a rossz felett való végdiadalában. Az Isten igazságosságában, és jóságában való hitünk teljes lehetetlenné teszi nekünk hogy egy hatalmas és gonoszsággal teljes ördögöt és egy örök poklot higyjünk.

A mi tanaink előnyei.

Mi azt hisszük, hogy a mi vallásos nézeteink teljes öszhangban állanak azzal, a mi korunk eszméiben és érzelmeiben legjobb. Megfelelnek a Jézus által tanitott kereszténységnek. Egy egyszerű bizalomra méltó s a reményt táplálni alkalmas évangéliumot állapitanak meg. Emberi termétzetünknek legjobb és legfönségesebb tehetségeit fejthetik ki; szerintünk alkalmasok arra, hogy kielégitsék vallásos szükségleteiket, azon több száz és ezer embernek, a kik jelenleg mindegyik egyházon kivül élnek.

Isten, saját lelkiismeretünk, embertársaink iránti kötelességünk, minden rendelkezésünkre álló eszközt felhasználni arra, hogy ezen vallás befolyását kiterjesszük és növeljük. Azoknak hivsége és odaadása a kik már velünk vannak, majd többeket megfognak nyerni ügyünknek azok közül, a kik most ellenünk vannak.

A világnak szüksége van az erénynek, az igazságnak a szeretetnek, az örömnek, a békének evangéliumára, egy evangéliumra, a mely megszentelje az ember egész tevékenységét és az egész életet; egy évangéliumra, a mely összhangban álljon mindazzal, a mit az emberi ész igaznak tart, mindazzal, a mit lelkiismerete helyesnek itél és mindazzal a mit szellemi természete a legszentebbnek és legistenibbnek tud ez idő szerint felismerni. Ilyen az az évangélium, a melyet az unitáriusok vasárnapi istenitiszteleteikben hirdetni s mindennapi életökben a lehető legjobban kifejezésre juttatni kivánnak.

Bowie W. Copeland után angolból.

Ferencz József.

A történet könyvéből.

Kis mécsvilágnál csöndbe olvasok,
Előttem a történet könyve áll.
Önkénytelen a rég letünt időkbe
Borongó lelkem vissza-vissza jár.
S a mint merengve nézek a sorokra,
Kigyul előttem Horeb csipkebokra,
S hallatszik az a kedves üzenet:
»Ne félj Izrael, én vagyok veled!«

S keresztül a multak sötét ködén
Meglátom én a kisded bölcsejét,
S mint öldököl ártatlanok sorában
Zsarnok szavára hajtó szolganép.
Feltün' a csillag, lobban is már lángja,
Világot szór sötétlő éjszakába.
S kinek nagy szive szenved és szeret:
Nyomába indul egy kicsiny sereg.

Hozsánna zendül s föl magasra hajt
Kicsiny magból az óriási tölgy,
Hanem a sötét éj lakói ajkán
A vészkiáltás rá mindjárt kitört . . . .
»Hozsánna, üdv!« Kiáltja egyik ajka,
A másik igy: »Kinok halála rajta!«
. . . . Borulni kezd el észak és kelet —
Készitik már a koporsó szeget.

S meghalt. Szivének drága vérével
Az igazságot megpecsételé,
Hanem az *eszme* folyva-folya széjjel
Az öt világrész tájai felé,
A földnek minden szegletét bejárva . . .
. . . A gondolatnak nincsen Golgotája,
Érinthetlenül fönn magasan jár,
Miként a légben a szabad madár.

Jövének aztán később más idők,
A tiszta ég megint borusra vált,
Kik állának a templom ajtajában
Árulák a mennyországot magát,
Evült a tan . . . mindent ráaggatának,
A bünbánó szív tiszta bánatának
Nem mutaták meg többé az eget:
»Bocsánat itt a földön is lehet!«

A mint a bünt eléri a büntetés,
A barna éjre ismét jő a nap,
Világosságra vágyó szivek mélyén
A tiszta eszme ujból lángra kap.
És őserőben — melyet bedugának —
Az üde forrás habja szerteárad.
Tériteni a kicsinyt és nagyot,
Megindulnak az új apostolok.

. . . »Itt állok én — ez volt a büszke szó —
Itt állok én, de máskép nem teszek!«
S a bátor lélek rendületlen áll meg,
Csak gyáva szól igy: »Ügyünk elveszett!«
A kishitünek és a csüggedőnek
Zugó viharban csak félelme jő meg,
A nagy pedig a vészben legnagyobb,
Nem a mikor a nap mosolyg, ragyog.

— Ez az idő emlékeket hagyott,
Oly bánatos és bús emlékeket.
Vérpad és máglya mind eszembe jőnek,
Ha *Hitszabadság*, áldozok neked . . .
De bizva-bizom s él szivem reménye,
Hogy új nap jött fel életünk egére,
S a bűvös fényben, ez új nap alatt
Szabad az érzés, az a gondolat.

És e reményben van vigasztalás.
Mert azt jelenti, hogy vagyunk, leszünk.
Viszályok helyett nektek áldozunk majd
Nagy Istenünk és drága nemzetünk!
. . . Mind, ki a várba őrizetre álla,
A békezászlót tűzze fel falára,
S hitünk ha más is, ha más a szavunk:
Ismerjük meg, hogy testvérek vagyunk!

Tartsafalvi Albert

Egyetmás a hazugságról.

(Vége)

De előbb hadd hallják, mivel támogatja Kant az állitását. — „Az a jóindulatu hazugság e s e t l e g büntetésre méltóvá válhatik. T. i. ha te m o s t a h a z u g s á g o d d a l a gyilkos tettét meggátoltad, minden abból származható következményekre nézve jogér-

vényes felelősséget vállaltál. Ha az igazsághoz tartottad volna szorosan magadat, nem köthet beléd a hatóság, akármi tett legyen a következménye. Mert hiszen lehet, hogy a gyilkos a becsületes „igen“ szavadra lakodra ment, de barátod az alatt máshová húzódott és nem találkozott a gyilkossal és igy a gonosz tett nem történt volna meg; de ha hazudtál és azt mondtad, hogy barátod nincs nálad és ő (tudtodon kivül) eltávozott, lehet, hogy a gyilkos találkozott volna vele távoztában s végrehajthatta volna a tettet és igy jogosan perbe foghattak volna téged, „hogy okozója voltál barátod halálának . .“

Ezt a sánta érvelést, a mely sophismának sem járja meg, nem mertem volna Kantnak tulajdonitani, ha ő maga, ámbár tartózkodólag el nem ismeri Gyarlóságát azt hiszem, nincs miért mutogatnom és átmegyek a másik nézö pontra, az ethicaira. Bölcselönk „erénytanának“ abban a fejezetében tárgyalja a „hazugság“-ot, a mely az embernek maga iránti kötelességéről szól. Itt ezt irja: „Az ember, mint erkölcsi lény, maga iránti kötelességének legnagyobb megsértése az igazmondóság ellenkezője, a hazugság. Magában világos, hogy gondolataink minden nyilvánitásabeli szántszándékos igaztalanság megérdemli azt a durva nevezetet. Mert a becstelenség, (az erkölcsi utálat) a mely a hazugságot kiséri, a hazugot is kiséri . . . A hazugság eldobása és mintegy megsemmisitése az emberi méltóságnak . . A hazugság kárhoztatását nem szükséges azzal szaporitani, hogy árt, mert igy jogsértés volna. Szolgáltathat reá okot léhaság, sőt jóindulat is; szándékoltathatik vele valódi jó czél elérése; de mindenesetre már alakjánál fogva a hazudó vétket követ el saját személye ellen.“

Kitetszik ezekből, hogy Kant nemcsak a hazudozást állitja véteknek, hanem bármely egyes hazugságot is meröben kárhoztat. Ily szélsőségben kevesen fogják pártolni s azt hiszem, hogy maga Kant is meghökkenne, ha azt kérdeném tőle, hogy vétkezett-é az az ember, a ki az örültek házában csak maga levén együtt egy második emeleti szobában egy csendes bolonddal, nyitott ablak mellett, az örült azt kérdi tőle, hogy kitudna-é ugrani az ablakon, nem mond neki igazat? Mert hiszen az volt várható, hogy az örült megragadja és kiveti az ablakon vagy őt egyedül, vagy mint az egri vitéz a törököt, magával együtt. De emberünk feltalálja magát s azt feleli: „az csekélység, hanem én alulról tudok ide felugrani s mindjárt meg is mutatom “ Emmár csakugyan hazugság, a melyre a bolond eltátja a száját s a látogató kiserül a szobából s a veszélyes helyzetből. Kant, mint főlebb láttuk, néhány módositását megemliti a hazugságnak, de az életmentő hazugságot, a melylyel bizony senki sem vét a maga iránti kötelesség ellen, kifelejti vagy elhallgatja.

A „jóindulatu“, helyesebben jótékony hazugságot emlegeti ugyan Kant, de csak azért, hogy azt is a többiekkel, meg és nem nevezettekkel, együtt feltétlenül kárhoztassa. Pedig bizony, hamma méltatlanul rosz hirü állitmány „a czél megszentesiti az eszközt“, sok esetben érvényes, a hazugságában valóban az. Ha ártatlan embert bajtól, veszélytől, tán haláltól is megmentünk, azzal sem magunk, sem az emberiség iránt kötelességünket nem sértjük meg. Hadd világositsam meg egy példával és egy gyakran előforduló kérdés megvitatásával.

Egy ázsiai uralkodó egy idegen nemzetiségü foglyot halálra itéle és emez elkeseredésében a maga nyelvén őt megátkozá. A szultán kiváncsi lévén tudni, hogy mit mond, megkérdé a nagyvezért, aki egyedül értette azt a nyelvet s ez azt felelé, hogy nemcsak megnyugodott az itéletben hanem áldást is kért istentől a szultán fejére. Ezen a fejedelem úgy megilletődött, hogy megkegyelmezett a fogolynak, sőt szolgálatába vette. Hibáztatná valaki — Kanton és régorista társain kivül — a hazudó nagyvezért? — Nem ritkán lebben fel az a kérdés: mennyire köteles az orvos mindig őszinte és igazmondó lenni? Ezt a kérdést egy jeles angoliró tovább fejtegeti — és meg is felel rá: „Nem köteles-é az orvos — irja — nem köteles-é olykor azt tenni, a mit az igazsággal való fösvénykedésnek neveznek?

Amott van egy beteg, — így irja dr. Weir Mitchell — a ki arra kér, hogy mondjuk meg neki a teljes igazságot, nyavalyáját illetőleg. Vajon igazán kivánja-é tudni? Biz' ő igen sokszor nem. Ha megmondjuk neki, halálra itéljük. Éltét nem röviditjük meg azzal, de igenis szaporitjuk egygyel a bajait. Kevés ember akarja valóban tudni, hogy halálos-é a betegsége. Többen vannak, a kik állitják, hogy akarják Elegen azok, a kiknek nem is kellene tudni és köztük olyanok, a kik töprenkedésbe ejtik az orvost, hogy mitevő legyen és vajon adjon-é igaz feleletet a kérdésökre. „Én részemről nagyon ellenezném, hogy akárkire is kimondjuk azt, a mi egyetérő a halálos itélettel, azonban kétségkivül kötelesek vagyunk a betegeknek megmondani nyavalyájuk természetéről azt, a mi meggátolja, hogy ártsanak maguknak s röviditsék életöket. Emlékszem, hogy jelen voltam egykor két kitünő sebész tanácskozásán egy nagy úr baja felett, a ki különben teljes erejében és bátor lelkü is volt, de halálos bajban sínlett. A sebészek felkelvén a székökről, közbe fogák őt és kereken s ünnepélyesen kimondák, hogy meg kell halnia — a mire oly rémületes jelenés következett, a milyet Isten őrizzen, hogy még egyszer lássak. Későbbre hozzám fordult és mondá: „Bizony csudálatos dolog, hogy halálos itéletet mondjanak valakire, a ki teljesen jól érzi magát.“

„Az orvosnak a társadalomhoz való viszonya ottan-ottan kén-

szeriti őt szembeszállni ilyes nehézségekkel és tapintatába és jóindulatába bizakodva kell, hogy kibontakozzék belőlük becsülettel.

„Egy éles eszü s ragyogó tollu franczia azt irá, hogy a betegek utálják az olyan orvost, a ki igazat mond nekik a bajukról és egy másik tán még igazabban azt, hogy az orvosok a reménység árusai. Bizonyára kötelességünk, hogy nyilatkozataink lehetőleg megbizhatók legyenek."

Az idézett orvos még tovább is folytatja észrevételeit, de azt hiszem, eleget kölcsönöztem tőle annak a kimutatására, hogy vannak hasznos hazugságok, a melyekért mondóik nem szégyenlik meg magukat.

Az igaz, hogy a szokásos hazug a társadalomban megrovás tárgya s elveszti a hitelét, a miért ezt már ezelőtt kétezer esztendővel megmondta Esopus a következő mesében: „Egy fiatal juhász azt vette szokásba, hogy vak lármát ütött kiabálva, hogy a farkas megtámadta a nyáját. A többi pásztor segitségére sietett és látva a helyszinén, hogy veszély nincs, vagy tán már el van háritva, visszatére kiki a tanyájára. Minthogy azonban a juhász azt a fogást néhányszor ismételte, gyanut keltett s egyszer a farkas valóban megtámadván a nyáját, kiábálására senki sem jött segédül, mivel a pásztorok azt vélték, hogy ezuttal is csak tréfát üz velök s a farkas szabadon garázdálkodhatott Ilyenforma szerepet játszik a szokásos hazug a környezetében, ha szinte nincsenek is szomoru következményei. De egyes hazugságokra ezt a viszonyt nem alkalmazhatni.

Láthatni az eddigiekből, hogy a hazugságot tárgyaló ethikusokat bármily különbözők a véleményeik, két csoportra oszthatni: a rigoristákéra és az indulgensekére, magyarul szólva a sanyaruakéra és engedékenyekére, akár: a nem alkuvókéra és alkuvókéra. Kantot persze hogy az elsőbbek közé számitjuk; de vannak előd jei és utódjai, a kiket elhallgatok, kivéve Max Nordaut, a legújabb regoristát, a ki egész könyvet irt a „conventionalis hazugságokról" s azt is közzéjök számitja, ha valaki azt mondja egy reá nézve közönyös embernek: „örvendek, hogy frissen tisztelhetem" s az ilyeneket az emberiség elfajulása, erkölcstelenedése jelének állitja. — Az előbbiekben elég világosan kifejeztem, hogy a rigoristákkal nem tartok. De biz' az engedékenyekhez sem szegődöm. Megmondom miért. A hazugság cselekvény. Minden cselekvény erkölcsi tekintetben vagy jó, vagy közönyös, vagy rosz. Nó már a két elsőbb féle nem szükölködik engedékenység nélkül, velök hát nincs dolgunk A roszat pedig vagy megengedhetni, hogy történjék, vagy elengedhetni a megtorlását. Most az a kérdés: ki vagy mi adja meg a hazugságnak az engedelmet? Kétségkivül az, a ki vagy a mi az ellenkezőt, az igazmondást parancsolja. De azt a pa-

rancsot „mondj igazat!“, vagy éppen azt: „mondj mindig igazat“ elkezdve a tiz parancsolaton, semmi törvénykönyvben nem leljük. Esetleg és alkalmazva olvassuk, (2. Kor. 18. 15) Ismég és ismég és ismég kénszeritlek téged, hogy egyebet ne szólj nekem, csak a mi igaz, az Ur nevében. Az utolsó szavak 1 Kir. 22 16. igy vannak változtatva: „esküvéssel (kénszeritlek.)“ És igy van a mai törvénykezésben is: a birák esküvel kénszeritik a tanut. hogy igazat mondjon. Parancs hát és parancsoló nem levén, nincs ki engedje meg a hazugságot, vagy engedje el a megtorlását.

Másfelől a hazugságot vagy is az igaztalanságot is, mint ilyent semmi törvényczikk nem tiltja. Legközelebb jár hozzá a IX. paparancsolat. „Ne szólj felebarátod ellen hamis tanuságot.“ De látnivaló, hogy tulajdonképp nem a hamisság van tiltva, hanem csak a felebarátunk ártalmára való alkalmazása. Mivel hát az igazmondást magában és elvontan semmi törvényczikk nem parancsolje, sem a szintoly minőségü hazugságot nem tiltja, a dilemmából más menekülés nincs, hanem ha mind a kettőt közönyösnek nyilvánitjuk Hogy jókká vagy roszakká tegyenek, azt a mondó szándéka a körülmények és szükségképpi nem történetes — következmények határozzák el. De „a határvonalat“, mint dr Martineau irja az Ethikájában, „a priori“ (a tapasztalástól függetlenül, tisztán elméletileg) „pontosan kiszabni lehetetlen“ és hozzáteszi még, hogy „az igaztalansághoz való folyamodás eseteit sem lehet a nélkül meghatározni, hogy a tapasztalás útasitásait gondosan számba vegyük “ Csak egy példát mondok Mi módon lehetett volna egy oly általános törvényczikket előlegesen szerkeszteni, a melyből megtudja egy bizonyos orvos, vajon helyesen cselekedett-é a következő esetben — Egy főfájós asszony azt a rögeszmét kapta, hogy egy virág szagolásakor pókot szivott az orrába, a mely átmenvén agyvelejébe, okozza a fájdalmait. Orvosa azt hazudá neki, hogy hiszi s meg fogja szabaditani a bajt okozó állattól. Megtüszköltette az asszonyt, egy oly edényt tartva az orra alá, a melybe egy pókot lopott. Ezt megmutatta az asszonynak, a kinek mondani sem kellett, hogy a pók az ő fejéből került ki — és az legalább ideiglen — meggyógyultnak érezte magát. Röviden, valamint az igenleges és nemleges számok, az egy pontból ellenkező irányu két vonal közt okvetetlenül van egy 0 (nulla) és kell lennie, úgy a jó és rosz cselekvény közt is kell hogy legyen olyan, a mely magában se nem jó, se nem rosz, a melynek biztosan adhatunk „közönyös“ nevet. Hiszen már a hajdani jogászok emlegettek „bona“ és „mala fides“-t, „bonus“ és „malus dolus“-t, tehát már képzelniök kellett középben jelző nélküli s annál fogva közönyös „fides“-t és „dolus“-t Meg kell jegyeznünk még, hogy a szerintem való „közönyös cselekvény“, merőben különbözik az Aristoteles-féle két szélsőség közti közép-cselekvénytől, a melynek ő „erény“ czimet követel.

És csak ennyi az észrevételem hozzája, mert nem czélom erkölcsi elvek felett vitatkozni és csak mint tapasztalati tényt állitom, hogy minden cselekvény, mint testi szervezetünk szüleménye, mint hajlamainktól, vágyainktól, utálatainktól, szenvedélyünktől ösztönzött müködés magában és elvontan tekintve, erkölcsileg közönyös, se nem rosz, se nem jó és csak akkor születik az erény, ha a cselekvény vagy elmaradása az akarattal való küzdelem következtében az akarat diadalával jő létre; és akkor a vétek, ha a testi erő győzi le az akaratot. A küzdelem keményebb és lágyabb lehet és ahoz képest nagyobb vagy kisebb a diadal érdeme. Ha pedig az értelmiség tanácsát követő akarat küzdelem nélkül hagyja létre jönni az úgyszólva — állati — cselekvényt, akkor ez megtartja eredeti természetét és az marad, a mi előbb volt, t. i. „közönyös", sem dicséretet, sem feddést nem érdemel. Hogy ha t hallgatóim ezt a nézetet elfogadva felhordott példáimra és saját maga tapasztalatait alkalmazza, bizvást állitom, hogy itélete sem kétséget sem ellenmondást nem fog magában foglalni Ennélfogva szeressük, kövessük az igazságot, de csak akkor, ha ártatlan mind magában, mind világos következményeiben; de a hazugságtól se iszonyodjunk, ha az biztosan és egyedül mentő, vagy valakinek rövidsége nélkül jóltevő eszköz.

Szemes tapasztalás megismertet a hazugság sokféle nemeivel és különböző lárvákkal, a melyek mögé rejti az arczát. Szembetünő a megvetés, melylyel a társadalom a szokásos és szándékos hazugot bünteti, de látjuk azt is, hogy egyes kellően indokolt hazugságra szükség van olykor a társadalomban. De nincs ám arra a csoportra, a mely a kártékonyságot a nevetségessel párositja, az u. n „nyeglékére" (charlaton), a melynek tanitásai gyakran sikerülnek. Látjuk másfelől azt is, hogy a jótékony de ártatlan hazugság nem csak utálatot nem kelt, hanem még tiszteletet is gerjeszt. „Splendide mendax", igy nevezi Horatius Danaos egyik leányát, a ki atyjának tett — tán kicsikart — fogadását megszegte s egy napos férjét, a kit meg kell vala gyilkolnia, saját élte koczkáztatásával elszöktette. Visszatérve az előbbi rovatra, sajnosan kell látnunk, egy, nem csoportot, hanem serget, a melynek egyénei széltében gyakorolják a társadalom mételyét: azt a vétket, a melyre a közvélemény béhunyja a szemét, de a melyet nemcsak a bölcselet, hanem a higgadt józan ész is merőben kárhoztat: a *politikai hazugságot.*

Dr. Brassai Sámuel.

Egy fiatal lelkésznek.

(3-ik levél.)

Önt bántja az a tapasztalat, hogy ifjukori szép eszméit jó részt mind el kell hagynia s onnan a magasból, az ég közeléből, a hova

felszárnyalt, le kell szállania ide a földre, hol nagy a sár, por és szenyny.

Értem aggódását és méltányolni tudom, hiszen nekem is éppen ez volt a sorsom, de mégis van egy szavam, a mely remélem, némi mognyugvást fog szerezni. Ön eddig költő volt és az eszmék honában élt s a szellemek magas légkörében járt. Nem ismert korlátot, nem látott törvényt, nem gondolt megalkuvásra. Olyan volt, mint a sas, a mely szárnyait arra használja, hogy fölrepüljön, messze szálljon, föl a csillagok közelébe, a hova közönséges földi lény föl sem lát. Szép élet volt, költői és magasztos.

Ön most itt lakik a földön, az emberek között, a természet ölén s mi következik ebből, az, hogy úgy kell beszélnie, olyan szavakkal kell élnie, hogy meghallják s megis érthessék az emberek. Ha eddig sas volt, most legyen pacsirta, a mely ott a buzaföld ölén készíti fészkét s midőn az ur napja feljő, kirepül onnan s föl száll, dalolni kezd s ott dalol, a hol mindenki hallja és a figyelmes szem láthatja is. A sast bámuljuk s példájára utaljuk az ábrándos ifjut, a ki még csak készül az életre; a pacsirtát szeretjük, mert ez a munkás ember társa, segitője, biztatója, vigasztalója Ott van velök, ott lakik közelökben, hogy bármely órában szólhasson hozzuk. Együtt élvezi a reggel szelid lehelletét, együtt viseli el a dél forró hevét s együtt imádkozik velök, hogy ha az est közelg

Ön a pacsirta szerepére vállalkozott, ott lakik a munkás emberek között, de az nem azt jelenti, hogy már be kell sároznia palástját. Oh nem. Ezt nem kivánja öntől senki, sőt éppen ellenkezőleg rosz néven is vennék, hiszen önnek a palást a szárnya s ha jő a kedvező óra, nem tudna felemelkedni oda, honnan nekik éneket, vigasztalást, biztatást és enyhületet zenghessen. Én bámulom a sast, de szeretem a pacsirtát. Ez az én madaram, én ezzel élek, ezt várom, ezt lesem, mert ha őt hallhatom, tudom, hogy ismét egy uj tavasz virul.

Boros György.

Képek egyházunk életéből.

A marosvásárhelyi unitárius egyházközség.

Midőn a marosvásárhelyi unitárius egyházközség történetét rövid vonásokban ismertetni kivánjuk olvasóinkkal, mindenekelőtt azon fontos történelmi eseményt kell felemlitenünk, hogy e

székely főváros kebelében lett az unitárius vallás az 1571. évi országgyülésen — az 1568-iki tordai után — a többi vallások példájára törvényesitve. Itt is, mint Erdély más nevezetes városaiban mindjárt az unitárismus hajnalán volt egyházközségünk és középiskolánk, de ezek, mint oly sok más helyen is, zaklatásnak és üldözésnek lévén kitéve, már a 17-ik évszázban elenyésztek.

A nemzet szomoru napjaival a mi egyházunkra is rendesen szomoru napok következtek. És viszont a mint hazánkra felsütött a szabadság napja, ugy egyházunk is szabadabb tért nyert hitének gyakorlására s öntevékenysége kifejtésére. Ez az oka, hogy maros, vásárhelyi egyházközségünk is csak a legujabb időben alakulhatott meg ujra s adhatott életjelt.

Van emlékezet főtanácsi jegyzőkönyveinkben a mult évszáz végéről s a jelen elejéről az ugynevezett marosvásárhelyi consistoriumról a mely nagy tekintélylyel birt vallásközönségünkben. Vélekedése és határozata főtanácsainkon olykor figyelembe is vétetett, de kelletlenül, mert ez intézményt, mint kinövést nem helyeselte, kimondván, hogy ily eljárás mellett „nemcsak a külső rend a belsőtől, hanem a szivek is megosztatnának."

E consistorium felállitásának oka különben az volt, hogy a királyi tábla Marosvásárhelyt lévén, vagyonosabb uraink ottan szolgáltak, az ügyvédi karban lévő s más tehetősebb és értelmesebb hitrokonaink ott kezdtek volt központosulni. Időközben a kir. tábla megszüntével, e consistorium is elenyészett.

A marosvásárhelyi egyházközség ujabbi alakulása 1839-ben vette kezdetét. Azelőtt az olykor előforduló lelkészi szolgálatot, keresztelés, esketés, temetés, ünnepenként váló urvacsorázás alkalmával hol a marosszentkirályi, hol más szomszéd unitár. lelkészek teljesitették Ez időből maradt fenn emlékezetben, hogy midőn egy pünköst ünnepen Sipos szentgericzei lelkész — esperes szolgált, beszédét ezzel kezdette: „Tűz van, tűz van!" s a közönség a kir. tábla termében nem lévén még akkor imaház — kezdett volna rémülve az ablakokra tekinteni, igy folytatta tovább: „ég a szentlélek tüze" sat.

Emlitett évben az egyházi főtanács 19/838. sz. rendelete folytán, Daniel Elek főgondnok és kir. táblai elnök vezetése és elnöklete alatt a hivek összeirattak, megalakult az egyházközség

s megválasztattak Biás István szabómester gondnoknak és id. Dersi János nagy jóltevőnk édes atyja pénztárnoknak. Székely Miklós püspök által pedig 1839. jan. 1-ről kelt rendelvénnyel Kelemen István neveztetett ki a marosszentkirályi és marosvásárhelyi unitária szent ekklésiák lelki tanitójának.

Igy alakult meg a marosvásárhelyi egyházközség s innen kezdve a vizsgálószéki jkönyvekben jó darabig, mint a marosszentkirályi anya egyházközségek leánya emlittetik. A társ-egyházközség elnevezésnek nincsen törvényes alapja, hanem ugy látszik ez csakis a testvéri gyöngéd viszony jelzésére jött szokásba. Különben a két egyházközség viszonya csak a közös lelkész személyében nyilvánult.

Megkönnyitette, mindenesetre, a megalakulást a rendes lelkészi állomással biró szentkirályi egyházközségnek a közelben fekvése.

Az 1839-ik évi Szentgyörgy-naptól kezdve rendes, vallásos szolgálatot tevő lelkész állandó fizetéseül évenként a hivek részint mint megtelepedett gazdák egész életükre, részint pedig hivataluknál fogva, itt töltendő idejök alatt rendes kepe helyett önként kötelezték magukat 1, 2, 3, 4, 5, 10 rfrtnak minden esztendöben Szent-Márton-napig való befizetésére. Aláiratott mindjárt azon évre 76 rfrt

Azon felül gyüjtés lett rendezve az egész országban lakó hitrokonok között oly kedvező eredménynyel, hogy midőn Szentiváni János királybiró és köri gondnok márczius 24-én Dersi János pénztárnoknak a gyüjtést átszámolta, kötlevelekben igéretbeli tőkét 4090 rfrt 34 krt s pénzben 63 rfrt 29 krt adott át. S ezzel az egyházközség vagyoni ügye a legjobb kezekbe került.

Dersi János pénztárnoksága alatt papi fundusnak két telek vásároltatott meg a Szent-Miklós- és mostani Borsos Tamás-utcza szögletén, a hol jelenben az imaház áll, a Trombitás successoroktól 1269 rfrt 48 kr. — és Benkő Páltól 2087 rfrt 13 krral. Hogy az előnyös vásár biztositassék, a Gecse massától kölcsön vétetik 977 rfrt 17 kr., melyet pénztárnok rövid időn törleszt; sőt, mint pénztári naplójában megjegyzi: „a szegletházért a magaméból 440 rfrt $52^1/_2$ krt tettem, hogy valaha megmenekedhessünk a N. J. tekervényes fogásaitól.

Dersi János 13 évi pénztárnoksága végén — 1851. okt. 10-én — a két telek megvásárlásával, jó karba állitásával s kötlevélben 2401 rfrt 14 kr és készpénzben 38 rfrt 18 krral számolt el.

Az alakuló egyházközség templomhelyért is folyamodott, de sikertelenül; mert a városi tanács a főkormányszékhez tett feliratában azt adta fel: „Marosvásárhelyt van 166 unitárius lélek; de ebből ekklézsiát alapitható összesen 32. A többi részint a szék törvényhatósága alá tartozik, részint birtoktalanok, a kik a kir. táblán irnokoskodnak, a ref. kollegyumban tanulnak vagy cselédkednek.

Ujabban is tétetett folyamodás a városi tanácshoz, de sikertelenül, azon okból, mert nem volt az egyházközségnek *helyt lakó lelkésze.*

Jeles és buzgó gondnokai voltak az egyházközségnek többkevesebb ideig: Koncz Lajos, Jakab János, Fekete Károly, Fekete Gábor és jelenben Gyöngyösi Béla. Pénztárnokai pedig id. Csongvay Károly, Filep Ferencz, ifj. Kelemen István és jelenben Csongvay Lajos.

Az új idő küszöbén, egy új korszak vette kezdetét az egyházközség történetében, midőn érdemes püspökünk egyházrendező és erősitő gondoskodása folytán, 1895. évi november 17-étől kezdve a lelkészi állomás rendszeresittetett és be is töltetett.

Kelemen Albert

A Megváltó és a sütő-asszony.

Krisztus-monda

A Megváltó egy szép reggel
Útnak indult Szent Péterrel,
S a mint már nem egyszer mondám,
Nem hintón, avagy paripán,
Hanem csak ugy gyalog szerrel,
Mint szokott a szegény ember.
Mentek-mentek mendegéltek
S végül egy faluba értek.
Nem mondom, hogy szászok lakták,
Kik az útast ugy fogadták,
Hogy a mikor szállást kére,
A szomszédba küldötték be,
Honnan ismét más szomszédba
Utasiták sajnálkozva,

Mig lassacskán jó estére
Kijutott a faluvégre.
— Nem mondom, mert én nem láttam
S a ráfogás nem szokásom.
Elég ahoz: falu volt az,
Hova betért a két utas.
Étlen-szomjan ellankadva
Néztek jobbra, néztek balra,
Hol lehetne megpihenni,
Fáradtságon erőt venni
S a mit Isten bőven adott,
Kapni abból pár falatot.
Ajtó, kapu mind bezárva,
Nines kinyitva, nincs kitárva,
Hivogató kéz nem inte:
— Tartsatok csak erre, ide —
Le és fel az út hosszába
Jártak-keltek mind hiába.
S a mint igy eltünődnének,
Szagját érzik friss sütésnek,
Oly csábitón hat az orra,
Mintha rózsaillat volna
S jó reménnyel térnek arra,
Honnan jő az illat-fajta.
Kapuajtón beosonnak,
Konyhaajtón betoppannak
S a mint illik idegennek,
Tisztességgel köszöntgetnek.
Vén az asszony, de mogorva,
S kérdi: mi kén', hogyha volna,
Friss sütésü kenyeremnek
Van evője, sok a gyermek,
Kicsiny a ház, szűken vagyunk,
Éji szállást sem adhatunk.
Hanem tán itt átellenbe'
Boldogulni még lehetne:
Gazdagabbak, inkább telik
És az utast megszivelik
S tudja Isten meddig mondna
A vén asszony, a mogorva;
Hanem Jézus közbe vága:
»Asszony, elég legyen mára,
Nem kérünk mi eget, földet:
Kemenczédben friss sütésed,

Mély kutadban üde vized,
Félszeredben üres helyed,
Ha ezekből adsz minékünk,
Szegényebbé még nem tészünk.
Hallodtad tán:
Ki *itt* javát félmarokkal adja,
Hidd el nekem,
A mennyben az százszor visszakapja.«
— Nagyot néz az asszony erre
S igéri, hogy lesz egyszerre:
Fehér czipó, édes tej,
Derekaljas, puha hely.
Addig egyet téríljenek,
Aztán vissza kerüljenek.
A mit igér megadja,
Becsületre fogadja.
— Elmegy Jézus Szent Péterrel
S vissza is jő reménységgel.
De az asszouy mit gondol,
Foga között mit mormol:
Adok biz én majd ha fagy,
Nem bánom én, bárki vagy.
S kapja magát hirtelen:
A teknő alatt terem.
Onnan várja, hogy mi lesz,
A két utas majd mit tesz
Mit tehettek, keresték,
Teknő alatt meglelték.
Szóla Jézus: te akartad,
Teknő legyen a hajlokad.
Maradj benne én nem bánom,
Utált leszesz e világon.
Adott szavad megszegted,
Teknő alá rejtetted.
Igy is használsz talán még,
Hisz szószegő van elég:
Példát vehet tetőled,
Viseld tovább teknődet.

* * *

Posványos viz lakója,
Viseli is azóta.
Igy lett ám a teknős-béka:
Tanulj tőle, itt a példa.

(Brassó, 1893. jul. 5.) **Végh Mátyás**

V — E

A mai Oroszország.

Egy szentpétervári úrhölgy, Friedland Zsófia, érdekes tudositást küldött egy bostoni lapnak* az orosz társadalmi viszonyokról. — Szerkesztő úr felhivása alapján, szivesen közlöm. Ime igy szól az emlitett hölgy:

Kevés ország van, a melyet oly kis mértékben ismerünk s a melyről annyi megbizhatlan adatot kapnánk, mint a czári birodalomról. Mindenféle éghajlat van itt, csak forró hiányzik Számtalan törzsü, különböző nyelvü, szokásu, foglalkozásu és vallásu népeivel a meglátogatásra, sőt inkább a tanulmányozásra igen is méltó.

Az orosz határon átlépve, rögtön más világban érezzük magunkat, mert az orosz szokások végtelen különböznek a más országokéitól E szokások szánalomraméltó bizonyitékot nyujtanak arra nézve, minő alacsony fokon áll a muszka nép a tudomány, müvészet és irodalom mai fejlettsége daczára is. Ennek is meg vannak a maga nagyon sokféle okai; de a legfőbb ok a gör. kath. egyház szabályaiban és az e szabályokat követő fanatismusban keresendö Nem kevesebb, mint husz egyházi nagy ünnep van, nem is számitva ezek közé a karácsont és husvétot. Ezeken és amazokon kivül vannak az állami (hivatalos) ünnepek: a czár, a czárné és a trónörökös név- és születésnapjai. Ezekhez jön a trónralépés vagy pedig az elhalálozás évfordulója Végre vannak a nagy számu szentek napjai.

E napokon az orosz egyház eltiltja hiveit a munkától; templomba menésre és mulatozásra utalja. A nép alsó osztályánál e vigasságok az ivásra igen jó alkalmat is nyujtanak, de az uri szalonok is megtelnek egy héten legalább is egyszer, akár csak ünnep- vagy vasárnapon Az a szerencse, hogy az orosz részeg állapotban is szelid és jámbor természetü, mint józan óráiban; máskülönben nem volna tanácsos az utczán járkálni, minthogy a főváros némely részeiben minden harmadik ember részeg. Kisebb városokban és a falvakban, hol a keresztelés, esküvő és temetés alkalmával a mulatságokban a pap is részt veszen, ő az, ki legjobban iszik.

A muszka paraszt az ő szeretett egyházát papjában látja megtestesülve, mig ellenben a miveltebb elem utálja azt, mint a kapzsiság, illetlenség és mértéktelenség példáját. Régentén ezért szerencsétlenséget jelentett korán reggel pappal találkozni. Háromszor kellett ilyen esetben a földre pökni a szerencsétlenség megelőzése czéljából. Ezért nézik le a papot a társadalomban. Az

* The Christian Register 1895. évf. 40. sz.

uralkodó elem nem is hivná el pl. egy ház szentelésére, ha nem kellene sok egyházi szolgálatot végeznie. Ilyenkor aztán teljes készlettel jelenik meg, kisérve diakonusa által, ki magával a tömjéntartót, füstölőt viszi és annak tartalmát böven használja Meghivják ennek végeztével a családi ebédre is. A falusi pap nagyon szegény. A szó szoros értelmében függésben van a parasztoktól, a kiknek maguknak sincs egyéb vagyonuk, mint az a tisztelet, a melylyel iránta viseltetnek. A szegénység gyakran lopás és más hasonló bünök elkövetésére viszi, hanem azért a „*Katuska*“ (kicsi apa) tekintélye a paraszt előtt meg van. Képzettségök semmi más, mint a kis szolgálati gyakorlottság, a mit a seminariumban sajátitnak el. Olyan szelidek, jámborul türelmesek, erős dolguak és sorsukkal megelégedettek, mint maguk a parasztok. Már felavatásuk előtt megnősülnek, feleségüket a seminariumban előre kiszemelik.

A falusi muszka ember és kiskereskedő (iparos) osztály szükséges rosznak minősiti: minél előbb tulesik rajta, annál jobb. Alkalmam volt egyszer a paraszt-életből holmi dolgokat ellesni. Mascha nevü hajadon szobaleányom egy alkalommal jelenti: anyja parancsából férjhez kell mennie; eljegyzése pár nap mulva lesz.

„*Ismeri maga a leendő urát?*“ kérdeztem. „*Miért ismerjem? Elég, ha anyám ismeri!*“ mondá ő. — „*Hátha nem fog tetszeni, mikor meglátja?*“ . . . „*Meg lehet, de a pap azt mondja, engedelmeskednem kell anyámnak!*“ és rögtön keresztet vetett magára. „*Nem lehetnék jelen eljegyzési szertartásán?*“ . . . „*Milosti prossim*“ (szivesen látjuk) felelé ünnepélyes arczczal. Kiváncsi voltam meglátni az embert, kihez csinos kis szobalányom áldozatul dobandó vala, és elmentem. A küszöbön állottak Mascha szülői. Alázatosan hajladoztak. Köszönték, hogy megjelenésemmel házukat annyira megtiszteltem. A ház már tele volt jóbarátokkal és rokonokkal, de a jövendőbeli vőlegény sehol. „*Elment a Katuska után*“ világositott fel Mascha. A közeli szögletben állott az oltár. Reátettek két égő gyertyát, egy nagy kalácsot (kulics) és sóval telt sótartót. Megérkezik a pap. Utána egy 19 évesnek látszó ficzkó. Követi őket a diakous; kezében a biblia, feszület és az örökké égő füstölő. Az ifjak az oltár elé állanak; megkezdődik a czeremonia.

Felolvas a pap a bibliából egy fejezetet, miközben a gyülekezet tagjai egymáson keresztül hajolva térdre borulnak; homlokuk a földet érinti A pap erre megáldja az ifjakat, s mig ez az áldás tart, a diakonus alázatos hangon legkevesebb százszor elsirja „*Gospode Ponnilui*“ (uram irgalmazz nekünk). Bevégzi ezt a fiatal jegyespár a „Miatyánk“-kal, minek végén rézkarika gyürüiket kicserélik Következnek az üdvözlések. Kezdi a leány anyja, ki átadja az oltárra helyezett sót és kalácsot Folytatja az apja, ki szent képet ajándékoz nekik. Végül jönek a legény szülői. Utol-

jára pedig csókra nyujtják kezeiket és arczukat a két részen levő szülők: Vége van az eljegyzésnek.

A muszka törvény az eljegyzést a házassággal egyenlő érvényünek tekinti. Felbontásukat szigoruan bünteti. Kérdeztem Maschát, mikor lesz az esküvője? „*Egy hét mulva*“ felelé szem lesütve, mintha már is érezte volna az osztályabeli férjes nők szomoruan lealacsonyitó helyzetét, melyet egy pár közmondás hiven igy jellemez: „*Muszka paraszt nem szereti a feleségét, ha nem veri.*“ — „*Szeresd feleségedet, mint lelkedet, de rázd meg, mint az almafát.*“ — „*Verd meg feleségedet ebéd előtt egyszer, s vacsora előtt egyszer.*“ — „*Becsületesebb a kutya egy asszonynál, mert az a gazdát nem ugatja.*“

A muszka alsóbb néposztály nem takarékos Nem keres sokat. Kevés keresete is alig elégséges a sok név- és ünnepnapi ünnepélyekre. Ez ünnepélyen annyi teát iszik, hogy a szemlélő elcsudálkozik. A parasztnak, bármilyen szegény is, lennie kell egy samovárjának (tea-főző), mely czár és paraszt előtt egyformán nélkülözhetlen házi eszköz. Ezüstből, nickelből vagy rézből készitik. Csakis a samovárban forralt viz jóságában hiszen Ünnepeken ez az eszköz mindig az asztalon van, hogy a meghivott barátok és rokonok — *pitj tschai* — egy kis teát ihassanak. Az alsó osztály pohárból és czukor nélkül issza; legfennebb egy kevés rumot vagy limonádét tölt hozzá. A ki talán hetek óta hust még nem is látott: az is inkább költi el kevés pénzét teára és az ehhez szükséges nyalánkságokra.

Főtáplálék a „*borscht*“ (czéklagyökérből készitett valami), a „*tchi*“ (káposzta), és a „*kasha*“ (fekete leves). Ezek az orosz nemzeti eledelek. Ilyen még a „*pirogy*“ is (felvágott hussal összegyurt pástétomféle). A cselédség a gazda ételéből nem kap semmit. Ezek a nemzeti eledelek — szerintök — jobbak, mint a franczia szakácsok finnyás készitményei.“ Angolból: **Németh István.**

A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e?

(Felelet.)

I.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Az U. K. 2-ik számában az a kérdés vettetett fel, hogy vajjon a rossz a hajlam, vagy nevelés következménye-e?

A szerkesztő úr szives engedelmével hozzá kivánok szólni a kérdéshez, nem azért, hogy eldöntsem, hanem hogy annak esetleges további tárgyalásához egy nehány adattal hozzájáruljak. Kevés lévén azonban a tér, a kérdést épen csak érintenem lehet, de tüzetesen és alaposan tárgyalni, kimeriteni nem.

Én a kérdést kissé módosítva tenném fel. Például ilyen formán: a rosszra való hajlamból mennyit ad a születés és mennyit a nevelés? Mert előttem legalább kétségtelen, hogy a rosszra való hajlamban része van a születésnek, de a hajlam felkeltéséhez, erősitéséhez hozzájárulhat a nevelés is.

Az orvostudomány és a lélektan ma már az öröklés elvét megdönthetetlen bizonyosságúnak tanítja. E tan mellett szól különben az általános tapasztalat is. A gyermekek a szülőktől nemcsak testi, hanem erkölcsi és szellemi tulajdonságokat is örökölnek. Az öröklésnek aztán szintén kinek-kinek tapasztalata, tanúsága szerint különböző fajai vannak. Öröklődnek a faj általános tulajdonságai; európai embernek nem születik néger gyermeke. Örökölhetnek a gyermekek nemcsak közvetlenül szülőiktől, hanem közvetve nagy és ősszülőiktől is. Szóval az öröklésnek lehetnek s vannak is módozatai, de az öröklés maga bizonyos. Példákat szinte felesleges felhozni, hiszen a tapasztalat mellettem szól. Mégis egy párt legyen szabad felemlítenem. A ki különben e tárgyról többet kiván olvasni, annak ajánlhatom elolvasásra a Felméri *Neveléstudományá*nak VI. fejezetét. Általánosan ismeretes pl. Goethének a *Wahrheit und Dichtung* cz. önéletírásában tett ama nyilatkozata, hogy ő a testalkatot atyjától, szellemi tulajdonait „die Lust zu fabulieren"-t anyjától örökölte. Az ilyen általánosan tudott kifejezések „görög orr", „Habsburgok ajaka", „zenész vagy festő család" stb. stb. mind csak az öröklés tényével magyarázhatók. Goethe fennebb említett kijelentése bizonyára nagyban járult hozzá az öröklés elméletének megállításához s általános elfogadásához. A példákat végtelenül lehetne halmozni, de emlékezetéből mindenki idézhet elé számtalan mást.

Igy állván a dolog, megállapíthatjuk, hogy a gyermek bizonyos testi, erkölcsi és szellemi tehetségcsirákkal (dispositio, potentia), mondhatnók arravalóságokkal jő a világra.

Az emberi lélek a születéskor nem egy teljesen sima lap domborúlatok és homorúlatok nélkül, hanem vannak rajta kis emelkedések és beesések, a melyeket épen az említett tehetségcsirák alkotnak.

Ezeket a csirákat a nevelés kezdi ébreszteni, éleszteni, kifejteni, növelni és erősiteni. A nevelésnek tehát, midőn munkáját megkezdi a fejletlen gyermeki lélek körül, már van kész anyagja, melyet feldolgozni, kialakítani van hivatva. És épen ezért oly fontos s szinte egyedül lehetséges a nevelésben az módszer, inductív alkalmazása, a mely nem nagy embereknek sok tanúlással, nagy szorgalommal s éles elmével megállapított általános tételeivel s azok alkalmazásával kezdi, melyeket a gyönge gyermeki lélek felfogni nem tud.

Tehát a gyermek születésekor már magával hozza a tehetségek csiráit, vagy a keretet, a rámát, a melyet aztán a nevelés tölt be a meglevő nyomokon képzetekkel, fogalmakkal, erkölcsi és szellemi tulajdonságokkal. Ilyen értelemben tehát bizonyos mértékig mindenki születik a jóra vagy rosszra, az ősei vagy szülői erkölcsi és szellemi tehetségeitől meghatározott irányban. De hogy a kérdés második ágára térjek, tagadhatatlan, hogy a nevelés és a körülmények a tehetségcsirák fejlődésének irányára, mértékére rendkivüli befolyással vannak. A körülményeken értem az éghajlat, táplálkozás, ruházat, földrajzi fekvés stb. módosító befolyását, melyet a nevelés elvei szerint kell irányítani. Hogy a körülmények mily nagy befolyással vannak a test és a szellemi s erkölcsi tehetségek kifejlődésére, irányítására, azt a tudomány még nem is nagyon régen csak sejtette, de nem tudta meghatározni. Jelen száz évben *Quetelet* és az angol *Buckle A civilisatio története Angolországban* cz. müvében irányították e fontos kérdésre a világ figyelmét. Itt azonban meg kell jegyeznünk, hogy Buckle abban a törekvésében, hogy mindent a természeti körülmények hatására vezessen vissza, igen messze ment. Ezen kisérletekből és törekvésekből fejlödött ki aztán a *statistika,* ez az egészen modern tudomány, mely egyfelől a nevelés e kérdésének tisztázására megbecsülhetetlen szolgálatokat teljesít, de másfelől ifjui erejének tudatában lehetetlenre vállalkozik, midőn az embernek nemcsak testi, hanem erkölcsi és szellemi élettüneményeit számokban akarja kifejezni s el akarja hitetni, hogy csak ez módszer az egyedül czélra vezető s sikerrel kecsegtető.

E törekvéseknek egy másik iránya az, a melynek *Lombroso* a híres turini egyetemi tanár a képviselője. Lombroso ugyanis azt mondja, hogy a gonosztevők, bűnösök a legtöbb esetben nem vonhatók felelősségre, mert bűneik nem beszámíthatók. A hajlamot a rosszra vagy szülőiktől örökölték, vagy a körülmények fejtették ki bennök. S ők nem tehetnek másképen, mint a hogy cselekedtek, mert nem szabadúlhatnak az említett tényezők elhatározó befolyása alól.

Ezek után fogadjuk el azt a nézetet, hogy a körülmények s a nevelés is, a mely végelemzésben nem egyéb, mint müvészi, vagy mesterséges körülmények alkalmazása a gyermeki lélekre a szunyadó erők ébresztése és kifejtése érdekében, igen lényeges befolyással lehetnek a jóra vagy rosszra való hajlam erősítésében. A ki a körülmények ilyen nagy befolyását nem akarja elismerni, az idézzen elé emlékezetéből idetartozó tapasztalt eseteket. Különben *Buckle* említett müvéből egy nehányat én is idézhetek.

A büntények között a gyilkosság egyike a legönkényesebben s legszabálytalanabbúl előfordulóknak. S a statistika mégis bizo-

nyos szabályszerűségeket nyújt. Franczia országban 1826 – 1844. évek között a büntettesek száma a férfiak halálozási számával körülbelül megegyezik. Londonban 1846-ban volt 266 öngyilkossági eset, 1847-ben 256, 1848-ban 247, 1849-ben 213, 1850-ben 229. Az ilyen meglepő statistikai adatok méltán gondolkodóba ejthetnek s Buckle azt következteti ezek alapján, „hogy az emberek bünei nem annyira az egyes gonosztevő büneinek az eredménye, hanem azon társadalom állapotából következnek, melybe az egyén vettetett.“ A statistikai adatok lehetnek hibásak, hiányosak; hiszen pontos felvételük majdnem leküzdhetetlen akadályokkal jár s ezért egyáltalában nem akarjuk hinni, a mit Buckle oly nagy hévvel vitat, hogy a társadalmi, vagy erkölcsi, szellemi élet törvényei ép oly szigorúak, ridegek s kivételt nem ismerők, mint a természeti törvények.

Hanem bizonyos szabályosságot és törvényszerűséget az átlagban, a tömeges jelentségekben nem tagadhatunk. *Mayr: A társadalmi élet törvényszerüsége* cz. művében a havazást hozza fel megvilágosító például: „Teljes véletlennek látszik, a föld melyik pontjára fog az egyes hópehely esni és mégis tökéletesen egyforma a hólepel azon rétege, melyet erős havazás után a földön találunk. Sohasem fogjuk találni, hogy egy négyszögmeter erősen be van havazva, mig a mellette levők mentesek volnának.“ (M. T. Akad. könyvkiadóhivatala. Budapest, 1881. 64. l.) A társadalmi élet e törvényszerűségének bizonyára meg vannak okai; csakhogy azokat gyökerökig a tudományos kutatás mai eszközei mellett még nem kisérhetjük. Azt azonban bizton állíthatjuk, hogy ebben a körülményeknek, éghajlatnak, talajnak, táplálkozásnak, ruházatnak s általában a természeti környezetnek, valamint a nevelésnek is nagy része van.

Elérkeztünk odáig, hogy most már az előzmények után a kérdésre megadhatjuk a feleletet: a rosszra való hajlamért felelős az öröklés; igy aztán érthetjük a bosszúálló Jehova szavát: megbüntetem az atyáknak vétkeit a fiakban harmad és negyedíziglen; felelős azonban a nevelés is. De vajjon melyik nagyobb mértékban? Azt hiszem az öröklés.*

Kolozsvárt, 1896. febr. 7. **Dr. Gál Kelemen.**

Irodalom.

Székelyföldről beszélyek regék, góbéságok, irta Péterfi Tamás. Ezt a csinosan kiállitott kis könyvet élvezettel olvastuk el. Sok

* Szerkesztőségünk a véleményeket egyelőre minden észrevétel nélkül közli. Szerk.

eredetiséggel, élénk megfigyeléssel van irva. A népdalok általában mind sikerültek. A jeles mondásokból lapunk is közölt már. Ajánljuk a könyvet, mint egy ifju iró tehetségének derék megnyilatkozását. Ára 3 korona. Kapható szerzőnél Tordán.

Mit olvassunk a bibliából?

Április hónapban olvassuk: I., Máté ev. 25 r. — 28. Továbbá Ezs 42 r. 1—17 v. Kol 3 r 1—17 II., Zs. 63. Ján. 7 r. 1 - 17 v. III., Zs. 65 Jan 8 r 12—30. IV., Zs. 66 és Jan. 10 r. 1—18. Ezek a bibliai helyek főleg a husvéti ünnepre vannak szánva, de az I—IV. pont alá felvettek április hónap négy vasárnapjára oszthatók be.

Kisgyermek: Mama lelkem ez a könyv nem mond igazat.

Mama: Hogy mondasz te ilyent?

Kisgyermek: Hát ugy is van, mert azt mondja, hogy a gólya vándor madár, hát akkor télen hogy hozhatja el a bubit?

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Boldog ünnepet kivánunk olvasóinknak!

— **A főt. püspök ur** kinevezte Tarcsafalvára lelkésznek Ürmösi Sándor fiátfalvi lelkészt, Toroczkóra másodtanitónak Buzogány N. Keményfalvi községi tanitót.

— **A főiskola köréből.** A kolozsvári főiskolában közelebbről igen mozgalmas napok voltak. Az iskolai ifjuság febr. 28-án egy concerttel egybekötött táncestélyt rendezett a városi vigadó termeiben. Az estély bevételei a tekintélyes összegre menő felülfizetések beszámitása nélkül nem fedezték ugyan a kiadásokat s igy anyagilag nem mondható teljesen sikerültnek, de annál nagyobb volt az erkölcsi siker, a mit a concert-darabok gondos előadása és a válogatott közönség teljes mértékben biztositott. — Ez estély, melynek elnöke *Perédi* J. tanár, alelnöke Nagy Miklós, VIII. oszt. tanuló volt, újabb bizonysága ifjuságunk életrevalóságának. — Márczius 15 két a régi szokás szerint ezidén is megünnepelte ifjuságunk Emlékbeszédet ezuttal Nagy Miklós VIII. oszt. tanuló tartott, s a „Talpra magyar"-t Czakó Jenö szintén VIII. oszt. tanuló adta elő. Az ünnepély elég sikerültnek mondható, bár lehetett volna egy kissé lelkesebb is. A Sándor és József napokat szintén megünnepelte az ifjuság Sándor napja alkalmából Boros Sándor isk igazgató tiszteletére rendezett egy házi ünnepélyt, a mely alkalommal az igazgató ur egy beszédben és egy hangulatos költeményben üdvözöltetett. — József napján pedig Mélt és Főt. Ferencz József urnak szerenádot adott Ez alkalommal Ekárt Andor isk. főnök vezetése alatt theologusok és gymnasiumi tanulókból álló 6 tagu küldöttség üdvözölte az ifjuság nevében szeretett főpásztorunkat. Az érekkar Iszlai M. vezetése alatt és az Apolló-kör müködött. —ly.

— **A Küküllőkörből** a következő levelet vettük. Jan. 27-én kezdette meg, febr. 15-én végezte be munkáját az esperesi vizsgálószék. Örömmel jelezhetem, hogy hiveink között a vallásos érzület ez átmeneti időszakban semmit sem változott. Fiatal esperesünk minden egyházközségünkben apostoli szavakat intézett ugy belsőembertársaihoz, mint hitrokonaihoz, az evangeliumi békességet hirdette mindenütt Lelkesitő beszédével legtöbbet ért el Dombón, honnan a hitrokonok közül többen, de a daláda is felmegy Budapestre a millenáris ünnepre s ottani tem-

plomunkban bemutatja magát az Istentiszteleten énekelve. Az egyházak számadásai rendesek voltak, mely leginkább azzal éretett el, hogy esperesünk minden egyház számára mintaszerü Pénztári naplót készittetett. Az iskolákat is meglatogatta a vizsgálószék. A gyülések előtt istentisztelet volt, hol minden egyházban a jegyző imája után esperes aa. üdvözölte hitrokonainkat. K. L.

— **Kövenden** az unitárius énekvezéri állomás a tanitói állománnyal egyesittetni fog. Okleveles ifju tanitóknak, a kik az énekvezéri teendőkben jártasok, igen alkalmas állomás lesz.

— **Vogel Károly**, a Gámán J. örököse nyomdájának derék ügyvezetője megérdemelt szép kitüntetesben részesült. 50 évi szorgalmas munkája elismeréseül a király ő Felsége az arany érdem-kereszttel ajándékozta meg, melyet márcz. 22-én a városház termében nagy ünnepéllyel nyujtott át Albach Géza polgármester. A nyomdász testület arany órával és arany gyürüvel lepte meg. Olvasóink is bizonnyal örömest csatlakoznak hozzánk jókivánataikkal, hogy az a derék férfi. a kinek kezéből került ki az „Unitárius Közlöny"-nek az elsőtől kezdve mindenik száma, még sokáig éljen jó erőben és munkás kedvében.

— **Magyar közmondások és szólások** cz. alatt dr. Margalits Ede budapesti egyet. tanár könyvet szándékozik kiadni A mutatványból itélve egy rendkivül gazdag és becses gyüjtemény lesz, melyet sem könyvtárak sem magánosok nem nélkülözhetnek. 40 kros 10 füzetben jelenik meg. Megrendelések szerzőhez intézendők Budapestre, huszár-utcza 6. sz. alá.

— **Emléke Ferencz József** unitárius püspök 40 évi jubileumának. Szerkesztette Boros György. Tartalma: a püspökhez intézett üdvözlő beszédek, az azokra adott válaszok, 40 év képe az unitárius főiskolában Ára 50 kr.

— **Halálozás** *Siménfalvi* B Sámuelné Nagy Zsuzsánna, felső-rákosi volt lelkész özvegye meghalt febr. 24-én élete 87-ik évében Felső-Rákoson. Siménfalvi Sándor és György lelkészek, Ferenczi Lajos tanitó neje édes anyjukat gyászolják a néhaiban. Özv. *Sinczky* Istvánné meghalt febr. 28-án élete 67-ik évében, gyermekei Andrásy Gáborné és Sinczky Géza s számos unoka gyászolja. *Székely* Lászlóné ny. lelkész Székely László neje meghalt Tordán élete 40-ik évében Részvéttel értesülünk a fiatal derék nő haláláról. — Sepsiszentiványi özv. *Szentiványi* Józsefné sz Szentiványi Krisztina meghalt, február 20-án él te 83-ik évében, fiai Gyula, Miklós, József, Gábor egyházunk derék oszlopos férfiai és számos unoka gyászolják. — *Sárdi* Imre énekvezér Kövenden megh 42 évi hü szolgálat után élete 69-ik évében. Előbb toroczkói leány-tanitó, majd a kövendi népes iskola tanitója volt, fia Samu főiskolánk s. tanára és három leány gyászolja. — *Jakab* Dezső máv. hivatalnok Kolozsvárt, — *Bójthe* Mózes honvéd százados Kolozsvárt 52 éves korában, — *Sárkány* Fe encz ev. ref collegium ny. tanára 1848—49-iki volt honvéd hadnagy 75 éves korában. Jeles tanár, közszeretetben álló férfiu volt. — *Zsakó* János postamester, egyl. tanácsos márcz. 24. 66 éves korában. A toroczkói egyháznak lelkes támogatója volt

— **Konfirmacioi emlék.** A t. lelkész uraknak figyelmébe ajánljuk, hogy a D. F. E. választmánya a rendelkezése alatt álló emléktárgyakból a konfirmálóknak ajándékképpen megküld a Fiat. Barátja egy-egy száma mellett egy-egy uj testamentumot és a főt. püspök ur képét. Feltétel az, hogy a Fiat. Barátja ára küldessék be és pedig: 11 pldért 1 frt; 23 pldért 2 frt; 35 pldért 3 frt; 48 pldért 4 frt. Minthogy az uj testamentumból csak korlátolt számu példányok vannak, az ajándékok kiadásában a megrendelés sorát tartjuk szem előtt.

— **Sepsi köröspataki** egyház harangja költségeire adakoztak: (Folytatás.) Schmidt Arnoldné 2 frt, ifj. Bedő András és neje 2 frt, Duka István és neje 1 frt 50 kr, Duka Erzsike 50 kr, Kellán András 24 kr, Költő Benedek és neje 1 frt, Kellán János 20 kr, özv. Téglás Istvánné 50 kr, Kész Ferencz és neje 1 frt, Költő Rózália özv. 50 kr, Bokor János és neje 50 kr, Imreh Györgyné 50 kr, Lázár Jánosné 20 kr, Sorbán Albert 30 kr, Költő Sámuel és neje 1 frt, özv. Baló Lajosné 50 kr, Imreh Lajos és neje 1 frt, id. Költő Bálint és neje 2

frt, Séra Ferencz 50 kr, id. Para József és neje 50 kr, Téglás József és neje 50 kr, Bálint Jánosné 20 kr, Kövér Sámuel és neje 20 kr, tks. Szántó Ferencz 50 kr, fiat. Kozma Imre 2 frt 50 kr, Fejér József 15 kr, Amiga Adolf és neje 1 frt, Stamm János és neje 50 kr, Szabó Dénes és neje 1 frt 50 kr, Költő Aron és neje 1 frt 50 kr, Költő Ferencz és neje 1 frt 50 kr, Para Sámuel 50 kr. (Vege köv.)

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasások Kolozsvárt. Márczius havi felolvasásunk a hó 22-én tartatott. A hallgatóság száma valamivel kisebb volt, mint a többi felolvasáson, mivel ugyanabban az órában tartatott a városon a Kossuth-gyászünnep, de az érdeklődés teljes, az élvezet nagy volt. Főleg a nők voltak nagy számmal. *Dr. Gál Kelemen* főisk. tanár a „szépről" tartott felolvasást, melyben a helyes megfigyeléssel párosult tanulmány nagy csinnal volt összeállitva. A hallgatóság mindvégig élénk figyelemmel kisérte s nem egyszer tetszését nyilvánitotta. Dr. *Lengyel* Dánielné asszony felolvasásának tárgya volt: „a nő a polgári házassági törvény alatt." Felolvasó ismertette a polgári házasság történelmét a különböző országokban s igen élénken vázolta a nők helyzetét, melyet most csak azért tekintenek kedvezőtlennek, mivel a mostani nők mind abban a hitben voltak felnevelve, hogy a házasságot érvényesen csak a lelkész kötheti meg. Ez a jövőben megváltozik, de nem az, hogy a házas életben a vallás áldásaira mindig negy szükség lesz. A hallgatóság mindkét felolvasáson nagy elismerését, Ferencz József püspök ur, mint elnök, köszönetét nyilvánitotta

Az Unitárius Közlöny a millenium alatt annak rendje és módja szerint össze fogja szedni minden erejét, hogy a nagy ünnephez méltóan jelenjék meg Szerkesztőségünk gondoskodni fog, hogy a májusi hat számban — tehát augusztusban is — összes eddigi dolgozó társaink elmondják gondolataikat, kiki a maga irodalmi körében. Ez nem kevesebb, mint 80 iró a fiatal kezdőktől fel a 60 éves jubilánsig. Ezt a rövid tudósitást — kérjük — vegyék tudomásul úgy a kedves olvasók, mint a t. dolgozó társak. Az olvasók azért, hogy ha netán hátrálékjok van, küldjék be, mert a milleniumi számokat olyan költségesen kell kiállitanunk, hogy csak a rendes fizetőknek küldhetjük meg. A dolgozó társak azért, hogy sziveskedjenek minél elébb bekopogtatni hozzánk.

Az egylet pénztárába 1896. jan. 22-től márcz. 20-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Székely József Torda 95—96-ra, Simon József ifj. Toroczkó 96-ra. Killyéni Endre, Fiume 96—67-re, Kelemen Lajosné özv. M.-Újvár 96-ra, Kozma Elek A.-Siménfalva 95-re, Csegezy Gyula, Halmágyi Zoltán, Gergő Károly, dr. Pálfi Mór, M. Farkas Sándor, Budapest, 96-ra, Máthé Zsigmond H.-Oklánd 93—95-re, dr. Székely Ferencz Budapest (2 frt), Kászoni Ferencz Ny.-Gálfalva 96-ra, Barla Eszter Torda, Buzogány Mariska Budapest, Csiky Károly Kolozsvár, Zöld Mariska M.-Andrásfalva 96-ra, Puchmann József Szigetvár, Elekes József alapitó A.-Siménfalva, dr. Wettenstein Áron Medgyes 96-ra, Firtos István Benczéd 95—96-ra, Rákosi Józsefné özv. Abrudbánya, Dániel Gábor alapitó Olasztelek, Nagy Balázs Torda, Ádámek Jánosné Kolozsvár, 96-ra, Szigethy Miklós alap. Kolozsvár 96—97-re, Debreczeni Sándorné, Haller Rezsőné, Hátházi Sándor, Pongrácz Lajos Kolozsvár 96-ra, Csép János Toroczkó 95—96-ra, Borbély Ferencz, Vajda József, ifj Vajda Márton, Kriza Gergely Toroczkó 96-ra, Szánthó György, Székely K József, Bartha Ferencz, Gruber József, Raffaj Zsigmond Verespatak 96-ra, Székely Miklós Torda 96-ra, Dézsi Mihály Szováth 94—95-re, Kanyaró Ferencz Kolozsvár, Gothárd Pál H.-Almás, Gothárd János H.-Almas 96-ra, Keményy Gizella bárónő Á.-Jára 92—95-re, Fekete Pálné özv. Kolozsvár 96-ra.

1 frt 20 kr. előfizetői dijat fizettek: Mayr János Mocs, Koncz Györgyné özv. Nagy-Borosnyó 96-ra, Pál András F.-Rákos 95-re, Gymn. olvasó-egylet Szé-

kely-Keresztur, Csegezy Pál Dobrest 96-ra, Daczó Mózes Héderfája 93—96-ra, Ádám Teréz Bede, Doby Antalné Homonna, Tana Sámuel S.-Sz. György, Török Ernő Mura-Szombat, Bors Albert Szind 96-ra, Szigethy István Gyulafehérvár 95—96-ra Gál Lajos Czelna, Barra Mózes Baromlak, Péterfi Lajos Páncsova 96-ra, András Mózes Csikszereda 94-re, Puchmann József Szigetvár, Nemes József Kolozsvár, Szél Géza id. Sz.-Keresztur, Bleha Jánosné Kolozsvár, Simó Ferencz Budapest 96-ra, Lapusán Gábor M.-Lápos, Ravay Julianna Verespatak, Törős János Torda, Nemes Kálmánné, Kardos Kálmán Kolozsvár, Kiss István M.-Szopor, dr Gelei József Naszód, Ádámosi Ferencz M.-Ujvár, Kálmán Mózes Uj-Székel, Sidó Károly Radnóth, Bedő Dénes Naszód, Balázs Ferencz Segesvár 96-ra. 60 kr. kedvezményes dijat fizettek: Ravai József, Albertfi János, Szahmári Balázs, Bardacz Miklós, Agh Lőrincz 96-ra, Nagy Béla 95—96-ra Tordáról.

A marosköri fiók-egylet pénztárába 1 frt tagsági dijat fizettek: Nagy Zsigmond Náznánfalva 94—95-re, Gál Ferencz Szt.-Gericze, Nagy Benedek Ny.-Szereda 95-re, csokfalvi, szentháromsági, ny.-szentlászlói, ny.-gálfalvi, ny.-szentmártoni, vadadi, kaali, iklandi, nagy-ernyei, maros-szt.-királyi ekklesiák 96-ra, Benedek János Csokfalva 91—92-re, Hadnagy József, Faluvégi Gergely Csókfalva 96-ra, Szénási Ferenczné ifj. Deés 96-ra, Székely Lajos Vadad 95—96-ra, Szász András Vadad 96-ra, Szakács Ferencz Kaál, Filep Domokos, György Albert Ikland 96-ra, Májay Gábor Sz.-Gericze 95-re. Az aranyos-tordai fiók-egylet pénztárába 1 frt tagsági dijat fizettek: Székely Miklós Torda 95-re, Csegezi Mihályné Torda 96-ra, Ferenczi Mózes Várfalva 96-ra és Máté Sándor Szentmihályfalva 94-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Arkosi Béla Körmöczbánya 45 kr., Vécsei Sámuel Kolozsvár 1 frt 20 kr, Springmann Ferencz Budapest 1 frt, Daczó Mózes Héderfája 1 frt, id. László Ferencz, Gyepes 1 frt, Buzogány Mariska Budapest 1 frt, Elekes József A.-Siménfalva 10 kr, Székely Miklós Torda 1 frt Fogadják a választmány szives köszönetét

Kolozsvárt, 1896. márcz. 20-án. Gálfi Lőrincz pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. M. F. S. Bp Az U. K fölös számait köszönettel elfogadjuk és kérjük. A négy uj tagnak elment a lap. Derék munka! P. T. Megjött és ime most megy az ismertetés B. Á. Ab. Csinos költemény, elismerjük, de miután már több helyen megjelent, nem közölhetjük. Ugy látszik, hogy jó forrás, kerül onnan egy vagy más. Azokat a dalokat érdekkel várjuk. K. A. Mv. A mv. egyk. ugy lesz, a mint irád A többit bizzuk a jövőre. A beszédkötet kérdésében egyetértek veled.

A milleniumi istentisztelet május 10-én, az országos ünnepélyekkel egy napon fog megtartatni az unitárius egyházban is.

TARTALOM: Miért üldözsz engemet . . . (Költemény.) Rédiger Géza. 49. l. — Feltámad a lélek. Boros György 50. l. — Az unitárius papság és a millenium. Simó János. 51. l. — Az unitárius kereszténység Ferencz József. 54. l. — A történet könyvéből. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 58. l. — Egyetmás a hazugságról. (Vége.) Dr. Brassai Sámuel 59 l. — Egy fiatal lelkésznek. (3-ik levél.) Boros György. 64. l. — Képek egyházunk életéből. Kelemen Albert. 65. l. — A Megváltó és a sütő-asszony. (Krisztus-monda.) Végh Mátyás. 68. l. — „A mai Oroszország.“ Németh István. 71 l. — A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e? (Felelet.) I. Dr. Gál Kelemen. 73. l — Irodalom. 76. l. — Mit olvassunk a bibliából? 77 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A főt. püspök úr A főiskola köréből. A Küküllőkörből. Kövenden Vogel Károly. Magyar közmondások. Emléke Ferencz Józsefnek. Halálozás. Konformacioi emlék. Sepsi-Kőrösöpatakon. 77. l. — Egyleti élet és munkasság: Felolvasások Kolozsvárt. Az Unitárius Közlöny a millenium alatt. Nyugtázások. Szerkesztői izenetek.

Lapunk ezen száma két iv.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Május. 5. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Kezdjük a nemzeti imádsággal.

Isten áld meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel.
Balsors, a kit régen tép,
Hozz rá vig esztendőt
Megbünhödte már e nép,
A múltat s jövendőt.

Hazádnak rendületlenül
Légy híve oh magyar,
Bölcsőd ez s majdan sirod is,
Mely ápol s eltakar.

Ima

az ezer év ünnepére.

Népek és nemzetek nagy Istene! mennyen és földön végtelen hatalommal országló Felség! gondviselő Atyánk! a honfiui és honleányi szív szent hevével imádunk hazánk e nagy nemzeti ünnepén, melyet nekünk megérnünk engedél.

Ezer éve hogy őseinket felhozád Kárpát szent bérczére s a népvándorlás árjában idáig sodort nemzetünknek itt hazát jelöltél meg, a melyet nemes önérzettel a magunkénak mondhatunk most is.

Előtted ugyan, oh Uram! ezer év is csak egy szempillantás; de mi, a kiknek csak egy arasznyira tetted életünket e földön, alig tudunk ezer évet még gondolatban is beölelni. Sőt egy nemzet életében is oly nagy időt jelez, a mely tiszteletet parancsol s méltán hálára indithat irántad.

Oh mert kinek köszönhetnők nemzetünknek ezer éves életét másnak, mint neked megtartó és gondviselő Istenünk! Te tetted diadalmassá honfoglaló őseink maroknyi népét annyi más nép felett, melyek akkor ezt az országot lakták és te dicsőitetted meg magadat nemcsak vezéreink fegyvereiben, hanem bölcsességében is, melylyel e hont utódaiknak is biztositották. Te tetted fogékonyá első királyunk szivét az evangelium tanitásai iránt s inditottad arra, hogy hazánkat a keresztény államok sorába emelje, mi által nemzetünket a haladásra és fejlődésre alkalmassá tette. Te ültettél a királyi székbe időről-időre nagy és a jövőbe messze belátó uralkodókat, a kiknek nagy és korszakalkotó intézményei előtt ma is tisztelettel kell meghajolnunk. Te adtál nemzetünknek bölcs törvényhozókat és rettenthetlen hadvezéreket, a kik hazánk jogait, szabadságát és függetlenségét egyfelől a törvényekkel biztositották, másfelől, mikor a szükség ugy hozta magával, fegyverrel is megvédelmezték. Te oltottad be e hon fiai és leányai szivébe a hazaszeretetnek azt a meleg, azt a szent érzelmét, a melyről annyi nagy és szép tett teszen tanubizonyságot hazánk ezer éves történetében.

Mindezekért légy áldva, légy magasztalva tőlünk nagy Isten! Légy áldva és magasztalva még a megpróbáltatásokért is, melyeknek ezer év alatt oly sokszor kitetted nemzetünket. Oh mert a mikor ezer éves nemzeti létünknek dicső képeit elvonulni látjuk lelkünk előtt, nem hunyhatjuk be szemeinket a gyásznak és keserüségnek szintoly sok, talán még számosabb fájó emlékei előtt sem. Hiszen mily sokszor és mennyi honfi vér folyt el hazánk védelmében?! Hányszor kelle nemzetünknek ezer év alatt felkiáltani: Uram, tarts meg, mert elveszünk?! Hányszor tornyosultak össze hazánk egén is a legsötétebb fellegek?! Most külellenségnek fegyvere, majd a belviszályoknak és pártoskodásnak ádáz viharai hányszor pusztitották el hazánk földjét, dulták fel nemzetünk békéjét?! De te, örök hatalmu Isten, mindannyiszor ismét felemelted védő karodat s nem engedted meg, hogy nemzetünk sirba szálljon, sőt nem egyszer, miként a rege szól a phoenix-madárról, nemzetünket is még hamvaiból is új életre hivtad.

Ennyi jóságot, ennyi kegyelmet miként köszönjünk meg neked, mindenható Isten, szerető szt. Atyánk! És miként köszönjük meg, hogy annyi balszerencse és sok viszály között is nemcsak megtartottad nemzetünket, hanem ugy intézted annak sorsát, hogy mi e mai nemzedék örömmel és lelkesedéssel ülhetjük meg az ezer éves nemzeti ünnepet. Oh mert talán soha sem volt több jogunk hazánk fennmaradásában és nemzetünk életében bizni, mint most. Honfoglaló őseink csekély létszámához képest ma egy nagy népcsaládot alkotunk. Ellenségünk most is van elég; egymással is versengünk és viszálykodunk még többet; de amazoknak ellentállani s ezeket leküzdeni nem vagyunk gyengébbek, mint az előttünk élt nemzedékek. Lázas tevékenység hatja át egész nemzetünket a palotáktól a kunyhókig. Ipar és kereskedelem, földmivelés és tudomány, irodalom és művészet eddig nem ismert fejlődést vett hazánkban is. Meg van polgári szabadságunk s még nagyobb mértékben birjuk a lelkiismeret szabadságát. Miveltségünk mindinkább kiállja a versenyt más nemzetek miveltségével. Mindezekre Uram, te segitettél s mindezek azzal biztatnak, hogy távol attól, hogy nemzetünk ezer év után a hanyatlás lejtőjére jutott volna, ellenkezőleg csak most lépett életkorának teljébe, hogy még nagy hivatása és rendeltetése van a világtörténelemben és igy, midőn a letünt ezer évnek hálát adó érzések között ünnepet szentelünk, szivünkben teljes bizalommal és reménnyel tekintünk a reánk derült második ezer év elébe is.

De hogy e reménység meg ne szégyenitsen, hálaadásunk után hozzád fordulunk kérésünkkel is gondviselő Istenünk! Vedd atyai oltalmadba továbbra is szeretett hazánkat és nemzetünket. Tartsd távol ennek határaitól, bár honnan támadna, az ellenség fegyverét s kebelében ne engedj helyet a pártoskodásnak. A béke angyalának védő szárnyai alatt adj fejlődést minden téren és minden irányban, hogy a megkezdett uton tovább haladva, a következő ezer év legyen e hon felvirágzásának és nemzetünk boldogságának nem is álmodott aranykora.

Áldd meg nagy és nemeslelkü királyunkat, ki szivben és lélekben ugy egybeforrt e nemzettel, mint előtte kevesen azok közül is, kik egykor vérünkből való vér valának. Ragyogtasd még hosszasan fején fényben és dicsőségben a magyar szent koronát. S ha majd késő évek multán neki is le kell szállnia ősei sirhajlékába, ültess helyébe hozzá méltó utódokat a királyi székbe, a kik a trón biztonságát és erejét a nemzet szeretetében keressék és találják meg s a kiknek mindig szeretettel és határtalan tisztelettel hódolhassanak az utánunk jövő nemzedékek is.

Tartsd meg hazánk és nemzetünk jogait és szabadságát minden lehető támadással és cselszövénnyel szemben. E végre adj a

nemzet élére minden időben hazafias érzelmü, bölcs kormányt, mély belátásu törvényhozókat, a törvények alkalmazására és végrehajtására kész és alkalmas birákat, tisztviselőket és azoknak önként engedelmeskedő népet.

Fegyvereinket nem vágyunk összemérni senkijével. A harcznak és háborunak nem vagyunk többé barátai. Elég volt ebből a multban, a mikor nem egyszer nem csak magunkért, hanem más népek és nemzetekért is védfalképpen állott nemzetünk. De ha hazánk védelmében ismét sikra kellene szállanunk nekünk vagy utódainknak, légy segitségül temagad hadseregeinknek s adj diadalt azoknak, hogy régi dicsőségünk a harcz mezején is homályba ne vesszen.

Ismételten az áldott békeért esdeklünk hozzád, nagy Isten! Legyen a jövő ezer éva nemzeteknek kézfogása a munkára. S különösen itt hazánkban a különböző népfajokat egyesitsd a testvéri szeretetben, hogy ne ismerjenek más czélt, mint közös egyetértéssel munkálni a haza üdvét és boldogságát, mely egyedül biztositja az egyeseknek és családoknak is előmenetelét és jólétét. E végre koronázd sikerrel a szántóvető verejtékét, a kézmives fáradtságát, a kereskedő számitását, a hivatalnok szorgalmát, a tudós éji virasztásait, az irodalom felkentjeinek, a müvészetek ihletett lángszellemeinek alkotásait. Juttasd hazánkat és nemzetünket az előttünk álló második ezer évben a miveltség oly fokára, melyet a tőled nyert tehetségekkel az ember e földön elérhet.

És mert minden miveltségnek alapja a te félelmed és tiszteleted: ne hagyjd megingani nemzetünk keblében a vallásosságot. A lelkiismeret szabadságának annyi küzdelem után érvényre jutása mellett, bármily formában fognak téged imádni e nemzet fiai és leányai, egyesitsd őket abban, a mi fő minden vallásban: a te szeretetedben és embertársaik szeretetében A különböző egyházak legyenek ezeknek hü ápolói és terjesztői nemzedékről-nemzedékre. E végre tedd már az iskolákat, a nevelő intézeteket megannyi templommá, melyekben az ismeretek, a tudományok mellett az erkölcsi, a vallási érzület is hűen ápoltassék s szilárd alapot nyerjen.

Oh de ki tudná, Uram, mind elődbe terjeszteni nemzetünk szükségeit, vágyait, reményeit egy új ezredév küszöbén, mikor még egy rövid napnak vagy évnek eseményeit sem tudjuk előre kifürkészni, hogy magunkat azokhoz alkalmazzuk és azokra előkészüljünk. Te, a ki belátsz a végtelen jövőbe, te légy vezére, gondviselője nemzetünknek a második ezer évben is, mint voltál az elsőben. Mi reád bizzuk magunkat, hazánk és nemzetünk sorsát most és mindörökké. Amen.

Ferencz József,

Milleniumi hymnus.

Isten áld meg ezt a földet,
Isten áld meg a hazát!
Mely az ember-milliónak
Bölcsőt és sirhantot ád. . .
Síkján, völgyén, bérczeiben
Annyi áldás, kincs vagyon,
Kétszer annyi munkás nép is
Élhet benne gazdagon.

Isten áld meg a legelsőt,
Isten áld meg a királyt!
Kire Árpád öröksége,
Uralkodás gondja szállt.

Ragyogtassa fénysugárban
A magyar szent koronát,
Híre neve áldva szálljon
Minden időn, koron át. . .

Isten áld meg ezt a népet,
Isten áld meg a magyart!
Ki a honnak és a trónnak
Védelmére nyújta kart;
Sok veszélylyel szállott szembe,
Küzdött ezer éven át,
S megfogyva bár, de törve nem,
Most is birja e hazát.

Nagy Lajos.

Föl a nagy ünnepre!

Örvendj magyar nép az Istennek,
Zengj dicséretet szent nevének.
Kárpátoktól le az Adriáig egy üdvkiáltás és egy háladal,
Hogy él nemzetünk, áll még a magyar.
Merre zúgnak habjai Tiszának, Dunának
Árpád hős magzatai felvirágozának!

Vérszerződés köttetett Etel köze mellett, véráldozat adatott Hadúr színe előtt. Árpád a deli, büszke hős, az első lábnyommal birtokba vette e hont karddal s irgalommal. Ki mellé állt, készséggel társául fogadta, ki fegyvert vont ellene, azt meghódoltatta.

Midőn a keresztény egyház épp ezer éves volt, a büszke, hős magyar nép királya, István, példáját követve: a szelid Mester előtt meghódolt, meghajolt.

Azóta nemzetünk állandó híve a keresztény hitnek és a reformatioval megmutatta, hogy a mennyire szereti a szabagságot és függetlenséget az államéletben, éppen annyira szereti azt a hitéletben is.

Az unitárius vallásnak az a páratlan szerencse jutott, hogy a szabadság ezen szelleme adta meg életét. Ő ezen nemzeti jelleget bevitte vallásába és ápolta, védelmezte minden áldozattal. A mostani ünnepi nagy alkalommal kicsinyje és nagyja a szabadság ezen

szent oltára előtt a hazaszeretet, a hála áldozatával fog áldozni és annak evangéliumát fogja hirdetni.

A haza és az Isten szeretete egy közös érzéssé fog olvadni ezen a szent ünnepen, mert a keresztények Istenét nem lehet külön választani a magyarok Istenétől.

Föl nemzetem kicsinyje nagyja, föl a nagy ünnepre! Repessen minden szív örömtől eltelve! Ha büszke voltál eddig, légy most alázatos, hajolj meg és tégy egy szent fogadást, hogy hazád Istenén kivül nem fogsz imádni mást.

Ha kételkedtél eddig, most bátran nézz előre, mert ha ezer csaták között ellenség le nem győzhetett, most már tied a jövő.

Ha belviszály dúlt eddig ten fiaid között, itt van a nyugovó pont, szállj magadba békén s szívedre téve kezedet határozd el magad, hogy sem önzés, sem ármány soha el nem ragad, mert egy értelemmel, egy nemes szándékkal fogod munkálni sorsát ez áldott hazának.

Kevesen vagyunk még. Még most is tart az az idő, a mikor oly nagy szükség van minden honfira, hogy a nemzet apostola Széchényi még az apagyilkosnak is megbocsátana.

Magyar nemzet kicsinyje nagyja lássátok meg, hogy mindenkinek valamely fegyver van kezében: egynek az eke, másiknak a szentkönyv; egynek a szerszám, másiknak a toll. Tudjátok meg. hogy csak ugy áll és virul e hon, ha mindenki emberileg elvégzi munkáját.

Hála az Istennek, hála derék elődeinknek, lehullottak régen azok a sötét falak, melyek az öröklött jogok czimén a nemzet fiait külön választották. Most már ez a jelszó, ezzel lépjünk az új ezer évre: *a munka nemesit.*

Csak a rest, a léha, a tétlen, a pazar csak ez legyen ezután megvetve általuuk és kizárva társaságainkból.

Ilyen elhatározással megfogjuk érni, hogy az uj ezer évben kelet, nyugat, észak és dél egyaránt elfogja ismerni, hogy a nemzetek nagy seregében az elsők között áll és ott fog virágozni a magyar.

Hitem sorsossai, azt az evangeliumot, a melyet elődeink örökségül hagytak, nekünk azért hagyták, mert abban az Isten és a haza szeretete egy hymnusba olvad. Tiszta, világos, egyszerü

szunkat is a magyarok istenéhez, hogy adjon nekünk erőt, kitartást, igaz lelkesedést, hogy szerethessük hazánkat oly igazán, a mint a nagy ősök szerették, s hogy oly biztos alapját vethessük meg az új ezer évnek, a milyen biztos alapot ők adtak volt az első ezernek, hadd éljen e nemzet, viruljon e hon, az idők végéig!"

A beszéd elhangzása után az ifjuság lelkes éljenzésben adott kifejezést örömének, melyek után a fák beültetése nagy lelkesedéssel ment végbe. A munka befejezésével az ifjuság elénekelte a Hymnust, a Szózatot s testületileg visszavonult az intézetbe.

Az Urládája. V-E

Egy nagy urat ismerek. S..... faluban lakik. Gazdagabb' mint a község lakói összesen. Sokan voltak egykor gazdagok abból, mit ő ma egyedül bir, pedig csak két keze van s nektek, kik vele egy faluban laktok — háromezer.

Nem szégyenlitek-e, hogy háromezer kéz nem tud annyit felmutatni, mint az a kettő?! Pedig a tiétek igazán munkáskéz! Az övét nem törte fel soha kapa-, kaszanyele. Titeket a reggel ott kap, az este ott ér a mezőn; ő: nem barnul soha a nap hevétől. Ti vagytok a munkás méh, ő: a here És a méz, melyet gyüjtötök, még is az övé!

Hogyan lehet ez? Elveszi tőletek? Nem! Timagatok önként hozzáviszitek, neki adjátok. Hogy is ne! hiszen milyen szépen mosolyog reátok, mily barátságosan hiv be ajtójából, milyen odaadólag beszél nektek a *pálinka* erőtadó hatásáról! És ti igazat adtok neki, de egyet elfeledtek, azt: hogy az az ur korcsmáros s ő nektek eladó portékát dicsér. Ti megveszitek. Ma egy garast hagytok ott. S aztán észre sem veszitek, hogy neki termik mézötök, hogy háromezer kéz neki munkálkodik, érte veritékezik.

Sokszor elnéztem vasárnapokon — midőn a harangok zengedező nyelve imára szólitott — hogy hová mentek Alig akadt kettő-három, ki az Urháza felé tért A többi ott keresett menedéket, hol imádkozás helyett káromkodás járja. Sajnáltam mélyen, hogy attól az Urtól tanul egy egész sereg, ki a mértékleteseket bolondnak hivja; szégyenlettem vakságtokat, hogy észre nem veszitek, miszerint: ti dús asztalt teritetek a pálinkaárulónak, mig magatok csak sovány falatokat esztek, nem tudtam felfogni, miért öltöztetitek fel oly fényesen azt, ki a rongyot csak rajtatok, meg mezitláb és hajdonfövel futkosó gyermekeiteken látja! . . .

Ti ezt nem látjátok, ti erőt véltek találni abban: mi erőtlenségteknek kutforrása; ti ott keresitek üdvösségteket: hol azt naponként eljátszodjátok; ti ott adakoztok: hol már régen telt láda van! . . .

Miért öntötök vizet a tengerbe; miért hordotok földet a hegyre; miért nem hallgattok az önhaszonleső helyett a ti prófétátok: jó öreg papotok szavára?! . . .

Hányszor mondotta el egyházatok küzdelmét; hitetek hőseinek üldöztetését; hányszor, hogy imádkozó elődeiteket miképpen verték ki templomaik és iskoláikból; miképpen fosztották meg javaiktól; hányszor mutatta fel a Krisztus keresztjét más és más alakban, melyből *Servét Mihálynak* égő máglyát, *Dávid Ferenczneh* sötét börtönt raktak; hányszor beszélte, hogy miképpen öntött lelket a megtört és csüggedő nyájba a *Sukiak, Augustinóviusok stb stb és Berde Mózsák rokon lelke* — s ma, midőn megmutani kellene, hogy nem méltatlan utódokért mentek a hősök máglya- és börtönhalálra, nem méltatlanokért áldoztak egy egész élet keserves küzdelmének véres veriték jóltevőink — ti egy álprófétára hallgattok, kitől saját pénzeteken erő helyett erőtlenséget, élet helyett erkölcsi halált vesztek.?!

Egy alkalommal templomotokban voltam. A ti jó öreg papotok arról beszélt, hogy *„a jó kedvü adakozót szereti az Isten.“* Istentisztelet végeztével a gondnok megszámlálta volna a pénzt, de az *Urládája üres volt.*

Az Urládája üres! A kormárosé teli! Mondjátok meg: illik-e ez tihozzátok, kik a Dávid Ferencz hitét valljátok!? . . .

Deák Miklós.

A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e?

Ugy hiszem, e kérdés egykoru magával a neveléssel. Hogy becsületes, istenes életü szülöknek több jó gyermekei között akadott egy gonosz (Kain és Ábel), erényes szülöknek sok elvemült gyermeke közül kivált egy derék (József és testvérei), s viszont, hogy istentelen életü szülők gyermekei közül is lett derék, becsületes ember, pro és contra, példákkal bővenlehetne igazolni. Előttem kétségtelennek látszik az, hogy valamint a föld többi állatainak véralkatuk, életviszonyuk szerint természetük különböző: úgy áll ez az embernél is

Egy városi ember egy rókakölyket a legnagyobb vigyázat alatt nevelt, próbát akarván tenni a benne levő őstermészet elnyomására, s a nevelt rókakölyök, a mint életében az első éjszaka véletlenül szabadon volt, nevelő urának baromfi-ólában sok kárt tett. Hazánknak egyik legnagyobb paedagogusa gondjai alá vett egy utcza-gyereket. A nevelés minden eszközének jól felhasználása is — az utczagyerekből lett ifju a javitóintézetbe került. Tudo-

mányos paedagogiával foglalkozó egyénekre bizva, hogy a feltett kérdésre határozott feleletet adjanak, az én tapasztalatom szerint: *a nevelés sokat tehet, de nem mindent* **Ürmösi Sándor.**

Nem tartom magamat sem tapasztaltabbnak, sem tudományosabbnak a kérdés tisztelt feltevőjénél, mégis engedjék meg, hogy én is felelhessek.

Tény az, hogy az ember szellemi, sőt erkölcsi tulajdonságai is szoros összefüggésben vannak testével s hogy mindezen tulajdonságok leginkább azon személyek milyenségétől függnek, a kiktől életünket nyertük. Innen van, hogy tapasztalt, jó megfigyelésü ember sok esetben megtudja mondani a gyermekről a szülők valamely jellemző vonását s viszont a szülőkről még jobban lehet következtetni a gyermekre. Magam is számos esetben észleltem, hogy néha mily hasonlóság van a szülők és gyermekek között nemcsak testileg, de egyéb tekintetben is Ezen hasonlóság elöidézésében bizonyosan nagy szerep jut a folytonos érintkezésnek és egymásra hatásnak, szóval a nevelés egy nemének is; sokszor hallottam azonban azt is, hogy bizonyos gyermekek, kiknek szülői korán elhaltak s igy magzatjaik nevelésére nem is folyhattak be, mire felnőttek, még erkölcsileg is számos vonásban egyeztek meg szülőikkel.

A szülők minden *kifejlődött* testi előnyei vagy hibái átöröklődnek ivadékukra, a jellem pedig talán több összefüggésben is van szervezetünkkel, mint azt gondolnók.

Nézetem szerint tehát az új szülött korántsem tabula rasa, melyre azt irunk, a mit akarunk, hanem ellenkezőleg egy homályos fénykép, a melyen lassacskán előtünnek a szülők, esetleg a nagyszülők jellemző vonásai. A nevelés nem festhet tetszés szerinti képet arra a lapra, mert az alap erős szinezésü s vonásai mindig át fognak ütni a ráfestett mázon. Neki csak az a hivatása, hogy figyelemmel kisérvén a kép kialakulását, igyekezzék a jelentkező csunya vonásokat kiradirozni vagy ha az nem lehetséges, huzzon belé egy-egy olyan vonást, mely a kitörölni szándékozottnak hatását legalább ellensúlyozni képes. A nevelő nem alkotója ennek a képnek, nem muvész, hanem csak retussirozó, mert ez a kép önmagntól fejlődik, a nevelő csak elősegitője, szabályozója fejlődésének az által, hogy a szép vonásokat igyekszik előcsalni és tökéletesiteni, a rútakat pedig elnyomja, kifejlődésüket hátráltatja.

Nehéz munka ez Éles szem kell hozzá, hogy a vonásokat meglelje, felismerje; ügyes kéz, hogy azokat kitörülje vagy ellensúlyozza s még annak az idejét és módját is eltalálja, a mikor és a melylyel a képből teljesen hiányzó, de az egész emberből el nem maradható szép vonások beedzhetők. Kontár kéz könnyen eltorzitja a képet s vele egy emberéletet.

Kétségtelen, hogy a legjobb nevelés sem képes az egyén jellemében a rosz hajlamokat teljesen eltüntetni, a rosz nevelés azonban még táplálékot is nyújt kifejlődésükhöz, vagy legalább nem akadályozza azt meg.

Feleletem tehát a következő: a roszra való hajlam, jobban mondva az erkölcstelen cselekedetek lehetnek a rosz nevelés következményei is, de lehetnek a *jó nevelés* által teljesen ki nem irtott — s néha ki sem irtható — hajlamok *maradványai is.*

Fiume. **Mittner Zoltán.**

Irodalom.

A Székely-Keresztúri áll. tanító-képző 25. éves történetét irta meg a milleniumra Borbély Sámuel igazgató nagy gonddal, könnyü és világos nyelvezettel. A könyvben sok érdekes vonatkozás van ottani gymnasiumunk ezen korbeli történetére is.

A tanitóképző-intézeti tanárok orsz. egyesületének III. és IV. Emlékirata a vall. és közokt. ministerhez intézve megjelent a *Singer és Wolfner* kiadásában A két Emlékirat alapos és minden tekintetben nagybecsü adatokat és irányelveket szolgáltat ugy a tanárok, mint a tanulók helyzetének megfelelő javítására

Jóslat. Drámai költemény öt felvonásban, irta Rédiger Géza. A svéd és perzsa szomszéd birodalmak korából van véve a tárgy, és mig a személyek és a környezet ott tartanak az őskor légkörében, addig a honszerelem, a vallás és honszabadság szellője innen fuj felénk a mai kor viránvairól. Jó magyaros versezettel és hatással irt müve ez egy munkás unitárius lelkésznek. A műre még visszatérünk. Melegen ajánljuk Megrendelhető szerzőzél, Szabéd, u p. Mező-Rücs. Ára 1 frt.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Az unitárius Congressusra** az előkészületek megvannak téve és reméljük jó siker fogja koronázni.

— **A milleniumi emlék alapra** megindult az adakozás A nyugtázást a Ker. Magvető közli. Jövő számunkban mi is közölni fogjuk.

— **Geréb Zsigmond** szőkefalvi lelkészt a főt. püspök ur kinevezte Fiátfalvára lelkésznek, Péter Sándor lelkészt Szőkefalvára Jó sikert kivánunk!

— **Az egyházi áldást** unitárius hiveink — a beérkezett jelentésekből örömmel látjuk — mindenütt igénybe veszik s ha a körülmények a vegyes házasságra lépőket egyelőre meg is gátolnák, igyekeznek utólagosan jóvá tenni. Óhajtjuk, hogy hiveinknek az egyházhoz való hű ragaszkodása soha se lankadjon.

— **A sepsi köröspataki egyház** harangjára adakozók névsorából kimaradt özv. Boncza Györgyné 1 frttal; újabban adakoztak: a bölöni iskola 2-ik és 3-ik oszt. növendékei 2 frtot, a kökösi egyházból Serester Sándor lelkésztől 2 frt 64 kr. Az egyház hálás köszönetét nyilvánitja.

— **A milleniumi istentiszteletekről** és ünnepélyekről rövid tudósitást kérünk mindenik egyházból, mert czélunk, hogy lapunkban a minden idevonatkozó esemény egy pár sorban megemlittessék A t. lelkész és tanitó urak — reméljük — saját érdekükben is gondoskodni fognak tudósitásról, melyet május 17-ig kérünk beküldeni.

— **Az „Erdélyi Muzeum“**, mely dr. Szádeczky Lajos egyet. tanár kitünő szerkesztéseben jelenik meg, ezeket irja a Ferencz József „Emlek“-éről: „Kedves Emlék is Erdély legújabb kora történetéhez gazdag adalékok tára a kegyelet eme szép emlékkönyve.“ Ára egy korona.

Egyetmás a hazugságról. Dr. Brassai Sámuelnek nagy éreklődéssel fogadott felolvasása megjelent külön kiadásban és kapható szerkesztőségünknél. Ara 10 kr.

Channing, mint apostol Boros Györgynek a hires ámérikai lelkészről tartott felolvasása megjelent. Ára 5 kr. Kapható szerkesztőségünknél.

— **A negyedik kötet.** Benedek Eleknek, a kitünő mesemondónak öt nagy kötetre tervezett könyvéből a Magyar Mese- és Mondavilág-ból megjelent a negyedik kötet s igy bizvást várható, hogy az ezer év ünnepén kezünk közt lesz az öt kötet, mely ezer év mese- és mondaköltését foglalja magában. A negyedik kötet 80-nál több mesét és mondát tartalmaz száznál több illusztrácziával Széchy Gyulától Ugy a nyelv tiszta szép magyarsága, mint a mesemondás dolgában Benedek valóságos virtuóz, s a meséket, úgy a mint ő megírja, öreg és ifjú nagy lelki gyönyörüséggel és haszonnal olvashatja. A most megjelent negyedik kötetnek is, mint az első háromnak, 3 frt az ára, diszes kötésben, de füzetenkint is kapható (egy füzet ára 25 kr.) a kiadó Athenaeumnál s minden könyvkereskedésben.

— **Halálozás.** Bedő József, tordátfalvi unitárius lelkész meghalt április hó 9-én hosszas gyengélkedés után. Neje és hét gyermek siratja a jó atyát. A tordátfalvi egyháznak 23. évig volt lelkésze. Nyugodjék csendesen! Frank-Kiss J. Jenő, a kolozsvári jó hirnevü Frank-Kiss-czég tagja meghalt április 16-án élete 34. évében.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **Az Unitárius Közlöny milleniumi 6 számára** ebben a hónapban még elfogadjuk az előfizetést 70 krral, mert a májusi számból kellő példányról gondoskodtunk. Az egylet r. tagjainak és az előfizetőknek — természetesen — a rendes évi dijban menni fognak ezek a számok is.

Örömhir. Az unitárius egyház történelme a millenium alkalmából versben fog megjelenni. Olyan lesz, a milyen még nem volt. Tarcsafalvi Albert az Unitárius Közlönynek kedvelt költője az ő zamatos, jó magyar ritmusaival megirta érdekfeszitően és tanulságosan, éppen ugy, a hogy a mi ifjuságunk és a mi magyar népünk szereti. Elzengi egyházunk és vallásunk történelmét kezdetről a Dávid Ferencz haláláig. Azt hisszük, hogy azt a törekvését a szerkesztőségnek és ezt a sikerét a költőnek, méltányolni fogja minden olvasó unitárius. Mi bizunk abban, hogy ez a kiadványunk nagy népszerüségre teend szert, ha a t. tanitó és lelkész urak nem sajnálják a fáradtságot. Ez lesz a Dávid F. Egylet milleniumi emléke az ifjuság számára. Ára csupán 10 kr. lesz. Pünköstre megjelenik.

A küküllői D. F. egyleti fiókkör márcz. 27-én Sároson gyülést tartott. Alkalmi imát Kiss László és beszédet Ütő Lajos mondott. Templomozás végeztével az iskola-teremben ifju esperesünk lelkesen üdvözölte a szép számu gyülést. Felolvasást tartottak: Gálfalvi István az „Értelem és lelkiismeret miveléséről“; Geréb Zsigmond: Mi a mi czélunk? Ez utóbbi szépen tüntetve ki igazán a mi t. i. D. F. E. czélját. Mindkét értekezlet elérte sikerét. Ezután pénztárnok Ütő Lajos adta be számadását. Ez hitelesitve lett 67 frt 75 kr. bevétel és 45 frt 66 kr. kiadás s igy 22 frt kilencz krajczár pénztári mara-

dékkal. Ezen maradék Takarékpénztárba helyeztetett. Egyleti tagoknak bejelenti: Gvidó Béla D.-Szt.-Mártonból: Pálfi István és Durugy András t, Ütő Lajos Dombóról: Székely György, Samu és Mártont; Molnár János Adámosról: Csegezi Tamás Rj. és Bokor Béla birtok-intéző urakat. Kiss László.

– **Az Unitárius Közlöny** a milleniumi sajtó-irodában a többi lapokkal és folyóiratokkal együtt megtalálható lesz.

— **Az Unitárius Közlöny rövid történelmét** szerkesztőségünk megirta és megküldötte a kiállitási sajtó-irodának.

Az egylet pénztárába f. é. márczius 23-tól április 26-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Bedő Dániel 96-ra, Augstein Gyula 94—95-re Kolozsvár, Sárosi József 93—96-ra Tarcsafalva, Krieger Péter 96-ra M.-Szt.-János, Balázs Ferenczné, özv Darkó Mihályné, özv. Dávid Istvánné 96-ra Torda, Földesy Mariska 96-ra Retteg, Tamás Lajosné 96-ra Budapest, Kiss László 96-ra Radnóth, László Sándor 95—96-ra Adony-Szabolcs, Sárdi Sámuel 96-ra Kolozsvér, Fejér Lajos 93—97-re M.-Goroszló.

1 frt 20 kr. előfizetési dijat fizettek: Egyed József Csapó 96-ra, Hajós János és Hajós Gyula Kolozsvár 96-ra, Sebe Sándor N.-Somkut, Raffaj Dániel Sz.-Keresztur, Ketney Anna Kapnikbánya, Székely Miklós F.-Rákos 96-ra

Az U. K. milleniumi számaiért külön 70 krt fizettek: Koncz Györgyné N.-Borosnyó, Kénosi Sándor József Déva, Lőrinczy Dénes Zilah.

A kereszturköri fiókegylet pénztárába rendes tagsági dijat fizettek: Gábor Albert Martonos, Györfi Ferencz Szt.-Mihály, Borbély Sámuel és Sándor János Sz.-Keresztur 96-ra.

Az udvarhelyköri fiókegylet pénztárába fizetők névsorát jövő számunkban közöljük. Kolozsvár, 1896. április 26. Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek. Krieger Pét. Mszt J. urnak. A Dávid Ferencz Egyletnek tagja lehet vallás- és kor-különbség nélkül bárki. A tagság dija egy évre (öt évre kötelezőleg) 1 frt, mely összegért az egylet lapja, az Unitárius közlöny ingyen küldetik. Ü. S. T—a. „Alakitsuk meg az ekklesiákban a D. F. egyleti köröket" czikkre adott észrevételeit nem közöljük egész terjedelemben, mivel lényegileg megegyezik a Végh M. czikkével (U. K. 2 sz.) elismervén, hogy a D. F. E.-nek a nagyobb ekklesiákban is alakulhatnának fiókegyletei. Elvileg helyes a mit mond, „nem kell elforgácsolni az erőt." Nézetünk szerint az ekkl. fiókegylet megalakulása erőtömöritès. Ha az elforgácsolással arra czéloz, hogy az 1 frt tagdijból nem lehet juttatni a köri és az anyaegylet mellett az ekkl.-nak is — ebben mi is egyet értünk. K. L—ó. K—S—s. Ugyanerre i ányuló czikkében azt tartjuk lényegesnek, hogy ön még nőegylet alakitásán is gondolkozik az ifjusági dal- és olvasó körök mellett. Az idő és a körülmények határoznak. Ez igaz. Tőlünk csak egy függ: minden nemes és jó eszme felkarolása

---

TARTALOM: Kezdjük a nemzeti imádsággal. 81. l. — Ima az ezer év ünnepére. Ferencz József 81. l. — Milleniumi hymnus. (Költemény.) Nagy Lajos 85. l. — Föl a nagy ünnepre! Boros György. 85. l. — Hymnus (Költemény). Tarcsafalvi Albert. 87. l. — Őseink vallásáról. 88. l. — Pippa dalaiból. (Költemény.) Józan Miklós. 90. l. — A milleniumi emlékfái. 90. l. — Az Urládája. Deák Miklós. 91. l. — A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e? Ürmösi Sándor. Mittner Zoltán. 92. l. — Irodalom. 94. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Az unitárius Congressus. A milleniumi emléklap. Geréb Zsigmond. Az egyházi áldás. A sepsi-köröspataki egyház. A milleniumi istentiszteletekről és ünnepélyekről. Az „Erdélyi Muzeum". Egyetmás a hazugságról Channing, mint apostol. A negyedik kötet. Halálozás 94. l. — Egyleti élet és munkásság: Az Unitárius Közlöny milleniumi 6 száma. Örömhir A küküllői D. F. egyleti fiókkör. Az Unitárius közlöny. Az Unitárius Közlöny rövid történelme. Nyugtázások. Szerkesztői izenetek.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Junius. 6. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Ima.

(Irta és elmondotta az unitárius főiskola tanári kara és ifjusága által rendezett millenáris ünnepélyen Ürmösi Károly IV. papnövendék.)

Menynek és földnek Királya! Népek és nemzetek Ura! Nagy Isten! Im, elődbe borulunk, gyermekeid s hálatelt keblünk hő imáját öntjük ki előtted e nagy, nemzeti ünnepen.

Csodáljuk atyánk hatalmadat égen és földön egyaránt. Hatalmadról teszen tanubizonyságot az ég csillagtábora s az emberviláng roppant milliói; hatalmadról beszél a nappal az éjszakának, a múlt a jelennek, egyik évszáz a másiknak; hatalmadat bizonyitja a népek és nemzetek története is, a melyben népeket látunk fölmerülni és alásülyedni, trónokat emelkedni és össszeomolni.

De leginkább látjuk, legmélyebben érezzük hatalmadat, bölcsességedet, szeretetedet e pillanatban, midőn szeretett hazánk és nemzetünk ezer éves fennállását ünnepeljük.

Képzeletünk szárnyain visszaszállunk e dicső múlt napjaira, felidézzük lelkünkben ennek szép emlékeit és mindenütt, mindenütt a te őrködő atyai szeretetedet látjuk megdicsőülni.

Látjuk nemzetünket, midőn megindúl kelet tájairól új hazát keresni; midőn folyókon és hegyeken, völgyeken és rónákon ke-

resztül törve megtalálja s dicső harczok, fényes győzelmek után meghóditja azt. És fölismerjük ebben a te végtelen bölcsességedet, mely csillagot mutat a hazát kereső népnek, mint egykor kelet bölcseinek, mely bevezeti népét az igéret földére, a tejjel és mézzel teljes Kanaánba, mely felruházza az ő népének Mózessét lángoló vitézséggel, törhetetlen bátorsággal.

Majd látjuk, hogy

„Merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágozának.“

látjuk, midőn a magyarnak

„Nagy volt hatalma, birtoka“

midőn

„Magyar tenger vizében hunyt el
Észak, kelet, dél húlló csillaga.“

Látjuk felvirágozni, látjuk dicsőségének, hatalmának tetőpontján nemzetünket És fölismerjük ezekben tanujelét a Te atyai szeretetednek, a melynél fogva gondot viseltél e népről az idők hosszú során keresztül, megáldottad bölcs királyokkal, atyailag érző fejedelmekkel, megáldottad lángoló honszerelmü fiakkal, önfeláldozásra kész hősökkel.

És bár látunk szomoru napokat, gyászeseményeket, midőn „büneink miatt harag gyúlt kebledben s elsujtád villámidat dörgő fellegedben“; bár látjuk, hogy

„Most rabló mongol nyilát
Zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk“;

de látjuk Atyánk, kegyelmedet is, a melylyel vész és viharok között is fenntartottál mind e pillanatig; a melynél fogva megengedted érnünk a „jobb kor“-t

„ . . . . . mely után
Buzgó imádság epedez
Százezrek ajakán.“

Hála legyen neked, óh örök jóságu Atyánk! e dicső nemzeti múltért, a melylyel megáldottál; hála a szép jelenért, a melyet

megérnünk engedél. Hála legyen neked, hogy ma már a béke ölén virágozhatik szép hazánk; hála, hogy e napon oly szent örömmel és lelkesedéssel ünnepelhetünk.

Oh, ki nagy és dicső vagy mindenekben, ha dicső voltál nemzetünk múltján, dicsőitsd meg hatalmadat, szeretetedet annak jövőjében is.

Adjad atyánk, hogy életünk, tetteink által egy új ezerévnek vethessük meg alapját. Lebegtesd e végre szüntelen előttünk történelmünk fényes, dicső alakjainak ragyogó példáját; ha ők „mint a sasok víni szálltak“ e haza védelmére, álljanak szilárdúl a mi kezeinkben a tudomány és erkölcs, a haladás és tökéletesedés fegyverei.

Engedj tanulnunk a múltból s búzdits, hogy az elődeink által megkezdett munkákat tovább folytathassuk. Cselekedd, hogy ápoljuk az igazságot, a szeretetet. Világoljon a szabadság, egyenlőség és testvériség fáklyája mindeneknek, kik e honban laknak. Törd szét az érdekek és erőszak hatalmát. Adj békét e hazában; nyújtsanak testvérkezet e haza minden lakói, hogy együtt tegyük fényessé a trónt, dicsővé a hazát. Téged kérünk Atyánk,

„Ki szívet alkotál
S belé érzelmeket
Szeretni lángolón
Hazát és nemzetet.“

Óh, népek Istene! tedd, hogy őrizzük meg szivünkben a hazának lángszerelmét, az ősi tiszta erényeket.

De mindenekfelett azokat, a kiknek kezébe milliók sorsa van letéve, oh ezeket tanitsd meg hazaszeretetre, hogy szent legyen előttük a közügy s e szeretett haza érdeke.

Áld meg e haza uralkodóit mindvégig s adj szivökbe a nép iránt atyai érzést, hogy ennek boldogitása legyen főczéljuk. Áld meg a törvényhozókat bölcsességgel, a tudomány hirdetőit ügyszeretettel.

Adj az ifjuságnak jóra és nemesre törekvő fogékony lelket. — Áld meg a földmives barázdáit bő terméssel. Oh áld meg e hon minden polgárát, áld meg ez egész nemzetet. Segitsd meg szenvedései közt. Oltalmazd vészben, légy vele a béke ölén is, hogy legyen e haza a te országod

„Isten, magas vezére
Árpád csatáinak
Buzdulj dicső segélyre
Késő utódinak.

Ne lásson oly hazát, mint
Kedves magyar hazánk
A messze elmenő nap
S a nagy kerek világ.

„Isten! adj hazánk felett
Tiszta, fénylő, szépeget,
Partjain Tiszánk s Dunánknak
Áldva szálljon felleged!“

Ámen.

A titkos kéz irása.

A Daniel próféta könyvében (5. rész) Baltazár királyról azt olvastam, hogy főrendeinek vendégséget adott fényes királyi palotájában A vendéglátás dúsan teritett asztalánál, a főhelyen, természetesen maga a király ült Körötte a főrendek. A palota termei fényben, a magas vendégek mámorban usztak. A templomból elhozatott szent edényekben felszolgált bor megtette hatását. A király és vendégei a mámor zajában és örömében is dicsérik az isteneket . . . az aranyból, ezüstből *csinált* isteneket. A mondva csinált s megromlott istendicséretnek ezen pillanatában a palota fényes éttermében a királylyal szemben megjelennek egy ismeretlen kéznek ujjai, melyek a palota falán irnak vala. A királyon rémület, vendégein zavar vesz erőt. Nem tudják olvasni, nem tudnak magyarázatot adni az irásnak Dánielt, a prófétát, a titkos irások és királyi álmok magyarázóját hivatja a király. Dániel a falról e három rettenetes szót olvassa le: *„mene, tekel, ufarsin,“* azaz: *„megszámláltattál,“* *„hijával találtattál“* és *„országod szétosztatott.“* És úgy lett! Mindez büntetésül azért, hogy Baltazár megfeledkezve önmagáról és elhivatásáról, országából Izrael istenét elüzte s helyébe *csinált* istenek imádását rendelte el.

A magyar haza főrendei és népei, élükön az uralkodó királyi felséggel, annak emlékezetére, hogy hosszu és küzdelmes ezer esztendőn keresztül az Isten szerelme velünk volt, öröm- s hálaünnepet ülnek, „lakodalmat szerzének“. Az ünnepélyek fénye, az öröm és vigasság mámora emlékünkbe idézik ama balthazári na-

pot, azzal a különbséggel, hogy mi nem csinált isteneket, hanem a mi közös mennyei szerető Atyánkat dicsérjük és a „völgyön és a bérczen“ szent nevéről szól a dal Nekem ugy tetszik, hogy a királyával együtt örvendő, együtt ünneplő ezer éves multunk által szent és áhitatos hangulatba hozott magyar nemzet felett is megjelenik egy kéz . . . az Isten keze, mely erővel, hatalommal és szeretettel irja nemzetünk jövendő sorsát. S mi kétségeskedésünknek, kiváncsiságunknak egész erejével kérdezzük önmagunkban, vajjon mit ir, vajjon „milyen lesz a jövendő?“ nemzetünknek „lesz-e még ezen a földön jó napja?“ Nincsen-e nekünk Dánielünk, ki szorongó lelkünknek a titkos irás tartalmát megfejtse? Honnan, micsoda jelekből sejthetjük hát jövendő sorsunkat?

A minden jövendők legbiztosabb megbeszélőjehez, a multhoz kell fordulnuuk. Ez mindenekre megtanit. Ezer éves multunk erényei a jövendőnek is védangyalai lesznek A multban Istenünk, honszerelmünk és kitartó munkásságunk tartott meg. A nemzetünk sorsát intéző isteni kezek tehát ünnepeink fényében e három intést irják előnkbe:

„Imádd az Istent!“
„Szeressed hazádat!“
„Munkálkodjál becsületesen!“

Ha megtartjuk régi erényeinket, régi erényeink is megtartanak minket egy szép és dicső jövendőre! Legyen az a jövendő végtelen, örök és áldott! **Simó János**, unitárius lelkész.

Ezredévi ünnepünkre.

Remegj te föld a nagy örömtől!
Égő napunk ragyogj le ránk!
Föl honfiak szent örömre föl!
Ezer éves már szép hazánk.
Szellő vidd ezt völgyeken bérczeken!
Madár dalold zöld lomb közt édesen!
Öröm legyen a szív dobbanása:
Ezer éves a magyar hazája!

Hagyjátok el hősök a föld porát;
Susogjatok nékünk regét.
Hegedősök méla, szép dalát
Hordja a szellő szerteszét!
Örömnapon lássuk mit szenvedénk!
Felhő mögül remény szálljon felénk!
Megbünhödtünk, — sírtunk sírunk fölött.
Leljünk rózsát szúró tövis között.

Tépjétek szét erös kezekkel
A hosszú múlt sűrü ködét.
A ragyogás, hogy vakitsa el
Az unokák gyönge szemét.
Lengessétek Árpád lobogóját!
Tülök hangja mérje át a rónát.
Zúgjon a lég harczizivatartól:
Tudja minden, hogy a magyar harczol!

Hűs berekben kristály pataknál
Tartsatok szent áldozatot.
A táltosok égő oltáránál
Köszönjék mit Hadúr adott.
Némuljon el a kard csattogása,
Szív és lélek forrjon egy imába,
Égig érjen, égig szálljon hangja:
Teéretted véren szerzett haza!

Keljetek föl ti hősi árnyak
Kiket megölt török tatár.
Áldozati szent szabadságnak
Szivünk örömrepesve vár.
Lássátok nem meddő a küzdelem,
Sötét multért itt a fényes jelen.
Sötét napon a szenvedő honér'
Nem folyhatott hiába annyi vér.

Jőjjetek el a kik láttátok
E hazának szebb napjait;
Vagy a kikre a sötét átok
Lesújtolá villámait;
S patakban folyt a búkönnyek árja.
Vérben fürdött a mező virága.
Búsan zengett a halál harsona.
Ásva a sír — szegény magyar haza.

Jőjjetek kik osztrák bakótól
Vettétek a gyilkos csapást;
Hogy szóltatok szent szabadságról
Várván egy szép felvirradást.
Jőjjetek el, mily szép most a jelen,
Szabad a hon, örömünk végtelen,
Lehúllott a szellem béklya már:
Szabad népre szebb napok üdve vár.

S ha itt lesztek köztünk mindnyájan
E biboros szép hajnalon ;
Hajnalfénynél egy hő imában
Eltűnik majd a fájdalom.
Örömdalunk át száll rónán, bérczen,
Visszhangzik a szivek közepében.
Az ég, a föld, az Isten s emberek
Velünk lesznek, velünk éneklenek.

Oh de mégis — maradjatok lenn,
Ne jőjjetek hozzánk ti fel,
Hisz nem lenne völgyön és bérczen
Egy rög, mit a munkás mível.
A virágok, fa, fű és zöld ágak
Mind megannyi szent hősök volnának.
Hős véretek lenne folyó patak —
Nem férnének el a Kárpátok alatt.

Itt vagytok ti, — minek jőnétek,
Hisz veletek imádkozunk
Midőn az égre száll az ének,
S szent földet érint ajakunk.
Ti vagytok ott a földnek rögében
A kis virág illatos kelyhében
A falombon a szellő szárnyain
A sziveknek megszentelt húrjain.

Örömimánk édes hangjára
Susog, beszél a falevél.
Harangoz a virág harangja
S illatártól bódúlt a szél.
Az örömhang, mint szférák zenéje
Száll magasra az Isten elébe,
Egy bűbájos szent hármoniába
Áldást kérve a magyar hazára.

Föl most föl a szivvel honfiak!
Legyen méltó nagy ünnep ez!
Hagyjuk a bút, öröm lantjának
Húrjain hála zengedez.
Ezerévünk biboros hajnalán
Nézzünk végig a szép magyar hazán!
Szeressük ezt és áldjuk Istenünk,
Hogy meg adta ez örömöt nekünk!

Remegj te föld a nagy örömtől!
Égő napunk ragyogj le ránk!
Föl honfiak szent örömre fö!!
Ezer éves már szép hazánk.
Szellő vidd ezt völgyeken bérczeken!
Madár dalold zöld lomb közt édesen!
Öröm legyen a szív dobbanása:
Ezer éves a magyar hazája!

Ferenczi Kálmán.

Elnöki megnyitó beszéd.

Mélyen tisztelt közönség! Őseink papjai és bölcsei a táltosok ezer év előtt az erdős Kárpátok délnyugati lejtőjén oltárt emeltek és azon áldozati tüzet gyujtottak, melynek füstjével együtt emelkedett ég felé a nemzet hálája, hogy a magyarok istene fegyvereit győzelemmel koszoruzta s őt e szép országnak urává tette. Azóta e földet, melynek akkor egységes neve nem volt, Magyarországnak ismeri a világ. E fogalom szentség lett a nemzet lelkében, melyet vérével avatott fel és őrizett meg annyi veszély között ezer esztendőn át.

S ma, midőn az első évezred zárkövénél állunk, mi is, követve őseink példáját, a történelem hullámzó hegyláncolatának verőfényes oldalán pihenőt tartunk s a szivünkben emelt oltáron hálaáldozatot mutatunk be a népek urának, a ki felruházta, számra kicsiny nemzetünket lelki és testi erővel, hogy megszerezze, megvédje, fenntartsa és felvirágoztassa e hont, a mi dicső hazánkat — Magyarországot. Hogy adott e nemzetnek hősöket és honleányokat, bölcseket és vezéreket, költőket és államférfiakat, művészeket és tudósokat, a kik nekünk irányt adtak, tiszteletet és becsülést szereztek s a kikre mi e magasztos pillanatban a szenteket megillető kegyelettel gondolunk. S fogadalmat teszünk a Kárpátoktól — Adriáig minden kis zugban égő örömtüzek lángjánál, hogy e hazát ugy szeretni, mint ők szerették, azért munkálni és áldozni, szenvedni s ha kell: meghalni mi is minden pillanatban készek vagyunk.

Most pedig, mint e kornak gyermekei, sokszorosan boldogoknak érezzük magunkat. Egyszer azért, mert az országot, nemzetünket erőben, hatalomban és müveltségben fölemelkedve látjuk

átlépni a második évezredbe s hívő lélekkel jósolhatunk neki szebb jövőt a multaknál, — másfelől azért az égi kegyelemért, a mely a mi földi életünket e korszakos idő mesgyéjére jelölte ki, hol örömteljes tanui lehetünk a mult és jövő villamos érintkezésének — s annak a lélekemelő látványnak, midőn a magyar nemzet és bálványozott királya s királynéja a nagyvilág fényes küldöttsége előtt újítja meg az Etelközi szerződést. Legyen áldott és örökké tartó e szent frigy! S tegye nagygyá, hatalmassá és boldoggá mindenik félt ezer íziglen annak megtartása!

És a mi szeretett egyházunk s annak ezen intézete, melyben a honszeretet szent tüze mindig híven ápoltatott — s mely a nemzet örömében, mint szerető édes gyermek osztozik, legyen el nem muló időkig boldog tanuja és részese a magyar nemzet fejlődésének, nagyságának és hatalmának! Magyarok istene! légy a mi egyetlen istenünk.

A Te oltárodhoz vezetjük ifjuságunkat. Fogadd hálaadóját, hazaszeretetének lángolását kedves áldozatul. Áld meg öt az értelem világosságával, az érzelem nemességével, a munkában kitartással, hogy hazájának javát, dicsőségét előmozdithassa — abban boldog nemzet gyermeke legyen.

Kozma Ferencz.

Ezredévi ünnepek az unitárius egyházban.

Nem dicsekedésünk, de hálánk s örömünk, hogy mi unitáriusok magyarok vagyunk, s magyarul imádhatjuk Istenünket. Örömtől repesett Magyarország szive a tavasz legszebb hónapjában, az új ezer év tavaszán, májusban. Boldogok voltunk, hogy megérhettük ezt a dicső, szent ünnepet Mi, mint egyházi és iskolai lap, azzal véltük leróni kötelességünket, hogy a mi közönségünk ünnepeit egy-két szóban megörökitettük, hadd lássa az utókor, milyen szellem éltette a mai Magyarország most élő unitárius nemzedékét.

Az E. K. Tanács május 10-én tartott diszgyülésében ilyen szavakkal örökitette meg a nagy esemény hatását: E. K. Tanács hálaadó érzések között, meghatottan iktatja jegyzőkönyvébe magyar hazánk ezer éves fennállásának csodálatos tényét, mint a

melyben az isteni gondviselésnek a legnagyobbszerü nyilvánulását látja imádott hazánk és nemzetünk iránt, melyet annyi vész és vihar között nemcsak megőrizett, hanem teljes és minden reményre feljogositó erőben felvezetett egy új ezer év küszöbéig; de hálát ad az E. K. Tanács az isteni gondviselésnek, különösen azért is, hogy sokat hányatott egyházunknak megengedte, hogy ebből az ezer esztendőből egyharmad részt átküzdve, most bizalommal tekinthessen a jövőbe, melyben sok és fontos feladatok állanak előtte. — Hódoló felirat fog intéztetni a király Ő Felségéhez és jelentés a vall. és közokt. ministeriumhoz.

Kolozsvárt „a theologusok olv. és önk. egylete“ 8-án, d. u. 3 órakor díszgyülést tartott A gyülésen a Főt. püspök úr, Tiszt. Mózes András lelkész úr s nehány egyetemi hallgató és egyl. védnök Boros György theol. tanár úr voltak jelen. Deák Ferencz papjelölt h. elnök tartott megnyitó beszédet. Ürmösi Károly IV. éves papnövendék, mint szerkesztő felolvasott az egylet kebli lapjának az „Egyházi Lap“-nak alkalmi számából nehány közleményt, a melyek közül figyelmet érdemlők különösen az egylet tagjai által lelkes hangon irott „millenáris emléksorok“. Pálfi Ferencz II. éves papnöv. szavalt nagy hatással. Boros György védnök tartott tanulságos és lelkesitő felolvasást, a papnevelő-intézetnek ötven és az egyletnek már csaknem 50 éves multjáról. E felolvasásnak különösen szép része volt az, a hol felolvasó az egylet megalakulásával foglalkozva, lelkesen buzditja a mostani kilenczet az első 1848. évi kilenczek példájával. H. elnök ünnepélyesen jelenti be, hogy az Ürmösi K. egyl. tag által a könyvtár gyarapitása czéljából javasolt „millenaris emlékalap“-ra az egyl. tagjai által 30 frt ajánltatott fel, a mi a tagok számát tekintve, elég szép összeg. Az alaphoz hozzájárult Boros György egyl. védnök is 5 frttal.

9-én reggel 8 órakor a templomban ifjusági istenitisztelet tartatott, a melyen Péterfi D. kolozsvári lelkész mondott megható, szép imát 9 órakor tartatott Iszlai Márton vezetése alatt a leányiskola megható ünnepe. 10 órakor tartatott meg a főiskola csinosan feldiszitett udvarán a tanári kar és ifjuság millenáris ünnepélye. Az ünnepély főbb pontjai: Ürmösi K. IV. éves papnövendéktől alkalmi imája, Kozma Ferencz isk. f. ü gondnok lelkes hangu megnyitó beszéde mindkettőt közöljük, Kovács János tanár hazafias szellemtől áthatott beszéde, Varga Dénes II. papnöv. és Ferenczi Kálmán szavallatai (l. fennebb) s végül Varró Elek VIII tanuló beszéde. A főisk. dalkör Iszlai Márton karmester vezetése alatt 3 izben, az „Apolló-kör“ pedig 2 izben működött, előbbi előadván a „Himnusz“-t, az Iszlai Márton által szerzett „Királyhymnusz“-t

és a „Szózat"-ot. A szépen sikerült, megható ünnepélyen nagy közönség volt jelen.

10-én a templomban Ferencz József püspök tartott kenetteljes, emelkedett hangu szép imát Az ünnepi beszédet Mózes András lelkész mondotta, V. Móz. VIII. r. 7—11. v. alapján, a nagy ünnephez méltó, lelkes szavakban. Az istenitiszteleten a főisk. dalkör énekelt. —i —y.

A H.-abásfalvi unitárius egyház feldiszitett templomában május 9-én nemcsak az egyház tagjai hanem a g. kath egyház is Boér I. lelkész vezetése alatt, a k. iskola növendéi Kiss Mózes vezetése alatt megjelentek lobogóval és nemzeti színü szalagokkal, a leányok koszoruval feldiszitve. Sángor Gergely lelkész a Főt. püspök úr imáját mondotta el, mely az „Unitárius Közlöny"-ben jelent meg. A Kölcsey „Hymnust" énekelték az iskolás gyermekek két szólamra, mit a nép állva hallgatott. S. G. lelkész tartott alkalmi beszédet. Az iskolás gyermekek ünnepélye a templomban tartatott.

Felső-Rákoson a községház előtti térre 9 fa (hárs) ültettetett a hét vezér, s Szt. István és Kossuth Lajos nevére. Árpád emlékfát az iskolai növendékek ültettek. A többit a község elöljársága. Ferenczi Lajos tanitó és az unitárius egyház a temető kertet körül ültették eperfa-csemetével. A templom keritésébe ültettek 7 drb fenyőfát Árpád, Mátyás, Ferencz József, János Zsigmond és Rákóczy Ferencz fejedelmek, Dávid Ferencz és Ferencz József unitárius püspökök neveik alatt. Az állami iskola május 9-én ünnepelt. Egy nemzeti czimeres zászlóra 11 frt 20 kr. gyült össze. Istentisztelet május 10-én volt. Czirmay L. vezetése alatt az iskolai növendékek részt vettek. „Téged Isten dicsérünk", „Egy Istenünk, egy magyar hazánk", „Isten áld meg a magyart" énekelte az egész gyülekezet. Imát és alkalmi beszédet (Zsolt. 66. r. 1—13.) Lőrinczi István lelkész mondott. Az ünnepély szép és nagy hatásu volt minden tekintetben.

Hódmező-Vásárhelyen 9-ikén az isk ünnepély nagyszámu hallgatóság előtt folyt le. Lelkesitő szavakkal méltatta ez ünnep jelentőségét Nagy Lajos s. lelkész. A gyermekek szavaltak, énekeltek. Péterfi Gyula tanitó felolvasást tartott. A május 10-iki istentiszteleten az imaházba nem tértek be s e miatt az udvaron tartatott meg az istentisztelet. A dalárda énekelt. Nagy Lajos lelkész mondott imát és lélekemelő beszédet, miután Zsoldos István Alapitó-levele olvastatott fel, melyben 200 koronával váltja meg egyházi adóját, Gaal Piroska k. a. 50 kor. értékü, diszes asztalteritőt ajándékozott Fogadják a nemes adakozók e helyen is hálás köszönetünket. P—i.

H.-Karácsonfalván az iskolai ünnepély 9-én tartatott megnyitó beszéddel és imával, nemzeti dalok éneklésével és szavalásával, felolvasással, milleniumi fák ültetésével és a községbe való kirándulásokkal. Megnyitó beszédet és imát Nagy Sándor lelkész tartott, zárbeszédet a rom. kath. pap. Az egyházi ünnepély 10-én tartatott, a templom tele volt hallgatokkal. A hála és könyörgés után beszédet tartott Nagy Sándor a 66-ik zsoltár 1, 2, 3. versei alapján. Ezután fákat (fenyőfa) ültettek a templom körül, Dávid Ferencz, Fereucz József, id. Dániel Gábor, br. Petrichevich Horváth Kálmán, Augustinovics Pál és Berde Mózes nevére.

S.-Körispatakon mind iskolailag, mind egyházilag nagy lelkesedéssel tartották meg, 9-én és 10-én. Simó János beszédjének alapja Luk. 12. r. 32. v. „Ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti atyátoknak, hogy adjon nektek országot.“

Kilyénben 9-én az iskolák ünnepén Székely György iskolaszéki elnök tartott beszédet. Az unitárius templomben az egész közönség jelen volt. Imát József Lajos lelkész mondott. Az iskola udvarán Pap György tanitó tartott emlékbeszédet, az iskolás gyermekek énekeltrk, szavaltak. Délután tánczmulatság volt. Vasárnap szintén nagy közönség előtt tartott istentiszteletet József L. a XCV. zsoltár 1. és 2. versei alapján. Templomozás után egyházi gyülés volt s az ezredéves nemzeti ünnep jegyzőkönyvileg megörökittetett. Sepsi-Szt-Györgyön pünkőst másodnapján tartatik millenáris istentisztelet.

A maros-vásárhelyi egyházközség czimeres zászlóval feldiszitett imaházában 10-én, a hatóságok részvétele mellett, ünnepély tartatott Nagy Loránt vezetése mellett a tanuló gyermekkar s a közönség buzgón énekelte az „Unitárius Közlöny“ 5. számából Tarcsafalvi hymnusát, majd a 90-ik zsoltár első versét, végül a szózatot. Alkalmi imádságot és beszédet Kelemen Albert lelkész tartott a 126. zsoltár 3. verse alapján.

Martonosban május 10-én a hálaadó istentisztelet volt. Gábor Albert a főt. püspök úr imáját mondotta el s azután beszédet tartott (Zs. 116. r. 7. v. — D u 2 órakor az iskolai ünnepély nagyon jól sikerült.

Ravában a nagy közönség és az iskolás gyermekek jelenlétében az iskola háza elé hársfát ültettek, midőn a hymnus eléneklése után Végh Mihály lelkész megnyitó-beszédet tartott. József Mihály tanitó és Kecskés Izsák e. jegyző tartottak lelkesitő beszédeket. Ugyanez alkalomból a községben 250 drb. eperfa-csemetét ültettek. 10-én a templomban hálaadó isteni tisztelet tartatott, alkalmi énekek, ima és beszéd mondásaval; beszédeket a már emlitett férfiak tartottak; Hankó Á., József I., Borbély A., Izsák P., Izsák M., Ilyés Rákhel, Kecskés Julis növendékek verseket sza-

valtak, énekeltek hazafias és egyházi énekeket. Ugyanaz nap az ekkla. és a községi képv. testület gyülésén jegyzőkönyvileg is kifejeztetett az ünnepi öröm. A Dávid Ferencz-Egyleti önképző- és olvasókör alapjára a presbyterium, a községi képviselő-testület és Végh Mihály lelkész 10—10 frtot, Kecskés Izsák, József Mihály, Izsák Ábel 5—5 frtot igértek, mint alapitványt

A Ny.-Szt.-Márton—Csikfalvi unitáriús anya- s hozzátartozó két nagyobb leány-egyházközségben (Buzaháza, Jobbágyfalva) 9-én reggel $^1/_2$7 órakor 90 tanköteles gyermek Bartalis József tanitó vezetése alatt, kisérve a szülők s nagyszámu érdeklődők által, a templomba indult. Minden tanköteles gyermek nemzeti szinü szalagot viselt A templomig hazafias dalokat énekeltek. A ny.-szt-mártoni tanulók 70-en Pálfi Sándor tanitó vezetése alatt, nemzeti szinü szalagokat viselve s hazafias éneket énekelve, $^1/_2$8 órakor az anya-egyház templomába vonultak. Ott elénekelték „Isten áld meg a magyart". Fazakas Lajos imát és beszédet mondott e nap jelentőségéről s buzditotta. A templomból kijöve, megtartották az iskolai ünnepélyt. 10-én az anyaegyház gondnoka, 4 egyházfi, a jobbágyfalvi és buzaházi leányegyházak gondnokai megjelentek. A hivek mindenikének egy kis nemzeti szinü szalagot tüztek mellére. Itt elénekelték „Isten áld meg a magyart", mire Fazakas Lajos egy remek és lelkes beszédet mondott ez alapigére: „Uram, jó minekünk itt lakunk" (Máté 17. r. 40.) „Hazádnak rendületlenül légy hive oh magyar"-t énekelték s végül „Szánd meg Isten a magyart." 11-kor kijöve a templomból, 4-es sorba állottak 500-an s nemzeti zászlók alatt „Árpád apánk ne féltsd ősi nemzeted" éneklése mellett felmentek Szt.-Márton felső végére, onnan Csíkfalvára, Jobbágyfalván végig mentek s vissza jöve „Éljen a haza, Éljen a szabadság, Éljen a király" jelszavakat kiáltották egy szivvel lélekkel.

A recsenyédi unitárius ekklésia szép ezredévi ünnepélyt rendezett május 10-én. Nevezett nap kora reggelén a hivek buzgósága egész zöld erdőt varázsolt a templom környékére. Diadalkapu felett e felirat volt: Éljen az ezer éves haza! A torony és templom fellobogozva; a szószéken egy új takaró, két kegyes nő ezredévi ajándéka; a falon transparenten: Isten áld meg a magyart! A templom tömve a hivek sergével. A megható ima után Gál József (Efes. 6. r. 11. v.) lelkesitő beszédben ajánlotta hallgatóinak: a tudományt, a munkásságot, a tiszta erkölcsöt és rendületlen hitet. A hymnust, a szózatot a tanitó vezetése mellett az iskolás gyermekek énekelték el. Délután az iskolai ünnepélyen a tanulók jeleskedtek. Ezután késő estig vigadott az ifjuság. A templom körül és a temető-kertbe tölgyfákat ültettek. E nagy ünnepen a korcsmák üresek voltak (A többi egyházról a jövő számban.)

Irodalom.

Ezeréves Magyarország. Emlékfüzet. Iskolai használatra és a magyar nép számára szerkesztette Ujváry Béla. Kiadja Lampel Róbert Budapesten. Ára 20 kr. Szerencsésen vannak összeállitva benne a hazánkra vonatkozó legjelesebb prózai és költői dolgozatok, milyenek pl. Hymnus. Az etelközi vérszerződés. Hunyadi J. Mátyás király. A magyar nemzet újjáalakulása stb stb. Tanulságos és hasznos könyv. Főleg ifjaknak melegen ajánljuk. „Őseink vallásáról" szóló czikket ebből a füzetből vettük át.

Elemző vegytan, Kézikönyv kezdők számára, irta Dr. Nyiredy Géza, a kolozsvári unitárius főtanodai tanára és a kolozsvári tud. Egyetem vegytani laboratoriámának vezető assistense. A 171 tömött lapra terjedő mű kezdők számára készült és a kezünk alatti a második kiadás, a mi már magában is bizonyitja a könyv hasznosságát. Könnyen érthető nyelven, kellő rövidséggel, szakszerü ismerettel készült mű, melyért mi a fiatal szerzőnek melegen gratulálunk s az érdekelteknek, főleg a gyógyszerésznövendékeknek figyelmébe ajánljuk.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A nemzetközi unitárius** Conferencziára a meghivók magyar és angol nyelven adattak ki. A Conferenczia sept. 6. és 7. napjain fog tartatni az unitárius templomban Budapesten. Erre az alkalomra kedvezményes vasúti jegyek fognak kibocsáttatni.

— **A millenáris** emlékalapra az adakozások szépen folynak. Ujabban az egyházközségek indultak meg.

— **Fiatfalván** Ürmösi Sándor, ki ott nyolcz évig volt lelkész, buzgóságának szép emlékeit hagyta. A községi tüzoltó testületnek négy évig főparancsnoka a népkönyvtárnak kezelője; az egészségügyi bizottságnak elnöke volt, s hogy feladatainak híven megfelelt, azt igazolja az a tény, hogy az országos közegészségügyi egyesület 50 korona jutalomban részesitette és elismerő oklevéllel tüntette ki. Szép és buzditó.

— **Figyelmeztetés.** A millenium alkalmából s más alkalmakból is több nyomtatványt adtak ki egyházak és iskolák is. Kérjük ne mulasszák el egy-egy példányt beküldeni a főiskolai könyvtárnak.

— **Nyilvános köszönet** sepsi-köröspataki ekklésiát, volt lelkészének tiszteletes Deák Miklós urnak neje özv. Böckel Zsuzsa urnő ő nagysága kellemes millenáris meglepetésben részesitette egy urasztali szép becses és csinos tertő ajándékozásával. Az ajándék — miot a kisérő levélben kifejezve van — a hálás visszaemlékezésnek s a köröspatakiak vallásos buzgósága iránt érzett tiszteletnek óhajt kifejezése lenni. Jól esik a szent ekklésiára való gondolásnak, s női hitbuzgó jóindulatnak ezen szép tényét az egyházközség nevében hálásan és nyilvánosan megköszönni. S.-Köröspatak, 1896. április 23-án. Simó János lelkész, Imreh Lajos gondnok.

— **Konstántinápolyból** kapott levelet Ferencz József unitárius püspök melyben egy arméniai tanár kifejezi óhaját hogy az unitárius vallás elveivel bővebben megismerkedhessék.

— **Érdekes.** Angliában a r. katholikusok panaszkodnak, hogy az egyetemeket m e g nyitották a r. kath. ifjak előtt is, mert félnek, hogy az ifjak kísértetbe jőnek s akkor „a nagy ügy utolsó reménysége is el fog tünni.“ Ez jellemzi a „papi“ katholicismus felfogását. Neki nem kell világosság, nem kell tudományos-egyetem, nem kell szabad vizsgálódás, hanem „zárda“ és homály.

— **A hódmező-vásárhelyi** l. egyházban, az ujonnan kinevezett pesti anyaegyház lelkésze Nagy tiszt Gál Miklós ur első látogatását márcz. 8-án tartotta meg. A hallgatóság — melynek egy része idegen vallásu volt — zsufolásig megtöltötte az imaházat. A lelkész ur eszmékben gazdag és hatásos beszédével hallgatóit teljesen megnyerte. Az évi közgyülés is ekkor tartatott. A s. lelkészi jelentés szerint az egyház ügyei rendben vannak, mind anyagi, mind szellemi tekintetben haladás észlelhető. A mult év fontosabb mozzanatai a lelkészek változása volt. Istentiszteletek rendesen tartattak; a hallgatók átlagos száma 40—45 volt, tekintve a helyi körülményeket, elég kedvező szám. A népesedési kimutatás szerint: H.-M.-Vásárhelyen lélekszám 593; Mező-Berényen 65; orosházán 247; együtt 905; évi szaporodás 19. A számadások szerint

évi bevétel	2259 frt	76 kr.
„ kiadás	2208 „	02 „
áthozatal 1896-ra	51 frt	74 kr.

A lelkészi alap vagyona pénzben 1395 frt 71 kr.; értékpapirban 290 frt. Ez alap évi gyarapodása 202 frt 42 kr. Az egyház ingó és ingatlan vagyona 14900 frt 64 kr.

teher 4464 „ 68 „

tiszta vagyon 10435 frt 96 kr.

A számadások rendben vannak s igy az egyház állapotának egyetlen árnyoldala az egyh. adóhátralék, mely 592 frr 50 krt tesz.

— **Halálozás.** M á t é Á r o n lokodi pap, a ki született 1833 augusztus havában, meghalt rövid szenvedés után 1896 május 3-án. Nagy részvét mellett temették azt a férfit, ki 1869 április 24-től vezette hiveit. Az odaadó hű lelkipásztort siratta mindenki, özvegyet s 4 leánygyermeket hagyott mély fájdalomba. Lokodba előtte édes apja Máté István volt pap 1825-től, tehát apa és fia 71 évig hirdették az Isten igéjét egymásután. — S i m o n József, derék toroczkói polgár, megyei biz. tag, a toroczkói tüzoltó-egylet főparancsnoka, meghalt 61 éves korában.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A fejedelem és papja, ez a czime Tarcsafalvi Albert verses költeményének, molyet a Dávid F. E. ad ki. Tartalma: előszó, J á n o s Z s i g m o n d (a virradat), D á v i d F e r e n c z 1. Keresd az igazságot. 2. A muuka diadala. 3. Hű mind halálig.

Vasárnapi iskoláinkban a közelgő nyárra készen van a tárgy. Először szólunk az ezer éves magyar nemzetről, azután az egyharmad ezeréves unitárius egyházról. Mikor erre kerül a sor, a lelkész urak megfognak örvendeni, hogy a dicső és fényes virradat meg van irva versben. Ez a D. F. E. m i l l e n i u m i a j á n d é k a: „A fejedelem és papja“ Tarcsafalvitól.

„Virradatkor“ A fejedelem és papja czimü historiás ének egy részét elolvasván — Deák Miklós lelkész úr ezeket irja: Örvendek nagyon, hogy Tarcsafalvi ezt is megrimelte. Nagyon ügyes, érdekelni fogja egyszerü falusi népeinket. Ebből — mert vers — leginkább megismerik a mi Dávid Ferenczünket s az ő egyedüli istenét imádni tanulják. Valóban ügyes ember a mi Tarcsafalvink, sokat termel s mégis égő lelke nem veszit fényéből egy művében sem, sőt hova

tovább mind nagyobb lánggal ég. Nemcsak népünk kezében, de iskoláiukban is kedves olvasmánya lesz. Szeretnék mindenkinek adni egy példányt belőle! Szegénységünk azonban legnagyobb akadálya a mi jó - mondhatom — legjobb szándékunknak. Tekintve azonban azt, hogy azokban az ügyesen csengő rímekben egyházunk történelmét zengi el jó hírü költőnk, beleakasztom sarlómat 100 drbba s annak elküldésére megkérem kedves Szerkesztő urat.

Levél Tekintetes, Dávid Ferencz Egylet Nagy örömömnek adok kifejezést midőn van szerencsém a Dávid Ferencz egylet iránti vallásos érzésemet megmutatni egyfelől azért, hogy én alólirott kivánczsi vagyok a nevezett egylet lapjaira a folyó évre úgy mint a jövőre a rendes 1 frt tagsági díjat postautalványnyal megküldve befizetni és másfelől azért, mert én családi örökségül kívánom hagyni minden évi Unitárius Közlönyt egybefoglalva, hogy a késő vénség, vagy ideje korán elszólitott halálom után is legyen meg az utódomnak, hogy mi volt az unitárius és mivé fejlődhetett. K.-Demeterfalván, ifj Pap Pál.

Meglepő eredmény. „A fejedelem és papja“ Tarcsafalvi A. költeményére az első postával megrendelést kaptunk: Ürmösről Deák M., Toroczkóról Józan M, F.-Rákosról Lőrinczi I. lelkészektől 100—100 példányra.

Az **1000** számot ötször, hatszor utóléri azon ifjak száma, kik vasárnapi iskolába szoktak járni Az ezredév ünnepén vajjon melyik unitárius szülő nem szerzi meg gyermekének azt az örömet, hogy vallása történelmét versből tanulja, most, midőn a Dávid Ferencz egylettől megkapja 10 krért.

A hátralékos t. tagok és előfizetők szíveskedjenek tartozásaikat kiegyenliteni, mert a lapot kénytelenek leszünk beszüntetni ezzel a számmal.

A Dávid Ferenc Egylet pénztárába fizettek Kisgyörgy Sándor fiókegyleti pénztárnok utján az udvarhelyköri Dávid Ferencz fiókegylet tagjai: 1898. évi 1 forintos tagdíjat Tibáld József pap, Deák Mózes mester, Pál Ferencz pap, Sándor Márton mester, Oklándi ekl., Karácsonfalvi ekl. Nagy Sándor pap, Siménfalvi Sándor almási uj tag, Szabó László almási birt., Kenyeres András almási birt., Sándor József (kis) almási birt., Barra Lajos, Péterfi Áron mester, Ajtay János pap, Almási ekl., Abásfalvi ekl., Sándor Gergely id pap, Kis Mózes mester, Gergely Mózes abásf. birt, Kovács Imre kemf. pap, Kádár Lajos gyepesi pap, Nagy Sándor mester, Kénosi ekl, Vári Albert pap, Vida Sándor mester, Sándor Mózes kjegyző, Máté Áron lókodi pap, Vida Géza mester uj tag, Szentmártoni ekl., Dombi János pap, Recsenyédi ekl., Gál József pap, Szentp li ekl., Dimény Domokos birt, Bencze Dénes birt., Szabó Mózes mester, Egyed Ferenczné, Sztpéteri ekl. Nagy Gyula mester, Városfalvi ekl, Máté Sándor pap, Máté Lajos mester, Bedő Irma városf. uj tag, Derzsi ekl., Sándor Gergely ifj. pap, Szatkmári Miklós tanitó, Mátyás János muzsnai pap, Zsakó János mester, Jánosfalvi ekl, Kis György mester, Bedő József oklándi tanitó, Vargyasi ekl., Máté János körjegyző. Kis Tamás mester, Tarcsafalvi Albert tanitó.

Gálfi Lőrincz, pénztáros.

TARTALOM: Ima. 97. l. — A titkos kéz irása. Simó János 100. l — Ezredévi ünnepünkre. (Költemény.) Ferencz Kálmán 101. l. — Elnöki megnyitó beszéd. Kozma Ferencz. 104 l. — Ezredévi ünnepek az unitárius egyházban. 105. l. — Irodalom. 110. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A nemzetközi unitárius Conferenczia. A milleniáris. Fiatfalván. Figyelmeztetés. Nevilános köszönet. Konstantinápolyból Érdekes. A hódmezővásárhelyi. Halálozás. 110. l. — Egyleti élet és munkásság: A fejedelem és papja. Vasárnapi iskoláinkban. Virradatkor. Szőkefalvára. Levél. Meglepő eredmény. A hátralékos tagok. Nyugtázások.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Julius. 7. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára**: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Könyörgés.

A magyar nemzet ezer éves örömünnepére irta Albert János unit. lelkész.

Elmondotta Tordán, 1896. Máj. 10-én.

Népek és nemzetek Istene mindenható Isten! Szent álmélkodással emeljük fel lelkünket és szíveinket Tehozzád. Szent egeid felé tekintünk e legszentebb és legdicsőbb pillanatján földi életünknek. Hitünk szárnyain felszállunk tehozzád, hogy bejussunk mennyed dicsőségébe, hogy a világok özönével együtt zengjük azt az éneket, melynél szebb, mióta e világot teremtetted, nem hangzott el soha: dicsőség a magosságos mennyben *Istennek e földön békesség és az emberekhez jóakarat.* Luk. 2. 14.

Nagy és végtelen vagy oh mindenható, nagyobb mint a világok, kezdet és végnélküli oh örökkévaló! Keletről inditottad el a fényes napot, melynek kapuit a ragyogó csillagok feltárják, — keletre helyezted az embervilág bölcsőjét, melyből a népek és nemzetek seregei kikeltek, kelet volt a hely, a vidék és tartomány, hol a világnak ama világossága született, hogy szabadsága és üdve legyen minden lelkeknek, profétája és királya a hivők sokaságának Amaz időben, midőn a népek és nemzetek már megsokasultak, a mint a meggyűlt vizek áradásai kiöntenek, és a tereket és vidékeket elboritják: ugy indultak meg a népvándorlások hogy maguknak tért és helyet foglaljanak, hogy az elfoglalt tér és

hely aztán hazájok legyen, úgy keltek útra őseink, a hősök ama bajnokai, mikor lobogni kezdettek a zászlók, megszólaltak a tárogatók, harczot harczoltak, csatákat vívtak és hazát teremtettek *Árpádnak hadai.*

Mindörökké és mindenekben imádunk tégedet oh mindenható, de mégis legmélyebben érezzük szeretetedet e nagy és szent nap emlékei között, s föképpen hazánk és nemzetünk történelmében. Eszünkbe vesszük a földet, melyet apáink egykor elhagytak, s ma már földrétegek és feledékenység boritnak, eszünkbe vesszük a tengert, melyen átgázoltak, a magasba nyuló hegyeket és havasokat, melyeken átküzdöttek, az ellenséges népeket, kikkel megvívtak, míglen elérték és hatalmuk alá vetették a négy folyót és hármas hegyet Eszünkbe jutnak az áldozatok a kiontott vér és az eskü, a fogadalmak és a törvények, melyek egy szabad földet és hazát alapítottak, hogy itt ez áldott földön különböző nemzetek sokaságával együtt éljünk, lakozzunk, és versenyre keljünk a haladó világ mívelt nemzeteivel. Eszünkbe vesszük a sok száz évi harczokat, melyekben földrészünk kapuján őrt állóttunk, és vívtunk a hit és vallás szent ügyeiért, az életért és szabadságért. És bár olykor a küzdelemben elfáradtunk s aléltan összeesünk, s ellenségeink tomboltak halálunkon, mint a te lelked mondja: *kihoztál a' koporsóból és megelevenitettél.* (Solt 30) hogy vagyunk és élünk, hogy *él nemzet e hazán*, ez a te munkád, ez a te szereteted bizonysága. *Áldott legyen a te neved mindörökké!*

Oh nagy Isten! ki *előtt ezer esztendő annyi mint a tegnapi nap, avagy egy éj rövid vigyázása*, ha már ezer év viharja zugott el nemzetünk feje felett ezer hálát adunk teneked! Te látod, hogy most is vívnunk és munkálnunk kell, s tovább építenünk dicsőséged templomát, add segedelmed továbbra is, mert nekünk, a mint egy Istenünk, úgy csak egy hazánk vagyon. Adjad, hogy el ne fáradjunk, hogy legyen még boldogabb ez a föld lábaink alatt, s dicsőbb az ég fejeink felett. Buzgón kérünk, oltalmazzad a hit templomait a tudományok hajlékait, melyekre legyen felírva: *minden bölcsességnek kezdete, az ur nevének félelme.* (Salamon.) Legyenek sok oltárai a szép mívészeteknek; hadd égjenek a szent áldozatok tüzei, hadd virraszszanak a bölcsek, kik a nemzet egének csillagai. Ne boruljon éjbe a világosság, ne öltsön gyászt soha a szabadság. Hozd fel a szeretet áldott napját, hogy testvérileg éljenek itt a nemzetek, s legyen közkincsünk a béke és egyetértés. *Te vezeted a vizeknek folyását, és a királyok szíveit*; (Péld. 21. 1.) tartsd meg jó királyunkat dicsőn és boldogul, hogy szent jogara alatt neveked-jék népünk és nemzetünk számban, tudományban, erőben és hatalomban, hogy az események árjai el ne meritsenek, a történetek zivatarai össze ne törjenek, hogy legyen magyar ég és föld, *legyen*

magyar Sion örökkön örökké! hogy *örvendezzenek e földnek minden lakói, hogy szolgáljanak az úrnak vigassággal, hogy menjenek elődbe örömmel, hogy tudjuk meg, hogy te teremtettél minket, hogy mi a te néped vagyunk, hogy menjünk be a te kapuidon hálaadással, a te pitvaridba dicsérettel, hogy hálát adjunk néked, mert jó vagy és mindörökké vagyon irgalmasságod, nemzetségről, nemzetségre a te tökéletességed!* Solt. C. *Most és mindörökké!!* *Amen.*

Uram! áld meg a te népedet erővel, bőséggel, e földet Szenteld meg békességgel, fedezz jobb kezed hatalmával, vezérelj és igazgass, hogy legyünk boldog nép és nemzetség. Kérünk, jusson fel hozzád buzgó esedezésünk!! Amen.

FERENCZ JÓZSEF UNITARIUS PÜSPÖK.

Ferencz József unitárius püspök.

(Arczképpel.)

Ezelőtt hat évvel be mutattuk volt olvasóinknak az egyszerű unitárius főpásztor arczképét, most be kell mutatnunk a díszes főpásztorét

A bölöni zsinaton egyházának kicsinye nagyja egy megiepően szép ünnepélyel, számos emlékkel tisztelte meg a 40 éves lelkészt és tanárt A közös szeretet, a nagyra becsülés, a számos érdem tudomására jutott a királyi magas tudnak is, és ime király ő felsége a 20 éves főpásztort a II. oszt. vaskorona renddel tüntette ki az ezredévi országos ünnep alkalmából.

Nem szükség, kogy mi most mérlegeljük és emlegessük ez egyszerü, munkás és hű pásztor érdemeit. Előttünk nyilvánvalók tettei és gondolatai.*) Legyen elég most az öröm a felett a tény felett, hogy a királyi felség az ország főméltóságai és legérdemesebb férfiai között az unitárius püspököt is ott találta s érdemesnek itélte rendjelei egyik legnagyobbikára.

A vaskorona rendet I. Ferencz császár alapitotta 1816-ban. Katonai és közpályán szerzett érdemekért szokták adni. Ferencz József püspök ur „a közpályán szerzett érdemei elismeréséül dijmentesen nyerte.“ Kivánjuk, hogy sokáig szólgálhasson még a köz és az egyházi pályán. A nagyszámu üdvözlők sergéhez mi is őszinte örömmel csatlakozunk.

Ünnepeljünk!

Ezer éve, hogy e nemzet
Itt magának hazát szerzett.
Petőfi.

Felkelt mint az orkán, hogy végig seperjen.
Istenek sugallták: Csak rajta, csak merjen!
Csak kezdje meg útját nagy merészen, büszkén,
Villámokat, vihart, maga előtt űzvén
Felkelt napkeletről népem: »kelet népe« —
Világverő harczát addig-addig küzdvén:
Mig pirosló hajnalt fest híre az égre.

Ott lebeg, ott ragyog . . . ott lobog előtte
Attila örökje: az igéret földje.
Még csengnek a kardok, kopják, kelevézek,
De majd mint távoli dörgés elenyésznek.

* Életrajza közölve van „Emléke Ferencz József 40 évi papi és tanári működésének“ cz. műben. Szerk. Boros György.

Csipkebokor lobban . . . A föld szive dobban:
»Eddig és nem tovább . . ! E föld már tiétek . . !
Megvivott . . . megszentelt vérviadalokban.«

Attila örökjén hazát alkotának
A felséges jognak, rendnek, szabadságnak.
Mienk . . . mienk *e föld*! Hát kié lehetne?
Ott él minden igaz, hű magyar kebelbe', —
Hol *az*, egy lángoló, élő szent hitté lett —
Mert honát a magyar örökké szerette;
Csak *így* érhetett meg földjén *ezer* évet.

Oh ez ezer évnek mennyi fénye, árnya!
Mennyi dicsősége, s tövis koronája!!
De velünk volt mindig *Hadúr* és az *Isten* . . f
Tán mert erősebbek valánk mind, a hitben.
Isten aczélozta küzdelemre karunk,
A ki nélkül ország, nemzet és nép nincsen . . .
Övé a dicsőség, hogy magyarok vagyunk!

Ő adott a harczban bátor vezéreket,
Bölcsességnek lelkét, a melylyel vezetett.
Támasztott közöttünk — a kik *hit* dolgában
Vezéreljenek az Isten országában.
Adott prófétákat, kik hirdessék nekünk:
Hogy szeressük üdvünk a *világosságban*,
Igazság, szelidség legyen hitéletünk.

»Mert a hit . . . *Hitünk* is — Isten adománya . . .«
Te tanitottad így *hitünk prófétája* . . .*
Isten Ajándéka — s bár az égből száll ránk
Minden hit — de *nekünk* a *Tied* legdrágább.
Nem neved, . . . egy *Eszme* gyúlt egykoron lángra,
Általad élesztve, terjesztve világát . . .
— Ég'él, mint viharos, zord éjben a fáklya!

Korod meg nem értett . . . elvakult a fénytől . . .
Te beláttál távol jövőbe — az éjből.
Merész nagy szellemed, mélységes tudásod
Hatalmával vivtad a *Hitszabadságot.*
S a miért egykoron börtönbe temettek:
— Hívén eltemetik halhatatlanságod —
Ma diadalt ülnek eszméid, hitelved,

* Mondjam-é, hogy itt is Dávid Ferenczet értem?

A miért te egykor üldöztetést, halált
Szenvedtél: oh nézd, halld — *ma* hozsánnát kiált.
Szabaddá lett a hit, a gondolat dolga,
A lelkiismeretet titkos kéz nem fojtja.
Hited szerint küldhetsz imát fel az égre,
Szomjadat a vallás hűs forrása oltja;
Lévén itala: a *szeretet*, a *béke*.

Ünnepet ülsz Hazám! *Ezer* évét annak,
Hogy Isten *e földet* adta a magyarnak.
ÜnnepelJünk mi is . . . te is Szentegyházam!
Olvadjon fel lelkünk hála s hő fohászban.
S kiknek nemcsak ajkán *magyar* a szó s beszéd —
De a szív is bennünk *ez érzést* dobogja:
El ne felejtsük a *multak* történetét —
Zendüljön fel hitünk minden templomában:
»Uram! benned biztunk eleitől fogva!«

S *ki* ott pihensz *Déva* romsirjában régen:
Jelenj meg közöttünk lelked nagy fényében.
Jövel . . . jövel *Te* is, hadd gyúljon ki újra
Sirodnak glóriás mártir koszorúja.
Bethlehem csillaga, mely egykor vezetett:
Állj meg tündökölve ünneplésünk felett . . .
. . . Élünk s él bennünk a *Haza* . . . Hallelujja . . .!
. . . Hiszünk, mert *vallásunk* a *Hazaszeretet*!

Murányi Sándor.

Ezredévi ünnepek az unitárius egyházban.

(Folytatás).

Az ar.-rákosi egyházban f. hó 10-én tartatott meg nagy közönség részvéte mellett; a községi képviselőtestület is testületileg jelent meg. Alkalmi beszédet tartott Létai Máté. Ézs. 62 10. vett igék alpján: *Emeljetek zászlót a népekhez*, felfejtvén, miért emel ma nemzetünk zászlót a népekhez s ezek mit olvashatnak le arról, s végül mit kell nekünk tennünk, hogy az ezeréves Magyarország s ebben a polgári és vallási szabadság az új évezredben is biztositva legyen. 9-én az iskolai ünnepély szintén a templomunkban tartatott meg.

Hom.-Szt-Mártonban 9-én volt az iskola ünnepe, a községi dalárda a főbb utczán végig nemzeti dalt énekelve jött fel az ünnepre. Az ünnepélyt egy előbeszéddel és hálaadó imával, Dombi János unitárius pap nyitván meg, Györfi István tartott

lelkesült beszédet, több fiu és leány szavalt 10-én az egyház ünnepelt, e napon konfirmált 20 ifju, ezekhez és a néphez intézett alkalmi beszéd alapigéje Máté 26. 41. „*Vigyázzatok és imádkozzatok*“ Emlékalap is tétetett

Szabédon 9-én az iskolás gyermekekkel tartatott a millenium. Imát mondott Rédiger lelkész. Beszédet Kászoni Arpád tanitó tartott nagy hatással. 10-én egyházközségileg tartatott millenium A lelkész beszédje alapja Ezsaiás 36. r. 19. v. volt. *Hol vagy Arpádnak Istene?* Oriási tömeg gyült össze A templom nem tudta magába fogadni a nagy sokaságot. A nép lelkesülése látható volt Az iskolai vizsgálat május 10-én délután a millenium után megtörtént. Mindkét tanitó dicséretre méltó munkát végzett. Kászoni Árpád új tanitót a nép megszerette. Millenáris fákat is ültettek, 7 darab *bálványfát*, a templom körül 4 drb. cseresznye és eperfát. A temetőbe 49 gyümölcsfát.

Szentgericzén az iskolai ünnepély 9-én reggel hálaadó imával vette kezdetét. Az iskolateremben az elnöki rövid megnyitó után éneklések és szavalatok voltak Májai Gábor tanitó igen szép és kedves felolvasást tartott. Délután a gyermekek a tanitó vezetése alatt kivonúltak az erdőre. 10-én a lelkes ifjuság zsoltárokat és hazafias dalokat énekelve bejárta a falu összes utczáit s egyes helyeken megállva, lelkesitő beszédeket tartottak, éltetve a hazát és királyt Az unitárius templomban Nagy Mózes ref lelkész tartott egy hazafias szellemtől áthatott imát. Ürmösi Kálmán unitár. lelkész tartotta az ünnepi beszédet. (Ezs. 63.) Fejtegetve, hogy a magyar nemzet ezer éves fennállásának oszlopai voltak a hazaszeretet, alkotmányos jogaihaz való erős ragaszkodás, vallásosság és a királyi trón iránti tántorithatlan hüség. A délután folyamán társas összejövetel és vidám hangulatu mulatságok zárták be az ünnepet.

Kaálban Székely András lelkész Zs. XLIV. 3, 4, 6 verse alapján tartott beszédet. Az érdeklődés nagy volt, a siker szép.

II.-Ujfaluban 9-én volt istentisztelet és azután ünnepély, melyen beszédet tartott Tibáld József lelkész, az ifjakat vezette Deák M. tanitó. Ünnepély után mulatság volt.

Szent-Mihályon három iskola lévén, ezeknek közös iskolai ünnepélyt rendeztek az egyházi ünnepélylyel egyszerre, 10-én a szent-mihályi közös templomban, melyen ünnepi beszédet (Ez. 36. 28.) tartott Győrfi Ferencz. Itt az ünnepélyt a három iskola növendékeinek közös éneklése a Hymnussal igen nagy mértékben szépitette. A templomi ünnepélynek folytatása volt a közös iskolai ünnepély. A szerepek betanitásán meglátszott a három tanitó lelkiismeretes munkája. Az ünnepélyt egy jótékony czélu tánczmulatság teljes sikerrel zárta be; melynek tiszta jövedelme (20

frt) egy millenniáris harang költségeire fog fordittatni. Ezért az üdvös czélért a hivek nagyon lelkesülnek s külön gyüjtést is fognak eszközölni. De eszközölni fog az ezeréves közös alapra is, csakhogy várták a tavaszi mezei munka lejártát. A templom-mezőkön mindenütt emlék-hársfákat ültettek.

Tarcsafalván és Tordátfalván május 10-én millennaris egyházi ünnepélyt tartott Ürmösi Sándor lelkész Lukács 12, 32 alapján.

Csekefalván 10-én isteni tisztelettel összekötve alkalmazott könyörgés és szónoklat tartása mellett a legmelegebb hazafias és vallásos érzület nyilvánulása között le. Az ünnepélyen szónoklatot tartott Bartók Albert lelkész.

Muzsnában 9-én az áll. el. népiskola növendékei és a község lakói 8 órakor az ev. ref. templomban hálaadó istentiszteletet tartottak. Imát az ev ref pap, beszédet az unitárius pap Mátyás János mondott 10-én Mátyás János lelkész hálaimát és alkalmi egyházi beszédet mondott. (II. kir. 7., 9.) Templomozás után diszközgyülés tartatott. Dénes Péter lelkes, buzgó hitbeli atyánkfia száz forint alapitványt tesz kepe váltás czimen.

Küküllői unitárius egyházkör május 2-án Dicső-Szt-Mártonban diszközgyülést tartott. A gyülést templomozás előzte meg, hol a dombói unitárius dalárda énekelt. Alkalmi imát és beszédet Kiss László tartott. A gyülést Gvidó Béla esperes nyitotta meg Kimondatott, hogy az ezerév emlékére az egyházköri olvasókör ujraszerveztessék, az egyes ekklézsiákban az urvacsora-osztások alkalmával begyülő perselypénzek kepemegváltás alapjául forditassanak 10 éven át. A gyülést az esperesi lakban közebéd követte.

Dersben az iskolai ünnepély templomi istenitisztelettel kezdődött. A program minden egyes darabja nagy tetszésben részesült. Az iskolaszék diszülést tartott s 5 frtot szavazott meg évenként a népkönyvtár rendezésére és gyarapitására. Délután zászló alatt és zeneszó mellett a szabadban a tanuló ifjuság és a közönség jó kedvvel mulatott. 10 én a templom zsufolásig megtelt. Sándor Gergely lelkész áhitatos imája után, Solt 118: 24 alapján beszédet tartott. A presbytérium diszülést tartott a papi háznál. A millenáris alapra megszavaztatott egy összeg s az egyes családok házankénti megtalálása is kimondatott. A község a népkönyvtár fenntartása és fejlesztésére évenként 10 frtot ád, más 10 frtot jutalom gyanánt oszt ki. Két utczát a dicsőségesen uralkodó királyi párról, egy harmadikat a honszerző Árpádról nevezett el, azt a tért, hol az iskolai ünnepély a nagy közönséggel tartatott, omlékkővel látja és Árpád-dombnak hivja.

A m.-sárosi unitárius egyház és iskola együtt ünnepelt. Id.

Pataky László úr által ajándékozott két darab fenyőt ültettek. A növendékek elültettek: 10 körte-, 10 alma-, 4 cser- és 2 ákáczfát.

Ürmösön 9-én imával kezdődött. Az iskola udvarán a rendes programm szerint folyt le az iskolai ünnepély. Imát és beszédet Deák Miklós lelkész mondott. 10-én a templomban nagy gyülekezet előtt tartott lelkes egyházi beszédet D. M, a multról s a jövőről. Az egyház jegyzőkönyvileg örökitette meg a nagy napot. Emlékfa ültettetett a 7 vezér és a két unitárius fejedelem nevére.

Vargyason a k. iskola növendékei igen szép ünnepet ültek az ezer év emlékére Az iskola gyönyörüen volt feldiszitve. Kis-György Sándor lelkész isk. sz. elnök egy szép beszédet és megható imát mondott. A növendékek szokatlanul nagy hatást értek el értelmes előadásaikkal Tarcsafalvi Albert igazgató-tanitó saját költeményét szavalta el, Lőrinczi Berta tanitónő pedig az ezer éves Magyarország jeleseit számláltu el, hatással tüntetve ki érdemeiket. Délután fát ültettek **E** alakban (Ezerév). Vasárnap megható istentiszteletet tartott Kisgyörgy S. lelkész.

Tordán 10-én volt az alkalmi ünnep, melynek kimagasló pontja Albert János veterán lelkész alkalmi imája és beszéde volt. A szép imát jelen számunkban közöljük.

Toroczkón 10-én tartotta Józan Miklós ifju lelkész ifjui hévvel az alkalmi istentiszteletet. Jeligéje: Emeljetek zászlót a népekhez. (Zs. 62. 10)

(Vége köv.)

Irodalom.

Megjelent és szerkesztőségünkhez beküldött uj könyvek:

Magyar fogalmazó vezérkönyv, példa- és feladattár az oktatás középső fokán előforduló iskolai és házi prózai fogalmazványok készitéséhez főtekintettel a tanitóképzők müködésére Irta Sándor Domokos tanár Székely-Kereszturt. 8. r. 1—296 l Ára 1 frt 60 kr.

A kolozsvári községi iparos tanoncziskola huszonötéves fennállásának története 1874—1895. nagy gonddal irta Solyom János. 8. r. 1—174 l

A kolozsvári kereskedelmi akadémia története 1878—1895. Irta Kiss Sándor igazgató. Számos képpel diszitett mü. Egyike a millenaris kiadványok legszebbikének. Igen érdekes része az a melyben az intézetben végzett növendékek alkalmazásáról ad kimutatást, nagy 8. r. 1—497 l.

Milleniumi tornaverseny.

A Budapesten jun. hó 1. 2 és 3. napjain megtartott országos tornaversenyen részt vett főiskolánk is 43 tanulóval Perédi József, dr. Gál Kelemen tanárok és Ekárt Andor isk. főnök, később Boros Sándor igazgató kiséretében. Az ifjuság május utolsó napján este érkezett Budapestre. A versenyben győzelemmel vett részt. Nagy Miklós VIII. oszt. tanuló súlydobásért s Ürmösi Sándor VIII oszt. t. futásért bronzérmet nyertek. Ezen kivül iskolánk oklevelet kapott a korláton bemutatott szabatos erőgyakorlatokért, buzogánygyakorlatokért és kötélhúzásért.

A második nap délutánján ő Felsége a versenyen elejétől végéig jelen volt s látható gyönyörüséggel szemlélte a tarka egyenruhákban felfejlődő egyes szakaszokat, melyek oszlopokba felállítva egymás után léptettek el a királyi emelvény előtt, lebocsátott zászlókkal, melyeknek ő Felsége katonásan tisztelgett. Gyönyörü látványt nyújtott az oszlopokba felállított 5000 tanuló szabadgyakorlata egy vezényszóre, a mely mintaszerüen sikerült. A közönség tetszése minden egyes mozdulatnál egy-egy el nem fojtható általános morajban nyilvánult.

Felséges gondolat volt Magyarország közoktatásügyi miniszterétől, hogy felvigye a magyar tanuló ifjuságot az ország fővárosába, hogy itt az ünneplő nemzet színe java előtt tegyen tanúbizonyságot arról, hogy a jövendőre nézve hozzáfüződő remények nem alaptalanok.

Ám a testszervezet fejlesztése és erősítése nem önczél, hanem csak eszköz. Csak ép testben lakozik ép lélek, a mint azt már a régiek is tudták. A tornászat czélja épen ez, hogy erőssé, egészségessé tegye a testet arra a szellemi, értelmi munkára, a mely a tanuló ifjuság előtt áll. Ez a munka végteleu, igénybe veszi a tanuló minden értelmi erejét. Ezt az értelmi munkát csak az ép test birja ki. Igy fogtuk fel mi a tornaverseny czélját és rendeltetését s azért nem is elégedtünk meg a testi erő és ügyesség bemutatásával, hanem igyekeztünk azon rövid idő alatt, a melyet az ország szivében töltöttünk minden eszközt és alkalmat megragadni, hogy gyarapíthassuk ismereteinket.

Elmentünk mindenüvé, a hol valamit látni, tanulni lehetett. Megbámultuk az épitészet remekeit, a lánczhidat, az új országházat, a budavári Mátyástemplomot, a lipótvárosi bazilikát, elmentünk imádkozni, leborulni nagyjaink emlékszobrai előtt; tanúltunk Petőfitől lángoló hazaszeretetet, Deákban megbámultuk a bölcset, Széchenyiben a nagy alkotót, Aranyban, a falusi notariusban a Toldi halhatatlan költőjét, Eötvösben a mély gondolkodót; elgondolkoztunk a szabadságszobor előtt; fájdalmasan érintette lelkün-

ket az eltiport szabadság látása, de felemelte a szabad jövendőt hirdető alak. Elmentünk imádkozni Kossuth, Deák, Batthányi s a többi halhatatlan sírjához s imát dalolt ajakunk a magyarok istenéhez: Isten áld meg a magyart! Bámultuk a magyar festészet remekeit, Munkácsy *Honfoglalását* és fájt lelkünknek, midőn a szenvedő Jézust (Ecce Homo) láttuk sohajjal ajkain, mintegy imádkozva azért az eszeveszett, durva, káromkodó tömegért, a mely követeli Pilátustól, hogy: Feszitsd meg. Feszty körképe *A magyarok bejövetele* visszaringatott azokba a daliás időkbe, midőn a kard és a kar ereje hazát szerzett nekünk. Láttuk a csupasz arczú *Kosciuszkó győzelmét* és bementünk azon a kapun, melyen írva ez áll: *Lasciate ogni speranza.* Megborzongtunk azokon a rémes jeleneteken, melyekkel Dante képzelme a poklot felrúházta.

Aztán leróttuk hazafiui kegyeletünk adóját az *aradi vértanuk* iránt is. Thorma J. alig 26 éves fiatal ember. Műbirók igazi tehetségnek mondják. Ilyen tárgyat alapúl venni, nagy merészség. Az akasztás nem épen művészeti tárgy. Fényes jövőt jósolnak tehetségének Ez a kép hangulatot, fájdalmat kelt Szomorú, ködös ólmos októberi reggel, körös-körül katonák, egy pár pap, a 9 hős, egyik már függ. Az ilyen jelenet hatását leírni nem lehet. A fájdalom elállja útját a szónak.

Hát a kiállítás? Két délutánt és egy egész napot töltöttünk a kiállításon. De hetekig kellene az egyes pavilonokat tanulmányozni, hogy fogalmat alkosson az ember arról a mérhetetlen kincsről, a mi arra a területre össze van halmozva Láttuk *Ős Budavárát*, a mely a maga régies épitkezésével, szűk utczáival, árucsarnokaival, mecsetjével, ruházatával sajátságos ellentétet képez a modern Magyarország kiállításával. Érdekes csoport a *kiállítás faluja* csárdáival, templomával, melyben majdnem minden vidéknek az épitkezése, házi berendezése, ruházata, foglalkozása stb. képviselve van. Megmérhetetlen kincset rejt magában a *történelmi csoport* a román, a gótikus és renaissance kor pavillonjaival Mindaz, a mit a mai művelt Magyarország az oktatás, művészet, ipar, kereskedelem, közlekedés, hadügy, bányászat, erdőszet, mezőgazdaság stb. terén nagyot, szépet, tiszteletreméltót fel tud mutatni a fejlődés mai álláspontján, mindaz egy kis területen szakszerűen elrendezve az ödöngő, bámuló, kivánesi tömeg elé van állítva. Futólagos megtekintésre az egyik benyomás gyorsan s szinte nyom nélkül törli el a megelőzöt; az elme nem elég erős, hogy mindazt egyenlő hűséggel megtartsa s ha estve kifáradtan rendezni akarjuk emlékezetünkben a látottakat, valóban alig tudjuk, hol állapodjunk meg inkább. Megvagyok győződve, hogy a tanuló ifjuság e felrándulással rendkivül sokat tanult, gyarapodott ismereteiben és a vallási czél, a tornaversenyen való részvétel így eszközzé lett maga-

sabb czél szolgálatában. Ezért az ifjuság csak hálás lehet azok iránt, kik e felrándulást lehetővé tették számára Mert nemcsak u. n. kedves emlékek" fűződnek e budapesti versenyhez, hanem a szivet felemelő s az elmét tápláló, hasznos tanuságos benyomások.

G. K.

Lesz-e már „lelkész-kör"?

Nem állom meg, hogy e kérdést ne intézzem lelkésztársaimhoz s egyszersmind a lelkész-kör eszméjét megpenditett vezérekhez is. Mert a második számban közlött alapszabály nyilvánosságra hozatalából alig lehetne bizonyosra vennem az „*igen*"-t. S ha elgongondolom, hogy az eszme milyen régóta vajudik bennünk; ha szemelőtt tartom az eddig észlelt nézeteket, melyek a feltétlen szükségesség bélyegét mind kifejezték: inkább az a hitem támad, hogy talán nem szivből szólott szájunk s nem is szükséges a lelkészkör legalább is a második ezer év végéig. Ez a hitem pedig alapos kezd lenni, *hiszen ezóta már eredményeket mutathatnánk fel* Maholnap a muszka papok lenézett sorsára jutunk. Maholnap ott leszünk, sőt ott is vagyunk, hogy sorsunk és helyzetünk javitása, a mit csak egyesült erővel érhetnénk el: késő lesz. Anyagilag elhagyatva, hová leszen szellemi erönk?! Ha minden hivatali osztály egyöntetüleg tud működni: mi miért nem tudunk?

Ne várjuk tehát a további tárgyalásokat. Gyorsan alakuljunk testületté a közlött alapszabályok szellemében. Hátha mint ilyen vasuti jegyet is kaphatunk a milleniumi ünnepekre?! Tisztelendő esperes urak! Hol lobog az a zászló? Mire és hová gyüljünk? Dávid Ferencz szelleme: jöjj és kelts fel minket!

Németh István.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Ferencz József** szeretett püspökünknek a II. oszt. vaskoronarenddel történt legfelsőbb kitüntetése alkalmából az E. K. Tanács Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok és Nagy Lajos egyh. főjegyző vezetése alatt fejezte ki üdvözletét. A főt. püspök úr szivélyesen és elfogult érzelemmel köszönte meg a figyelmet. Az E. K. Tanács jegyzőkönyvileg is kifejezte a szép kitüntetés feletti örömét. Ez alkalomból közöljük arczképét.

— **A nemzetközi Unitárius Conferenczia** iránt nagy érdeklődés nyilvánul mind hazánkban mind külföldön. Angliából már két felolvasó jelentkezett. Amerikából Fretwell János részt fog venni, de remélhetőleg mások is. Irlandból Hunter lelkész egy meleg hangu levélben fejezi ki sajnálkozását, Sveizból Dr Steck a Parker életének megirója abban az esetben ha személyesen meg nem jelenhet müvét elfogja küldeni A magyarországi unitáriusok közül már többen jelentkeztek részvételre s az előkészületekből itélve, jóval többen fognak megjelenni, mint előre tervezve volt. Azok a kik kedvezményes jegyet óhajtanak igénybe venni, jelentkezzenek Boros György egyh. közig. jegyzőnél Kolozsvárt aug. 1-ső napjáig. (A szereplők teljes névsorát közölni fogjuk.)

— **Murányi Farkas Sándor és Bányai Ágnes alapitvány** első zsengéje a millennaris esztendőben volt folyóvá teendő. Ez alkalommal az alapító kívánsága szerint, pályázat mellőzésével. Nagy Lajos hmvásárhelyi s. lelkésznek adatott, mint a ki különben is jelesen végzett és irodalmilag is szorgalmas munkásságot fejtett ki.

— **Frettwel János** a magyar unitáriusoknak ez a derék barátja jelenleg Angliában van és úgy személyesen, mint a lapok utján, lelkesen buzditja az angolokat a nemzetközi unitárius Conferenczián való megjelenése.

— **Borbély György** tanárt a vallás és közokt. miniszter, saját kérésére, kinevezte a zalaegerszegi áll. gymnasiumhoz rendes tanárnak. Sajnálattal nélkülözik e derék, mozgékony erőt Tordán, hol az „Aranyos Vidéket" élénk és számottevő lappá emelte, a társadalmi és közmüvelődési mozgalmakban egyik főtényező volt. Utóbbi időben nagy lelkesedéssel buzditott egy tordai főgymnasium érdekében. A magunk részéről is sajnáljuk, hogy megvált tordai iskolánktól, de reméljük, hogy uj állásán, a hol fizetését illetőleg előnyben lesz, még nagyobb irodalmi munkásságot fog kifejteni.

— **Papi beköszöntő.** Szép és lélekemelő ünnepély folyt le a háromszéki körhöz tartozó k ö k ö s i egyházközségben junius 21-én. Ekkor tartotta székfoglalóját az egyházközség uj lelkésze L ő r i n c z i Dénes előbb hmezővásárhelyi, később budapesti segédlelkész és hitoktató. Az ifju papot hivei páratlanul szép pompával, ragaszkodó szeretettel fogadták. Megérkezése alkalmával a prázsmári állomáshoz mintegy 20 kocsival vonult, s kisérte otthonába a gyülekezet lelkes népe, hol a volt lelkipásztor S e r e s t e r Sándor üdvözölte. A beköszöntésre a vidék és község lakossága nagy számmal sereglett össze. A kör ősz esperesse L ő f i Áron bölöni lelkész mondott egy cszmékkel telt szép beszédet s üdvözölvén az uj lelkészt, felolvastatta a püspöki rendelvényt, s a szószék elfoglalására hivta fel. Lőrinczi nyugodt csendes és kellemes, nem declamáló előadással mondott egy szép imát s aztán egy jól kidolgozott derék beszédet. (Alapige Tit. II. 1. v.) Szépen fejtegette, hogy ő s z e r e t e t-nek évángéllumát s a h a l a d á s eszméjét fogja hirdetni minden téren. Üdvözölte uj hiveit, a községet s jelenvoltakat s aldást kért az ezer éves magyar hazára, a nemzetre a koronás királyra. V a s k a Béla szentkirályi lelkész mondott beiktató beszédet s jó tanácsokkal látta el az uj lelkészt. Hathatósan hirdette a papi intézmény szükségességét korunkban, midőn socialismus, anarchismus, nihilismus mind terjedőben vannak. A lelkésznek és hiveinek egyetértő munkálkodást ajánlott, hogy a jó karban levő kökösi egyház tovább haladjon. Az uj lelkész megkeresztelt egy kis gyermeket. — Az ünnepély után ebéd volt a püspökért s más vezetőkért gyakran éljeneztünk. S z e n t i v á n y i Miklós köri főgondnok az uj lelkészt és nejét éltette, kik csak pár nappal a beköszöntés előtt tartották meg esküvőjüket, tehát kettős frigyesülésök vala. A kökösi hivek jól választottak, Lőrinczi barátunknak pályáján sok sikert kivánunk s őszintén üdvözöljük ugy őtet mint kökösi egyházközségünk derék tagjait. (S.)

— **Tornász ifjainkat** megfelelő ünnepélyességgel fogadta nemcsak a főiskola hanem Kolozsvár város is. Megérkezéskor a polgármester Albach Géza ur üdvözölte a város nevében s az ifjuság megkoszoruzta győzelme lobogójukat egy cserkoszoruval. Barabás Ábel VIII. oszt. tanuló mondott üdvözlő beszédet. A főiskolába zeneszó mellett vonultak be hol Boros György igazgató üdvözölte, mire Perédi József tanár válaszolt. Az ifjak kitünő jó állapotban, dicsőségtől eltelve s ismeretben gyarapodva érkeztek vissza. A tornászok névsorait itt közöljük: Antal J., Barabási J., Benczédi A., Bónis G., Biró P., Elekes D., Fekete K., Gálfalvi S., Gombos J., Jakobi K., Kelemen S., Kisgyörgy S., Kiss J., Létai Á., Barabás I., Feldheim B., Ferencz K., Konoz B., Lukácsi J., Nándor A., Máté F., Máté S., Mikó J., Nagy E., N a g y M. (bronz érmet nyert), Péteefi A., Ruzitska J., Sárdi A., Sárdi Gy., Rázmán M., György J., Székely A., Sándor J.,

Ürmösi S., Ütő Á., Ürmösi J., Varró E, Vernes J., Rédiger Ö., Majer L., Sándor D, Sárdi Á., Lieblich M. Nyertek három diszoklevelet.

— **Tornász ifjaink örömére**, Kolozsvárra érkezésük napján estve, tanáraik közös vacsorát rendeztek, melyben részt vett a tanárkar teljes számmal, a tornászok, több tanuló és szülő. Az ifjak vacsorája költségéhez hozzájárultak: Kozma Ferencz 5 frt., Benkő Mihály 5 frt, Czakó József 2 frt, Ferencz József 5 frt, Molnár Sándor 3 frt, Gyulay Árpád 2 frt, Fekete Gábor 3 frt, Vécsey Sámuel 2 frt, Kanyaró Ferencz, Kovács J., Mózes A., Benczédi G., Péterfi D. Nagy Lajos, Ulár Pál, Gálfi L., Boros S., Domonkos K., Sárdi Samu Boros Gy. 1—1 frt.

— **Theologiai intézetünk** ujra szervezése érdekében az első lépés megtétetett. Az E K. Tanács közelebbről kiadja a szervezeti és fegyelmi szabályokat. Ezek szerint az intézet szervi összeköttetésben marad a főiskolával, a menynyiben a papnövendékek a főiskolában fognak ingyen lakást élvezni. A tanügyekben igazgató a püspök, dekán lesz egyik rendes tanár. A theologiai tanfolyam nyolcz félévre terjed, Mindenik félévben colloquiumok tartatnak. Alapvizsga a 4 félév bevégzese, szakvizsga a 8 félév bevégzése után tehető.

— **Id. László Ferencz halála**. Vallás közönségünknek mondhatni egyik nagy jóltevője gyepesi id. László Ferencz egyházi tanácsos életének 84-dik évében folyó hó 10-én meghalt. 7963 forint 93 krajczárt ajándékozott a székelyudvarhelyi Unitárius egyházközségnek templom épitésre. Junius 12-én temették. A szeretet és gyász jeléül ékes koszoruval diszitették fel a koporsót neje és a nagyszámu rokonok. A szomszéd falvakból nagyszámu közönség jelent meg a tisztesség tételre. Egyházunk részéről László Domokos kir. törvényszéki biró és f. ü. gondnok családjával, László József tanár, Darkó Sándor esperes és több egyházköri lelkész voltak jelen. Helybeli pap Kádár Lajos, igen szép könyörgésben elmélkedett a múlandóság felett. Alap ige Jel. könyv. 14. r 13. v. „Boldogok kik az Urban halnak meg. A szent leczke alapján megmutta, mi szükséges ahhoz, hogy az ember boldog lehessen s még ha meghal akkor is éljen. Az udvarról a nagyterjedelmü, egy részben élő sövénynyel körül vett kertjébe végső nyugalomra kisértük, a hol Vári Albert kénosi pap tartott szép és hatásos siri beszédet. Az áldozatot is vallásközönségünk oltárára, melyet halhatatlanná tette nevét egyházunk történelmében s mely által hatalmasan elősegitette, hogy a székelyek törzs vidéke székhelyén, Sz.-Udvarhelyt, minél hamarabb templomuk lehessen. Teljes bizalommal adta gondozásom alá a székely-udvarhelyi unitárius egyházközség részére szóló takarékpénztári könyvecskét azon meghagyással, hogy haláláig kezeljem, s akkor azonnal adjam át az esperesi hivatalnak Átadtam. Legyen emléke áldva s nyugodalma oly csendes, mint a milyen zajtalan és csendes volt élete. Hulljanak azon élőfáknak virágai melyeket életében ültegetett, ápolgatott melyeknek árnyában pihen, áldó emlékül, sirhalmára. Gyepes, 1896. év junius 23-án. Nagy Sándor.

— **Kérelem**. A hom.-keményfalvi ecclesiát a jelen évben sulyos csapás érte egyik harangjának elhasadása által. Ennek ujból öntetése. illetve helyette egy uj harang beszerzése égető szükség. Felhivjuk hitrokonainkat atyafiságos szeretettel e czélra leendő kegyes adakozásra. Kicsiny egyházközségünket annyira kimeritették a közelebbi években történt nagy épitkezések, hogy önerején egy uj harang beszerzésére teljesen képtelen. A hivek öt év tartamáig négy forintos rovatallal vannak megterhelve, a mi a helyi viszonyokat tartva szem előtt mondhatni nagy áldozat Az adományokat bármi csekély legyen is, a legnagyobb hálával és köszönettel fogadjuk s e lap terén nyilvánosan nyugtázzuk. Hom.-Keményfalván, 1896. jun 18. Kovács Imre, lelkész; Gergely Lajos, gondnok.

— **Vallás vizsgák** Tordán a különböző jellegü iskolákban tanult unitárius vallásu tanulók vizsgálata jó eredménynyel végződött. Az áll. polg. és áll. elemi leány iskolákban vizsgázott összesen 56 leány és 18 fiu. Az iparos tanoncz iskolából 42 tanuló vizsgázott. Itt ez évben vette kezdetét a hitoktatás.

Az volna forró óhajtásunk, hogy ez ifjakat templomba is láshatnók legalább nagyobb ünnepeinken. A vizsgákat Albert János lelkész ur vezette, s hatásos beszéddel zárta be. A tanulók közül 10 egy-egy jutalom könyvet kapott a Dávid F. egylet kiadványaiból, melyet Csegezi Mihály tábla biró úr ajándékozott. Fogadja e helyen úgy a jutalmazottak, mint egyházunk hálás köszönetét, (Adorján Domokos.

— **Kérelem.** Azon lelkész társaim, kik beszédeiket a millenáris beszédgyüjtemény számára be nem küldötték, sziveskedjenek a legrövidebb idő alatt hozzám küldeni. S.-Körösp. 96. VI. 18. Simó János lelkész.

— **Ezer év meseköltése** Benedek Elek nagy milleniumi mesekönyvének, a Magyar Mese- és Mondavilágnak, a 41—43 füzetét kaptuk egyszerre, melyekben gyönyörüen megirt mesék, történeti és helyi mondák váltakoznak, Székely Gyulától illusztrálva. Az öt kötetbe tervezett nagy mesekönyvből négy kötet már megjelenvén, e füzetek tehát az ötödik kötetből valók, mely az őszre szintén megjelenik. A Magyar Mese- és Mondavilág még mindig megrendelhető az első füzettől számitva, 10 füzetenként 2 frt 50 krrat a kiadó Athenaeum-nál, ugyszintén hötetekben is. Egy-egy kötet ára diszes kötésben 3 frt, egy füzet ára 25 kr. Mutatvány-füzeteket kivánatra ingyen küld az Athenaeum.

— **Érettségi vizsga** az unitárius főiskolában elég szépen végződött. Jeles bizonyitványt nyertek: Márkos Albert és Feldheim Béla, jót Lukácsi József, Molnár János, Ürmösi Sándor, Verness István, Ruzitska Lajos, Tóth Ernö.

— **Dersben** közadakozásból 3 drb lobogó készittetett, mintegy 50 frt értékü s az egyház tulajdonába ment 1 drb nemzeti, 2 drb gyászlóbogók, miért köszönetet mondok egyházam azon tagjainak, kik adományaikkal lehetővé tették ezen régi óhaj teljesedését. Lipsai Matild tanitónő és Kiss Emma kisasszonyok házanként járva hordották össze a filléreket, utóbbi azon felül mind a három lobogót sajátkezüleg varta, melyért magam s közönségem nevében fogadják szives köszönetem nyilvánitását.

Ders, 1896 május hó. **Sándor Gergely,**
unitárius pap.

— **A kolozsvári unitárius főiskola** Értesitője Boros Sándor igazgató szerkesztésében megjelent és hü képét nyújtja egy jó év nevezetesebb eseményeinek. Ez alkalommal megemlítjük, hogy a tanulók által élvezett javadalmak értéke 6004 frt a kiosztott jutalmak összege 536 frt és 1 drb. arany. A jutalmazottak közül kiemeljük Márkos Albertet ki az angol pályázaton 100 frt pályadíjat, az érettségi vizsgán 100 frt jutalmat nyert Ezen kivül feltünik György János VII. oszt. neve a ki öt jutalmat v. kitüntetést nyert.

— **Jubiláló könyvkereskedés.** Az országszerte ismert Lampel R.-féle (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedés és kiadóhivatal, Budapesten (Andrássy-ut 21 szám), ez idén — a milleniummal egyidejüleg — üli meg százesztendős fennállásának a mai kereskedői világban igazán ritka szép ünnepét. Ez alkalomból a tekintélyes magyar czég mely az ezredéves országos kiállitáson is annak öt csoportjában vesz részt, eddig megjelent kiadványairól egy illustrált katalogust bocsát közre. E gyönyörüen és franczia módra kiállitott könyvjegyzék tudományszakok szerint van rendezve s végén betüsoros czimmutatóval ellátva. Benne van a Lampel-Wodianer czég története is. A mellékeadott tudományszakok szerinti statisztikai kimutatásból érdekes megtudnunk, hogy a magyar tan- és ifjusági irodalom körül nagy érdemeket szerzett kiadó-

czég ez időszerint nem kevesebb, mint 1495 kiadványnyal 1769 kötetben s azonfelül igen számos térképpel, szemléltető képpel, rajzmintával stbvel gazdagitotta irodalmunkat.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Ritka eredmény. „A fejedelem és papja“ Tarcsafalvi Albert költeménye melyet a Dávid Ferencz Egylet adott ki, alig két hónap alatt **második kiadást** ért. Ez elég jó ajánlat azoknak a kik még nem szerezték meg 1 pld.: 10 kr., 25 pld.: 2 frt 25., 50 pld: 4 frt, 100 pld.: 6 frt, 200 pld.: 10 frt, 300 pld.: 12 frt. A nyári tanitásnál reméljük minden lelkész használni fogja

A fejedelem és papja czimén — irja az Aranyos Vidék 23. száma — kedves kis népéposzt irt Tarcsafalvi Albert, ki a Kolozsvárt megjelenő Unitarius Közlönyben lendületes költeményeket szokott irni. A költemény János Zsigmondról és Dávid Ferenczről a vallás alapitóról szól s tulajdonképen az unitárius vallásnak eszmei történetét irja meg könnyed alexandrin sorokban. Jó lélekkel ajánlhatjuk a füzet megszerzését, mely csak 10 kr, legokosabb azonban, ha a papok megvesznek 100—100 példányt 6—6 frtér hiveik számára.

Az egylet pénztárába 1896. április 26-tól junius 24 ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: L. Berde István, Szolnok 96—97-re, Szentiványi Gyula alapitótag, Farmos 96-ra, Józan Miklós, Toroczkó 95—96-ra, Varga Zsigmond, Sz. Ábrahám 96-ra, Benczédi Gergely és Némethy Józsefné, Kolozsvár 96-ra, Tóth Pál, B. Vécs 92—94-re, Barabás Dénes H.-M.-Vásárhely 96-ra, Varga János Toroczkó 96-ra, Májai István Torda 96-ra 2 frt, Mikó Dezső Abrudbánya 96-ra.

A küküllői fiókegylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Nagy János M.-Sáros 94-re, Gvidó Béla D.-Szt.-Márton 95-re, Geréb Zsigmond, Székefalva, József Dénes, Dombó, Unitárius Dal ör, Székely Sámuel, Székely Márton és Miklós Sámuel Dombó 96-ra.

Kolozsvárt 1896. jun. hó 24-én. Gálfi Lőrincz, pénztárnok

A hátrálékok befizetését sürgetőleg kérjük, mert egyletünknek is tartozást kell leróni!

Szerk. izenetek. Gy. F. Szm. „A mi késik nem múlik“ Örvendünk, hogy ez nemcsak közmondás, hanem igaz is. Különben „A fejedelem és papja“ ékesen viselte magát. Az első kiadás elfogyott, másodikról kellett gondoskodnunk, ebből jut nektek is, de hadd jusson is, mert hiszen a te hiveidnek nagy büszkeségük lehet, hogy abból az egyházközségből származott a derék szerző. — D. D. P—i. a nyugdij ügyben folyamodjék egyenesen az E. K. T.-hoz. Mellékelje keresztlevelét; püspöki kinevezését, szigorlati bizonyitványát, vagy hivatkozzék annak számára. — Ü. L. D. Köszönjük a szives tudósitást, de mivel olyant kaptunk, mely az egész ünnepélyt leirja, azt kellett használjuk.

TARTALOM: Könyörgés. Albert János. 113. l. — Ferencz József unitárius püspök. (Arczképpel.) 116. l. — Ünnepeljünk. (Költemény.) Murányi Sándor 116. l. — Ezredévi ünnepek az unitárius egyházban. 118. l. — Millenniumi tornaverseny. G. K. 122. l. — Lesz-e már lelkész kör? Németh István. 124. l. — Egyház és iskolai mozgalmak: Ferencz József. A nemzetközi Unitárius Conferenczia. Murányi Farkas Sándor és Bányai Ágnes alapitvány. Frettyel János Borbély György. Papi beköszöntő. Tornász ifjainkat. Tornász ifjaink örömére. A lobogó dicsősége. Idősb László Ferencz halála. Kérelem. Vallás vizsgák. Kérelem. Ezer év meseköltése. Érettségi vizsga. Dersben. A kolozsvári unitárius főiskola. Jubiláló könyvkereskedés. 124. l. — Egyleti élet és munkásság. Ritka esemény. A fejedelem és papja. Az egylet pénztárába. Szerk. üzenetek. 128. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Augusztus. 8. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Király-hymnus.*

Dicső kírály királyokon,
Kivel szivünk-lelkünk rokon,
Nagy Isten! óvd hazánk!
Legyen szilárd büszke a trón,
Melyért híven mi egykoron
Vért s éltet áldozánk.
Mi boldog, im! a hű magyar:
Nép s a király egyet akar!

A jog szabad, szent ösvenyén,
Hol újra kél az ős remény,
Vezesd a jó királyt!
Ajkán, szivén a bölcseség
Legyen vigasz, kegy, ékesség,
Ha népe fölkiált.
Mi boldog, im! a hű magyar:
Nép s a király egyet akar!

* Ő Felsége, a legalkotmányosabb király közelgő születés napja alkalmából közöljük a fiatal költő ezen sikerült hymnusát. Szerk.

Ragyogjon át családkörén,
Mint fénysugár, a szűz erény:
Vezetni másokat.
Hatalmasabb csak úgy lehet,
— Uralkodván milljók felett —
Ha példát osztogat
Mi boldog, im! a hű magyar:
Nép s a király egyet akar!

Derits te fényt, hogy értsük át
A tudomány s a hit szavát
A béke szent ölén.
Ne bántsa vész a koronát,
Riadjanak bár harsonák
Túl Kárpát látkörén.
Mi boldog, im! a hű magyar:
Nép s a király egyet akar!

S ha nem elég az áldozat,
Mit ezred-év alatt hozott
A hármas bércz fia;
Ha vészbe' hon s a jó király,
Van hű kebel, ki sikra száll —
Hős vérét ontnia.
Mi boldog, im! a hű magyar:
Nép s a király egyet akar!

Dicső király királyokon,
Kivel szivünk-lelkünk rokon,
Nagy Isten! — óvd hazánk!
Legyen szilárd a büszke trón,
Melyért híven mi egykoron
Vért s éltet áldozánk.
Mi boldog, im! a hű magyar:
Nép s a király egyet akar!

Józan Miklós.

Az unitárius lelkészkar.

Az ezredévi ünnepek zajában és fényében az ország tényezőinek mindenik csoportja módót talált az összejövetelre, az érintkezésre ott fenn az ország szivében. Milyen kitünő alkalom! Az ezer éves magyar nemzet teljes ereje, összes dicsősége ott látható egy kis téren kitárva. Ki ne vágynék Budapestre! Ki ne szeretné

testi szemeivel győződni meg arról a csodálatos eredményről, melyet ez a főváros és vele együtt az ifju Magyarország ezer esztendő dúló csatái után alig egy negyed száz alatt teremtett.

Mindenki ott volt vagy ott lesz, csupán arról nincsen, hiszen nem is lehet szó, hogy a *magyar lelkészi kar* egyszerre felmenjen és találkozzék.

Meglepő és csodás tünemény nemde, hogy ez országban a király a néppel, a rendek egymással, a tanitó, a hirlapiró, a tudós, a tűzoltó, a népnevelő, a közmüvelődési egyletek tagjai — minden rendü, rangu és foglalkozásu egyén gyülésezik, értekezik, tanácskozik, tervez, késziti elő az új ezer esztendőt csupán a *magyar lelkészi kar hallgat* némán, csendesen, mintha teljesen rendben volna szénája, mintha nem volna *semmi közös czélja!*

Az ámérikaiak azt a merész kisérletet tették ez előtt pár évvel, hogy a világ vallásait hozták össze Chicagóba egy asztal körül. Meglepően sikerült. Nálunk csak arra sem mert gondolni senki, hogy a magyar lelkészi kart össze hozza.

Vajjon nem volna közös czéljok? Hát mik a lelkészek, ha nem *népnevelők?* Hát a nép mivelődési érdekei, a nép erkölcse, a nép vallásos élete nem olyan kérdések, a melyek felett egyetértőleg kellene és lehetne is tanácskozni?

Hát a Jézus evangeliumán örök átok gyanánt fog maradni, hogy azok, a kik felveszik, szét kell hogy szakadjanak száz meg száz ellenséges csoportra? Hát mi is mindig csak azt fogjuk emlegetni, a mit hajdan a büszke korinthusiak: én a Pálé, én a Péteré, én az Apollosé.

Bizony csak az a szerencsénk, hogy nem sokat szoktunk törődni az ilyen kérdések felett, mert szégyenünkben el kellene vesznünk, látván, hogy egy haza fiait a békesség őrei a papok tartják szétválva és ellenséges táborokra csoportosulva. Hiszen különbségnek lenni kell. Az van is mindenütt, valahol gondolkozó emberek vannak. De hogy e miatt ellenségek legyenek ugyanazon egy apa gyermekei, ez oly sulyos csapás, a melynek eltávolitásán kellene dolgozni minden lelkésznek, bármely templomban hirdeti is az igét.

Hej de mi jól érezzük, tudjuk is hogy ezek mind hiu remé-

nyek. Látjuk, hogy a szeretet evangeliumát könnyebb hirdetni, mint az életbe bevinni.

Ne akarjunk hát lehetetlent, de követeljük azt a mi lehető. És mi ez? Az *unitárius lelkészkar együttes működése.* Alig vagyunk százan. Ismerjük egymást szinről-szinre. Ismerjük a czélt, mely előttünk lebeg Érezzük a szükségét az erős, a lelkes munkának. Tudjuk, hogy a jó pásztor életét adja a nyájért. Hát mi az oka mégis, hogy nem ölt testet közöttünk az egység szelleme? Mi az oka, hogy mi is csak hirdetjük, de nem ragadjuk meg mindazokat az alkalmakat, a melyek saját közös érdekeink megvalósitására vezetnének.

Nem teszünk szemrehányást a multakért. Nem kérdezzük, hogy min mult „az unitárius lelkészkör" müködésének a megkezdődése, de Azt bátran kimondjuk, hogy szégyen lesz és pedig elviselhetetlen, ha ez az ünnepi év is elmulik a nélkül, hogy az unitárius lelkészeknek kilenne jelölve a közös működési tér.

Kell-e nagyobb bizonyság az egyesülés szüksége mellett, mint az a kezdeményezés, a melyet lelkészkarunk egy lelkes ifju tagja megtett, midőn egy *unitárius beszédtár* összeállitását, ifjui merészséggel magára vállalta. Tisztelettel adózok buzgóságának és azt hiszem, ez egymagában is elég arra, hogy mindenik lelkész társunk kilépjen a munkatérre, s ernyedetlen buzgalommal dolgozzék.

Szerintem most a millennáris beszédtár megvalósitása mellett, sőt annak az érdekében is közös kötelességünk, hogy lehetőleg mindnyájan teljes számban jelenjünk meg Budapesten és ott, a Conferenczia előtt tartsunk egy gyülést a millennaris beszédtár és a lelkészkör érdekében. Erre igen alkalmas lenne az ismerkedési estély.

Ugyanakkor közös megállapodásra kellene jönni a szentmihálynapi jubiláris ünnepély tartásával. Ennek az ünnepélynek lenne czélja az egyházközségek (ekklésiák) történelmének a hivek előtt való feltárása.

Ezt követné a Fő Tanács alkalmával tartandó gyülés, melyen az unitárius egyházközségek történelmének kiadása felett kellene tanácskozni.

Az idő rövid, de a munka sok. Egységhivők, mutassátok

meg, hogy ti egyek tudtok lenni érzelemben, szeretetben, hitben, reménységben, munkában és akaratban. Ha eddig versengtetek, ezután versenyezzetek; ha eddig harag lett volna szivetekben mások ellen, nyujtsatok most békejobbot, ha olykor elveszitettétek a türelmet, most erősitsétek meg magatokat, mert türelem nélkül nem nyílik meg a mennyország kapuja senki előtt; ha békétlenek voltatok sorsotok miatt, most vegyétek ajkotokra a mit Jézus mondott: az én igám terhes, de gyönyörüséges. Kevesen vagyunk, szegények vagyunk: egyik sem a mi hibánk. Legyünk összetartók, szeressük a jót, támogassuk azt, a mi szép és helyes, becsüljünk meg kit-kit a maga érdeme szerint, s meglátjuk, hogy erőnk meg fog tizszereződni, mert *egységben van az erő. Viribus unitis!*

Boros György.

Ezredévi ünnepek az unitárius egyházban.

(Vége)

Dicső-Szent-Mártonban. Az unitárius templomban május 9. és 10-én előkelő közönség ünnepelt. Imát, beszédet Gvidó Béla esperes tartott A vasárnapi ünnepen a város minden testülete, nagy számba vett részt, hogy nemcsak a templom, de a környéke is tele volt közönséggel. Sándor János főispán diszmagyarban a tisztikar élén megjelent a templomban. Gvidó esperes IV. Moz. 32. r. 22. v. alapján „lészen a föld néktek örökségül" igen szépen sikerült beszédben fejtegette a szent föld és az igazi örökség megszerzését, s adott hálát a gondviselés urának ezer éves örökségünkért. Kellemesen énekelt az 1896-ik évben alakult ifjusági földmives dalkör. A nap emlékére a templom nemzeti lobogókkal volt diszitve. A lobogókat az egyháztagok közadakozásából szerezték.

Medgyesen lakó unitárius hitrokonaink pünkösd másodnapján urvacsora osztással kapcsolatban ünnepeltek.

Szőkefalván pünkösd harmadnapján volt a templomozás Mindkét helyen Gvidó Béla küküllőköri esperes végezte a szolgálatot.

Alsó-Járában az állami elemi iskola növendékei, tanitói az ezredéves ünnepélyt május 9-én tartották meg az unitárius templomban. Isk gond. elnök Dr. Dávid Lajos tartott hazafias, lelkesitő beszédet Az iskolás gyermekek szavaltak, énekeltek. Május 10-én a templomban hálaimát és predikácziot tartott Szuhay János lelkész. Zsolt. 2. r. 8. alapján.

Kis-Solymoson az ezredévi emlékünnep jun. 10-én tartatott.

Alkalmi beszédet tartott Nagy Sándor lelkész. (Jozs. IV. 1—7.) A presbyterium diszgyülést tartott, jegyzőkönyvileg örökitve meg ez ünnep jelentőségét. A délutánt az iskolai ünnepély töltötte be sok tanulsággal és élvezettel.

Vadadon május 10-én tiz órakor kezdödött az istentisztelet. A községi elöljáróság testületileg, a lakósság vallásküloubség nélkül jelent meg. Az iskolás gyermekekből és az ifjuságból összeállitott dalárda énekelt. Imát és a XLIV-ik zsoltár 3., 4. és 9. alkalmi beszédet tartott Szász András lelkész A megható istentisztelet után iskolai ünnepély volt. Délután az egyházi és községi nemzeti zászlók alatt és zene kisérettel az egész község kivonult az erdőre és ott mulatott. Az iskola körül és a papi telken millenniris fákat ültettek.

Dombón május 10-én tartották a millenniris ünnepélyt. A templom zsufolásig megtelt. A dalkor énekelt. Ütő Lajos lelkész Móz. II 3. r., 7—8. v. alapján tartott beszédet. A dalkör énekelte a „Szózat"-ot. Ez ünnepélyre a dalkör tagjai egy díszes nemzeti lobogót hozzattak. Iskolai ünnepélyt nem tarthattunk, mivel ez évben 2-szor van beszüntetve iskolánk a diphteritis miatt. Az „Unitárius Közlöny" 4-dik számában szó van arról, hogy a dombói dalkör a nyár folyamán Budapestre utazik. Sajnálattal kell kijelentenem, hogy a dalkör, mint testület, a nagy költség miatt, itthon marad. **József Dénes**

H.-Oklándon nagyszabásu ünnepély volt 10-én az unitárius templomban. Testületileg jelentek meg: a járásbiróság, szolgabirói hivatal, a csendőrség, a közs. képviselőtestület, az olvasó- és tüzoltó-testületek. A gyülekezet megható éneke után Pál Ferencz lelkész (Zs. 43. r. 3—4.) tartott nagy hatásu beszédet. 9-én volt az iskola ünnepe, a rendes programm szerint nagy sikerrel. Délután népünnep. Az egyház diszgyülést tartott s alkalmi határozatokat hozott. Emlékfák a király, királyné, Suki, Augustinovics és Berde M. emlékére ültettettek.

Ny.-Szt-László 9-én 10 órakor az iskolás növendékek ünnepén Nagy János lelkész alkalomszerü könyörgése után a növendékek elénekelték „Hazádnak rendületlenül". Tóth Károly tanitó felolvasást tartott, mely után szavalatok, előadás és éneklés volt és a lelkész bezáró beszédével végződött az ünnepély. 10-én a millenniumi istentiszteleten Nagy János (5. Mózes VIII. rész 17—18 v. alapján tartott alkalomszerü beszédet, délután az egyház javára a szabadban zártkörü tánczmulatság volt.

A bágyoni unitárius egyházközségben május hó 10-én tartatott meg az ezredévi emlékünnepély. A tornyon zászló lengett, a templom diszesen fellobogozva volt. A hálaimát és alkalomszerü

beszédet Csegezi László esperes tartotta. Az ünnepély emelésében a leányok s a nép is részt vett. A millenium emlékére a bágyoni unitárius egyházközség is 12 tölgyfát és ugyanannyi jegenyefát ültetett a templom keritésibe. Pálfi Máté birtokos úr és nője Biró Izabella egy igen szép szószék takaróval lepte meg ajándékul az unitárius templomot, mely legelsőbben az ezerév öröm ünnepély alkalmával tétetett fel a szószékre. Fogadják kegyes adományukért ez úton is a bágyoni egyházközség köszönetét.

Polgárdin ápril hó 28-án az imaház udvarán 21 drb. emlékfát ültettek. Demeter Dénes lelkész honszerelemre buzditotta a hiveket Május 10-én ünnepélyes hálaadó istentiszteletet rendezett, mi'ön kicsinynek bizonyult a templom annyira, hogy 11 óra felé már a templom udvarán is ember ember hátán tolongott. Ott volt az intelligentia csaknem teljes számban, a községi elöljáróság számos tagja. Énekelt a polgárdi-i dalárda. Kampis Ilona és Emilia kisasszonyonyok (Székes-Fehérvár) valódi müvészi tökélylyel adták elő az „Ima a hazáért" hymnust Demeter Dénes lelkész szónokolt kiváló nagy hatással. Május 14-én áldozó csütörtökön pedig az iskolai ünnepély tartatott meg, melyen szintén nagy közönség volt jelen.

Deésfalván május 9-én az unitárius és ref. isk. növendékeik ünnepélyesen két nemzeti lobogó alatt, zene és énekszó mellett vonultak az unitárius templomba. A templom zsufolva volt. Imát mondott Hadházi József lelkész. Istentisztelet után szép rendbe vissza mentünk az iskola udvarára, mely megtelt ünneplő közönséggel. Az iskolai ünnepélyt az udvaron tartották. Azután ifj. Pataky László szép berkibe vonultak, s ottan ünnepeltek, mulatoztak, hol a birtokosok: Járay Róbert, ifj. Pataky László. Járay Béla, Weiszburg Ödön, Lázár Juon, Vásárhelyi Balázs körjegyző és Hadházi lelkész megvendégelték. Az iskolák növendékeit meg ifj. Pataky Lászlóné és Járay Béláné őnagyságaik vendégelték meg. Másnap május 10-én reggel 8 órakor a gör. katholikusoknál tartottuk meg elsőbben az istentiszteletet; onnan a ref. templomba mentünk s azután az unitáriusba hol a zsufolásig megtölt minden rangu és rendü magyar és román hallgatóságnak Hadházi József tartott imát és beszédet.

Budapesten május 10-én tartatott hálaadó istentisztelet. Gál Miklós lelkész tartott egy hazafias, igazán unitárius szellemü szent beszédet, olyat, a mitől megtelt a mi lelkünk gyönyörüséggel, büszkeséggel, magasztaltsággal.

Homoród-Szentpéteren május 9-én az iskolai ünnepély a feldiszitett templomban folyt le. Vas István lelkész imát mondott. Vasárnap volt istentisztelet. Vas István lelkész nagy hatással méltatta a nagy idők emlékét.

Abrudbányán május 9-én az iskolai ünnepélyt Dr. Nagy Károly nyitotta meg. Záró beszédet Mózes Mihály lelkész tartott. 10-én az istentisztelet a piacztéren lett megtartva. 3 fenyő sátor volt felállitva a r. kath., a ref. és az unitárius lelkész részére. Első volt a róm kath , ki csak misét mondott. A reformatus majdnem két óráig beszélt. 12 órakor állott szószékre az unitárius pap a város egész közönsége előtt leirhatlan hatással beszélt.

Alsó-Rákoson május 9-én iskolai ünnepély, 10-én egyházi ünnepély tartatott. Egyházi szolgálatot Ütő Béla lelkész teljesitett. Délután népünnepély volt.

A nemzetközi unitárius conferenczia érdekében.

Alig hiszem, hogy hitrokonaink között csak egy is lenne, a ki a Budapesten tartandó nemzetközi unitárius conferenczia eszméjét ne helyeselné s paptársaim között sem képzelek olyant, a ki ne vágyna megjelenni ezen a conferenczián Az unitárius pap mindenkor jó hazafi volt s a mostani papság hazafiui érzületének ápolására az országos kiállitás megtekintésében egy újabb és sok mindennél erősebb rugót képzelek; a conferenczián előfordulható eszmék, személyes találkozások, új ismeretségek pedig kétségbevonhatlanúl nagy befolyással lehetnének s lennének is unitárius papságunk missiójának betöltésére nézve. Szent vallásunk és hitfelekezetünk ügyei iránt való lelkesedés, hazafiui érzületünk kimutatása egyszerre kettős ok arra, hogy a magyarhoni unitárius papság september 6 és 7-én Budapesten legyen. S ha még ehez vesszük azt, hogy Budapesten megjelenő külföldi hitrokonaink szemében is másnak fog látszani a magyarhoni unitárius papság, ha tömegesen, lehetőleg teljes számban lesz jelen, mintha csak — úgy szólva - képviseletileg, bizonyosan mindenki egyetért velem abban a nézetben, hogy a magyarhoni unitárius papságnak a conferenczián teljes számban részvételét *lehetővé kell tenni. Kell tenni* bizony; mert az unitárius papok legnagyobb részére nézve nem elég kedvezmény az, a mi a vasúti menetjegyekkel van igérve; sokan tehát a költség miatt maradnának vissza Sokan lehetnek abban a helyzetben is, hogy september 6-án nem tudnák helyettesitni magokat otthon az istentiszteletnél, melyet egészen önkényüleg elmulasztani kevésnek lenne bátorsága

Egyházi főhatóságunk és az egyházkörök fellépésére van szükség tehát, hogy a papság jelen lehessen a conferenczián.

Tekintettel arra, hogy csupán a conferenczia ideje is — az utiköltséggel együtt 16 18 frt kiadást kiván (hát ezen kivül a kiállitás megtekintése és az erre megkivántató idő?!) a mivel pe-

dig nem minden pap rendelkezik könnyü szerrel, — tekintettel arra, hogy a conferenczia első napja vasárnapra esik, mely napon minden papnak saját egyházában kötelessége lenne, jónak látom, hogy

1. az egyházi főhatóság, illetve a conferenczia rendezősége, a budapesti unitárius egyház, esetleg a kiállitási igazgatóság útján is valamiképpen lehető olcsó szállásokról és étkezésről intézkednék a papság részére; ez egyházkörökkel egyetértőleg -- ha már nem késő, ezeknek egyházköri közgyülései útján, pedig intézkednék az iránt, hogy a papok útiköltség czimen valami átalányt kapjanak; kapjanak akár e czélra használható alapból, akár az egyházak magánpénztáraiból; akár részben egyik, részben másik helyről, nehogy a sokak által nem látható szegénység oka az érdeklődés hiányára s igy erkölcsi rovásra menjen;

2. intézkednék hivatalosan az iránt, hogy a pap a helybeli istentisztelet okán ne legyen kénytelen elmaradni a conferencziáról s megjelenése palástosan történjék

Ennek a conferencziának egyik oldala a vallásnak, de a másik oldala a papságnak szól s én nagy súlyt fektetek arra, hogy egy ilyen conferenczia a papságnak teljes számú részvételével folyjon le és statusratiót találok abban is, hogy kül- és belföldi hitrokonaink sziről szinre láthassák ezt a papságot élén szeretett püspökével

A tanügyi congressus érdekében nagyszabású intézkedéseket láttunk, a melyek bizonyosan befolytak s befolynak a sikerre. Az unitárius conferenczia is — legalább a mi szemünkben — elég nagy dolog arra nézve, hogy érdekében és sikeréért mi magunk minden lehetőt megtegyünk.

Némának anyja sem érti szavát. — A hit cselekedet nélkül megholt állat.

A ki velem együtt nem takar, tékozol az.

Györfi Ferencz, szt.-mihályi lelkész.

Közgyülések Háromszéken.

A háromszéki unitáriusok Dávid Ferencz Egyleti és köri közgyüléseiket julius 8-án Sepsi-Szentkirályon tartották meg. Esperesünk hazafias érzésének föllángolásával hivott egybe.

A Dávid Ferencz Egylet gyülését *Vaska* Béla helybeli lelkész lendületes imája hozta áhitatos hangulatba az összesereglett tagokat és érdeklődőket. Az elnöki megnyitó az esperesi ajkakon hirdette az ezer esztendőnek fényét, boruit s ezekben az isteni gondviselés

és vallás áldó szerepeit Nemzet fenntartó egyik legfontosabb tényezőnk, a vallás erkölcsi élet szolgálatában áll Egyletünk is, ugymond az elnök s ezért a szép missioju egyesületet minden törekvésében pártolni, elősegiteni, tekintsük egyik legszebb és legfontosabb kötelességünknek Az egészen találó megnyitót *József* Lajos kilyén-szentgyörgyi lelkész, egyleti tag historikus felolvasása követte, a ki élénk és ügyes vonásokban ismertette az unitárismus reformatiokori fellépését.

A felolvasás után titkári, pénztári s más administralis kebli ügyek intéztettek el. „Az unitárius hitfelekezet intelligentiája a haza szolgálatában“ pályatételre adandó 100 frtra a gyüjtés ideje meghosszabbitatott s kimondatott, hogy mikor 50 frt begyülve lesz, akkor a pályázat kihirdetendő. Ez ideig 20 frt van együtt.

Mivel a pályázat egész vsllásközönségünkre ki fog terjedni s igy bárki pályázhatik, fiókkörünkön kivül álló egyénektől is szivesen elfogadjuk az adományokat. A pályatétel igen szép és nagy horderejü, a mennyiben azt lesz megvilágositandó, hogy ha kicsinyek, ha kevesen vagyunk is, de aránylag szent hazánk épületéhez viszünk annyi homok szemet, mint aránylag bármely más testület. Fiókköri pénztárnok *Simó* János jelenti, hogy a pénztári számadás a tagdíjak hiányos befizetése miatt még nem volt megkészithető, s igy a szeptember végére elkészülő számadás megvizsgálására bizottság küldetett ki.

Az egyleti tárgyalások után templomba vonultak. A templom megtelt a vidék és falu népével. *Ütő* András nagyajtai deiék énekvezér vezette az éneklést. A szószéken *Lőrinczi* Dénes kőkösi lelkész jelent meg, hogy egy gyönyörü szép imában emelje fel lelkeinket az ég urához. A karéneklés után II. Tim. 1. r. 7. vers alapján mondott egy nagy figyelemmel hallgatott s ügyesen kezelt beszédet. Sok és kiméletes dogmatikus részlete volt beszédének. Bebizonyult, hogy szentvallásunknak és egyházkörünknek egy hivatott és gondolgozni szerető tehetséges tagja ő.

Az egyházi szónoklat után *Lőfi* Áron esperes mondott egy hatalmas üdvözlő beszédet Beszéde nagy hatással volt.

Ezután a községi iskola nagy termében az egyházköri közgyülés tartatott meg. Az elnöki székeket *Szentiványi* Miklós k. gondnok és *Lőfi* Áron esperes foglalták el A nagy-borosnyói Koncz György halálával megüresedett köri gondnoki székre közfelkiáltás utján egyhangulag *Kelemen* Lajos, háromszékvármegyei tiszti főügyész, közéletünknek ezen derék és kiváló férfia választatott meg, ki legközelebbről a sepsi-szentgyörgyi jól fejlődő egyházközségnek is főgondnokává választatott volt. A fegyelmi birói székbe *Nagy* Dénes árvaszéki ülnök rendes, ifjabb Tana

Sámuel pótbirává választatott. Egyházi részről rendes biróvá *Vaska* Béla, pótbiróvá *Seresler* Sándor választatott.

Az egyházkör tanügyi állapotáról, a hit és erkölcstani oktatásról, ismétlő és vasárnapi iskolázásról, templomi és halotti énekek tanitásáról, a szorványosan lakó hitfelek gyermekeinek gondozásáról Simó János köröspataki lelkész, nevelésügyi előadó referált a beérkezett évi jelentések és kimutatások alapján. A jelentés általában haladást tüntetett fel. Elismeréssel volt a jó iskolák, tanitók és hitoktatók iránt, de az itt-ott előfordult hiányokat sem hallgatta el. Nevezetesen kifogás alá esett, hogy egy némely helyen az egyházi főhatóságok által kiadott hitoktatási utasitás és tankönyv használat nem tartatott be; némely helyen a növendékek templomgyakorlása nem ellenőriztetett, sőt elmulasztatott; a szórványok gyermekei kellően nem gondoztattak; faiskola elhanyagoltatott; a más felekezetek iskolájába járt növendékek hitoktatása elmulasztatott, vagy arról jelentés nem tétetett; ismétlő iskolázás és vasárnapi oktatás lanyhán vétetett stb.

Az egyes iskolákkal kapcsolatosan megtétetett a bizottság javaslata, utasitása s itt-ott az előadó is néhány észrevételt tett s főleg azt hangoztatta, hogy tankönyv nélkül eredményesen hitoktatni nem lehet s hogy a növendékek templomgyakorlása elmaradhatatlan kelléke a vallásos élet fejlődésének, ápolásának, éppen ezért a lelkészeknek ezt ellenőrizni, a templomgyakorlásra felügyelni egyik legszebb kötelességük éppen most, midőn a lelkészkedő papság kezéből a mult év annyi erőt kivett.

Ez ügygyel kapcsolatosan élénk vita, nagy vihar keletkezett. A vitatkozás hevében és szenvedélyességében több ferde nézetet is hallottunk.

Tudjuk hogy a vihar légtisztitó is, de nagy mértékben, ártalmas. Ez a vihar nem sokat használt, ha csak azt nem, hogy jövőben több türelemmel leszünk egymás iránt.

Érdeklődéssel és szenvedéllyel tárgyaltatott a brassói leányegyház hová csatolásának kérdése is. Eddig a szentkirályi lelkész teljesitett ideiglenes szolgálatot. Most már a közlekedési viszonyok megváltozván, Kökös a megfelelő szomszéd Brassótól vasúton egy félórányira fekszik. Szentkirály ellenben messze van s hogy papja Brassóba mehessen Kökösön kell átjárnia. Nehány év mulva egy tekintélyes „Kökös-brassói társegyház“ lehet belőle.

Brassó mind nemzetiségileg, mind egyházilag fontos positió. Hiveink száma eléri az 500-at s a tankötelesek száma 60—70 között váltakozik.

Az esperesi fizetésekre véleményeztetett, hogy minden esperes egyenlően legyen részesitve, tekintet nélkül a munkakör mekkoraságára.

Körünk derék gondnoka e gyülésen sok szép jelét adta annak, hogy mily méltóképpen foglalja el székét. Egyházi elnökünk méltó képviselője a régi patriarchálismusnak. Mindkettő sokáig éljen. Adja a kegyelemnek Istene, hogy a mi szent Sionunkban mindenek ékesen és jó renddel legyenek.

Tudósító

A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e?

(Felelet.)

Jelige: „Csak sast nemzenek a sasok
Snem szül gyáva nyúlat
Nubia párducza.“

—

A kérdés lényege ez: van-e szellemi öröklés? vagy nincs Mielőtt erre a kérdésre felelnék, egy másikat teszek fel: van-e *testi öröklés?* Lehet, hogy sokan vannak, a kik ezt mondják, hogy van; azonban az is meglehet, hogy sokan ezt mondják, hogy testi öröklés nincs. De azt már nem hiszem, hogy a kik tagadják a testi öröklést, azok közül egy is ne örült volna annak, hogy született kis fiában *önmagát látja testestől*, — hogy ne mondjam *lelkestől*. — Hiszen ha szülők az önmagokhoz való testi hasonlóságot gyermekeikben kisebb nagyobb mértékben föl nem találnák: bizony-bizony ez talán családi zavaroknak, kellemetlenségeknek válnék forrásává. Egy szóval a testi öröklés annyira köztapasztalati tény, hogyha tudományosan megállapitva nem volna is, józan ésszel mégsem lehetne az ellenkezőjét állitani. De a minő alapokon nyugszik a testi öröklés tana, ugyanazon alapokon nyugszik a lelki (szellemi és erkölcsi) öröklés tana is Különben is e kérdés annyira tisztázva van már úgy a paedagogia, mint psychologia által, hogy ez többé vita tárgyát sem képezheti. Azonban, hogy állitásom ne látszassék csak légből kapottnak lenni, ide iktatom az újkor egyik legjelesebb paedagogusának következő szavait:* Nagy tévedés lenne azt hinni, hogy az ember eredeti, azaz merőben új vonásokkal felruházott lényként kerül ki a természet kezéből Mindnyájunk élete a multra útal; szellemi és erkölcsi arczulatunk vonásai szülőink és őseink, — tehát az előbbi nemzedékek életében gyö, kereznek; termőföldjök az ő hajlamaik, szenvedéseik, vétkök és erényeik. A Russeau hirdette elvont ember, a ki mint a jóság mintaképe kerül ki a természet kezéből, csak a mesék országában fordul elé, *a mai tudomány nem ismeri.*“ De menjünk tovább. „Tehát egy népcsaládban lassanként a közös szokásoknak, eszméknek és

* „A nevelés tudomány kézikönyve“ Felméri 55 lap.

érzelmeknek oly tőkéje keletkezik, mely nemzedékről-nemzedékre száll s azt a *népjellemet* alkotja, mely az angolt, a németet, a franczia-t, az olaszt, a magyart stb egymástól oly eltérővé teszi.“ Ismét más helyen: „Öröklődnek továbbá a szülők beteges hajlamai és lélek állapotai; pl a fa'ánkságra, a részegségre, *lopásra* való hajlam!“

Eddig tehát a hivatolt czikk egyik pontjának az öröklésre vonatkozó állitása igazolva van; sőt az öröklött hajlamoknak a nevelés által való törölhetetlenségét is igazolni látszik egy nagy történelmi alaknak II Rákóczy Ferenczcnek példája is. Ime a Habsburgház azon időben már elismerte a szellemi öröklés tanát, mert mindent elkövetett, hogy az ifju Rákóczyból kiirtsa a nevelés hatalmával a Rákoczyak alapvonását, a szabadság szeretetet, azt a lángoló honszerelmet, mely forrongásba tudta hozni egész Magyarországot és megrázkodtatá a dynasztia hatalmát. De hasztalan a jezsuiták minden törekvése: a nevelés nem tudott diadalmaskodni az öröklött hajlamokon! **Szabó Lajos.**

(Vége köv.)

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Felhivás** a Budapesten szept. 6. és 7. napjain tartandó nemzetközi unitárius konferenczia tárgyában.

Mindazokat, a kik a jelzett konferenczián részt venni szándékoznak, tisztelettel felkérem, hogy a mennyiben ezt még nem tették volna meg, szíveskedjenek ezen szándékukról, akár igénybe vesszik a kedvezményes utazásra szóló igazolványokat (I. és II. osztályban a közvetlen alacsonyabb osztályu menetjegygyel, a III. osytályban II. oszt felmenetjegygyel lehet utazni a gyorsvonatok kizárásával) akár nem, alólirottat aug. 10-ig értesiteni, mert tájékoznunk kell magunkat a tagok számáról. S miután ez lunk az, hogy sept 6 és 7. napjain délben férfiak és nők együtt étkezzünk, legyenek szivesek megirni azt is, hogy a közös étkezésben részt kivánnak-e venni? s hányan? hogy annak idejében a a teritékről megfelelő számban lehessen gondoskodni A teriték árát előre meghatározni nem tudjuk; de a rendezőség azon lesz, hogy az a lehetőleg jutányos legyen. Férfiak, nők és ifjak is résztvehetnek.

Azok, a kik a kedvezményes utazásra szóló igazolványokat igénybe kivá jak venni, irják meg azt is, hogy melyik vasuti állomásról fognak indulni s névszerint kik? hogy az igazolványok igy kiállitva küldessenek meg számukra.

Megjegyzem, hogy ezek az igazolványok csak 14 napig érvényesek; tehát az indulást ugy kell berendezni, hogy ezen két heti időbe a konferenczia napjai beleesvén, azokkal még haza is lehessen utazni.

A szállásokra nézve figyelembe vehetők a kiállitás látogatói számára kiadott utasitások Ez iránti tudakozódásaikkal az illetők tiszt. Gál Miklós lelkész urhoz is fordulhatnak (Budapest, V. Koháry-utcza 4. sz.), a ki a lehető felvilágositásokat készséggel megadja.

Kolozsvárt, 1866 julius 25-én. Boros György,
a rendező bizottság titkára.

Uj lelkész A főt püspök úr az egyházközség kivánságára Tordátfalvára lelkészszé kinevezte Kelemen Árpád papjelöltet, Kelemen Albert marosköri espere fiát. Az ifju lelkészben egy jól készült, derék lelkipásztort nyer a tordátfalvi gyülekezet. Jó sikert kivánunk.

A nemzetközi unitárius Conferenczia sikere biztositva van Angliából 3 férfi és 4 nő már be van jelentve. Amerikából Williams lelkész nejével, mint az amerikai unitárius társulat képviselői, továbbá Fretwell János barátunk és Dr. Chester jelen lesznek. A szereplők névsora még nem végleges.

— **Dr Chester** jeles ifju, amerikai jeles hitrokonunk a bostoni egyetem elvégzése után tanulmány utra indult s a mult évet Siryában, főleg Damaskusban a keleti nyelvek tanulmányozásával töltötte, onnan Budapesten keresztül Kolozsvárra érkezett s itt a nyarat a magyar nyelv tanulmányozására forditja Kovács János és Boros György tanárok vezetése alatt.

— **Derzsi Károly** nyug budapesti lelkész egészségi állapota mindnyájunk örömére annyira javult, hogy készneknyilatkozott a tordai iskolánál a latinnyelvi tanszéket elfoglalni. Az E. K. Tanács a Borbély György tanár eltávoztával megüresedett tanszékre Derzsi Károlyt kinevezte. Tanári működése szept. 1-sö napján veszi kezdetét.

— **A lelkészi államsegély** az 1896-ik évre is megadatott egyházunknak és pedig aránylagosan emelve. A vallás és közokt. miniszter úr ezen segélyt még augusztus hónapban szándékozik kiutalni, minek következtében az E. K. Tanács a rendelkezése alatt álló adatok szerint megkészitette a javaslatot, azt tartván szem előtt, hogy a 500 frtnál kevesebb fizetésü lelkészek mindenike összesen 76, aránylagosan élvezze ezen segely áldásait Azt hisszük, hogy ennek a hatása a nemzetközi unitárius konferenczián is meg fog látszani.

— **Ürességben** levő unitárius lelkészi állomások. Bordoson fizetés 326 frt 126 frt értékü termény, 200 frt készpénz; Böződ-Ujfaluban 342 frt fiz.: 132 frt termény, 210 frt készpénz; Iszlóban 351 frt fiz.: 201 frt termény, 150 frt készp.; Lókodon 346 frt fiz.: 206 frt tm., 240 frt készp.; Szőkefalván 346 frt fiz.: 200 frt tm, mintegy 150 frt kp; Iklandon 362 frt fiz.: 197 frt tm, 165 frt kp. A kik ezen állomások valamelyikét elfoglalni óhajtják, ez iránti szándékukat nyilvánitsák a főt. püspök urnak.

— **Az erdélyi ev ref. egyházkerület** hosszas duló csaták után julius hó 4., 5., 6- napjain végül — nem békét kötött — hanem szavazattal döntött a nagy-enyedi theologia sorsa felett, vagyis kimondotta, hogy Enyeden a theol. akadémiát beszünteti. Velünk együtt sokan fájlalják e jeles multu intézetet, mert megbecsülhetetlen szogálatokat tett az erdélyi papnevelés és magyar szellem érdekében. Szerintünk az enyedi intézet jól megfért volna a kolozsvári mellett, ugy a mint tervezve is volt, hogy amaz neveljen missionarius, ez tudományos papokat Elismerjük, hogy Szász Domokos püspök nagy erélyt fejtett ki a körlelkészség érdekében, de azzal a jövőre nézve nincsen fölöslegessé téve az olyan missioi nevelő intézet, a milyen Enyeden lehetett volna. Mi Kolozsvárt az egyetemes protestáns ifjak érintkező és góczpontjának szerettük volna látni, hová olyan ifjak jöjjenek mindenik theol. intézetből, a kik tanulmányukat beakarják tetőzni, mert hiszen lehetett volna-e jobb alkalom a magyar protestáns egyházak benső összeköttetése megvalósitására egy ilyen tudományos központnál. No de most bevégzett tényekkel állunk szemben. Tény az, hogy a kolozsvári ev. ref. modern, fényes berendezésü theologián, a szerencsésen megválasztott kitünő tanári kar tud gendoskodni a legjobb theol. oktatásról, s a mellett az egyetemi előadásokból is tetszése szerint merithetnek maguknak tudományt az ifjak. Mi kivánjuk, hogy ez intézet legyen a világosság, igazság és békesség terjesztője az idők végéig.

— **Barrows Sámuel** az amerikai Cristian Register érdemes szerkesztője, ki ezelőtt két évvel meglátogatta volt Magyarországot s Kolozsvárt hosszasan időzött, julius hónapban, mint az Egyesült államok követje, a fegyintézetek javitása érdekében alakult nemzetközi Conferenczián Sweiczban részt fog venni s valószinüleg meglátogatja a budapesti kiállitást és részt vesz az unitárius Conferenczián.

— **Toroczkón** jul. 11-én hajnalban, gyujtogatás következtében, tűz ütött ki, melynek 11 ház, melléképületekkel együtt, esett martalékául. Szerencse, hogy a szenvedett kárnak, a mely 5000 s egy nehány frtra rug, egy része biztositva volt. Igy is azonban egy pár család teljesen tönkre ment. Ez uton is felhivjuk a nemes szivü emberbarátokat, hogy bármily csekély áldozattal igyekezzenek enyhiteni a kárvallottak nyomorán.

— **Köszönetnyilvánitás.** A kis-solymosi unitárius egyh. községben az ezredévi emlékünnep alkalmából Barabás Péter és neje Kereső Rózál a egy darab 10 frt értékü takarót ajándékoztak a templomi szószékre. Szép bizonysága a hitbuzgóság és h nszeretet együttes megnyilatkozásának! Fogadják e helyen is köszönetünk nyilvánirását. Az egyh. község nevében: Id. Barabás József gondnok. Nagy Sándor lelkész.

A sepsi-kröspataki egyház harángjára adakoztak: (folyt. és vége) Kis Gábor és neje 1 frt 50 kr, Kis Sándor és neje 1 frt, Tischler György 1 frt, Tischler Györgyné 50 kr, Tischler Ferencz és neje 50 kr, Biró András 1 frt, Nagy Gergely és neje 1 frt, özv. András Mózesné 20 kr, if. Szinte László és neje 50 kr, Para Dániel és neje 50 kr, Pilbát Józsefné 1 frt, id. Költő Lajos 1 frt, id. Pilbás Mihály és neje 1 frt, Szinte János és neje 1 frt, Sorbán Györgyné 20 kr, Balog Ferencz 30 kr, özv. Költő Beniámné 30 kr, if. Bedő Mózes 50 kr, Bálint Ferencz 10 kr, Fogarasi Istvánné 1 frt, Kocsis Sándor 50 kr, Fejér Károly 50 kr., Kicsi Zsigmond és neje 1 frt, Ütő Dániel és neje 2 frt, Tóth Dénes és neje 50 kr, Szász Ferencz és neje 40 kr, Miklós János 20 kr, özv. Bedő Andrásné 1 frt, Kocsis Dénesné 20 kr, if. Pana József és neje 1 frt, Tóth Beniám és neje 50 kr, tks Szinte László ur és neje 2 frt, Pilbás Borbála 50 kr, Bocz József és neje 50 kr, id. Bedő András és neje 2 frt, id. András Dénes és neje 50 kr, András Györgyné 20 kr, Kis Rózália 20 kr, teks. Bogdán Emil ur 3 frt, özv. Karbán Mihályné 1 frt, Bedő Lajos 50 kr, Bedő Imre és neje 1 frt 50 kr, if. Költő Bálint és neje 1 frt. Frunza Józsefné 50 kr, Bölöni József és neje 50 kr, id. Ütő Ferencz és neje 1 frt, tks. Fogarasi István ur 3 frt, Szabó Lajosné 60 kr, Dancs Dániel és neje Árkosról 2 frt, Téglás Mózes és neje 2 frt, if. Ütő Ferencz és neje 50 kr, Ráduly Berta 1 frt, Bedő Ágnes 30 kr, Bedő Ferencz joggyakornok 1 frt, Barabás Lukács és neje 50 kr, Bedő Dániel a harangfejre fát ajándékozott, Márkos Antal dijtalanul felvasazta, Para András a harangfejet megkészitette szintén dijtalanul. — A budapesti unitárius egyház 5 frtot küldött ajándékba. — A fennebbi összeget gyüjtötték özv. Boncza Györgyné, Simó Jánosné és Kádár Sándorné. Az adakozók hosszu névsora annak szolgáltatja szép és örvendetes bizonyságát, hogy a s.-köröspataki gyülekezet tagjaiban a hitbuzgóság és áldozatkészség lánggal ég. Vajha örökké égne! Fogadják mind az adakozók, mind a gyüjtők a szent ekklésia hálás köszönetét e helyen is. Egyuttal jelezzük, hogy további adakozásokat is hálával fogadunk, mert az egyházközség kölcsönnel fedezte az adakozásokon felüli összeget. S.-Köröspatakon 1896. január 11-én. Imreh Lajos gondnok. Bedő Imre pénztárnok. Simó József lelkész.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Szentiványi Miklós köri felügyelő gondnok úr egy pályamü jutalmazására a háromszéki fiók-egyletnek ajándékozott 5 frtot. Köszönet érette.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizettek a háromszéki fiók-egyletből 1896-ra 1—1 frtot: Lőfi Áron, Bölön Kis Sándor lelkész, Laborfalva Csifó Salamon, Árkos. Kriza Sándor, N.-Ajta. József Lajos, Kilyén. Szentiványi Miklós Szentgyörgy. Vaska Béla, Szentkirály. Ütő András, N.-Ajta. Nagy-Ajtai egyházközség. Kökösi egyházközség. Hosszu Ferencz, Kálnok. Veres György, Brassó. Szentkirályi egyház 1893 és 1896. Kiss Sándor szentkirályi 1893—94. Székely Zsigmond, Kálnok 1892.

A Dávid Ferencz Egylet kiadványai. Felolvasások és értekezések. Dr. Brassai Sámueltől: 1 Jövő vallása. 2. Vallás és hit. 3. Melyik az igazi tudomány? (Két felolvasás) és 5 Jézus istensége. 6. A lélek létezése. 7. Egyetmás a hazugságról. 8. Ferencz József: A vallás 9—10. Kelemen Albert. Ürmösi Kálmán: A vallástanitás reformja 11. Dr. Hegedüs István: A halhatatlanság kérdése a classicus irodalomban 12. Kővári László: A keresztény vallás (5 kr.) 13. Ajtai János: Hiveink vallás-erkölcsi élete s lelkészeink teendői (5 kr.) 14. Boros György: Egy az Isten (5 kr.) 15 Simó János: Híveink lelki gondozása. 16. Grátz Mór: Külföldi hangok az unitáriusokról. 17. Ürmösi Kálmán: Az egyházak szellemi élete. — Mit várhatunk a kepe megváltástól? 18. Boros György: Channing mint apostól (5 kr.) Mindenik füzet ára 10 kr, ha ellenkező nincs jegyezve A 16 felolvasás 1 frt 61 kr. helyett postán küldve csak 1 frt 15 kr, helyben 1 frt.

Fiatalság Barátja. A megjelent hat szám tartalma: I. Tizénkét szép olvasmány, több vers, mák, talányok. — II. Télen (költ.) Tarcsafalvi A. Csak meg kell szokni. Ferencz József. Jézus születése. Boros Gy. A kilenczszer. Boros S. Kié lesz a gyémánt? Nincs testvére. A bűnbánó gyermek (költ.) Ne kérdjétek (költ.) Számos talány. — III. A konfirmáczió emléke. Ferencz József. Imák. Albert János. Felesküvés a Jézus zászlója alá (költ.) Rédiger Géza. Még számos olvasmány, vers, talány és kedvelt játékok leirása. — IV. Karácsonyi szám két szép képpel, több olvasmány a karácsonyról. Hunyadi Mátyás és a hiuz (költ.) Végh Mátyás. Versek, talányok. — V. Diszes czimlappal. A sok olvasmány közül kiemeijük: Kosztika (igaz történet) Bálint Gábortól. Mese Benedek Elektől. Számos talány. — VI. Vallásunk (Isten, Jézus, lélek, ember, vallásos gyakorlataink, jövőnk és kötelességeink) Ürmösi Kálmán. Erkölcsünk (erkölcsi elet, erkölcstelen élet. családi élet, társadalmi élet, állami élet) Ajtai János. Egyházunk (a kerek kő. az első áldozat, az üldözöttek, egy nő, Isten nem hagyja el a benne bizókat, jóltevőink fejedelme, egyházunk szervezete, testvéreink) Simó János. Költemények Tarcsafalvitól és Végh M.-tól Legyen a ti vendégetek. Deák M. Több vers és számos talány. — Melyik tanulságosabb? Melyik hasznosabb? Tessék megnézni. Egy szám ára csak 10 kr, 10 pld. 90 kr., 25 péld. 2 frt, 40 pld. 3 frt, 100 pld. 5 frt, 200 pld. 8 frt.

Az „Unitárius Közlöny" mindenik évfolyama kapható. Egy évfolyam ára 1 frt 20 kr. 3 frtért három évfolyam bérmentve. Mindenik kiadvány megrendelhető Boros György egyleti titkárnál Kolozsvárt, rózsa-utcza 2. sz. Ugyanitt megrendelhető a „Keresztény Magvető" is, melynek ára egy évre 2 frt.

A fejedelem és papja elbeszélő költemény Tarcsafalvi Alberttől János Zsigmond fejedelemről és Dávid Ferencz püspökről Egy pld. 10 kr., 25 pld. 2 frt 25 kr., 50 pld. 4 frt, 100 pld. 6 frt, 200 pld. 10 frt, 300 pld. 12 frt.

TARTALOM: Király-hymnus. (Költ.) Józan Miklós. 129. l. — Az unitárius lelkészkar. Boros Gy. 130. l. — Ezredévi ünnepek az unitárius egyházban. 133. l. — A nemzetközi unitárius conferenczia érdekében. Győrfy Ferencz. 136. l — Közgyülések Háromszéken. Tudósító 137. l — A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e? Szabó Lajos. 140. l. — Egyház és iskolai mozgalmak: Felhivás. A nemzetközi unitárius Conferenczia. Dr. Chester. Derzsi Károly. Ürességben. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület. Barrows Sámuel. Toroczkón. Köszönetnyilvanitás 141. l — Egyleti élet és munkásság: Szentiványi Miklós. A sepsiköröspataki egyház. A Dávid Ferencz Egylet pénztárába. A Dávid Ferencz Egylet kiadványai Fiatalság Barátja. A fejedelem és papja. 143. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Szeptember. 9. szám.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára**: 24 fillér (12 kr.). A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Készülődés.

Lombos erdő árnya hiába marasztal,
Megyek Budapestre robogó vonattal.
Virágot is viszek, ugy kötöztem össze
Csöndes alkonyórán,
S elszórom egyrészét érted magyar népem
Forró imádságban az alföldi rónán.

Virágom más részét ifju hősnek szántam,
Lihegő kebellel ki elétör bátran.
Deli a tartása, aczélos az izma,
Magyaros a kedve —
Szépséges Budapest, a győzelmi pálma
Ott van már kezedbe.

Hűs erdei csermely bár marasztva cseveg,
Utra készen vagyok, elmegyek, elmegyek . . .
A harmadik csokor ott leszen — imámba :
Érted Szentegyházam
Leborulok igaz, egy Istenem előtt
Hitem templomában.

Tarcsafalvi Albert.

Milleniumi ima iskolás gyermekek számára.

Magyarok Istene, szerető édes Atyánk. Jó tanitóink vezérlete mellett, hymnusokat énekelve, három szinü nemzeti lobogónk alatt feljöttünk a te szent templomodba, hogy ártatlan szivünk egyszerü imáját elrebegjük a mi jó Magyarhazánkért. Hogy neked hálákat adjunk azon kegyelmedért, hogy ős apáinkat a messze Ázsiából e szent földre vezérelted, hogy nékünk itt hazát szerezzenek s azt nékünk megtartsák ezer esztendőn keresztül.

Milyen árvák, milyen elhagyatottak lennénk mi, ha nem lenne hazánk . . . És milyen boldogok és milyen megelégedettek vagyunk mi e szép magyar hazában. Ez a föld a miénk. Ennek a földnek barázdáit apáink szántják orcza veritékkel, hogy buzát, kenyeret teremjen a mi számunkra. Ezen a földön háboruztak a mi őseink, hogy hazánkat megvédjék Oh mennyien meghaltak a haza'ért a csatatéreken, az ellenség fegyverei által, hogy mi boldogak lehessünk ezen a földön. Mi azt sem tudjuk hol vannak eltemetve ők, még koszorut sem tehetünk az ők szent sirjaikra, hogy legalább ennyibe megköszönjük, hogy ezt a szép Magyarhazát szerezték a mi számunkra. De imádkozunk érettök és kérünk tégedet édes jó Istenünk, hogy áld meg az ők szent poraikat háboritlan édes nyugalommal. A mennyországba pedig tüntesd ki őket a halhatatlanság fényes koronájával. Add oh ur Isten, hogy a te országodból lássák és örvendjenek, hogy nem oknélkül haltak meg; mert ez a szép föld, melyet hazául elfoglaltak ezelőtt ezer esztendővel, most is magyaroké ezer esztendő után, és most is Magyarországnak hivják és mi, az ők késő unokái lakunk, mint tulajdonunkon, e szép haza földjén.

Szentelj meg minket jó Atyánk, hopy mi is olyan jó magyarok lehessünk, mint a régi magyarok voltak, hogy mi is ugy szeressük ezt a szép hazát, mint ők szerették.

Segélj meg jó Istenünk, hogy jó tanulók lehessünk s Magyarhazánk történelmét tanuljuk szorgalommal a többi tudományokkal együtt ösmerhessük meg közelebbről legalább azokat a hős vezéreket, magyar királyokat, a kiknek köszönhetjük ezt a szép magyar hazát. Ösmerjük meg a párduczbörbe öltözött honszerzőt Árpádot, a nagy bárdu Botondot, a nagy kürtü Lehelt. Istvánt a szent királyt, ki nemzetünket a keresztény vallásra téritette, mint egy szent apostol. A szekercze csapásról hires Lászlót, ki kitünt seregéből mint egy zászló. Könyves Kálmánt a tudós, törvényt szerző böles királyt, Mátyást az igazságost. Rákóczit a szenteszmék harczossát, az önfeláldozó Zri-

nyit, a hadverő Hunyadi Jánost és a többi nagyokat, kiknek csoda dolgai mind feljegyezve vannak a mi tanulságunkra.

E végre áld meg a mi jó tanitóinkat, kik bennünket a tudományok ismeretére vezérelnek – jó egészséggel, boldogsággal, hogy tanithassanak bennünket minden szépre, jóra, és igazra.

Áld meg a mi jó királyunkat, Magyarország koronás királyát és felséges családját hosszu élettel.

Áld meg jó szülőinket, kik minket ruháznak, táplálnak, gondoznak: ezer áldással, jószerencsével és boldogsággal, hogy leljenek igaz örömet mi bennünk.

Áld meg földjeinket termékenységgel, egyházunkat előhaladással. De áldmeg mindenek felett a mi szeretett Magyarhazánkat minden jóval, hogy legyen boldog, hatalmas és tisztelt az egész világtól; hogy érjen uj ezred éveket.

Tedd emlékezetessé e napot előttünk, hogy ne feledjük, hogy mi vagyunk azok a boldogok, kiket abba a szeretetbe részesitettél, hogy hazánk ezeréves fennállásának emlékére ünnepet szentelhettünk.

Ird szivünk táblájára a költő parancsát:

Hazádnak rendületlenül
Légy hive oh magyar,
Bölcsőd ez s majdon sirod is,
Mely ápol s eltakar.
A nagyvilágon e kivül
Nincsen számodra hely,
Áldjon, vagy verjen sors keze
Itt élned, halnod kell

Amen.

Egy pár alkalmi gondolat.

Az honfoglalás ezredév ünnepélye alkalmával kifogyhatatlan a hálálkodás a Mindenhatóhoz, ki annyi vihar között megtartá számunkra e hazát

Mondjunk mi is hála imát azért a Mindenek urának. Ha valamit, ezt ismételhetjük, mennél gyakrabban, mert ez nemcsak a buzgóságot neveli, de a hazaszeretetet is és bizonyos kellemes öntudatot ébreszt bennünk, mert ha áll ezen mondat: segits magadon, mert akkor az Isten is' megsegit, hát akkor el kell ismernünk, mikép nemzetünknek is van része abba, hogy

az ezer év előtt Árpád ősapánk által elfoglalt hazát megvédve annyi ellenségtől megtartotta.

De hát a székelység! mely ezer éven tul viszi, a messzemeszsze időkre, bérczes kis hazájának elfoglalását.

Atilla utódai mikép és hogy tartották meg kis hazájokat, azt a földet, melyet csaknem erdő boritott, melynek magas bérczei közt még ma is — ezerévet felül muló idő után — csak amugy szaladnak szabálytalanul a kissebb folyók helyet adva annak szük völgyein a dúsan termő növényzetnek.

A székelyek eredetéről eleget irtak, egyik hun utódoknak tartja, más ennek ellenkezőjét állitja. De mi székelyekül Attila utódainak tartjuk magunkat és nem is lenne jó ezen hiedelemtől megfosztani bennünket. Ezen hiedelem jogosult is, mert sok eredetiség és a magyarokétól eltérő szokásaink, sajátságaink voltak a multban, melyekből még ma is maradott fenn némely.

Mindezeknek hatása alatt kétszeresen kell örülnünk a honfoglalás magasztos ünnepén és együtt nemcsak a magyar, de mindazon testvérnemzetüekkel imára emeljük kezeinket, kik e szép hazát magukénak tartják.

Ne vitassuk, mely nemzet lakója régiebb, elég hogy van hazánk, mely táplál, mely éltet, mely virágzik, melyet együtt védtünk meg az ellenség rohamaitól és melyet együtt tartottunk meg mindnyájunk számára.

Versenyezzünk a hazaszeretetben

Áldozzunk annak oltárára, hogy midőn hálát adunk a mindenhatónak a honfoglalás ezredévi ünnepén, most midőn annak határkövén átlépünk, fogadjuk fel, hogy azt a drága hazát mi és utódaink fentartjuk, ha kell fegyverrel és vérünkkel is megvédjük.

Ezen érzést nemzedékről-nemzedékre kell már a fogékony gyerekek lelkébe csepegtetni és azok testébe az anyai tejjel beoltani.

A honfoglalás ünnepélye mellett nem felejtkezhetünk meg azon haladásról, mely a fegyverszünetek közt fejlődött.

Nem látjuk-e szemeinkkel azon fejlődést, melyet a czivilizáczio tett, mely csaknem bámulatos, főkép rohamosságáért.

Mert mi a magyarhaza és főkép annak keleti részén lakó

fiai, századokig védtük hazánkat a barbarismus ellen. A csaták zaja nem engedett időt a szellemi munkára. Csaknem a megsemmisülés fenyegetett. de megtartott az ős erő, mely a békésebb években a szellemi téren is mutatkozott.

Rohamosan fejlődtünk, mert éreztük hátramaradásunkat, kettőztetett szorgalmat kellett kifejteni, hogy mi is bejuthassunk a czivilizált népek társaságába. Azok már el is fogadták és bámulással lepte meg őket, kik alig ismertek bennünket, s ez milleniumi kiállitásunk.

Ez egyik dicsőségünk. A más meg azon szeretet, mely koronás királyunkat ez alkalommal is a nemzettel összeolvasztotta, hogy együtt, mint egy lélek fohászkodjék a Mindenhatóhoz, ki a hazát ezeréves küzdelem között nemcsak számunkra megtartotta, de azt a miveltségnek oly fokára fejlesztette, mely helyét megállja a czivilizált népek közt.

De ne legyünk elbizakodottak, sem elfogultak, nekünk még mind kettőztetett tevékenységet kell kifejtenünk, hogy azon nemzeteket utol érjük, melyek mig mi, a barbarismus ellen, védtük magunkat és ez által őket is, a békés haladást élvezték.

De mit mondjak ez alkalomból a székelységről, melynek multjából alig maradt meg vagy egy irás. Elseperte mi lehetett is, a keletről jövő támadás. Még egy rovás se maradt fenn mely négyszögü pálczára hun betükkel volt bevágva.

Elég annyi, hogy a magyar nemzetnek a Székelyföld volt a melegágya, melyből a magyar hazában, nagy hézagokat plántált be. Sok jó tulajdonai mellett, valljuk bé, vannak hibái is. Hisz minden tárgynak a fényoldala mellett van árnyoldala is. De van kebelében hazaszeretet, mely silány földjéhez köti, a mellett fogékony elméje. Hány derék és mivelt hazafit nem szült az már eddig is. Mily nélkülözésekkel igyekezett magát mivelni, tanulni. Ha olykor egyik fiut, a szegény székely, iskolába küldé, a mást az eke mellett tartá, egyik a szellemi a más az anyagi téren működött, szóval igyekvő nép, kereskedik, fuvaroz, dolgozik, épit, de szükebb hazáját nem hagyja el, csak ha hivatása mint hivatalnokot, tanárt, tudóst vagy más téren, attól távol tartja.

Némely ujitásoktól tartozkodik ugyan, de azért csak kezd

az új intézményekkel megbarátkozni, nem ragaszkodik már a régi székely törvényekhez, elfelejtette vele az 1848-ban kimondott egyenlőség. Egyedül a vallásához ragaszkodik. Ez áll a székely unitáriusokra nézve is, legyenek is buzgók és hűek azon kijelentésekhez, melyeknek megvalósitása egykor őseinknek oly nagy küzdelmébe került. Tiszteljék másoknak vallását és legyenek türelmesek, tanuljanak és igyekezzenek tovább is annak javára és annak virágzására munkálni.

Nem elég csak az ősi származásra büszkének lenni, nem elég az ezredévet meghaladó honfoglalásra való visszaemlékezés, hanem törekvés, előhaladás minden jóban.

Fejleszteni a rejtező őserőt, hogy utódaink ezer, meg sok ezer évek mulva is a dicső multhoz méltó helyet foglalhassanak el a czivilizált népek társaságában.

Ugy légyen!

Id. Daniel Gábor.

Az ezredévi unitárius gyülés.

Még csak egy-két nap van hátra s már itt lesz a hazai és külföldi unitáriusok nagy gyülése. Ott fenn leszünk az ország szivében, ott a haza s a külföld szine előtt a nagy székesfőváros parányi unitárius templomában!

Ha oda téved egy-egy kiváncsi szem. hogy lássa, mik hát azok az unitáriusok, ne nagyon csigázza fel várakozását, mert biz' ott nem fogja látni a biboros főpapságnak még csak a szinét is. A főnemesi kar bársony palástjáról, nem csillog az aranyhimzés. Ne várja a fényes fogatok robogását se, mert a külső pompából hiányozni fog minden, a mire egy kiváncsi szem számithatna.

Miért? „Mult időknek visszagondolása, elviharzott kínnak sarjadása.“

Az unitáriusoknál nincsenek ilyenek. Az unitáriusok között, mit kivülről láthatsz, az egyszerüség s aztán a szegénység.

Önkénytelenül jött tollunk alá ez a szó. Nem mi találtuk ki erre az alkalomra, hanem inkább tollunkba mondották. Ugy van ünneplő magyar nemzetem, maga az unitárius lelkész mondotta azt, hogy „szegényes“ palástját otthon hagyja, nehogy megszégyelje magát a fényben úszó magyar főváros, meg azután azok a jó külföldiek, a kik hiréből hallották, de az életben nem látták, hogy mi az a papi szegénység.

Eh, de miért is találták fel ezt a szót s miért mondották rá az unitáriusokra? Hát szegény az, a kiben a nemes lelkesedésnek oly tüze lángol, mint abban a lelkészben, a ki nem tudja ugyan mivel, de azt tudja, hogy ott lesz azon a közös gyülésen. Szegény-e az, a ki onnan az Olt, a Homoród, a Küküllők, Nyikó, Nyárád, Maros s Aranyos mentéről feleségét és gyermekeit mind felbiztatta s mind felis viszi, hadd lássák meg honfoglaló Árpád dicső bejövetelét, ezer esztendő dicsőségét, gyászát s meg azután legelső főpapját Dávid Ferenczet, a mint fejdelme s a rendek előtt, égi ihlettől megszállva, ki mondja a nagy igazságot: *A hit Isten ajándéka!*

Ime ebben rejlik a titok! Ime innen van az a határtalan lelkesedés, az a kitartás, a mely nem engedte elcsüggedni ezt a maroknyi sereget, midőn feje felett csüngött a pallos, midőn szeme előtt tárult fel a börtönajtó.

Az unitáriusok hite egyszerü, mint önmagok, tantételeik száma kevés, de azoknak talaja a sziv, levegője az evangelium, a tisztitó szérüje az értelem, vetőmagja a szeretet.

Ebben az egyszerü hitben rejlik az a vonzerő, a mely összegyüjti azt a még egyszerübb sereget, lelkészeivel, tanitóival, fiaival, leányaival együtt.

A kiváncsi szemlélő nem fog találni rajtuk olyant, a milyenhez az ünneplő fővárosban szokott, de látni fogja azt, hogy ez a falusi székely gyülekezet tarkitva van büszke Albion és számitó Amérika tudós, gazdag és előkelő fiaival és leányaival.

Kétségtelen, hogy a budapesti unitárius gyülésnek ez adja meg az igazi érdekességet, mert ezzel lesz bizonyossá téve, hogy az ők hitök nemcsak egyszerü, hanem egyetemes is s annak éltető eleme a szeretet, ragaszkodás, kitartás és áldozatkészség, mert mi egyéb birhatja rá egy hetekig tartó tengeri utra a bostoni férfiakat, a providenczi nőket s angol férfiak és nők egész seregét, hogy veszélyt nem rettegve, pénzt nem kímélve ide seregeljenek, hogy kezet szoritsanak a székely emberrel. Ez a hit mive. Ez a mi erőnk!

Ez az, a mi a budapesti unitárius gyülés sikerét előre biztositotta s a minek következtében az még abban az esetben is meg lesz, ha külsőleg nem fog olyannak látszani.

De mi ez iránt nem aggódtunk, mert a szereplők névsora kezeskedik.

Ismételjük tehát ez évi jelszavunkat: föl a nagy ünnepre! Föl a minél előbbi találkozásra! **Boros György.**

A roszra való hajlam a rosz nevelés következménye-e?

(Vége.)

Mindezek mellett is nem szegődöm azok táborába, a kik az örökléssel szemben teljesen kizárják és megtagadják a *nevelés* lehetőségét, mert a mely pillanatban ezt elismerném, azon pillanatban letenném tanitói hivatalomat és Sisiphus kövét nem görgetném hasztalan tovább! Ha ez igy volna, akkor az egész paedagogia csak szemfényvesztés lenne! A felhoztam példa én előttem csak a nevelői feladat óriási nehéz voltát jelzi és azt, hogy jóllehet a nevelés nem arathat mindig biztos diadalt az öröklött hajlamokon, de ezt is inkább a nem elég alapos, ovatos és nem elég körültekintő elhamarkodásnak tulajdonitom a helyett, hogy elismerném a nevelés teljes tehetetlenségét. Mert noha kétségtelen igaz, hogy sokszor a született erök oly mélyen gyökereznek a lélekben, hogy azokat még a leggondosabban vezetett nevelés sem törölheti el teljesen, de bizonyára mérsékelheti és módosithatja és elvégre is a nevelés feladata már ez által is megoldottnak tekinthető, a mennyiben ha ezen okszerü nevelés rendszeresen ivadékról-ivadékra kiterjesztetik: a mely öröklött hajlamot az első ivadékon mérsékelni, vagy módositni birt, a második, vagy harmadik ivadékon teljesen czélját érheti és igy a nevelés hatalma diadalmat ül a született erökön Hiszen ki tagadhatja az igazságot, hogy: „*Consuetudo est altera natura.*“ A mily vereséget szenvedett a nevelés hatalma Rákoczyval, éppen oly fényes győzelmet aratott *Nagy Frigyesen.* Ime ő született hajlamainál fogva, daczára a köteles szülői iránti tiszteletnek ellent mond az apai akaratnak, sőt nyiltságával a netovábbig megy, a midőn királyi atyjának szigorát szemtől-szemben kárhoztatja, a miért aztán a felbőszült apa botjával szemközt sújtja, később egy hasonló jelenet alkalmával kardjával akarja keresztül döfni, de azért az ifju daczra-daczczal felel és szökni készül. De végül mégis a mikor börtöne ablakán keresztül látja a nyaktiló alatt elvérzeni titkos terveinek czinkosát, leghübb barátját: a vallás szolgájának ajkaíról. — az evangeliummal kezében — hallja a gyermeki kötelesség és szülők iránti tisztelet magasztos erkölcstanát, megtörik, könnyezni kezd s a nevelés hatalma diadal ünnepét üli az öröklött hajlamok felett. Igaz, mondhatná valaki, hogy rosz példát választék, mert itt a nevelés segéd eszközei a kegyetlenség, kinzás, szivtelenség az apa részéről, mindezekre pedig a modern nevelő nem támaszkodhatik, nem szabad támaszkodnia: de én erre azt felelem, hogy Nagy Frigyest nem az apai akarat kegyetlenségei győzték meg, hanem igenis az evangelium és a Krisztus szelleme. Az erős jellem a kényszerre csak daczczal felel,

de a valódi nevelőnek fegyvere nem is ez. Nem lett volna talán érdektelen a nevelés mikéntjéről is egy pár szóban megemlékezni, de már is túléltem a Tekintetes Szerkesztő úr bizalmával s röviden csak annyit teszek még a mondottakhoz. hogy a nevelés főfeladata *erős vallási és erkölcsi érzületet teremteni* a gyermek szivében, mert csak ezen épülhet fel amaz erős vár, mely a született erőkön is diadalt arathat.

Szabéd, 1896. febr. 16.

Szabó Lajos,
kántor tanitó.

Tordán, 1896 julius 10.

Az itéletem alá bocsátott értekezések tartalmáról, minthogy semmi kifogásom sincs ellenök, semmit sem szóllok, hanem van ám a kérdés ellen, a mely azon a feltett állitáson alapul, hogy „a roszra való hajlam nevelés következménye", a mit tudtomra soha senki sem állitott, és sem Ürmösi, sem Mikler nem is feleltek meg categorice reá Nem is felelhettek; mert sem roszra, sem jóra való hajlam s átalában az, a mit hajlamnak nevezünk, nem valami eseties oknak, hanem testalkatunknak a következménye, t. i. átalában a hajlam. De ez, az én philosophiám szerint *magában* se nem rosz, se nem jó, hanem az akarathoz való viszonya teszi jóvá vagy rosszá. Vegyünk egy concret esetet. A lopásra való hajlamot, mint ilyet, a természet minden bizonnyal nem oltotta belénk, mert a birtokviszonyi jog a társadalmi systemában keletkezik. De belénk oltotta ám az acquisitio, az apprpriatio ösztönét és ennek módja felett rendelkezik az értelemtanácsolta akarat és ha ez nem él a hatalmával, ekkor válik, nem a hajlam, hanem a cselekvény rosszá. Ebben az értelemben kell a kérdést formulázni, mert a hogy a Közlönyben van adva, semmit sem ér.

Brassai.

Az egyházkörökből.

Kereszturi egyházkörünk ez évi közgyülését Bözöd-Ujfalu-ban tartotta meg jul. 30-án. A mult évi egyik határozat tette lehetővé, hogy ily kicsiny ekklésiánkban is elfogadják hiveink a közgyülést, a mennyiben a köri egyházak 65 frtot., egyenkint 2 frt. 50 krt. adnak a felmerülő költségek hordozására. A mai alkalomból meritett tapasztalat az uj rendszer czélszerüsége mellett szól.

A közgyülés istentisztelettel kezdődött egy kissé később a szokott és jelzett időnél. Hiába! nem vagyunk még elég figyelmesek és pontosak betartani a meghivó ide vonatkozó szavait. Ez pedig a tárgyalások hátrányát idézi elő. Egyébiránt

az istentisztelet a maga egyszerüségében is szép volt. Göncz Mihály váraljai lelkész tartott egyházi beszédet Kol. 4, 17. alapján a *vallás szükségességéről*, buzditván a *hirdetőket a hazaszeretettel párosult vallásos szellem ébresztésére*, a hiveket *buzgóságra és az elismerés mellett a hirdetők anyagi támogatására*. Istentiszteletünk szépségét nagyban emelte esperes urunk szokott ékesen szóló Üdvözlete, melynek igen találó alapja: „*Ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti atyátoknak . . .*“ — — a buzgóság és igyekezet stb. — a melyeket administrator lelkész Boér Lajos ur a hivek nevében továbbra is megigért.

A rendes tanácskozást Pálfy Ferencz köri gondnok és Raffay Domokos esperes urak vezették.

Köszönő elismerésünk érte a méltán megérdemlett jutalom. Az elismerés jutalma kisérte a köri pénztári számadást és a nevelésügyi bizottság jelentését is, melyek közül az elsőt Barabás Lajos, az utóbbit Gábor Albert aai. terjesztették elé hü és pontos lelkiismeretességgel. Segélyképen 80 frtot adhattunk müködő belső ember és özvegy aainak. Tanügyünk általános képe megnyugtató. Hiányok mindig voltak, s lesznek is. Elég, hogy elszomoritó körülményt nem jelezhetünk.

A felsőbb leiratok közül kiemelem azt, a mely az esperesi dijakat óhajtván szabályozni, a központi összeg mi módon való kiosztásáról kér véleményt. Erre vonatkozólag körünk véleménye az, hogy a javaslatba hozatni szánt összeg a körben lakó hivek aránya szerint osztassék ki az esperesek között, minthogy a nagyobb kör esperese több munkát végez.

E kérdéssel összefüggésben van körünk amaz intézkedése is, mely az esperesi évi vizsgálat keresztülvitele módját az ekklésiák nagy megterheltetése s mégis a vizsgálat pontosságának veszélyeztetése nélkül, olyképen kivánja rendezni, hogy egyöntetü számvitel és számadás készités alapján csak az esperes vizsgáljon. S miután az erre vonatkozó javaslat csakugyan czélszerünek igérkezik: nincs kétségünk, hogy legalább körünkre nézve az E. K. Tanács is elfogadja annyival inkább, mert a vizsgálatról igy is épen oly pontos és biztos jelentéseket kap, s az ő utasitásai semmiben sem érintetnek Kiváncsiak vagyunk: minő észrevételt kapunk erre.

Körünket érdeklő tárgy volt még a köri dalkör feltámasztása. Sajnos, hogy még nem találtunk elég alkalmas ébresztő szert; de reméljük, a tett intézkedések után ez is meg lesz. Ha nem, akkor majd feltárjuk a betegség okát!

Peres ügy is volt a csehétfalvi ekklézsia és nyugalmazott kántortanitója között. Örvendetesen intézték el az érdekeltek.

Az inditványokra rosz idő járt. Sem a kapezdei növendékek legatióba járhatása; sem iskolai „*millenáris jutalom*“-dij alapitása; sem az Unitárius Conferentiára megjelenés tárgyában beadott inditványok nem fogadtattak el. A nagypénteki „*passio*“ megröviditése, 2 szólamu hangjeggyel ellátása tárgyában beadott inditványra ugy véleményeztük, hogy az inditványozók tegyenek kisérletet s azt nyujtsák be elfogadásra. **Németh István.**

(Jövő számban folytatjuk.)

Képek az egyházak életéből.

Nyárád-Szent-Márton—Csikfalva.

A ny.-szent-márton—csikfalvi unitárius anya- és leány-egyházközségek be vannak ékelve a hatalmas szentszék, s a vele versenyt anyagilag is ma holnap probálkozni bátor ev. ref. egyházközségek közé. Mintha figyelmeztetni akarnák az itt már 300 év viharaiban megállott szegény egyházközséget: „Lefelé ne gondolj, felfelé ne probálj, ülj csendesen s elégedjél meg, ha élhetsz.“

Jobbágyfalván alól a marosi kör leggazdagabb ny.-szeredai ev. ref. egyházközség, Jobbágyfalván a teljesen biztositott róm. kath. egyház, Csikfalvában a 250 frttal segélyezett ev. ref. egyház, Buzaházán a hatalmas szent föld. Erős felek! Erős ellenek!

De, Isten segedelmével mi is élünk és dolgozunk. Ime egy pár adat az utolsó 10 évről:

1885-ben Csikfalvában harangot öntet s egy kis haranglábat épit az egyházközség, mert az ev. ref. egyházközség fenyeget, hogy halottainknak nem fog harangoztatni, ennek értéke	300 frt.
1886-ban 300 vékával magtárt alapitunk, ennek értéke	240 frt.
1886-ban 30 frttal a ny.-szt.-mártoni gidres-gödrös iskolát kideszkázzuk	30 frt.
1887-ben Buzaházán iskolahelyet veszünk, melynek értéke	200 frt.
1888-ban Buzaházán iskolát épitünk, épitési költsége .	600 frt.
1888-ban iskolai czélra több ny.-szt.-mártoni és csikfalvi adománya	130 frt.
1889-ben a csikfalvi unitáriusok az egyházközségnek egy iskola telket ajándékoznak, melynek értéke itt	1000 frt.
1889-ben több csikfalvi unitárius tanitó fizetési alapul le tett kötlevélben, igaz, de ennek köszönhetjük, hogy tanitónk lett	917 frt.
1890-ben ujra fedjük a templomot, a koronát kifestetjük, 30 frttal szószéktakarót veszünk, áldozatkészségből	150 frt.

1891-ben Jobbágyfalvában áldozatkészségből szószéktakarót és egy kis harmoniumot veszünk . . .	65 frt.
1892-ben adakozásból ujra fedjük a ny.-szent-mártoni tornyot	900 frt
1893-ban Buzaházán harangot veszünk adakozásból .	150 frt.
1894-ben Csikfalvában egy korszerü iskola készül . .	2900 frt.
Ez utóbbi összegből 400 frttal igaz hogy tartozunk s igy csak 500 frtot kellett volna felirnom, de Isten tudja, nem a csikfalvi hiveknek kell-é ezt is leróni?	
1895-ben több csikfalvi iskolai czélra ajándékoza . .	150 frt
S igy a tiz évi áldozatkészség összesen .	5722 frt.

A csikfalvi új iskolához cserfa anyagot ajándékoztak ezen felül mosoni nagybirtokos tek. Daniel Ferencz úr és tek. Szántó Elek úr, kik, dicséretre nem szoruló tetteikért, fogadják egyházunk hálás köszönetét Hozzájárultak még tek Kövendi János úr s Nagy Mihály úr Vadadról, ugy szintén a vadadi, szentgericzei, nyomáti unitárius ekklésiák, kik és melyeknek a csikfalvi hiveken kivül szintén részük van abban, hogy Csikfalván is a milenniumra iskolánk lehete. Pótolja ki Isten gazdag tárházából szives áldozatkészségüket!

Önérzetből, de nem büszkeségből mondom, ha semmi egyebet nem tettünk volna is 10 év alatt — a buzaházi és csikfalvi iskolák létrehozásán kivül — melyek csakugyan e 10 év alatt a semmiből állottak elő Isten segedelmével, nemeslelkü emberek segélyével — akkor is azt hiszem, nyugodtan felelhet az egyházközség az „Unitárius Közlöny“ februári számában megjelent, a szerkesztő úr által lelkesedéssel irt czikkére ezt mondván: „Nt. Szerkesztő úr! A ny.-szt-márton-csikfalvi unitárius anya-s hozzá tartozó leány-egyházközségek is készültek a nagy nemzeti ünnepre.“

Ny.-Szt-Márton, 1896 február 6-án. **Fazakas Lajos,**
unitárius lelkész

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A nemzetközi unitárius Conferenczia** nagyon szép sikerünek igérkezik. A bejelentésekből itélve mintegy 500 unitárius fog résztvenni. A tárgysorozat ez: szept. 6. a) Megnyitó ima Gál Miklóstól b) Egyh beszéd Ferencz József püspöktől. c) Üdvözlő beszéd a Conferenczia tagjaihoz Báró P. Horváth Kálmán főgondnoktól. d) Ugyanaz a budapesti egyh. gondnoktól. e) A külföldi követek válasza. — Szept. 7-én a) a Conferenczia megalakulása reggeli 9 órakor. b) Elnöki megnyitó Daniel Gábor főgondnoktól c) Titkári előterjesztés a külföldiek üdvözletéről Boros György titkártól d) Felolvasás Péterfi Dénestől, Dawson Vilmos úrtól a Britt és külföldi unitárius társulat elnökétől; Dr. Smith

Vance theol. tanár úrtól Angliából, Williams Henrik urtól, az ámérikai unitárius társulat képviselőjétől; Kozma Ferencz tanfelügyelőtől, e) Bezáró beszéd Ferencz József püspöktől.

— **Unitáriusok az Alföldön.** Az unitárismusnak a magyar Alföldön fejlődésnek indult fáját ezelőtt 300 évvel a vihar kitörte; de hogy gyökerestől ki nem tépte, azt mutatják az elrejtett gyökér megujult hajtásai. Valóban csak igy, a természet alapján fejthető meg, hogy ez eszme, az egy Istenség eszméje ott ütötte fel fejét és itt terjedt, hol ezelőtt századokkal már csaknem győzelmet aratott. Minden talajnak meg van a maga külön természete: lehet, hogy e termékeny alföld épen az unitárismus fejlesztésére, terjesztésére bir igen nagy hajlandósággal. Ezt bizonyitja az a körülmény, hogy minden elnyomás ellen, részünkről minden izgatás n lkül évről-évre szaporodunk és pedig rohamosan, mert Orosházán 1896. jan. 1-én 145 lélek volt unitárius, és ma alig három hó elteltével 450. U.-M.-Vásárhely és vidéke unitáriusai ak száma 1200-at meghaladta. Nincs a vidéken egyetlen város. nagyobb község, hol nehány unitárius család ne volna. Nagyon természetes, hogy a szaporodással a gond is nő. Jóllehet minden unitárius tehetsége szerint meghozza az egyháznak áldozatát, de ne feledjük, hogy kezdőkkel van dolgunk, hogy semmiből egyházakat teremteni a nagyon szűkös életviszonyok közt — melyben magyar népünk jelenleg van — alig lehetséges. Itt valami gyors intézkedésre van szükség! Egyik kartárs nagyon szépen megirta az u n. missiói állomások felállitásának helyi módozatait, lelkesedtünk a tapintatos iró eszméin, megtapsoltuk; de a szép terveket tartalmazó füzetkét elfeledtük. Itt az ideje, hogy megint beletekintsünk, az idő parancsolja, hogy abból a tervezett sok missiói állomásból ne többet, csak egyet felállitsunk: mert 1200-at meghaladó lelket filialis módon administralni és papi gondban részesiteni alig lehet. Itt van az eszmékben és lelkesedésben gazdag millenáris év, használjuk fel az alkalmat. A millenáris alapnak, ha czélja nincs megállapitva, állapitsuk meg . . . czélja részben missiói állomások felállitása! Mert kérdem: ezeréves ünnepélyünkön teremthetnénk-e hasznosabb, monumentálisabb emléket, melyre büszkébben tekinthetnénk, mint a magyar alföldi rendes missiói állomás?! Nagy Lajos s. lelkész.

— **Az unitárius Conferenczia** tagjai szept. 5-én a budapesti egyházközség tanácstermében előértekezletet tartanak, mire a tagok figyelmét felhivjuk.

— **Ezredévi unitárius egyházi beszédgyüjtemény.** Van szerencsém jelezni, hogy a tervbevett millenáris beszédgyüjtemény nyomdai munkálatait még e hó végén megkezdeni szándékozunk. A mü tartalmazni fogja vallásközönségünk szeretett főpásztorának, a papnövelde tanári, esperesi és lelkészi kara nagyobb részének dolgozatait. Az év és a papi munkakör minden alkalmához lesz egy vagy több beszéd. Arról is gondoskodás van, hogy szent vallásunk sarkalatos hitelvei, erkölcsi és társadalmi felfogása egy-egy beszédben kifejezést nyerjen. A mü nemcsak a lelkészek kezében lesz egy gyakorlatilag is értékesithető könyv, hanem élvezetes olvasmány lesz másoknak is, ugy, hogy a család bibliája mellett — hisszük — szerényen helyet foglalhat. Sőt merjük mondani, hogy a hitfelekezetünkön kivül állók is nyugodtan kezökbe vehetik, elolvashatják.

A mü ez év folyamán fog megjelenni, de hogy minő terjedelemben, azt megmondani a sokféle kézirat miatt bizonyosan nem lehet. Igy az ára sem határozható meg előre. De drága semmi esetre nem lesz annyival inkább, mert a vállalat megett nincs semmi anyagi haszonra való vágyakozás, törekvés. Főczél az lévén, hogy létre jöjjön s papságunknak egy méltó millennáris emléke legyen. Teljes bizalommal kérem a czimzett urat, hogy megrendeléseivel szíveskedjék czélunk elérésében, a mü létrehozásában segitségünkre jönni.

Egy háromszáz éves multu, hü és komoly törekvésü papi testület akarja lerázni magáról az elrejtőzés homályát s óhajt a világ elé jönni s megmutatni, hogy az Isten országáért minő fegyverekkel harczol.

Egy szegénységben és nélkülözésekben, v harokban és megpróbáltatásokban megedzett kicsiny vezérkar akar részt venni szent hazánk ezredévi harmonikus örömében egy állandó értékü, közös erővel létrehozott mü előállításával.

Erősen hisszük, hogy e czélunk nem hagyja érintetlenül nagyrabecsült czimedet s éppen ezért kérem, szíveskedjék megrendelését az idezárt iven augusztus 25-ig mulhatlanul megtenni. Egyben méltóztassék megengedni, hogy ha jelen megrendelő ivet, megrendeléssel vagy a nélkül, irt időre vissza nem kapom, ugy becses czimére egy példányt megrendeltnek tekintsünk.

Az egyházközség és iskolák könyvtárai számára a megrendelést annyival inkább indokoltnak tartjuk, mert igy a müvet a későbbi időkre nézve is hozzáférhetővé tesszük. Szegénységünk nem engedi, hogy sok ezer példányban tegyük későbbi időkben is megkaphatóvá — Egyuttal a vezetése alatt álló egyházközség énekvezérét is kérjük, felhivni a megrendelésre, hisz rájuk nézve is gyakorlati szükséget pótól.

Hitrokoni kiváló tisztelettel lévén

Sepsi-Kőrőspatakon, 1896. augusztus hó 12-én.

(Háromszékvármegye.)

Simó János,
unitárius lelkész.

— **Tordátfalván** f. év augusztus 23-án magasztos egyházi ünnep volt: papbeköszöntés és toronyszentelés. E kettős örömünnep valóságos megnyilatkozása a falu s ugy a közeli, mint a távoli vidék unitárius lakói hitbuzgóságának. E lelkesitő örömünnep csaknem egy kis zsinatnak mondható. A fiatal lelkész Kelemen Árpád, mintegy 1500 áhitatos hallgató jelenlétében tartotta meg papi beköszöntőjét. A beköszönő lelkész Kelemen Árpád, a papi pályára való tudományos készültséggel fejtegette, miképpen lehetünk Jézus igaz követői. Kellemes ihletett papi hangon, teljes nyugodtsággal előadott beszéde teljes megelégedését, tetszését nyerte meg az ünneplő közönségnek. A papbeiktatási tisztet Kozma Dimén, énlaki lelkész végezte. Igen szép beszédben a papi hivatás magasztosságát meltatta fel ezek után a nagy ünnep másik részét, a toronyszentelést végző szónokok lépnek a szószékre, Ürmösi Sándor, tarcsafalvi lelkész egyházkörünk e szintén derék fiatal papja az ünnep méltóságának megfelelő beszédben mutatott rá a tordátfalvi hivek vallásosságáról tanuskodó új toronyra. Ürmösi S lelkészt a szószéken Boros György theol. tanár követte, kit e szent ünnepre falu felei köztisztelete, közóhajja és a viszontszeretete hozott Kolozsvárról szülőfalujába. Nekünk, jelenlevőknek valóságos élvezet, gyönyörüség volt beszédét végig hallgatni E beszédből többek között a legszebb erények egyike volt kivehető. A tornyot, mint a vallásosság, a közért való lelkesedés központjelzőjét, mint irányjelzőt, mint villámháritót mutatja be. Valahányszor megszólalnak e toronyban a harangok. Istenhez emelkedjék minden kebel Ez irányjelző mutassa az útat a távollevőknek a haza találásra. Miként e toronynak minden pontja, szeglete egy pontban, a toronygombban találkozik, ugy találkoznak e község lakói szivben, lélekben a már diszes toronynyal ékeskedő szintén diszes templomban s hadd álljon ez a torony örökre, mint a nagyratörés, az Istenhez való felemelkedés jele. Bámulatos, hogy ez ünnep az örömérzet, a vallásos buzgóság minő magas fokára emelte az összesereglett nagy sokaságot. E szent ünnepen elhangzott gyönyörü beszédek felemelték, lelkesitették a nagy közönséget, a kiknek határát alig egy pár héttel a jég egészen semmivé tette, valóságos gyógyitóir voltak A kettős örömünnepet közebéd követte. Az ebéd közben elhangzott sok szép pohárköszöntés sorát Boros György tanár kezdte meg, ki egyházunk fejét, büszkeségét, főt. Ferencz József püspök urat köszöntötte fel. Felköszöntötték még Boros György tanár urat s vele együtt a többi ünnepi szónokot s a beköszöntő lelkész atyját is, a jelenlevő Kelemen Albert esperest. P. M.

Első kisérlet. Az unitárius lelkészkar kezet fogott és megakar jelenni a nyilvánosság előtt. Fennebb közöljük Simó János lelkész felhivását. Első kisérletnek nevezzük, mert ezen a téren kétségtelenül az. Van valami érdekes, valami meglepő ebben a férfias elszántságban, mert maga a lelkészkar nincsen abban a helyzetben, hogy költséges kisérleteket legyen, de van és kell hogy legyen módja arra, hogy egy unitárius egyházi beszéd irodalmat teremtsen, mert ilyen még nincsen — a nyilvánosság előtt Mi ezt a mozgalmat minden izében ösmerjük, az a miénk is, tehát teljes bizonyossággal szólhatunk olvasóinknak arról, hogy a mi lesz, az komoly munka lesz, s reméljük, irodalmi értékkel is fog bírni Mi is kérjük mindazokat, a kik az unitárius eszméknek ilyen uton való terjesztését óhajtják, a kik a lelkészkar sikerét magukénak ismerik, legyenek bizalommal, a kibocsátott felhivást tegyék magukévá s rendeljenek meg egy-két példányt, mert ez valóban u n i t á r i u s é r d e k!

— **Egyházi énekek gyüjteménye** cz. alatt ép a napokban került ki sajtó alól Iszlai Márton pályanyertes műve. E munkát, mely nagy és hosszas fáradság gyümölcse, annak idejében a szakértő pályabirák eléggé méltányolták, mi most csak Kunosi és fia nyomdáját dicsérjük a diszes kiállitt sért. Reméljük az iskolák méltányolni fogják az E. K. Tanács áldozatát, mit e könyv létrejövetele érdekében hozott, s igyekezni fognak már a jelen tanév kezdetén azt használatba venni. A könyv a szerzőnél rendelhető meg példányonként 1 frtjával, mint a kit az E. K. T. az elárusitással megbizott.

— **Aratási hálaünnepély** a homoródi fürdőn. Aug. 16-án ez évi gazdag aratás és a jó idő nagyszámu közönséget gyüjtött összn, a mely vallásküiömbség nélkül buzgó lélekkel imádkozott az unitárius lelkészszel s áhitattal hallgatta végig a természet szép templomában Gáll József unitárius lelkész beszédét. Az ünnepélyen a h.-szt.-mártoni dalkör énekelt Győrfi István tanitó vezetésével. Az ünnepély sikerét fokozta két angol és egy ámérikai testvérünk Dr. Chester jelenléte, kiket Kovács János tanár az ünnepély végeztével egy tartalmas és tanulságos beszéd kiséretében mutatott be az ünneplő közönségnek. V. A.

— **A „Ferencz József püspök jubileumi emlékéből"** — sajnálattal értesülünk a 27-ik lapon V. szám alatt közölt névsorból Fazakas Lajos ny.-szt.-mártoni lelkész ur neve kimaradt Szíveskedjenek azok, kiknek az „Emlék" meg van, ezt a nevet bejegyezni az emlitett helyre. Kéri Boros György.

— **Vogel Károlyt**, a Gámán nyomda derék vezetőjét sulyos csapás érte nejének aug. 21-én bekövetkezett halálával.

— **A tordátfalvi** új torony felszentelése és az újpap beiktatása alkalmával 1896 aug 23-án tartott bál jövedelme 51 frt 70 kr. Leütve a költségeket 11 frt 70 krt, marad tiszta jövedelem 40 frt., mely összeg az új toronyba felállitandó óra-alap javára fordittatik. Felülfizettek: Ürmösi Károly pesti segédlelkész 30 kr., Kelemen Albert maroskõri esperes ur 30 kr., Pálfi Györgyné urasszony 10 kr. Boros György theologiai tanár ur 80 kr, Pap Mózes tanár úr 40 kr., Patakfalvi Domokos 30 kr., Raffaj Dániel 10 kr., Fereoczi Áron tiszt. úr 80 kr, Firtos Áron 10 kr., Gál Kálmán tanár ur 10 kr. Végh Gyula 1 frt, Pálffi Mihály 50 kr., Szabó Gergely tanitó 50 kr Mely felülfizetéseket a rendező bizottság szives köszönettel fogad. Tordátfalva, 1896 aug. 24-én. A rendezőség nevében P é t e r József tanitó.

— **Óriási jégvihar** semmisitette meg Küküllő és Nyikó menti hiveink és belső embereink összes tavaszvetését és terményeit.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A fejedelem és papja Tarcsafalvi kálteményének második kiadása is hatalmasan megindult. Közelebbről Ozsváth Gábor esperes ur 100 pld., Kelelemen

Albert esperes ur 200 pld. József János ur 50 pld., Magyary Géza ur Kolozsvárról 100 példányt rendelt meg, utóbbi azzal a szép szándékkal, hogy ingyen kiossza. Ki mondhatja ti közületek, hogy szegények vagyunk, mikor ilyen erős bennünk a lélek!

Az udvarhely egyházköri D. F. fiókegylet 896 évi aug. 9-én Jánosfalván népes gyülést tartott. Egyed Ferencz elnök, beteges állapotára való hivatkozással, bejelentette lemondását, kiterjesztvén azt az egész tisztikarra is, miután a három éves cziklus eltelt. Ennek folytán a tisztikar ujra alakitását tüzé ki tárgyalásra, mely a következőkép ejtetett meg: elnök Sándor Gergely derzsi, alelnök Vas Istvan, titkár Pál Ferencz, pénztárnok Kisgyörgy Sándor és könyvtárnok Egyed Ferencz — mindannyian egyhangu felkiáltással.

Volt pénztárnok beadja az elmult évről a számadását, mely minden tételeiben helyesnek hagyatott. Örömmel hallottuk ennek kapcsán, hogy fiókegyletünknek — bár a Jókai müveinek megvételével tetemes kiadása is volt — 100 frtot meghaladó vagyona van s tagjainak száma 60-on felül.

Ezt követőleg Tarcsafalvi költő tagtársunk olvasta, illetve szavalta el i d e á l czimen irt egyik — tartalmas és hangulatteljes — ujabb költeményét, melyet a gyülés — hangos éljenzéssel nyilvánitott tetszését és elismerését méltán éroemelte ki. Ev alkalommal kimondatott, hogy az őszön egy gyülés tsrtassék s előkészitése munkabizottságra bizatott és a volt tisztikarnak elismerés szavaztatott. J e l e n v o l t.

Szerkesztői izenetek S Gy. T.-Szt-Gy. A kifogásolt eljárás kizárólag az egyházkör dolga, tehát ott teendő vitatás tárgyává, a köri közgyülésen. A czikket nem közölhetjük — **Várfalvi hallgatónak.** Az 1-ső kérdésre A „szent lélek“ nem fölösleges a mi értelmünk szerint Legfennebb arról lehet szó, hogy a jelzőt kell-e használni és mikor? A 2-ikra. Még nincsen eldöntve végérvényesen, hogy az „Esküszöm“ kifejezést szabad-e használni, tehát a lelkészeket nem lehet korlátozni abban, hogy belátások szerint járjanak el. A 3-ikra, minthogy magánügy, csak sajnálatunkat nyilvánithatjuk. Eszünkbe jutott a népszerü közmondás: kettőn áll a vásár — **Többeknek** Intézkedtünk hogy máskor ne legyen fennakadás.

Az „Unitárius Közlöny“ mindenik évfolyama kapható. Egy évfolyam ára 1 frt 20 kr. 3 frtért h á r o m évfolyam bérmentve. Mindenik kiadvány megrendelhető Boros György egyleti titkárnál Kolozsvárt, rózsa-utcza 2. sz., vagy Gálfi Lőrincz pénztárnoknál Kolozsvárt, viz-utcza 5. sz.

A fejedelem és papja elbeszélő költemény Tarcsaralvi Alberttől. János Zsigmod fejedelemről és Dávid Frencz püspökről. II-ik kiadás. Egy pld. 10 kr., 25 pld 2 frt 25., 50 pld. 4 frt, 100 pld. 6 frt, 200 pld. 10 frt, 300 pld. 12 frt Népszerü, tanuságos, kedves s mégis olcsó!

TARTALOM: Készülődés (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 145. l. — Milleniumi ima iskolás gyermekek számára 155. l. — Egy pár atkalmi gondolat. Id. Daniel Gábor. 147. l. — Egy ezredévi unitárius gyülés. Boros György. 150. l. — A roszra való hajlama rosz nevelés következménye-e? Szabó Lajos. Brassai. 152—153 l. — Az egyházkörökből. Németh István. 153 l. — Képek az egyházak élétéből. Fazakas Lajos. 155 l. — E g y h á z és i s k o l a i m o z g a l m a k: A nemzetközi unitárius Conferenczia. Utitáriusok az Alföldön. Az unitárius Conferenczia. Ezredévi unitárius egyházi beszédgyüjtemény. Tordátfalván. Első kisérlet. Egyházi énekek gyüjteménye. Aratási hálaünnepély. A „Ferencz József püspök jubileumi emlékéből“. Vogel Károly. A tordátfalvi új torony Ótiási jégvihar. 156 l. — E g y l e t i é l e t é s m u n k á s s á g: A fejedelem és papja. Az udvarhelyi egyházkör. Szerkesztői izenetek 159. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Október. 10. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára**: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Budapesten.

(1896.)

A budapesti unitárius templomban, 1896. szept. 6-án, vasárnap d. e. tartott istentisztelet alkalmából irta: Tayler Frank.

Imára gyültünk itten egybe, im!
Isten világa annyi tájáról,
Szivünkbe' s az *ő* lelke tükrein
A szeretetnek néma nyelve szól.

Imádkozunk; s bár más az ajk, a hang,
De egy az érzet, egy az értelem;
Száműzve innen fajzat és a rang:
Én ezt a helyet szentnek képzelem.

Oh légy velünk, Atyánk, e szép napon;
Az égi szikra kebleinkben ég,
S a mint kezet fog jó barát s rokon —
Szemünk feléd a fényes égbe néz.

A szenvedések tisztitó tűzén
Elődeinket épen áthozád;
Hatalmadon, igazság fegyverén —
A szeretetről ismerünk *mi* rád

S hahogy magasra törne szellemünk,
Emberbaráti benső érezet —
Mely egyesit tevéled, Istenünk!
S mely szent fiadhoz — együtt — elvezet.

Szabadon. **Józan Miklós.**

A konferenczia után.

Ha visszagondolok arra a két napra, ugy vonul el szemem előtt, mint egy ködfátyolkép. Álomnak mondanám az egészet, ha nem látnám az ismert kedves arczok mosolyát, ha nem érezném a testvéri kézszoritást, s ha nem venném észre az arczokon a meghatottság könnyeit.

Az, a mi a testi szemek előtt ment végbe, eltünt s talán feledésbe megy, de az, a mi a lélekben megfogamzott és gyökeret vert, az itt van velem, ott van mindnyájunkkal, de nem apadóban, hanem növőben.

Az a buzgóság, a mely eddig áthatott, most kétszerte nagyobb mindnyájunkban, miután láttuk azt a nagy áldozatot, a mely arra késztette Ámérika és Anglia fiait és leányait, hogy hozzánk jöjjenek.

A léleknek az a kiöntetése, a tüznek az a gyujtó melege, a mely ott a budapesti unitárius templomban összeforrasztotta az egymástól teljesen idegen nemzetek gyermekeit az Isten előtti egység érzetében, az leirhatlan, az páratlan a mai rideg kor történelmében. Az nem közönséges dolog, az pünkösti esemény volt, midőn mindeneknek, a kik jelen voltak, szivök és lelkök egy vala.

A vasárnapi üdvözletek alatt a szónokok felülmulták önmagukat. Ők maguk sem tudtak számot adni arról, a mi velük történt, csak köszönik az alkalmat és hálát mondanak az uj szent keresztségért.

A ki nem volt jelen, az gondoljon arra, hogy Angliából tizenegyen, Ámérikából 4-en voltak velünk: hajlott koru férfiak és nők, papok és üzletemberek. Ha a nagy távolság s nyelvünk teljes idegensége nem áll utjokban, kétszer-háromszor annyian lettek volna. Erről tesznek bizonyságot az irásban beküldött nagy számu üdvözletek, melyek között az angol, és ámérikai mellett, franczia és német is volt.

A számos beszéd, felolvasás és üdvözlet külön könyvben fog megjelenni. Mi csak visszhangot akartunk adni az ünnepnek a mely minket, kik ott voltunk, boldogitott, azokat, kik ott nem voltak, örömmel töltötte el, látván az egység és egyetértés szellemét mi közöttünk élni és uralkodni!

Egy jó gondolathoz erős elszántság és kitartó munka kell s az megvalósul, hódit és teremt új világot. Ezt mivelte a konferenczia gondolata! Örvendünk, hogy megszülemlett, mert érezzük, hogy nagy szolgálatot tett már is. B. Gy.

Hymnus.

Oh Magyarok szent Istene!
Elődbe borulunk,
Ez ezredéves ünnepen
Neked hálát adunk!

Te voltál a mi Istenünk
Egy ezredéven át,
Te adtad örökül nekünk
E szép magyar hazát . . .

Török, tatár és belviszály,
Hogy meg nem törhetett:
Hű népeden örgonddal állt
Mindenható kezed.

Erőnket fejté — küzdelem.
Bölcsé tett — a csapás.
A honfibú — erénynyé lett
S követte áldomás . . .

A századok viharjai
Szülték a hősöket,
Kiknek a hircsillagjai
Ragyogják nevöket . . .

A megpróbáltatás, Uram!
Idvünkre lőn csupán:
Uj ezredév dereng felénk,
Egy ezredév után.

Tiéd hálánk e szent napon,
Imánk feléd rebeg:
Oh Magyarok nagy Istene
Áld meg hű népedet:

Derits reánk egy jobb jövőt,
Őrizd meg jogaink.
Nehagyd e honban, hogy ha van,
Zajongni ellenink . . .

Adj egyetértést, hű szivet
Szeretni a hazát
És annak őrét, szent fejét:
A törvényes királyt! . . .

Hazánkért és királyunkért
Éljünk, és hogy ha kell:
Tudjunk meghalni hösökül
Mind, kit e föld nevel . . .

Egy czél legyen, egy küzdelem:
A hon igaz java,
Hogy boldog legyen minden nép
S a korona maga . . .

Rédiger Géza.

Egyetmás a konferencziáról.

A nemzetközi unitárius konferenczia egyebek mellett arra való volt, hogy ott nyugatfelé ne feledjék el a jó magyarok, hogy itt a keleten is vagyunk. Ezentul, mikor a napot felkelni látják, ránk gondolnak, ugy-e?

—

A budapesti unitárius templomnak felette nagy hibája, hogy alkalmilag nem bövithető. Szeptember 6-án az istentiszteletet csak fele rész hallgathatta, mivel nem volt elég hely a templomban.

—

A ki nem tudta megérteni, hogy az első pünkösd alkalmával a különböző nyelvü népek hogyan érthették meg egymást, az Budapesten megérthette, midőn az angol és ámérikai követek beszédét végig hallgatta, mert lehetetlen volt nem éreznie a léleknek azt a tüzét s a szivnek azt a melegét, a mely

a hidegnek mondott angolok ajakáról lángokban áradott szét és nemcsak melegitett, hanem gyújtott és könnyeket fakasztott. Ez volt az unitáriusok pünkösti ünnepe az új ezer esztendő küszöbén.

—

Csak egy baj volt a miatt, hogy oly sokan voltunk Budapesten. Nem volt lehetséges mindenkivel kezetszoritani s egykét szót váltani. De a száj helyett szólótt a sziv, a mely érezte az együttlét boldogitó hatását.

—

A konferenczián kiderült, hogy a magyar unitárius egyházban egy tekintélyes számu angol Colonia van, annyian beszélik az angol nyelvet nemcsak férfiak, hanem nők is. Ez bizonnyal buzditólag fog hatni ifjuságunkra s főleg papnövendékeink átlátják, milyen hatalmat ád a lelkész kezébe az angolnyelv ismerete. Örömmel hallottuk, hogy Kolozsvárt a nők szervezni szándékoznak agy angol társalgó kört.

—

Jóslatunk beteljesült A konferenczián lelkészkarunk meglepő nagy számban jelent meg, és nemhogy megbánták volna, hanem örvendeztek örömükben, hogy ott dicsőithették Istent hitben, lélekkel az ország szivében, hol Petőfi ajakáról szól a „Talpra magyar“ a hős honvéd geniusza a budavári szoborról szabadságot hirdet, s Dávid Ferencz átszellemülten jelenti ki: a hit Istennek ajándéka.

—

Egy öreg úr (nem unitárius) végig hallgatta a konferenczíát Egy pár nap mulva találkoztunk, megállitott és igy szólott: Köszönöm a sok élvezetet, mit nekem szereztek. „Sirtam a templomban “

—

Véghetetlen sajnáltam — irja lapunknak egy barátja — hogy csak lélekben vehettem részt az unitáriusok congressusán. Óhajtottam akkorra a fővárosba felmenni, hogy legalább kezet szorithattam volna kedves hazámfiaival, de körülményeim s beteges állapotom nem engedték . . . Istentől áldást kivánva tisztelettel vagyok.

—

Nem is gondolná az ember, hogy milyen nagy érdeklődéssel voltak az unitárius konferenczia iránt hazánk minden részében a nem unitáriusok is. Egy magas állásu férfi csak enyit mondott: „Örvendek, hogy az urak megcsinálták azt, a mit mi meg sem mertünk kisérteni.

—

Erdélyt az Unio irásban, a millenium tényleg egyesitette Magyarországgal, mert e bérczes kis hazarésznek apraja nagyja átment a nagyobbik testvérhez, vagyis át van törve Kárpát sziklás bércze s át van hidalva a nagy puszta, melyek minket eddig elválasztottak egymástól. Az illendőség és a barátság azt hozza magával, hogy most már ők jöjjenek hozzánk s nézzék meg itthon háztüzünket Reméljük, hogy majd mikor Erdély s főleg Kolozsvár egyik fő büszkeségének Mátyás királynak, az igazságosnak, szobrát leleplezzük, akkor elfognak jöni ezernyi ezeren. Kolozsvár s az erdélyi részek ekkorra rendezzen egy kiállitást főképpen Erdély terményeiből és kincseiből s azonkivül fürdőit, bányáit, hegyeit, tavait, városait és falvait mutassa meg a testvéreknek, hogy ezzel legyen vége az előitéletnek és az idegenkedésnek.

—

A Royalban tartott drága (3.50) ebédről egy pap sem hiányzott, bizonyságául annak. hogy az unitárius pap egy helyett három ebéd árát is megfizeti, csak együtt lehessen hitrokonaival.

—

Egy ur a konferencziai ebéden jeget rendelt meg a mellé bizonyosan azért, hogy hűtse a leikesedést. Nem számitott arra, hogy a székely, ha fázik, hóval szokott mosdani. Őt nem lehet kihozni a sodrából.

—

Dávid Ferencz széke a kiállitás történelmi csoportjában egy oly szobát diszit, a mely XVI. századbeli butorokkal van berendezve. A karosszék piros bársonnyal van bevonva. Műbecsén kivül az unitárius szemlélőt kellemesen hatotta meg, hogy ez a nagy püspök egyetlen reliquiája.

—

A régi könyv-kiállitásban a hitvitairatok csoportjában az unitárius müveknek egészen külön szekrénye volt, melyet főleg Dávid Ferencz müvei foglaltak el. Tekintve, hogy azonkivül az unitárius énekes könyvekből és régi kéziratokból is van kiállitva, az aránnyal meg lehetünk elégedve.

Az angolok rólunk.

Egyik angol lap, a „Unitarian Bible Magazine“ érdekes czikket közöl „Millenium Magyarországon“ czimmel. Ebből közöljük az unitáriusokat közelebbről érdeklő részt.

Az Európába bevándorlott és letelepedett ázsiai népek között a magyar volt az egyetlen, a mely felvette a keresztény

vallást. De ez oly népnél, mely egy Istenben hitt és csak egy feleséget tartott, talán egészen könnyü és természetes volt. Ők önkénytesen léptek be a kereszténység közzé és nagy buzgalommal igyekeztek támogatni azt Mikor a Protestanismus hullámai kezdették mozgásba hozni Európát, a magyarok protestánsokká lettek, de szellemi függetlenségük nem engedte meg, hogy a catholicismust elhagyva, megállapodjanak azon a szük ösvényen, melyet Luther és Calvin kijelöltek számukra, hanem tovább mentek és unitáriusokká lettek. Ettől kezdve Erdély volt az unitáriusok gyülpontja, ide menekültek háromság hivő testvéreik üldözése elől; itt küzdött Socinus és Blandrata a vallásszabadságért és itt tartotta fenn magát a mai napig valami száz kis unitárius gyülekezet mig Angol-, Franczia és Olaszországban az elnézés tana csak lassan tudott gyökeret verni.

Ez a magyar nemzet most 1896. évben politikai fennállásának ezeredik esztendőjében, Budapesten, országuk fővárosában egy nagyszabásu kiállitással hivja fel a világ figyelmét arra, hogy megismerkedjék az ők becsülésre méltó történelmökkel és a czivilizátio és müvészetben való előhaladásukkal.

Ennek a megnyitását az ország minden városában nagy ünnepségekkel tették emlékezetessé. A királyi diszmenet, melyben az ősi fény és pompa volt bemutatva, a hadi szemlék, az uj parlamentház megnyitása; a szobrászok, festők és más művészek, a gyárosok és gépészek kiállitott gyüjteményei; a zenei és szinházi előadások, lóversenyek, mind sok idegent vonzottak ezen ország meglátogatására, hogy ezzel a nemzetbe még több bátorságot öntsenek a jövőre nézve és hogy ezzel ezen tény, históriai tanulságul mélyen bevésődjék az emberiség szivébe.

Zóra.

Dowson angol követ levele

Ferencz József püspökhöz 1896. szept. 18.

Küldöm kéziratomat. Nem mulaszthatom el, hogy meg ne köszönjem szivességüket és azt az előzékenységet, a melylyel fogadták az angol követeket. Soha sem fogom elfeledni azt a melegséget, a melylyel engemet, mint a Brit. és külföldi unitárius társulat követét fogadtak. Ugy fogok visszaemlékezni rá, mint életem legkedvesebb emlékére. A Társulatomnak is jelentést teszek utam alatt szerzett kellemes tapasztalataimról s meg vagyok győződve, ott is teljesen fogják méltányolni az iránt tanusitot szivélyességet. Alig tudom kifejezni, mily örömöm telt abban, hogy a püspök urral személyesen megismerkedhettem és öt tisztelt barátaim sorába felvehetem. Jövőben mindig mély

rokonszenvel fogok tekinteni közös ügyünk körül kifejtett nemes munkájukra és örömmel fogok rágondolni, hogy Magyarországon milyen képviselőink vannak . . . . . Kérem adja át barátainknak legszivélyesebb üdvözletemet

Dowoson Enfield H.

Rövid tudósitás a konferenczziáról.

A nemzetközi unitárius konferenczián személyesen részt vettek: *Angliából:* Dowson Enfield, a Brit és külföldi unitárius Társulat elnöke, Tagart Lucia k. a., Ruttné asszony London, Jones Lloyd lelkész az Észak-Welsh egyházak követe Liverpool, Taylor Frank és neje, dr. Smith Vance és neje Manchester, dr. Greaves és neje Canterbury, Ward gyáros Liverpoolból. *Amérikából:* Williams lelkész és neje, New-York, Brintonné asszony Philadelphia és dr. Chester Boston. Üdvözletet küldöttek Bowie a Brit. és külf. Unitárius Társulat titkára, dr. Drummond a Manchester College igazgatója, Carpenter Estlin tanár, Martineau Russel a British Muzeum aligazgatója, Hunter T a dr. Williams-könyvtár ny. könyvtárnoka London, Street Jakab lelkész Bristol, Chalmers lelkész Wakefield. *Amérikából:* Richmond Karolina Providence, Lyon Henrik Boston, Fretwell János, Cary a Melavile theol. akademia elnöke, Barrows a Cristian Register bostoni lap szerkesztője *Párisból:* a Delegation liberale nevében Schidler elnök, Charruand Desirè franczia liberalis prot. lelkész; Sweizból Alther A. laseli lelkész.

Hazánknak mindenik részéből nagy számmal voltak jelen, férfiak és nők elannyira, hogy az unitáriusok száma 350—400-ra tehető.

Szept. 6-án d. e. 10 órakor ugy a külföldiek, mint a hazaiak együtt voltak a diszes unitárius templomban. Az istentisztelet közös énekléssel kezdődött, mely után *Gál* Miklós budapesti lelkész mondott szép és buzgó imát Az alkalmi beszédet Ferencz József püspök tartotta oly kiváló sikerrel, a milyent csak ritka alkalom szül. A magyar hallgatóság el volt ragadtatva, az idegenek boldognak érezték magukat, hogy hallhatták az unitárius püspök egyszerüen bájos szónoklatát br. P Horváth Kálmán főgondnok az egyház nevében tartott üdvözlő beszédet, a mely ez alkalomhoz méltó s gondolatokban gazdag szép szónoklat volt. Székely Ferencz budapesti egyh.-gondnok egyháza nevében üdvözölte az angolokat és ámérikaiakat, mint a kiknek a budapesti egyház fennállását és virágzását nagyban köszöni. Ezután az angol követ Dowson, az ámérikai Williams, a walesi Jones, továbbá Ward, dr. Chester urak és Miss Tagart

szólottak. Egyik tul tett a másikon lelkesedésben és szonoki hévben. A beszédeket Boros György, Gál Miklós és Kovács János tolmácsolták.

Ezek után a kölcsönös üdvözlések és az ismerkedés következett. A nagy társaság Székely Ferencz kuriai biró vezetése alatt megtekintette az országházat és az igazságügyi palotát.

D. u. 2 órakor közös ebéd volt a Royal szállóban, melyben résztvettek mintegy százan A pohárköszöntők sorát Ferencz J. püspök nyitotta meg a királyra, Daniel G főgondnok a külföldi vendégekre, Dowson Enfield ur a püspökre köszöntött. Nagy Lajos, Székely Ferencz, Jakab Elek, Gál Miklós, Williamsné asszony, Buzogány Mariska és még mások mondottak köszöntőt.

Szept 7-én 9 órakor nyilt meg a gyülés, midőn Ferencz József püspök, mint az előkészitő bizottság elnöke rövid jelentést tevén az előkészitő bizottság müködéséről, kérte a közgyülést, hogy alakuljon meg. Derzsi Károly ajánlatára egyhangu felkiáltás utján megválasztattak elnöknek: Daniel Gábor, Ferencz József, Dowson Enfield és Williams Theodor; titkároknak Boros György, dr Chester és Jones Lloyd.

Daniel Gábor elnök egy terjedelmes és történelmi vonatkozásokban gazdag beszéddel nyitotta meg a konferenciát. Boros Győrgy titkár előterjesztést tett a külföldiek üdvözleteiről, azután Péterfi Dénes kolozsvári lelkész és tanár tartott felolvasást: „a mi a vallásban múló és maradandó“ czimen. Gondos kidolgozás és az előadásban szónoki hév jellemezte. Dawsou Enfield ur az angol únitáriusok képviselője angol nyelven, az angol unitárius egyház jelen helyzetét és reményeit ecsetelte mély belátással Dr. Smith theol. tanár német nyelven tudományos felolvasásban ismertette a biblia-kritika jelenlegi állapotát és a rokon kérdéseket. Kozma Ferencz kir tanfelügyelő egy kiválóan sikerült felolvasásban kijelölte a lelkész teendőit a modern korban Mindenik felolvasást nagy tetszéssel fogadta a hallgatóság

Az elnöki tisztet teljesitő püspök a felolvassások után egy nehány találó vonásban körvonalozta azok tartalmát.

A konferenczia egyhangulag meghatározta, hogy lefolyásáról egy emlékkönyv adassék ki, melyben a beszédek és üdvözletek magyar és angol uyelven közöltessenek.

Végül Ferencz József müködő elnök egy szép beszédben bezárta a konferenciát, melynek sikere minden várakozását felülmulta, nemcsak neki mint tervezőnek, hanem minden résztvevőnek is.

A konferenciáról külön czikkekben is megemlékezünk.

A Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz.

Tisztelt tagtársak! Ismét egy év telt el egyletünk életéből Szabályaink szerint itt van a számadás ideje. Tisztemből kifolyólag kérem a tagtársakat, szíveskedjenek október 24-én d. u. 4 órára a kolozsvári unitárius főiskola dísztermében közgyülésre megjelenni s azt megelőzőleg egyleti tartozásaikat s ha volnának, inditványaikat a maga helyére beküldeni.

atyafiságos üdvözlettel

Dr. Brassai Sámuel,
egyl. elnök.

Az egyházkörökből.

Az udvarhelyi unitárius egyházkör évi rendes közgyülését 896. julius 9-én Jánosfalván tartotta Darkó Sándor esperes elnöklete alatt. Ujra választatott az egyházköri fegyelmi bíróság. Rendes birák: Sándor Mózes kir. tanácsos tanfelügyelő és Egyed Ferencz lelkész; pótbirák Daniel Lajos, birtokos és Kisgyörgy Sándor lelkész. A templomban Vári Albert igen szép sikert mutatott fel a szószéken.

Templomozás után esperes tette meg évi jelentését, kiterjeszkedve benne — a vizsgálószék adatai alapján — az egyházkör népességi, vagyoni, nevelésügyi s más egyéb viszonyaira is. Körünk egyházközségeiben az összes lélekszám 11627. 895-ben kereszteltetett 393, kik közül törvénytelen születésü volt 46 és igy a szülöttek 11 8%-a. Konfirmált 106 növendék. Eskettetett 107 pár. Meghalt 281. Hozzánk állott 21, elment 4. Köri ekklésiánk összes bevétele 10788 frt, kiadása 9824 frt. Összes közvagyon különböző czimeken kezelve 30009 frt, melyből mintegy 17375 frt kepealap Ezenkivül a magtárak is szép értéket képviselnek. Adósság terheli az egyházkört 3446 frt. Az udvarhelyi egyházközségben a vizsgálószék később tartatván, vagyoni állása külön vétetett fel. Volt több czimen mintegy 10000 frtnyi vagyona. Ez közelebbről, boldog emlékü László Ferencz vallásos buzgósága következtében nagyot emelkedett. Ugyanis nevezett jó emlékü aa. az unitárius egyház neve alatt megtakaritott pénzét gyüjtötte az egyik udvarhelyi takarékpénztárban és most halálával a kiskönyvön 7965 frt 95 kr. szállott az udvarhelyi ekklésiára. Ezen kivül már régebben kelt végrendelete értelmében örökölt az ekklésia 2000 frtot és udvarhelyen egy jó karban levő házat — a sópiaczon — utóbbit neje halála utánra. Nagy örömmel vette hirül egyházkörünk is azon kitüntetést, melyben püspök ur ő méltóságát nagy és számottevő érdemeire

való hivatkozással, a királyi kegy részesitette. Lelkesült örömmel emelte határozattá, hogy az egyházkör nevében üdvözlőirat küldessék ő méltóságához.

Tanácskoztunk az esperesi fizetések tárgyában leküldött E. K. Tanácsi leirat felett is.

Körünk nevelésügyéről részletes kimeritő jelentést terjesztett be a nevelésügyi bizottság, illetve annak nevében Pál Ferencz bizottsági elnök. Örömmel látta ebből közgyülés, hogy nevelésügyünk jó kezekben van, tanitóink mindnyájan lelkiismeretes munkásságot fejtenek ki növendékeink körül.

Még a segélyezési kérések véleményezésére kiküldött bizottság jelentése keltett érdeklődést. Egyéb fontosabb ügy — ámbátor, hogy egyéb itt még nem emlitett ügyekkel telt el a nap fele — nem volt. Különben tártgysorozatba sem volt felvéve egyéb. És ez onnan volt, mert igen sok — a közgyülésre nem tartozó mindennemü rendeletek felsőbb leiratok, utasitások stb. stb. olvastattak fel, melyek egynémelyike minden ide nem tartozandósága mellett is szóváltásra adván alkalmat, hozzá járult az idő czél és hasztalan elmulásához. És ezzel nem is a gyülés végén, hanem a közepén bővittetett meg a tárgysorozat, minek a lett a következménye, hogy a figyelem lankadni, az érdekeltség gyengülni kezdett — egyrész haza készülödött, hogy a gyülés helyén ne sötétedjék: szóval, más fontosabb tárgyak rovására ment a hosszas olvasás.

Ez gyülés végén szóvá is tétetett, melynek kapcsán kimondatott, hogy közgyülés elébe nem tartozó dolgok jövőben ne vétessenek fel, nevezetesen a körözés utján közhirré teendő leiratok vagy rendeletek.

896. jul. 14. **Jelenvolt**

Küküllői egyházházkörünk ez évi rendes közgyülését B.-Szt.-Miklóson aug. 30-án tartotta. Esperesünk azon inditványa tette ezt lehetővé, hogy a hol 30 év után köri közgyülés nem volt, M.-Szt.-Benedekkel közösen, még vedig B.-Szt.-Miklós $^2/_3$-m, Sz,-Beneded $^1/_3$ költséggel járult a felmerülő költségek fedezéséhez. A közgyülést istentisztelet előzte meg. Hadházi József deésfalvi lelkész tartott egykázi beszédet Hozs. 4. 6. alapján. Istentiszteletünk méltóságát emelte esperesünk szép beszéde. Gvidó Béla esperes inditványára a köri olvasó-egylet ujra alakittatott s kimondatott, hogy e körben levő minden pap 2 frtot és kántortanitó 1 frtot fizessen a könyvtár alapra. Köri pénztárnok Ütő Lajos hű számodást ad be. A nevelésügyi bizottság titkára Gálfalvi István terjedelmes jelenté-

séből a mult iskolai évről csak halasztást jelezhetünk. A felsőbb leirások mindenike tárgyaltatott. A véleményre annyival nagyobb tere volt a közgyülés tagjainak, hogy az egy előértekezleten megbeszéltetett és vélemény tekintetében megküldetett esperes által az egyes belső emberekhez és konzistorokhoz. Az esperesek tiszteletdija felett volt egy kis harczunk, mely abban nyert általános kifejezést, hogy az esperesek tiszteletdija egyformásittassék. Javasoltatott, hogy a köri jegyzők és közügy-igazgatók is tiszteletdijban részesittessenek. Óhajnak mind szép : az eredményt nem tudjuk.

Kiss László
köri jegyző.

Tört sugarak.

Felhivás előfizetésre.

Ezelőtt már nehány évvel elhatároztam magamban, hogy verseimből egy kötetet nyilvánosságra bocsátok E tervemet csak most valósithatom meg. Könnyen lehetséges, sőt magam is ugy hiszem, hogy a versek belső értékét tekintve még most is siettem a közreadással. Azonban nem akarok továbbra is elzárkozni a nyilvánosság biráló hatásától, mert hiszen öntudatos munkásságra törekszem s a kezdet kezdetén a legszigorubb birálat is, ha jóakarattal párosul, többet ér a kétes értékü, schablonos dicséreteknél.

Nem csüggeszt az el engemet, hogy kevés eredményt érhettem el. A költészet élő virágai csak a nagyok, a geniek lelkében fogannak meg és tenyésznek buján, de azért ki mondhatná el, hogy a költészet iránt való rajongó szeretet, szent vágyakozás, nemes törekvéssel párosulva, ne termelt volna egy-egy erdei gyopár-virágot a magyar költészet számára? Engemet teljesen megnyugtatna az a tudat, ha egy nehány ilyen, vékony talajon fejlődő élővirágnak magvát érlelné meg bennem a nyilvánosság verőfényes napja.

Lelkem szeretetével csüngök a költészeten s ha gyönge kezekkel pengetem is a lantot, érezem, hogy benső szükséget elégitik ki. A kör, melyre a kötettel számitok, gyönge tehetségem mellett igaz törekvésemet is fel fogja ismerni.

Ha lesznek, kik majd unottan teszik le kezeikből a kötetet, gondolják meg, hogy a kakuk sem hibás, ha egyhangu dala unalmassá válik. Zárják el tőle az erdőt lombos ágaival, a mezőt virágaival és illatával együtt és megszünik az egyhangu nóta.

Nemcsak köteles szerénységből, hanem őszinte meggyőződésből vetem papirosra e sorokat. Beválthatatlan igéreteket nem akarok tenni, a közönség hiszékenységét nem akarom kizsákmá-

nyolni. Ha valamivel majd többet fog érni a kötet, mint a milyen értékünek mondottam, az leszen fáradtsagomnak és törekvésemnek legjelesebb jutalma.

A verskötet TÖRT SUGARAK czim alatt folyó év november elején jelenik meg.

Csinos, izléses kiállitásáról Betegh Pál jóhirü könyvkiadó kezeskedik (Székely-Udarhely.) Előfizetési ára: füzve két korona, diszkötésben 4 korona; mely összeg a kiadó nevére czimezve, folyó év október 20-ig beküldendő. Fölösleges példányokat nem nyomatunk. Gyüjtöknek 10 előfizető után egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Szives támogatást remélve, vagyok Vargyas (u. p. Olasztelek, Udvarhelymegye), 1896. augusztus hó 25-én.

kiváló tisztelettel
Tarcsafalvi Albert.

Unitárius lelkészkör érdekében meghivó.

Most már mindnyájan érezzük a szükségét egy lelkészkör megalakitásának, mert átláttuk, hogy ha kevesen vagyunk is. egy központunk kell, hogy legyen, hol találkozzunk, hová erős kötelékek füzzenek, nehogy mint az oldott kéve széthulljunk.

Az alapelvekkel tisztában lévén, jelenleg csak a központi szervezkedés van hátra. E végett f. október 24-én d. e. 9 órakor az unitárius főiskola disztermében szervező közgyülésre hivjuk meg az unitárius lelkészkar összes tagjait, a theologiai tanárokat és papjelölteket.

Tekintettel a változott viszonyokra, tekintettel az unitárius lelkészeket érdeklő számos kérdésekre, kérjük és reméljük lelkészeink teljes számban megjelenését A közgyülés elébe szánt inditványok és javaslatok alólirottak bármelyikéhez október 15-ig bejelentendők

kartársi üdvözlettel
Kelemen Albert,
i. elnök.
Boros György,
i. titkár.

Régi dolgok.

A legelső magyar nyelvü vizsgarend.

A kolozsvári unitárius főiskola egykori gondnoka Pákey Lajos sok nagybecsü régi dolgot hagyott hátra, ezek közül közöljük a *legelső magyar nyelvü vizsgarendet.*

Az Unitáriusok Kolozsvári Fő Oskolájában az 1841/2 oskolai első fél évben a' Felosztályiakra dél előtti — az alosztályiakra nézve délutáni órákon tartandó közvi'sgáltatás

RENDJE.

Januarius - - - - holnapja

24-ik napján	Dél előtt 8—12. Hittudomány.		Dél után 2—6 Vallás.
25. „	8—12. Természettan.		2—4. Magyarnyelv. 4—6. Német nyelv.
26. „	8—12. Hazai történet		2—6. Erdély, Austriai Birodalom, és Europa földirata.
27. „	8—12. Álladalomtan.		2—6. Latin nyelv.
28. „	8—12. Világ közönséges Története		2—5. Ásványtan. 5—6. Magyar ország története
29. „	8—12. Mértan.		2—6. Számvetés.
30. „	**VASÁRNAP.**		
31. „	8—11. Erénytan.		2—4. Latin, és német nyelv gyakorlatok.
	11—12. Görögnyelvtan.		4—6. Olvasás és értelem gyakorlás.

Februarius - - - holnapja

1. napján	8—12 latin nyelvészeti gyakorlat.		2—5. Templomi ének. 5—6. Kóta szerinti ének.

2. Köz osztályozás véghez vitele.

3. Az osztályozás közhirré tétele délután 3 órakor.

Kiadta **SZÉKELY MÓ'SES**
Oskolai Kormányzó.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Személyi hirek** A vallás és közokt. minister kinevezte Derzsi Gábor közs. isk. tanitót, áll. isk. tanitóvá Kis-Solymosba, Gábor Dénes unitárius fel.

tanitót Kökösre áll isk. tanitóvá. Fodor András bágyoni tanitót Csegezbe, Gálfalvi Ferencz mészkői tanitót Köveudre Az E. K. Tanácsa főiskola melletti elemi iskolához Kiss Jánost, a tordaihoz Szinte Vilmos okl. tanitókat nevezte ki.

— **A theologiai intézet uj szervezete** A millenniáris évben theologiánk történelmében uj korszak kezdődik. Az intézet egészen ujra szerveztetett. Főfelügyelője a püspök, az igazgatói teendőket teljesiti egy dékán. E tisztet az E. K. Tanács ideiglenesen Boros György tanárra ruházta. Szerveztetett egy vizsgáló és fegyelmi bizottság. A tanmenet egyetemi rendszer szerint iratott körül. Ezentul koloqualasok, alap- és szakvizsgálatok lesznek. A bizottság a püspök elnöklete alatt áll a tanári karból, a főisk. igazgatóból és az E. K. Tanács által választott 3 tagból, a kik Gyulay László, Molnár Sándor és dr. Veress Vilmos egyh tanácsosok.

— **A sz.-kereszturi középiskola** tanári karát a vall. és közokt. minister szintén bevette az orsz. tanári nyugdijintézetbe.

— **A külföldi vendégek** közül Jones liverpooli lelkész és Ward gyáros a konferenczia előtt Williams newyorki lelkész és neje meglátogatták toroczkói, aranyos, nyikó és Háromszék vidéki egyházainkatt s mindenünnen kedves emlékkel tértek vissza, mert hiveink kitünő vendégszereettel fogadták.

— **Egy ifju lelkész** — mint lapunkat értesitik — valóságos uj világot teremtett gyülekezetében. Azok, a kik eddig csak nagy ritkán voltak láthatók a templomban, most még délután is pontosan megjelennek, bizonyságul, hogy a szószéknek meg van a hatása, ha a szív teljességéből szól a száj.

— **Az E. Főtanács** okt 25-én veszi kezdetét Kolozsvárt

— **Tarcsafalvi Albert**. Ezt a nevet az „Unitárius Közlöny“ olvasói ismerik és kedvesen emlékeznek azokra a költeményekre, a melyek alatt állani szokott, mert mindenikben volt érzés, izlés, bizonyos emelkedettség, mely Istenhez közelebb vitt. Hazafias érzületünk, szülői szivünk húrja, gyermeki kedélyünk örömünk és bánatunk gyakran meglelte igazi szavát a Tarcsafalvi költeményeiben s midőn élvezettel olvasta át egyiket-másikat, kiváncsian kérdezte, ki lehet ez a derék ember? Hát most már van alkalmunk megmondani. Egy falusi egyszerü tanitó, kit lapunk büszkén vall magáénak s kiről olvasóink bizonnyal nem mondanának le sokért. Ez az ifju költö most merészet gondolt, mert egy kötet költeményt akar kiadni. Olvasóink nézzék meg fennebb mit mond el a „Tört sugarak“-ról, vagyis költeményeiről és gondoljanak egyet velünk: szerezzük meg Tarcsafalvi verseit, a „Tört sugarakat“ Egy példány ára 1 frt, (diszkötésben 2 frt). Eppen karácsonyi ajándéknak való! Nem kis előnyük a „Tört sugarak“-nak, hogy az országhirü iró, Benedek Elek tart elejökbe bevezetésül egy prizmát, melyen keresztül nézve azok a magok eredeti szineikben látszanak. Mi kezdettől fogva mindig annyira biztunk ez ifju költő sikereiben és olvasóink készségében, hogy előfizetői számát ezerre merjük jósolni

---

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A marosköri Dávid Ferencz fiók-egylet ez évi rendes gyülését 1896 augusztus 18-án tartotta Nyárád-Szent-László tisztelendő Kelemen Albert esperes, alelnök elnöklése alatt. Fekete Gábor elnök ur a kolozsvári kir. itélőtáblához történt kineveztetése alkalmából az elnöki tisztről lemondván. Az egylet sajnosan fogadta magas pártfogójának távozását, de némi megnyugvást talál azon körülményben, hogy joltevő kezét még most sem vette le az egyesületről, a mennyiben a kitünő tanitók jutalmazására eddig adni szokott évenkénti 30 koronát továbbra is felajánlotta. Elnöknek tkts. Schuller József törv. biró úr választatott meg. Ebben a szerencsés választásban leli vigasztalását az egyesület elvesztett nagyérdemü elnökéért.

Az egylet mult évi bevétele	200 frt	33 kr.
„ „ „ „ kiadása	198 „	42 „
Maradék .	1 „	92 „
Vagyonkészlet takarék-tárban	43 „	84 kr.
Várandóság	117 frt	— kr.

A könyvtár jelentékenyen gyarapodott, főleg a „Budapesti Szemle“ összes köteteivel. Felolvasást tartott: Ürmösi Kálmán és Szabó Lajos. Szavaltak: Fazakas Lajos és Székely András. Mindenik derekasan oldotta meg feladatát.

Szabédon, 1896 aug. 20. Szabó Lajos fiók-egyl. jegyző.

☞ **Felhivás** Egyletünk tagjait és lapunk előfizetőit, kik dijaikkal hátralékban vannak, kérjük, sziveskedjenek azokat október első napjaiban beküldeni, hogy az ez évi számadásba felvehessük, mert számadásunk e millenáris esztendőben szokatlanul kedvezőtlen szinben tünteti fel olvasóink pontosságát.

Az egylet pénztárába f. é. jun. 24-től szept. 22-ig rendes tagsági dijat fizettek: Botár János és Kelemen István Toroczkó 95 96-ra, Ambrus Gergely, Benkő Mihály, Biluska Józsefné, Czakó József, Finla József, Gyulay Árpád, Gyula László, Lakatos Ferencz, Nick Antalné, Nyiredi Géza dr, Sárdi István, Veress Lajos dr., Ferencz József, Ferencz Józsefné, Sigmond Dezső, Farkas Vilmos, Kozma Ferencz, Kővári László, Létay Gábor, Mikó Imre, Mikó Imréné, Mina János, Molnár Sándor, Szász Ádám, Vécsei Sámuel Kolozsvár 96-ra, Barabás Sándor Bölön 95—96-ra, Ütő Dániel Kálnok 96-ra, Székely Dénesné Torda 95—96-ra.

Előfizetési dijat fizettek: Deák Farkas, Hirschfeld Sándor és Strobel Károly Kolozsvár 96-ra, Albert János Torda 96-ra, Hankó Domokos Szt.-Gotthárd 95-re, Gábos Dénes Máram.-Sziget 96—98-ra, Nagy Tamásné Vajda.-Szt.-Iván 96-ra, Veress József Hátszeg 95-re, Ürmössy Kálmán Körmöczbánya 96-ra, Komjátszegi Pál Ar.-Rákos 96-ra, Szegedi Árpád Tusnád 96-ra.

A sz.-Keresztúri fiók-egyl. pénztárába 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: dr. Jankovich Pál, Jankovich Pálné, Bedő Dénes, Barabás József, Barabás Lajos, Pap Mózes Sz.-Keresztur 96-ra, Derzsi Dénes Medesér 95—96-ra.

A felső-fehérköri fiók-egyl. pénztárába 1 frtot fizettek: Lőrinczy István, Ferenczy Lajos Felső-Rákoz, Ütő Béla A. Rákos, Osváth Gábor, Zoltán Miklós Héviz, Deák Miklós Ürmös, Kiss Aladár Datk 96. Unitárius Egyházközség Felső-Rákos 94—96.

A maros-köri fiók-egyl. pénztárába 1 frtot fizettek: Németi Ida M.-Vécs 94—95-re, Kassay Károlyné, Kelemen Albertné, Kelemen Albert, Schuller József, M.-Vásárhely 96-ra.

Kolozsvárt, 1896. szept. 22-én **Gálfi Lőrinez,** pénztárnok.

TARTALOM: Budapesten. (Köl.) Taylertől. Józan Miklós. 161. l. — A konferenczia után. B. Gy. 162. l. — Hymnus. (Költemény.) Rédiger Géza. 163. l. — Egyetmás a konferencziáról. 104 l. — Az angolok rólunk. Zora. Dowson Enfield. 166. l. — Rövid tudósitás a konferencziáról. 158. l. — A Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz. Dr. Brassai Sámuel. 170. l — Az egyházkörökből Jelenvolt Kiss László. 170. l. — Tört sugarak. Tarcsafalvi Albert. 172. l. — Unitárius lelkészkör érdekében meghivó. Kelemen Albert. Boros György. 173. l. — Régi dolgok. 173 l. — Egyház és iskolai mozgalmak: Személyi hirek. A theologiai intézet uj szervezete. A sz.-keresztúri középiskola. Egy ifju lelkész. A fiatalság érdekében Tarcsafalvi Albert. 174. l — Egyleti élet és munkásság: A marosköri Dávid Ferencz fiók-egylet. Felhivás Nyugtázás. 175. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. November. 11. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

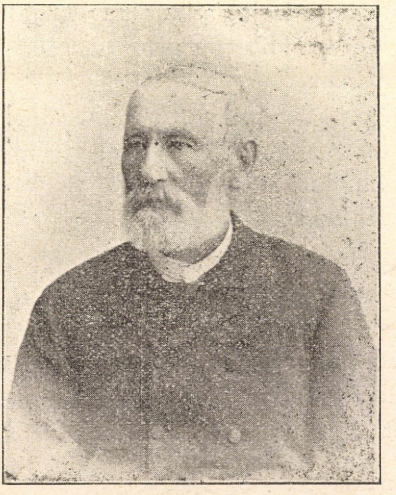

Nagy Lajos.

(Arczképpel.)

Fény az árnynak felette áll,
Azért ez a kép nem talál. N. L.

Unitárius espereseink sorából most már a harmadikat mutatjuk be: Nagy Lajos kolozsvári esperest és főjegyzőt, de

ez alkalommal nem e két minőségét, hanem az egyházon kivül álló hazafias érdemét kivánjuk kiemelni.

Szeptember 30-án Kolozsvárt a királyi felség és az ország képviselői jelenlétében letétetett Mátyás király lovas-szobrának alapköve, s egy év mulva ott fog állani maga a szobor is, Fadrusz János szobrász remeke.

Az országra szóló dicsőségben sokan fognak osztozni, de egyik legfőbb érdem: az eszme megteremtése, az egyszerü unitárius tanár Nagy Lajosé. 1882-ben Kolozsvár város törvényhatósági bizottsága közgyülésén inditványozta, sürgette, hogy emeltessék szobor Mátyás királynak. Azóta folyton gyüjti a pénzt teljesen ingyen és lelkesit az eszméért lankadatlan. Ez évben megérte az első nagy örömet, részben beteljesült, a mire igy sóvárog:

Szeretném megérni. . . .
Azt az emléket is, a mihez kezdtem én,
Mátyás király szobrát Kolozsvár közterén.

Ebben szól Nagy Lajos a költő. Olvasóink jól ismerik erről az oldalról, mert ő penditette meg az első húrt az Unitárius Közlönyben 1888-ban:

Folyna mindig vígan életünk,
Jó szerencse járván mi velünk,
Imádkozni mégis kellene
Hozzád oh szeretet Istene.

A közelebbről megjelent énekes könyvben egy pár kedves hymnus tőle származik. A nagy közönségnek népies dalaival szólt. Ő közölte a legelső népballadát 1858-ban. A magyar tudományos világnak adott egy kitünő nyelvészt, Budenez Józsefet, a kit berlini tanuló korában bevezetett nyelvünk csarnokába. Ezt az érdemét most, a tudós halála után, a fővárosi szaklapok is elismerték.

A kolozsvári unitárius főiskolának már 40-ik éve tanára. Lelkes ember volt mindig, szerette az ifjuságot és tudta lelkesiteni. Az unitárius egyháznak számos év óta főjegyzője, a kolozsdobokai körnek esperese, de mindezeknél nagyobb büszkesége, hogy 1848-ban honvéd volt s szolgálhatta a hazát, mit mindenek felett szeret!

Nagy Lajos 1828-ban született Ny.-Gálfalván s még mindig jó erőben levő munkás férfi, körülvéve egy kedves családdal, melynek fejét, kedves nejét, gyakran megénekli egy-egy szép költeményben.

Az ő keze.

Ifju korom szép idején
Egy kéz után esengtem én,
Évek mulva most ismerem:
Mily drága kincs e kéz nekem.

Házamnál ez a kéz minden,
Nála nélkül semmi nincsen.
Hová felér, meddig elér,
Uralkodik, övé a tér. . . .

De uralma jó szerencse,
Áldás rám s a gyermekekre,
Én megszoktam, Isten látja,
Büszkeségem nem is bántja.

Nap-nap után foglalkozik,
Egyben másban fáradozik;
Mit jónak lát, mind azt teszi,
Ha elfárad, újra kezdi.

A mi szép van a szobában,
Ízes falat a konyhában,
Virágnyilás künn a kertben:
Mindezt neki köszönhetem.

Homlokomra hogyha redőt
Hozott a gond egyet-kettőt,
Ez a kéz elsímitotta,
Jó kedvemet visszahozta. . . .

A mint nőtt az élet terhe,
Részét híven általvette. . . .
Kincsét kétfelé osztotta,
Felét ide, felét oda.

Mire nálam nincsen dal, rim,
Folytassátok azt gyermekim!
Becsüljétek meg a kezet,
Mely gondozott, most is vezet. . . .

Én legalább mindig áldom,
S tán könnyebb lesz a halálom,
Ha szememet ez fogja le:
Feleségem áldott keze.

Jan. 25. 1896. **Nagy Lajos.**

Elnöki megnyitó.

— A Dávid F. E. közgyülésén tartotta Hajós János alelnök. —

Tisztelt közgyülés!

Egyletünk e mai napon XII-ik közgyülését tartja. Van szerencsém t. elnökünk helyett, ki e gyülésen megjelenhetésben akadályozva van, egyletünk nevében mindnyájokat üdvözölni, kik itt megjelenni s ez által gyülésünk jelentőségét és fényét emelni szíveskedtek. Én e megjelenésökben biztos znlogát vélem látni annak, hogy egyletünk ezélját, irányát ismerik, s annak kifejtésében és elérésében buzgó munkások kívánnak lenni; pe-

dig e czél és irány tényleges megvalósitása nem oly könnyü munka, kivált a mai modern világban, mikor, a mint Bismark magát egy képviselőházi beszédében kifejezte, sikerült és szabad (mondhatnám elszabadult) szellemeknek minden positiv vallás iránti közönbösséget a nagy tömegre is átvinni.

De azért nem kell kétségbe esnünk. Egyletünk czélja a vallási és erkölcsi élet fejlesztése. Vallás és erkölcs, két nagy horderejü magasztos eszme, melynek fejlesztésén — bármily kormányformák alá jussanak a népek és nemzetek — folytonosan munkál maga az emberiség. Munkál egyfelől az egyén saját lelki ösztönénél fogva, mert vallásos hit nélkül az emberi lélek kietlen sivár puszta, éltető lég, tavasz, falomb, virág és gyümölcs nélkül; nem bir jelennel, jövővel, a mihez füzze az élet mindennapi jelenései, csapásai vagy örömei között gondolatait vagy magatartását. De a jó erkölcs szintén ily elvitázhatlan és pótolhatatlan szüksége az emberi léleknek, de magának a társadalomnak is, mert jó erkölcs nélkül Berzsenyiként Róma ledül és rabigába görbed s a mint Washington mondta: „a vallás és erkölcs két nélkülözhetetlen alapzata az állam boldogságának, nincs abban hazaszeretet, ki e két oszlopot feldönteni akarná "

A mibe pedig az összes emberiség, sőt az államok és a társadalom is, saját önérdeküknél fogva is folytonosan munkálnak s munkálkodniok kell, az elvégül, kisebb nagyobb mértékben, előbb-utóbb létesül.

Ezt az erők összpontositásának örök törvénye igy hozza magával. S ha mindemellett az emberi nem mivelődésének több ezredéves történetében azt látjuk, hogy a századok egymást felváltó s nem ritkán egymástól eltérő szelleme s gondolkodási iránya a vallási hit és jó erkölcs haladásának utjába néha rövidebb időre s nem egyszer tán századokra kiható akadályokat gördit, ezek elháritása, mig az emberi lét és lélek nemes elrendeltetésének ösztőne és tudata az emberiségben végképen ki nem hal, csak az idő kérdése, az időé, melynél évtizedek vagy egyes századok nem határoznak, mert a világ nagy mindenségében s ugyszólva végtelenségében, melyet az idéz elő, hogy a természeti erők örök törvénye szerint s azok egymásra hatása által a teremtés munkája szünet nélkül folytattatik, az évek csak perczeknek tekinthetők, sőt az évezredre is találhat Vörösmartynak azon költői hasonlata: egy ezred egy búborék.

És a mi egyletünk is e nemes törekvésnek egy szerény munkása.

Működése, bármily kis körre terjedjen ki, azokra nézve,

kikkel érintkezhetik, lelki megnyugvást s ebben rejlő boldogságot teremt.

S lehet-e akár az egyénre, akár az egyletekre nézve is nemesebb és magasztosabb feladat, mint az emberi lélek nemesitése által a közjót bár egy szemernyivel előmozditani?

Ki tagadná meg a hálás elismerést azon egyes embertől azon egyesülettől, melynek jelszava és folytonos munkásságának czélja: az embereket az Isten megismerésében elősegiteni, a szivekben és lelkekben a jezusi emberszeretetet felébreszteni, ez által az emberek testvérisülését előmozditani s a jó erkölcsöket terjeszteni, melyek nélkül a társadalom s a világ, a mint Hobbes mondja: mindenek harcza mindenek ellen, s hozzáteszem, erkölcsileg ugy, mint anyagilag.

Anyagi erőnk csekélysége ne tartson vissza attól, hogy e nemes pályán tovább haladjunk, mert e világon minden eszmének, minden vállalatnak meg kell a kezdet nehézségeivel küzdenie. De a nemes eszmék, melyek egyletünk lobogójára irvák: vallás és erkölcs, önmagukban hatalmas hóditó erővel birnak, s ha egyéni vagy egyleti munkásságunkban kitartók leszünk, a létezhető akadályokat annál könnyebben elháritathjuk s időről időre nagyobb-nagyobb sikereknek fogunk örvendhetni. Azért csak előre!

De, t. gyülekezet! mai napi gyülésünknek még más irányban is kiváló jelentősége van. A mai közgyülésünk azon napok egyikére esik, melyeken a magyar nemzet fennállásának ezredéves ünnepét üli. S azon közlelkesedés láttára — mikor e nemzet gyakran viharos s nem egyszer fényes multja, de egyszersmind dicső elődeink iránt, kik e drága hazát erélyökkel s igen gyakran nemes vérök hullásával megőrzötték, a hazafi kegyelet oly számtalan s mindannyi megható jelenetekben kifejezésre jutni törekszik, mondom, e közlelkesedés láttára van-e hazafi kebel, mely e nemzeti közörömben és ünnepségekben részt ne kivánna venni? S mert ez öröm egyenként is mindnyájunké, mint hazafiaké, szabad lenne-e egyletünk oly szép számban egybegyült tagjainak e nagy nemzeti ünnep mellett szótlanul elhaladni, kivált, hogy egyletünk lobogójára irt czélja és alapelvei utján közvetve szintén a haza közjavának előmozditására s a jó erkölcsök fejlesztése által a magyar faj szellemi nemesitésére s az egymás közti testvérisülésre törekszik?

Kn azt hiszem, hogy nem; és pedig annál kevésbbé, mert habár az egyetlen egy Isten tiszteletére s az ember Jézus Krisztus dicsőitésére és követésére alakult egyházunk, daczára annak, hogy hitágazatainak egyik igen nevezetes kérdése, az

ariánusok hitében, már a kereszténység első századában, tehát a magyar honfoglalás előtt feltünve s nagy hóditást téve azon idők korszakot alkotó mozzanatává fejlödött volt, mig üldözés és a sekta hibás eljárása miatt is a felszinről letünve, a reformatio világra szóló eszmecseréjében ujabban feltünt s az unitárius egyház hitelveiben ujabban testet öltött, mondom, daczára ennek, azon ezer évnek, mióta nemzetünk e szép hazát birja, csak 328 évet nevezhet magáénak, mióta t. i. a hazai törvény alapján létezik, mindamellett már az emlitett törvény megalkotásáért s azon szabad és emelkedett szellemért, mely e törvényt létrejönni megengedte, másfelől elödeindnek azon hazafias tényéért, hogy a vallás- és lelkiismereti szabadságot a felülről jött keserü emlékü üldözés és nyomás számtalan jelenetei közt is elszántan fenntartották, egyházunk is örök hálával tartozik a nemzetnek és időnkénti vezérférfiainak.

E helyzetben, azt hiszzem, kis egyletünk őszinte elismerése és buzgó hálája szintén helyet kérhet és találhat nemzetünk e nagy ünnepének szebbnél szebb megnyilatkozása, hálája és öröme lélekemelő harmoniájában.

Legyen azért nemzetünk e nagy ünnepe, melyen a nemzet sok fájó emlék kiséretében a lejárt évezredre az utolsó és a most feltünő, uj évezredre egy szebb jövő reményével az első pillantást veti, általunk is üdvözölve és pedig annál melegebben, minél inkább remélhetjük és hihetjük: hogy a sajtószabadság által támogatott miveltség és tudomány jelenlegi magas fejlettségéhez képest, a mely oly korszakot idézett elő, midőn a babona, a csodák hite, az előitélet, az értelem és józan észnek a hit és vallás kérdéseiben való mellözése, egyes tévhitek uralma és a felekezeti türelmetlenség utolsó napjait éli, az uj évezredben az unitárius hitelvekre fényes jövő vár.

Egyesüljön tehát forró hálánk a nemzetnek a gondviselés iránti hálájával a multért; hasson át bennünket is a nemzet jövőjébe helyezett bizalom tudata s az a feletti öröm érzése s mielőtt mai közgyülésünk nemes munkájához fognánk, mondjunk hálaimát a mennyei gondviselésnek, mely nemzetünket oly sok vihar közepette megtartotta, nemcsak, de sőt méltóvá engedte lenni arra, hogy az új évezred küszöbén a mivelt nemzetek sorába léphessen.

Mondjunk köszönetet visszanyert alkotmányunk legfőbb védőjének s nemzeti aspiratióink buzgó támogatójának. Kivánjunk szerencsét az új évezredhez szeretett hazánknak, valamint sokat szenvedett, de a terhek és szenvedések súlya alatt a pálmakint megizmosodott egyházunknak, melyről Taylor Frank angol

lelkes hitrokonunk a f évi szeptemberben lejárt nemzetközi unitárius kongresszuson tartott isteni tisztelet alkalmából irt hangulatos versében igy emlékezett meg:

„A szenvedések tisztitó tüzén
Elődeinket épen áthozád,
Hatalmadon, igazság fegyverén
A szeretetről ismerünk te rád."

S ez érzelmünktől áthatva, kiáltsuk:

Éljen a király,
Éljen a haza!

Éljen és virágozzék szeretett egyházunk és annak lelki vezére derék püspökünk Ferencz József!

Végül a magyar tudományos világ nestora, maig is buzgó munkása, nemzetünk és egyházunk büszkesége s egyszersmind egyletünk lelkes elnöke Dr. Brassai Sámuel éljen! S ezzel van szerencsém az ülést megnyitni

A Dávid Ferencz Egylet XI-ik közgyülése.

Tartatott 1896-ban október 24-én. Elnökök: Mélts. Hajós János egyl. alelnök úr. Mélts. Ferencz Józsefné alelnöknő. Jegyző Boros György titkár. Gálfi Lőrincz pénztárnok. Jelen vannak: Ferencz József püspök tiszt. elnök, Benczédi Gergelyné, Boros Györgyné, Koronka Antalné, Pataki Istvánné, Ferencz Zsuzsa, Mózes Ilona, Iszlai Mártonné, dr. Nyiredi Gézáné, Kovács Lenke, Raffaj Irma, Raffaj Domokos, Kelemen Albert, Gyulay László, Józan Miklós, dr. Gál Kelemen, Györfi Ferencz, Szász András, Siménfalvi György, Kisgyörgy Sándor, Gvidó Béla, Lőrinczi István, Simó János, Kovács János, Csifó Salamon, Vaska Béla, Végh Mihály, Gál Miklós, József Lajos, Iszlai Márton, Lőrinczi Dénes, Nagy György, Létay Gábor, Máté Béla, Dézsi Ferencz, Kelemen György, Nagy Béla, Deák Ferencz, Veress Béla, Czakó József stb.

1. Elnök a gyülést egy lelkes beszéddel nyitotta meg. Fennebbegész terjedelemben közöljük. A beszéd éljenzéssel fogadtatott

2. Titkár felolvasta az évi jelentést, melyet szintén közlünk.

Titkári jelentés.

— Felolvasta Boros György egyleti titkár. —

Mélyen tisztelt közgyülés!

Lépten-nyomon azt tapasztaljuk, hogy magyar ember az 1896-ik év elmult részére nem tud visszagondolni a nélkül, hogy az ezredévi nagy ünnep fölséges képe fel ne tünjék szemei előtt. E nagy ünnep egyik fénypontja az ősök lábrakelése és meg-

jelenése Budavárban a dicső korona előtt. Minket, unitárius magyarokat az a páratlan meglepetés ért, hogy az ország központjában, közel oda, hol honfoglaló Árpád diadalmas bevonulását szemléltük — a müvészet csarnokában — találkoztunk hitünk dicső nagy apostolával, Dávid Ferenczczel. Kettős öröm szivünkben, kettős hála ajakunkon, hogy végül megleltük őt testi szemeinkkel is, s vajjon lehetséges volna-e nevéről nevezett egyletünknek ezen nevezetes évéről a nélkül szólanunk, hogy ezt a nagyszerü tényt meg ne emlitsük. A kép a hit és lelkiismeret szabadságának Tordán 1568. az országgyülésen történt kihirdetését és törvénybe iktatását ábrázolja.* Dávid Ferenczünk rajta a főalak. A király és a rendek előtt feláll s megdicsőült tekintettel, a szellem erejének teljes hatalmával szól. Szava hóditó, győzelme bizonyos. E percztől fogva ura a hit világának, vezére a hivő lelkeknek. Azóta elképzelhetlen sok viszontagság érte e hazát s annak egyházát, kicsiny unitárius körünket, de a Dávid ajakáról elhangzott ige ma is olyan igaz a milyen akkor volt és örökké lenni fog, mert *a hit Istennek ajándéka*

Egyletünk müködése az elmult egyleti évben lapunk utján, de felolvasásainkon és kiadványainkon is nagyobbára e körül az alak s e körül az eszme körül összpontosult. Dávid Ferencz halála évfordulóján, nov. 15-én felhivtuk a figyelmet s a tordai 1568. évi országgyülés napján, január 12-én felolvasó gyülésünk főtárgya ő volt.

Ezen kivül egyleti titkárunk a választmány jóváhagyása mellett kiadta egy külön füzetben, ugyancsak Dávid Ferencz és János Zsigmond fejedelem élete és üdvös müködése, kiválóbb eseményei költői leirását. Az iró Tarcsafalvi Albert tanitó, ki ezzel a müvével nemcsak egyletünket, hanem általában az unitáriusokat tiszteletteljes elismerésre kötelezte. A költemény, mely „A fejedelem és papja“ czim alatt adatott ki, mint a D. F. E. népszerü könyvtárának első száma rövid két hónap alatt két kiadást ért, oly számosan rendelték meg főleg az ifjuságnak. Reméljük, hogy ez mindig kedvelt és hasznos olvasmányuk lesz hiveinknek.

Egyletünk lapja az „Unitárius Közlöny“ a millenáris évre uj és diszes homlokkal jelent meg, melyet Csiky István, jelenleg székely-kereszturi tanár rajzolt és Bálint Benedek budapesti metsző-müvész metszett, mindketten egyletünk iránti szives előzékenységből, miért e helyen is köszönetünket nyilvánitjuk. Az ezredévi országos kiállitásra egyleti titkár megirta az Unitárius

* Kriesh Aladár festőmüvész mznkája.

Közlöny rövid történetét és azt megfelelö példányban felküldötte a kiállitás sajtó osztályához.

Felolvasó gyülésünk három volt, mindenik kiváló sikerü. Az elnöki tisztet föt. Ferencz József t. elnök ur és Mélt. Hajós János alelnök ur végezték. Felolvasást tartott: Boros György „a hitszabadságról", Buzogány Mariska tanárnő: a nők egyetemi neveléséről; Dr. Brassai Sámuel „a hazugságról"; Dr. Lázár Gyuláné Kasztner Janka „a vallásos érzés szerepe a nevelőnél," Iszlai Mártontól két éneket énekelt Ürmösi Károly, akkor III. éves papnövendék, Dr. Gál Kelemen „a szépről", Dr. Lengyel Dánielné „a nők a polgári házassági törvény alatt". Minden felolvasás jól sikerült.

Az Unitárius Közlönyben megjelent czikkek honorálására a közgyülés által kijelölt összeget kiosztottuk.

Az egyleti tagok szaporitásában minden igyekezettel működött ugy a választmány, mint több lelkes egyleti tag, kiknek e helyen is szives köszönetet nyilvánitunk. Az egyleti tagok száma 120-al szaporodott.

Egyleti kiadványainkat két füzettel gyarapitottuk, Egyik Dr. Brassai Sámueltől: „A hazugságról". másik Boros Györgytől: „Channing mint apostol"

B. Petrichevich Horváth Kálmán tiszt. főgondnok úr a f. évben is kegyeskedett 30 frttal járulni az Unitárius Közlöny perselyéhez

A többi kegyes adományokról a pénztárnoki számadás fog kimutatást adni.

2. A fiók-egyletekből

beérkezett jelentések alapján a következö előterjesztést tehetjük;

1. *A háromszéki fiók-egylet* Székely Zsigmond titkár jelentése szerint tartott egy gyülést S.-Szt-Királyon. Felolvasást tartott József Lajos kilyén-s.-szt-györgyi lelkész. A f.-egylet pályadij-alapja gyarapodott, de tervezett pályázatát még nem hirdethette ki.

Simó János pénztárnok számadása szerint bevétel volt 64 frt 20 kr., kiadás 33 frt 36 kr., tiszta vagyon 273 frt 58 kr. Tagok száma 88. Hátrálék mintegy 90 frt.

2. A *f.-fehérköri* fiók-egyletből Deák Miklós elnők, Lőrinczi István jegyző tették meg a jelentést. Felső-Rákoson nagyszámu közönség jelenlétében tartatott gyülés, melyen elnöki beszédet Deák Miklós mondott; szavalt Kis Aladár, felolvasott: Lőrinczi István. Hirdettetett pályázat egy szabadon választandó vallás-erkölcsi tárgyu elbeszélésre.

Pénzbevétel volt 26 frt. A f. e. vagyona 11 frt 32 kr.

3. Az *udvarhelyköri* fiók-egyletnek elnöke Sándor Gergely derzsi pap, titkár Pál Ferencz, könyvtárnok Egyed Ferencz. Egy gyülést tartott, melynek főtárgya tisztujitás volt. Terveztetett a szomszéd kereszturi körrel egy közös gyülés, de az üdvös terv nem valósulhatott meg. Volt bevétel 69 frt 49 kr. Összes vagyon 100 frt 36 kr. A f.-egylet főgondja a könyvtár gyarapitására volt irányozva.

4. A *Marosköri* f. egyletben volt elnök Fekete Gábor a körből eltávozása okán lemondván, elnöknek választatott Schuller József tvbiró. Tartatott 2 felolvasás és 2 szavalat. Felolvastak: Ürmösi Kálmán: A kereszteletlenül elhalt gyermekek részesülhetnek-e egyházi temetésben? Szentmártoni Bálint: az iskola és társadalom viszonylagos hatása egymásra. Szavaltak: Fazakas Lajos és Székely András. Pénzbevétel 200 frt 33 kr. Kiadás 198 frt 41 kr. volt. Vagyonkészlet 43 frt 84 kr. Várandóság 117 frt. Vásároltatott 120 frt értékü könyv. F. egyl titkár Szabó Lajos, pénztárnok Májay Gábor.

5. Küküllői f. egyletben két gyülés tartatott, mindkettő kiváló sikkerrel. Istentisztelettel kezdődtek. Imát Gvidó Béla és Kis László, beszédet Gálfalvi István és Ütő Lajos mondottak. Felolvasást tartottak Geréb Zsigmond és Gálfalvi István. Bevétel volt 67 frt 75 kr. Kiadás 22 frt 9 kr. Elnök Járai Róbert, alelnök Gvidó Béla, titkár Kis László.

6 Aranyos-tordai fiók-egyletben a választmány oda törekedett, hogy mindenik egyletben alakittassék községi fiók-egylet, a mi eddigelé biztató eredménynyel sikerült is. A közgyülés még nem tartatván meg, a számadás később fog beküldetni. Elnök Csegezy Mihály, titkár Biró Lajos.

7. *Kereszturi* fiók-egylet ez egyleti évben nem tartott gyülést, nem küldött jelentést.

— A közgyülés a jelentéseket tudomásul veszi. A kereszturi fiók-egyletet és a többieket is nagyobb tevékenységre hivja fel.

3. Pénztárnok felolvassa évi jelentését.

Pénztárnoki jelentés.

Az 1895 · 96. egyesületi év pénztári forgalmáról van szerencsém megtenni jelentésemet a következőkben:

A. *Ez évi forgalom.*

1. Bevétel.

A mult évről áthozatott .	2415·76 frt
Ez évi bevétel	918·79 frt
Kölcsön vétetett	200·— frt
Összesen .	3534·55 frt

2. Kiadás.

Kölcsön adatott jelzálogra	2500·— frt
Alább részletezendő kiadásokra . .	823·93 frt
Jövő évre átvitetett	210·62 frt
Összesen .	3534·55 frt

Az egylet vagyona ezek szerint tesz 2710·62 frtot, mely összegből 2500 frt ez évben zálogjogi betáblázásra kölcsön adadott, 190 frt a Kolozsvármegyei Takarékpénztárban van elhelyezve, 20·62 frt pedig a kézi pénztárban van.

A közgyülés tájekoztatása végett szükségesnek tartom megemliteni, hogy a kölcsönvevőnek, ki 7 és fél perczent kamatot és több mint 20 ezer forint értékü jelzálogot ajánlott fel, 2500 frtra volt szüksége, mig egyletünk tőkésitett vagyona a mult évi közgyülés határozata szerint csak 2200 frtot tett. Ezért egyletünk választmánya 200 frtot kölcsön utján pótolt, 100 frtot pedig az elkölthető alapból a tőkéhez csatolt.

B. *A folyó évi bevétel részletezése*

Az ez ézi bevétel tesz 918·79 frtot a következő részletek szerint:

Rendés tagok dijaiból	297·— frt;	a	megelőző	évben	volt	263·— frt.
Előfizetők dijaiból	174·— frt;	a	„	„	„	151·80 frt.
Fiók-egyletektől	104·90 frt;	a	„	„	„	143·90 frt.
Nyomtatványokból	47·70 frt;	a	„	„	„	68·16 frt.
Kamatokból	205·79 frt;	a	„	„	„	92·89 frt.
Ajándékokból	59·40 frt;	a	„	„	„	68·70 frt.
Hirdetések dijából	—·— frt;	a	„	„	„	5·30 frt.
Alapitók dijaiból	30·— frt;	a	„	„	„	30·— frt
Tőkenyereség	—·— frt;	a	„	„	„	76·37 frt.
Összesen	918·79 frt;	a	megelőző	évben	volt	900·02 frt.

C *A folyó évi kiadás részletezése.*

Az ez évi kiadás tesz 823·93 frtot a következő részletek szerint:

Nyomdai költségek	484·50 frt;	a	megelőző	évben	volt	322·— frt.
Posta és lapkihordás	145·50 frt;	a	„	„	„	107·69 frt.
Tiszteletdíjak	137·— frt;	a	„	„	„	113·50 frt.
Képekért	5·40 frt;	a	„	„	„	7·27 frt.
Kiadói munkákért	31·10 frt;	a	„	„	„	13·90 frt.
Pályadíjak	—·— frt;	a	„	„	„	12·50 frt
Levelezés	18·18 frt;	a	„	„	postaköltség elszám.	
Apróbb kiadások	1·25 frt;	a	„	„	volt	4·05 frt
Összesen	823·93 frt;	a	megelőző	évben	volt	585·91 frt.

vagyis az évi kiadás meghaladja a mult évit 238·02 frttal. E nagynak látszó kiadás leginkább azon okból származott, hogy

egyleti évünk 14 hónapra terjed s azonkivül némely mult évi tartozásokat is ez évben fizettünk ki.

D. *A meglevő vagyon természete.*

1. Elkölthetlen alap.

A mult évről átjött alaptőke	2200 —	frt.
Alapitók tagsági díja . . .	30·—	frt.
Ez évi bevétel 5%-ja . . .	45·90	frt.
Összesen .	2275·90	frt.

Mint fennebb is emlitve volt, az egylet választmánya ez összeget még megtoldotta az elkölthető vagyonból 24·10 frttal és igy az elkölthetetlen alapot 2300 frtban állapította meg.

2. Elkölthető vagyon

Az egylethez tartozó összes vagyon tesz 2710·62 frtot. Ebből

Kölcsön vett pénz . . .	200·—	frt.
Elkölthetlen alap . . .	2300·—	frt.
Összesen .	2500·—	frt,

vagyis elkölthető vagyon 210·62 frt.

E. *A fiók-egyletek.*

A fiók-egyletekből ez évben befolyt 104·90 frt, mely összegből esik

az udvarhelyi f.-egyletre	33·60 frt;	a megelőző évben volt				37·20 frt
a háromszéki	„ 22·60 frt;	a	„	„	„	39·60 frt.
a marosköri	„ 20·70 frt;	a	„	„	„	22·50 frt.
a felső-fehérköri	„ 14·— frt;	a	„	„	„	—·— frt.
a kereszturköri	„ 6·80 frt;	a	„	„	„	27·80 frt.
a küküllőköri	„ 4·80 frt;	a	„	„	„	1·80 frt.
az aranyos-tordak.	„ 2·40 frt;	a	„	„	„	15·— frt.
Összesen	104·90 frt;	a	„	„	„	143·90 frt.

vagyis az évi bevétel 39 frttal kevesebb a mult évinél.

Fel kell emlitenem, hogy a fiók-egyletek számadása legkellemetlenebb tételünk, a mennyiben az ezekből befolyó jövedelem nemhogy szaporodott volna, hanem a megelőző évi összegnek mintegy negyedrésze elmaradt.

F. *Az egylet követelései.*

Egyleti titkárral ez évben is minden lehetőt elkövettünk, hogy a követelések nagy összegét, mely 1000 frtnál nagyobb, valamivel apaszszuk. Sikerült is ez úton több mint 100 frtot beszednünk. Ez azonban igen csekély összeg a folytonosan torlódó hátralékok nagy összegéhez képest. Ugyanis az 1000-et meghaladó egyleti tag és előfizető közül csak mintegy fele része fizet rendesen, mig a többiek dijai évről-évre torlódnak Ezért

üdvösnek tartanám, hogy a t. közgyülés mondja ki, hogy az egylet lapjának küldését beszünteti mindazok részére, kik több mint egy évi díjjal vannak hátralékban. Hasonlóan kellemetlen dolog az, hogy az egylet kiadványaiból rendelnek sokan, olyanok is, kik azok árát elküldeni elfelejtik. Mindezek következtében egyletünk oly helyzetben van, hogy kiadásait csakis az elkölthetlen alap szerencsés kamatoztatásával tudja fedezni Ugyanis a 823 93 frt kiadás mellett a tagoktól befolyt jövedelem csak 623 60 frt, mely összeget a lelkesebb tagok ajándéka 683 frtra emelte. Hisszük, hogy egyletünk munkássága megérdemelné, hogy a közönség e hatszáz frtnál nagyobb összeggel pártolja.

Ezekben voltam szerencsés megtenni jelentésemet az egylet pénzügyi állásáról s ezeknek alapján kérem a t. közgyülést, hogy engem a lefolyt év számadásainak terhe alól felmenteni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1896. október 18-án.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

A választmány részéről előterjesztetik, hogy Gyulay László és Iszlai Márton v. tagok a pénztári naplókat és a pénztárt megvizsgálták, teljesen rendben találták, minek következtében a választmány ajánlja, hogy Gálfi Lőrincz pénztárnoknak az 1895 - 96. egyleti évre a felmentés adassék meg.

A közgyülés ff Gálfi Lőrincz pénztárnokot elismerésének kifejezése mellett az 1895—96. évi számadás terhe alól felmenti.

4. A fennebbi tárgygyal kapcsolatban kéri a választmány, hogy adja meg a közgyülés az utasitást a választmánynak arra, hogy a mennyiben szükségesnek mutatkozik a régibb hátralékosoknak az U. Közlönyt szüntesse be, különösen pedig a fiók-egyl. választmányok utján minden módot kisértsen meg a hátrálékok behajtására Ajánlja, hogy 100 frtnak a tőkéhez csatolása mondassék ki, s a 200 forint kölcsön kifizetése bizassék a választmányra.

— Közgyülés a választmány ajánlatának megfelelőleg határozza, hogy a hátralékok behajtására a választmány minden kinálkozó módot az 1896—97-ik évben használjon fel. 100 frtnak az állandó tőkéhez csatolása határozattá emeltetik és a 200 frt kölcsön kifizetése a választmányra bizatik.

5. A választmány jelenti a közgyülésnek, hogy az elnök, két alelnök, titkár, pénztárnok, dr. Lehman Róbertné, Haller Rezsőné, Mikó Imre, Kozma Ferencz vál. tagok működési ideje az alapszabályok értelmében lejárt.

— A közgyülés egyhangulag megválasztja a következő há-

rom egyleti évre elnöknek dr. Brassai Sámuelt, alelnöknek Ferencz Józsefnét és Hajós Jánost, titkárnak Boros Györgyöt, pénztárnoknak Gálfi Lőrinczet, vál. tagoknak dr. Haller Rezsőnét, dr. Lehman Róbertnét, Kozma Ferenczet és Mikó Imrét.

6. A választmány azt az örvendetes tudósitást terjeszti a közgyülés elé, hogy Hajós János alelnök 30 korona jutalmat tüzött ki pályadijul. A pályatételre nézve a választmány megteszi javaslatát.

— A közgyülés alelnök, Hajós János urnak, hálás köszönetet nyilvánit és a pályázatot kihirdeti. (L. az Egyleti Élet rovatban.)

7. Józan Miklós toroczkai lelkész megtartja felolvasását. (A jövő számban közöljük.)

— Éljenzéssel fogadtatik.

Irodalom.

Szerkesztőségünkhez beküldettek:

Egyházi énekek gyüjteménye. Iszlai Mártontól. Pályanyertes mű, mely kézikönyv gyanánt használandó az unitárius iskolákban. Ára 2 korona Kapható szerzőnél. Ismertetni fogjuk.

Köznapi imádságok templomi használatra. Kész. Hetesy Viktor ó-moraviczai ev. ref. lelkész. Ára 1 frt.

Biblia-ismertetés A gymn. I. II. oszt. számára irta Dr. Bartók György Nagy-Enyed, Czirner és Lingner kiadása. Ára 1 kor. 50 fillér.

Az Eszmény A mi atyánk háza. Irta Hopps János, ford. Kovács János. A szerző képével. A füzet Stein Jánosnál kapható. Ajánljuk olvasóink figyelmébe ezt a kiválóan érdekes vallásos füzetet.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **November 15** éppen vasárnapra esik, ne feledjünk ekkor megemlékezni egyházunk alapitójáról, Dávid Ferenczről, kinek nov. 15. volt halála napja. Kolozsvárt Boros György theol. tanár fog egyházi beszédet tartani a templomban.

— **Az Unitárius lelkészkör** végleg megalakult okt. 24-én. Az elnöki tisztre megválasztatott erdemes püspökünk Ferencz József őmélt., alelnök Kelemen Albert, jegyző Boros György, pénztárnok Mózes András. Jövő számunkban közölni fogjuk az alapszabályokat Addig is kivánjuk, hogy lelkészeinknek az uj munkakör mellé uj munkakedvök is legyen!

— **Unitárius szószék.** Az unitárius lelkészkart a millenium kifogja léptetni a nyilvánosság elébe. Emlékül és emlékeztetőül egy kötet egyházi beszéd jelenik meg már november hónapban. „Unitárius szószék“ lesz a neve Az unitárius hivek távolban és közelben érdeklődni fognak, érdeklődjenek iránta Melegen ajánljuk figyelembe. Megrendelhető Simó János lelkésznél Sepsi-Köröspatakon

— **Boér Gergely**, fiképezdei zenetanár a kolozsvári fiképezdével együtt 25 éves tanári jubileumát ünnepelte meg és 150 volt tanitványával olyan remek concertet rendezett a kolozsvári nemzeti szinházban, minőt többet nem hallottunk. A kitünő tanárt számos ezüstkoszorúval tüntették ki a volt tanitványok és tisztelői. Kozma Ferenczné és Gyulay Lászlóné buzgólkodása következtében 200 koronás alapitvány tétetett nevére

— **Osztálytársak tizéves találkozása** volt Kolozsvári főiskoláinkban octóber 24-én az 1886. évben érettségi vizsgálatot tett ifjaknak. A viszontlátás örömeiért és a megtartásért Simó János sepsi-köröspataki lelkész adott hálát Istennek. Az értekezletet Gálfi Lőrincz tanár vezette. A jelenvoltak nehány száz forintot irtak alá a főiskolánál teendő alapitvány czéljából. Este kedélyes társas vacsora volt, melyen az 1886-ban szereplő tanárok is ré-zt vettek. Örvendetes, hogy ennek az osztálynak tagjai a 10 év alatt mind szép álláshoz jutottak. A vacsorán sok szép felköszöntő mondatott, melyekben a főiskola a tanári kar s az egyház iránti hála őszinte kifejezést nyert.

— **Csegezben** a Szt.-Mihálynapi Isten tisztelet kettős ünnep volt, mivel a tetemesen kijavitott és megerősitett templomot újból használatba vették. Helybeli lelkész Benczédi Domokos I. kir. VIII. 13. alapján egy szép és buzditó egyházi beszédet tartott

— **Bibliai történeteket** adott ki Tarcsafalvi Albert a népiskola 3-ik és 4-ik el. osztályai számára. Művét az E. K. Tanács 50 frttal jutalmazta a hirdetett pályázaton. Felhivjuk rá az érdekeltek figyelmét. Ára kötve 40 kr.

— **Dézsi Mihály** szováthi ifju lelkész, ki több év óta lapunk dolgozótársai közé tartozik, „Vig elbeszélések“ czimen humoros elbeszéléseit egy kötetben kiadja. Egy példány ára 80 kr lesz. A törekvő ifju lelkész irodalmi vállalatát ajánljuk olvasóink figyelmébe!

— **Gál József** recsenyédi lelkészt sulyos veszteség érte. Egyetlen kis leánya: Erzsike, 10 hónapos korában, okt. hó 16-án, elhalt.

— **Ezer év mesekölteése** Benedek Elek nagy könyvéből, az öt kötetes „Magyar Mese- és Mondavilág“-ból három füzetet (44—46.) kaptunk egyszerre, Széchy Gyula szép rajzaival s igy az 50 füzetre tervezett könyvből még csak négy füzet van hátra. Méltó arra, hogy minden háznál meglegyen. Egy füzet ára 25 kr., 10 füzetenként 2 frt 50 kr, de kapható diszes kötésben is 3 frtjával a kiadó Athanaeumnál és minden könyvesboltban.

— **Köszönetnyilvánitás.** Özv. Zsigmond Istvánné a gálfalvi unitárius egyháznak egy szép urasztali kelyhet készittetett 25 frt értékben férje és fia Albert emlékére. Isten vegye kedvesen az áldozatot.

Ny.-Gálfalva, 1896. okt. 19. Gál Elek. lelkész.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Egy kép, a legszebb kép, minőt csak unitárius házban látni lehet: a Dávid Ferencz képe a tordai 1568 évi országgyülésről Kriesh Aladár kitünő festménye utánkészült. A festményt Torda nemes városa készittette 4000 frttal, a fénykép Münchenben a legelső müteremben készült és kitünő másolatja az eredetinek. A fényképet a festőművész szerkesztőségünk ajánlatára csupán 2 frtért adja. Szives tudomásra hozzuk, hogy ebből csak 50 példány van tehát a ki hozzá akar jutni, siessen. Szerkesztőségünk a jelentkezést s az előfizetést elfogadja. A 2 fróton felül a posta-költséget is fizetni kell.

A t. egyleti tagok, kik hátralékban vannak, kedves dolgot fognak cselekedni, ha vagy beküldik tartozásaikat, vagy értesitik az e. pénztárnokot arról, hogy mikor szándékoznak fizetni. Ha igy cselekesznek, megkimélik magukat a zaklatástól, minket a felszólitás fáradságos munkájától. Ugy legyen!

Fejedelem és papja, Tarcsafalvi Albert jeles müve még nem ismeretes

mindenik unitárius egyházban, holott 1 pld. 10 kr, 100 pld. 6 frt., 200 pld 10 frt., 300 pld. 12 frt., tehát ha többen összeállanak, egy csupán 4 kr.-ba fog kerülni Nagyszülők, szülők, barátok tegyétek össze a krajczárokat s szerezzétek meg gyermekeiteknek.

Pályatétel. Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanításánál ugy az iskolában, mint a gyülekezetben, — azon czél elérése szempontjából, — hogy az éneklés az Istentisztelet emelésére minél hathatósabb legyen? Jutalma 30 korona. Az idegen kézzel irott és 2 ivnél kevesebb, de 3 ivnél többre nem terjedhető pályamunkák a szerző nevét rejtő jeligés levél kiséretében 1897. márcz. 31-ig Borsos György egyleti titkárhoz küldendők be. A megbirálásról a D. F. Egylet választmánya fog gondoskodni, valamint a mű tulajdonjoga is a D. F. Egyletet fogja illetni.

Az egylet pénztárába f. é szept. 22-től okt 30-ig rendes tagsági dijat fizettek: Fodor Mózes 95—96-ra, Fodor László 93—96-ra Torda, Gothárd Sándor Szováth 97—98-ra, Dengyel János, Fekete Mihály Lászlóczky Dániel, Magyari Géza, Magyari Mihály, Mózes András, Pataki Istvánné, Puskás Lajosné, Szilágyi József, Zsakó István, Filep István, Káhlé János, Éjszaky Károly, Kolozsvár 96-ra, Radó János, Déva 96-ra

Előfizetési dijat fizetett Dr. Hankó Domokos, Szt.-Gothárd, 96-ra.

Az egylet perselyébe 1 frtot ajándékozott Gyulay László Kolozsvár.

A háromszéki fiók-egylet pénztárába rendes tagsági dijat fizettek: Szentpáli Sándorné, Simó János, Kádár Sándor. Baló Lajosné, Köröspataki Egyház, Bedő Mózes, Szinte László, Költő Ferencz, Tibáld Lajos 96-ra, Szinte Sándor 94—95-re, Bedő Sándor 97-re, Téglás Mihályné 94—96-ra.

A kereszturköri fiók-egylet pénztárába rendes tagsági dijat fizettek: Kozma Dimén, Nagy Ferencz Énlaka, 96-ra, Martonosi Egyházközség 95—96-ra, Pálfi Mihály, Gagy, 96-ra.

Kolozsvárt, 1896. okt. 30-án

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Értesités. A verskötetemre vonatkozó előfizetési felhivás szétküldésénél hiányok, tévedések merültek fel. Némelyek két felhivást is kaptak, mások — a kik joggal tarthattak igényt reá — egyet sem. Sziveskedjenek e tévedést, hiányt — minek különben nem én vagyok az oka — elnézni. Előfizetéseket még november 15-ig Beteg Pál kiadóm (Sz.-Udvarhely) elfogad. A kötet közbejött akadályok miatt csak november végén lesz szétküldhető. Fölösleges példányokat nem nyomatunk.

Vargyas, 1896. okt. 30. **Tartsafalvi Albert**

— **Szerkesztői izenetek. Mindenkinek,** ki lapunkat olvassa, becses jó indulatába ajánljuk az „Unitárius Közlönyt“ is, a D. F. E.-t is — **D, M. Ús.** Köszönet czért is. Jövőkor indul az egyik, azután a másik. Csak tovább! — **P. M Sz.-Kr.** Kiszoritották az egyleti dolgok. Jövő számra marad Addig többet is megtudunk. **B. Á. Bp.** A lap megy. Jövő évi januártól—deczemberig kell fizetni.

TARTALOM: Nagy Lajos (Arczképpel). 177. l. — Az ő keze. (Költ.) Nagy Lajos 179 l. — Elnöki megnyitó 179 l. — A Dávid Ferencz Egylet XI-ik közgyülése. 188. l. — Irodalom 190. l. Egyházi és iskolai mozgalmak. 190. l. — Egyleti élet és munkásság. 191. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

IX. kötet. Kolozsvár, 1896. Deczember. 12. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

őfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

A kolozsvári unitárius templom és főiskola.

A kolozsvári unitárius templom.

— Képpel a czimlapon. —

Deczember hó 15-én nevezetes napja lesz, nemcsak a kolozslozsvári unitárius gyülekezetnek, hanem az egész unitárius egyháznak. Ezen a napon lesz 100 esztendeje, hogy a kolozsvári „anyaekklésiának“ ujból temploma lett, hol Istenét imádhassa. Ezen a napon nyittatott meg az a diszes szép és magasztos épület, melynek képét olvasóinknak a főiskoláéval együtt bemutatjuk.

A főiskola képéhez más alkalommal adjuk meg az illő szót, most csak a templomra kérjük a figyelmet, mint a mely a millenium évében éppen 100 évet jubilál. Nemcsak lapunk olvasói között, hanem a hazai unitáriusok seregében is alig van olyan ember, a ki azt ne nézné a magáénak és ne érezné annak.

Az a két ív, mely a főiskolához köti, megfejti gondolatunkat. A főiskolának is ez volt a temploma e hosszu idő alatt. A székely ifju, midőn a főiskolába ment, ennek falai között érezte az áhitat büvös hatását, a végzett diák, ki papi pályára akart lépni, ott probálgatta szárnyait De a nem tanulóknak is meg volt részük benne, mert az épités tetemes költségeit nem fedezhette az egyház, segélyért folyamodott a hivek sokaságához és egy fél évre terjedő gyüjtés sokat lenditett a helyzeten.

A kolozsváriakkal mindnyájan együtt örvendezhetnek hiveink azért is, mivel e templom létrejöhetése az elviharzott keserves évek megszüntét jelentette. Mert valóban szomoru idők voltak azok

A kolozsvári templom értékét csak akkor tudjuk kellően méltányolni, ha figyelembe vesszük az előzményeket. Az unitáriusoknak ősi, öröklött joga volt a kolozsvári piaczi és szentpéteri templomokhoz. Sok fondorkodás után, katonai erőszakkal elvették tőlük a katholikus püspök és a katonai parancsnok. Elvették a piaczsori (mai plebánia) iskolát is a templomban tartott nyomdával és becses könyvtárral együtt. Az unitáriusoknak, kik akkor nagyobb számmal voltak, mint a katholikusok, még csak egy kis imaházuk sem volt, kivéve a b.-monostorutczai házat, mely a lengyel unitáriusoké volt. Bolyongtak, búsongtak, mint a szétvert nyáj mindaddig, mig a közép-

utczában (a mai városház helyén) egy házat vásároltak imaháznak.

A siralom és kétségbeesés nem lehetett nagyobb Jeruzsálemben, midőn a templomot a babyloniak elfoglalták s papjait fogságba hurczolták.

Nem e pár sor körébe való az akkori szomoru állapotok ismertetése. Az unitáriusok is hetven esztendőre jutottak fogságba s legnagyobb részük a füzfákra akasztotta lantját, a többi eladta hitét, egy nehány bátor lélek remélt és várt.

1792 lett a megváltás esztendeje. Suki László egy rendkivül gazdag (100.000 frt értékü) hagyományával megszabaditotta az elfásult lelkeket, elhozta a tavaszt és a munkakedvet. Első helyen templomot kellett épiteni, a mostani magyar-utczait. Merész elszántsággal és szép gondolatokkal fogtak hozzá.

1792-ben akkori jeles püspök Lázár István „rövid oratioja által az ekklésiát egy akaratra, egyetértésre s az hivséges ügykezetre inditván, midőn ellentmondó atyafi nem találtatott volna“ felhivta a híveket, hogy adakozzanak a költségekre az épités négy esztendeje alatt. A négyből öt esztendő lett és a hivek állandóan nagy buzgósággal hozzák az áldozatot. 1796 deczember 4-én „Curator Bartha Mózes és több előljáró atyánkfiai jelentették, hogy Isten kegyelmességéből a templom elkészülvén és az harangok készen lévén, szükséges arról tanácskozni, hogy a dolgok milyen renddel folyjanak.“ És megállitják a dolgok rendjét a harangozók, a Cantor, a férfi és asszonyrenden levőkre; a tiszteletes papokra és a deákokra nézve.“ Ezekben a száz esztendős szabályokban van letéve alapja a mai gyakorlatnak. A kántoroknak a pontosság szivökre köttetik s ha „az isteni tiszteletben fogyatkozás miattok akár mikor is lenne az első történettel is utat adnak fizetések kisebbitésére.“ Az atyafiak a templomgyakorlástól nagyon elszoktak volt, miért is a kántoroknak meghagyatott, „hogy könyörgés vagy predicatio után az időhez és predicatiohoz alkalmaztatott két vers ének elénekeltessék, hogy az atyafiak az isteni tiszteletet *bővebb mértékben mind eddig* gyakorolhassák és naponként a buzgósághoz szoktattassanak.“

„Isten kegyelméből azon akadályok, a melyek miatt az

atyafiak a templomban vagy későn mentenek, vagy szintén azok is, a melyek a templomban menetelt mintegy unalmassá tették, mintegy eltöröltetve lévén, maga a consistorium azon fog munkálkodni, hogy a buzgóság s a templomnak gyakorlása helyreállittassék. Az atyafiak azért mind a két nemben arra indittassanak, hogy a harangszóra mind vasárnapokon, mind pedig hétköznapokon a templomban eljárni s jó idején megjelenni igyekezzenek s ottan mind az Istenhez, mind pedig magokhoz való kötelességeiket teljesitsék .... „mindjárt predicatio vagy könyörgés után a templomból ki ne jöjjenek, hanem egész, nem pedig csonka istentiszteletet gyakoroljanak.“ „A mint a templomban járhatáshoz, ugy a székekhez kinekkinek a jussa egyenlő.“

A tiszteletes papok ő kegyelmek „az egy betegségek idején kivül semmi okból sem a vasárnapi tanitást, sem a hétköznapi könyörgéseket el ne mulassák . . . egy hetet egyik, más hetet másik rendre szolgáljon“ . . .

„1796 deczember 15. Isten kegyelméből elsőbe bementünk az új templomba, collecta pénz jött kihirdetés nélkül 12 fl $4^1/_2$ denár.“ A következő alkalommal már 62 frt gyült kihirdetéssel

Tehát 1796 deczember 15-ik napján nyílt meg az uj templom, ez a felséges és magasztos épület, melynek három óriás hajója, az azokat tartó ívezetek merész hajlása valóban a tiszta égboltra és a nyári napon nyugotról keletre hajló szép szivárványra emlékeztet. Midőn az ember alattuk van, mindig fölfelé vonzza az a magasságban levő központi hatalom, a kinek tiszteletére épittetett e templom: in honorem Solius Dei.

Boros György.

A boldogság titka.

Hadd mondjam el én titkát életemnek,
Hadd mondjam el, hogy boldog mért vagyok.
A féltudóst dölyfével nem nyerem meg,
Én szólni, ifjak, néktek akarok.
S a milyen szándék van most szivemen,
Ugy légy velem te, édes Istenem.

. . . Kicsinyke voltam még, kicsiny gyerek csak,
Lepkéket űztem, ép mint annyi más,
S ha vágyaim tán olykor elragadtak,
Elszedni fecske, vagy galamb fiát:
Alig, alig hogy megmozdult kezem,
Tiltó ujjadat láttam, Istenem.

Remegve tértem kis lakunkba vissza,
Atyám, rettegtem a te haragod.
Az a tiltó ujj akkor megtanita,
Hogy nincsen oly hely, hol te nem vagy ott.
S mentem, bár sokszor tarlott volt a táj,
Az úton, Atyám, melyet mútatál.

Hittem. Kicsinyke voltam még tudósnak,
Ki szertebontja a fa levelét,
Lehurrog szörnyen elevent és holtat —
Az az igazság, a mit maga mért.
Isten, Úr, Atya néki csak szavak,
El nem hiszi, hogy téged *láttalak*

És láttalak még más alakba' téged,
Áldásod tartva, osztogatva szét . . .
Alig hogy értem egy féltized évet,
Már szivem, ajkam tehozzád beszélt.
Meg volt teritve keskeny asztalom,
Puha kenyérből áldás volt azon.

Imádkozám. Jó Isten, *láttalak.*
A mint fölibém tartád két kezed,
S miként lombokkal, dallal a tavaszt,
Ugy áldottad meg hű gyermekedet.
Hivém — mert tiltó ujjad nincsen ott —
Atyám! javuló gyermeked vagyok.

Javultam-e? Avagy csak szent kegyelmed
Szivemet látja, hogy javulni kész? . . .
S hogy nem veszen meg, nampjaim bár telnek,
Se dölyfös szó se ámitó beszéd? . . .
Most is hiszem, fényben, mely ránk ragyog,
Éji harmatban, Atyám, te vagy ott! . . .

. . . Ime, elmondám titkát életemnek,
Kik hisznek benned, Uram, boldogok.
A féltudóst dölyfével nem nyerem meg —
Vén fát hajlitni nem is akarok.
De ki reményt gyüjt s *hitet* is vele,
Megáldja a magasság Istene.*

Tarcsafalvi Albert.

Az angol unitárius lelkész helyzete és munkaköre.

— Felolvastatott a Dávid Ferencz Egylet közgyülésén. —

A budapesti unitárius konferenczia fényesen bebizonyitotta, hogy angol unitárius testvéreink kiválóan érdeklődnek minden iránt, a mi magyar és unitárius. Az érdeklődés, mondanom sem kell, kölcsönös rokonszenven alapul. Adjuk vissza tehát a kölcsönt és érdeklődjünk mi is az ők viszonyaik iránt. Legyen azért szabad nekem ez alkalommal saját tapasztalataim alapján egyet-mást elmondanom az angol unitárius lelkész helyzetéről és munkaköréről.

Az angol unitárius lelkész, miután lerázta magáról a theologiai intézet porát s egy-két évet, esetleg német vagy ámérikai egyetemeken töltött, önálló pályázat és szabad választás utján jut állásához. Készültsége- és igényeivel, legtöbbnyire, kellő arányban áll a javadalmazás is, mely őt a megélhetési gondoktól teljesen függetlenné teszi s minden alkalmat megragad arra, hogy a hivatott és komoly lelkész, úgy további önképzéséről, mint hiveinek testi és lelki épüléséről egyaránt gondoskodhassék.

Általános miveltsége, szerény, de tekintélyes állása oly befolyást biztosit számára, nemcsak a társadalmi, hanem a politikai életben is, hogy véleményét s illetve alapos tanulmányait a napirenden levő kérdésekről szivesen meghallgatják a „meetig"-ek hazájában.

Minden hagyományos egyházi szervezet, illetve központ hiányában a collegiálitás érzete a kartársak között annyira élénk, hogy, eltekintve a „szabad egyházak" szélesebb körü összejöveteleitől, újabb időben jónak látták „Ministers' Institute" czimen egy ugynevezett „lelkész-kört" alakitani, a melynek Oxfordban tartott évenkénti gyülésén számosan jelennek meg az Egyesült Királyság minden részéből. Ott aztán a tudományos értekezések,

* Ime egy mutatvány a mi ifju költőnk első kötetéből! Van benne költészet, de van igazság, mely szivünkre hat. A ki igy beszél, nemcsak költő, de pap! Hivjátok magatokhoz vendégnek s állandó lakósnak fogjátok marasztani!

valamint a gyakorlati lelkészet körében felmerülő kérdések élénk eszmecsere tárgyát képezik s ki-ki mintegy lelki fürdőből üde képlettel, erős elhatározással tér haza, hogy a közös, magasztos czél érdekében összes tehetségeit kifejtse.

Ő a gazdagoknál, mint a szegényeknél egyaránt szivesen látott vendég. Ott szórakoztat, itt meg vigasztal. Mindkét helyen bő alkalma nyílik arra, hogy magának keserü, de hasznos élettapasztalatokat szerezzen; kivált, ha jó sorsa a roppant világváros egy szegényebb részébe vetette, hol, tekintet nélkül hitre és felekezetre, azoknak lelki, sőt testi gondozását is elvállalja, betegség vagy munkahiány idején a rendelkezésére álló alapokból nekik belátása szerint segélyt nyujtva, az ige népszerü magyarázata, felolvasások, kölcsönkönyvtárak s más szellemi élvezetek nyujtása, mindenekfelett példás élete által, minél többeket elvonjon az ivás pusztitó szenvedélyétől, mely sajnos, Angliában „nemzeti bünné“ nőtte ki magát.

Midőn az angol unitárius lelkész mindezeket a most csak futólag érinthető gondokat magára vállalta s azoknak teljes erejéből megfelelni is igyekszik, valódi missiót teljesit. E nemes és háládatos munkálkodásában, természetesen, számosan vannak segitségére a gyülekezettel rokonszenvező s illetve annak kebelébe tartozó előkelőbb férfiak és nők közül, kiknek anyagi állapotjuk és idejök megengedi, hogy a lelkészt apostoli munkájában támogassák. Ilyenformán módjában áll az angol unitárius lelkésznek, hogy sok szegényes kunyhóban az éhezőknek és szenvedőknek örömet szerezzen s letörülje a keserü csalódás könyeit; mert a lelkészben, a ki ott megjelenik, nem hivatalnokot, nem gyóntató atyát, hanem az ők közönséges életsorsukkal és bajaikkal őszintén rokonszenvező barátot, testvért látnak s nem a képmutatás, de a puritánoktól örökölt hitbuzgó jellem az, mely a beteg vagy a haldokló ágyánál őket imában és elmélkedésben a bizalomnak minden kapcsával egyesiti.

Látni való ezekből, hogy a puszta templomi szolgálat, melyet az angol unitárius lelkész vasárnap reggel és estve teljesit, korántsem öleli fel azt a munkakört, a melynek betöltését megkivánja, megköveteli tőle a haladó század nyomora és miveltsége. A hétköznapok is ugy vannak beosztva, hogy azoknak mindenikén az egyház beléletének ujabb meg ujabb nyilvánulásaival találkozunk. Legyen az dalkör, olvasókör, önmérséklő és önképző-egyletek, kapcsolatban a gyülekezettel és a vasárnapi iskolával, a lelkésznek mindezek iránt melegen érdeklődnie s azokat személyes megjelenése és közreműködésével támogatnia és virágzó karban tartania kell.

Hogy ezek mellett aztán, mikép jut idejök egyéb koron-

kint előforduló egyházi szolgálatok, mint keresztelés, esketés, temetés stb. végzésére s főkép arra, hogy minden héten két alapos beszédet irjanak és hogy azokat, ha nem is tanulják be, mégis annyira előkészitsék, hogy olvasás közben, kellő hangsulyozással és higgadtsággal adhassák elő, azt fejtse meg alapos készültségük s tudással párosult nemes önérzetük és becsvágyuk! No meg aztán itt is a gyakorlat teszi a mestert s az uttörő lépések megtétele után a többi hova-tovább könnyebbé válik, úgy, hogy a mi előbb erőmegfeszitésbe került, később, ha nem is jön magától, de bizonyos mértékben önként következik Az angol unitárius lelkészek közül csak egynehánynak, elvétve, van meg az az adománya, hogy szabadon adjon elő és igy beszéljen; még ha extemporizál is, előtte vannak a főbb részek vagy esetleges idézetek, pontosan megjelölve. Arra azonban büszke lehet, kivétel nélkül mindenik, hogy a mit ir, az legalább saját tanulmányának és elmélkedésének gyümölcse; s távolról sem lehet alkalmazni reájok az egykori lelkészről szóló adomát, mely szerint az illető beszéd előtt is, beszéd után is, két-két ujját tartotta fel — macskaköröm gyanánt — annak jeléül, hogy az egész beszéd idézve van s igy megalkudott lelkiismeretével.

S nem elég a két beszéd s ráadásul a bibliai fejezetek, leczkék — olvasása, mely szokás még VIII. Henrik idejéből veszi eredetét, ott van még azonkivül a vasárnapi iskola Nem azért mondom czt igy, mintha annak nem kellene ott lennie. Igen sok lelkész abban találja legfőbb gyönyörüségét, mint azt előttem nem rég Jones barátunk is kifejtette. Mint mondá, ő nem reformálni akarja a jellemet gyermek-, ifju- és felnőttben egyaránt, hanem *formálni*. És erre a vasárnapi iskolában nyilik a legkedvezőbb alkalom. Ott az erkölcsi és vallásos igazságok, példányképek szemléltetése szent férfiak és hősök életéből s mindenekfelett az összetartozandóság érzete s a rend, a melyre ott rászoktatják a legvásottabb utczagyereken is, maradandó nyomokat hagynak a serdülő gyermeki vagy ifjui lélekben s mintegy előkészitik az életre. Az egyes osztályok vezetésére mindig vállalkoznak az idősebb tanulók közül, kik azt az órát délelőtt és délután hasznosabban seholsem tölthetnék el A ki aztán a vasárnapi iskolába pontosan eljárt, rendesen hiv marad a gyülekezethez is. S ilyenformán a vasárnapi iskola mintegy melegágya az egyházközségnek Az iskolával együtt járnak természetesen a mulatságok, theaestélyek és kirándulások a szabadba, melyeknek költségeit a lelkész felhivására tehetősebb hitrokonaink készséggel fedezik.

S ha már mindezekben a kötelességeiben a lelkész hiven eljárt s esetleg külön irodalmi munkálkodással is kimeritette

erőit, — milyen valódi élvezet, hogyha 4—6 heti szabadságát, a mikorra az ekklézsia gondoskodik helyettesről, otthon, vagy a külföldön utazgatva, magánosan avagy családi kőrében kellemesen eltöltheti

* * *

Hát nekünk módunkban áll-e élvezni az aranyszabadságot? Van-e vasárnapi iskolánk a szó szoros értelmében? Hát mi hány beszédet irunk hetenként és hány egylet vezetésében vagyunk munkások? Hányszor látogatjuk meg a betegeket és szenvedőket? Képezzük-e önmagunkat? S meg van-e közöttünk a collegialitás érzete? Utóbbi kérdésre megfelelt a „lelkész-kör"; az előbbiekre feleljen meg ki-ki magának. **Józan Miklós.**

Karácsonkor.

Hull a hó, fehér a föld,
Vett magára szemfedőt.
Olyan csendes, néma már,
Hegy, völgy, erdő, rét, határ.
Dalos madár messze szállt
Csendes néma lett a táj. —

De im szól a kis harang
Olyan szépen: «klingi-klang.
Emberek ti jöjjetek!
Krisztus nektek született,
Dicsősége Istennek
Békességül e földnek.«
Hivogat a kis harang.
»Fel imára: klingi-klang.« —

Falu népe soh' se rest,
Templomba tart egyenest,
Szép ruhába ékesen,
Felczifrázva fényesen. —
Zengve zeng az orgona,
Telve Isten temploma.
Jő a pap, szószékre áll.
Künn a hó csak száldogál.

Szivből jő a pap szava,
Ő Isten apostola. —
(1893. decz. 5.)

»Krisztus értünk született,
Jászolba helyezteték,
Szentül élé életét
Menyországba viteték. —

Ha te koldus, szegény vagy,
Szived legyen tiszta, nagy,
A jó Isten megsegit,
Igy tanit a drága hit.

Az Istentől féljetek,
Ti, kik rosszat tettetek!
Ti, kik bünben élétek
Át e rövid életet.«

Az a lucskos, sáros föld,
Szép fehérbe öltözött. —
Legyen ember tiszta szép,
Lelked mint a fényes ég!
Szentül éld le életed,
Ugy nyersz örök életet!«

Szív szivhez utat talál,
A nép oly meghatva áll.

*

Mikor hi a kis harang,
Föl imára klingi-klang.

Dézsi Mihály.

Dávid Ferencz ünnepély.

Rendezte a theol. intézet önképzőköre 1896. nov. 15-én.

Védnöki megnyitó beszéd, tartotta Boros György.

Tisztelt hallgatóság!

Theologiai intézetünk önképzőköre nekem, mint védnökének adta az első szót a tisztelt hallgatósághoz. Midőn ezen jogommal élek, elsőbben a t. hallgatóságot kivánom köszönteni és üdvözölni azért a szives figyelemért, hogy az önképzőkör ünnepélyét becses megjelenésével megtisztelte.

Tudom, hogy fővarázsa annak a halhatatlan névnek volt, melyhez ez ünnepélyt fűztük, de nekem számolnom kell a helyzettel is. Theologiai intézetünk önképzőköre a saját neve alatt most először lépik fel a nyilvánosság előtt. Mi vezette erre? Talán a nemes verseny ösztöne, talán a nyilvánosság ingere? Sem egyik, sem másik, hanem első helyen az a nevezetes tény, hogy theologiai intézetünk a jelen évben uj szervezetet kapott és azt a közelebbi időben a legfőbb egyházi hatóságunk szentesitette. Csaknem ötven éve már, hogy az önképzőkör ezen intézet ódon falai között megalakult. A tagok számához mérten sok szép, sok hasznos dolgot végezett a saját kis körében, melynek eredménye ott a hívek gyülekezeteiben érvényesült, hová az Ur igéjét hirdetni koronként kiléptek. Ez a végczélja egy ilyen intézet fennállásának, ámde azt hiszem, hogy egy olyan mozzanat, a milyen a mai napi szintén ugyanezen czél érdekében történik, azzal a különbséggel, hogy itt a n. é. hallgatóság a pályára készülő ifjakkal találkozván, egyszerü megjelenésével is, de alkalmi nyilatkozataival szintén befolyhat arra, a mi főképpen a tanári kar kötelességévé van téve, hogy ifjaink a magasztos hivatásnak megfelelő készültséggel léphessenek ki a közpályára. Egy ilyen ünnepély tükre annak a szellemnek és azoknak az eszméknek, a melyek ifjainkat a tantermek szűk falai között foglalkoztatják. Nem annyira a nyilvánosság kritikájára, mint inkább arra a hatásra czélzok, a mely mulhatlanul szükséges az ifjuság szellemének egészséges növelésére.

Nem tartom irányjelzőnek, de nem vitathatom el tőle, hogy a házi szellemnek egyik halvány, kisérletszerü megnyilatkozása. És annak a közönségnek, mely ez intézetet magáénak tartja, joga van arra, hogy olykor bepillanthasson kebelébe, tájékozza magát, érvényesitse befolyását.

Nekünk unitáriusoknak kezdettől fogva a mai napig a nyilvánosság, az emberek társasága volt egyik iskolánk, mert arról voltunk meggyőződve, hogy bármi legyen is irva egy intézet

homlokára, annak belsejében a falak, ha nagyobbak, ha kissebbek, többé-kevésbbé mindig arra szolgálnak, hogy kizárják a szabadon mozgó levegőt s azt, a mely a falak közzé szorul, saját hévmérsékletükhöz szabályozzák. A csiráztatásra előnyös az üvegház, de ha gyümölcsöző növényt akarunk termelni, helyezzük oda, hol a nap, az eső s még a szél is szabadon járja. A mi ezután reánk vár, az a gondos ápolás, őrizés és táplálás

Midőn azért a n. é. hallgatóságnak ez önképzőkör alkalmat nyujtott a megjelenésre, arra számitott, hogy az ifjuság szárnypróbálgatása iránt érdeklődvén, magát az intézményt s annak munkakörét is bensőbb figyelmére fogja méltatni. Erre pedig jóval nagyobb szükség van, mintsem azt egyelőre gondolni lehetne. A lelkész működése a szószéken csak féleredményre számithat a közönség érdeklődése nélkül s legyen szabad kifejeznem, hogy a közönség érdeklődése, helyesebben közönye, nagyon érzékenyen megteszi hatását itt az intézet falai között is. Bármilyen buzgalommal ápoljuk mi, kiknek hivatásunk a szent vesta-tüzet, csak halványan ég az valameddig ott künn a levegőt elterelik innen s a légkört szándékosan megtöltik egészségtelen, fojtó gázokkal

Valóban t. hallgatóság soha sem lehetett nagyobb feladat a lelkészi pálya iránt lelkesedést és tüzet gerjeszteni, mint most, én azért nagy örömmel fogadtam s azzal ajánlom becses figyelmébe theologiai önképzőkörünknek már egy pár év óta táplált azon óhaját, hogy itt a nyilvánosság előtt próbálgassa meg szárnyait.

Azt hiszem, nem választhatott szerencsésebb alkalmat a jelenleginél. Az evangeliumnak egyik lelkes apostolát, vallásunknak csodás működésü reformatorát, Dávid Ferenczet jó, ha felkeresi főképpen a lelkészi pályára készülő ifju, mert ekkor olyan szellem hatása alá kerül, a mely a mi szent pályánkat nemcsak legmagasztosabbnak, hanem olyannak tünteti fel, a mely méltó arra, hogy küzdjön, fáradjon, lelkesedjék érette az ifju, ha kell, mind halálig.

Dávid Ferencz élete és jelleme olyan kerek egész, a melynek a kedélyre mindig nemesitő hatása van. Dogmai szempontból mindig számos kifogást lehet tenni reformatori eszméi ellen, de azt nem tagadhatni meg tőle, hogy a mely munkát kezébe vett, azért szive egész melegével, értelme egész gazdagságával, élete egész erejével küzdött. A romlatlan tiszta jellem, az alkut nem ismerő akaraterő avagy nem olyan szükséges dolgok-e, a melyeket éppen napjainkban minél gyakrabban kell hirdetni és példányképpé varázsolni.

Minthogy ünnepélyünk főtárgyával fognak foglalkozni azok, a kik ez alkalommal szerepet vállaltak magukra, e párszó előre bocsátása után átadom a helyet az önképzőkör tagjainak. Remélem, hogy az az erős akarat, az a nemes szellem, a mely ez ünnepélyt a megvalósulás pillanatáig juttatta, egészen keresztül is fogja vinni . Az ifjui kebel melege pótolja ki a meglett kor bölcseségét, az ifjak iránt érdeklődők jó indulata teremje meg azt az áldó hatást, hogy a nagy idők nagy embereinek társaságát máskor örömmel keressék fel ifjaink s azok életét és szellemét együtt élvezze velök az érdemes közönség a jelenihez hasonló emlékünnepélyeken, a melyet ezennel megnyitok.

Hervadás.

(Elbeszélés.)

Ott termett a szép fehér Nyikó mellett, hol „szebb még a füzfa ága is, mint máshol a gyöngyvirág is," hol a fűszál is kedvesebb, mint máshol a kertek rózsája; a veréb csiripolása kedvesebb, mint máshol a fülemile éneke.

A kanyargó Nyikónak legszebb völgyében, S . . . nfalván nyilt ki egy ékes virág. Nagyanya még oly melegen nem ölelte, olyan forrón nem csókolta unokáját, mint özv. Szép Mihályné azt a gyönyörü teremtést: Szép Juliskát, kit egyedül ő gondozott, mióta a Juliska szülőinek megásták ott künn a temetőt

Gondozta, felnevelte, a széltől is oltalmazta. Sokszor lefeküdt maga éhesen, csakhogy unokája kezébe kenyeret adhasson, járt rongyosan, csakhogy Juliskája szép ruhát kaphasson. Pedig nehéz dolog volt ez, mert „pázsintos udvaron lakik a szegénység" s nekik pedig csak ilyen volt

„Szegény vagyok: nincsen semmim, árva vagyok: nincsen senkim" — hangzott a bús nóta Juliska ajkán. És akadt volna nem egy, de sok fiu, ki levette volna vállukról az életgondot. Elvitte volna, a többek között, Vári Lajos is a pázsintos udvarról, a szalmás kunyhóból cserepes házába, de az ékes virágnak, a Nyikóvölgy legszebb rózsájának más volt a szivében, más járt az eszében, neki urfi kellett

Csak nekünk szép, neki nem volt olyan kedves a Nyikó vidéke; csak mi hisszük, hogy: „a nagyvilágon e kivül nincsen számunkra hely" — és a ki nem igy érez, nem igy gongolkodik, az nem énekli erről a hegy-völgyes vidékről a világ legszebb nótáját: „Szebb a hal is a göböben, mint az öreg Kükullőben; szebb ott még a füzfa-ág is, mint másutt a gyöngyvirág is."

Szép Juliska nem igy érzett, nem igy gondolkozott. Neki a nagy világ kellett, abba készült. Eltudta feledni a kicsi kert bokrát, melynek virágát kezével letépte, az udvar pázsintját, melynek füvét lába letaposta, patak csevegését, melynek hangját annyiszor hallgatta, a harang kongását, mely imára hivta, dajkáló nagyanyját, a ki fölnevelte.

Elfeledett mindent, . . . mert Oláhországba készült szerencsét próbálni.

Hasztalan kérte rimánkodva nagyanyja: „ne menj el, ne hagyj itt, majd meglátod, jobb lesz itt.“ Eddig én tartottalak, de immár öreg csontjaim nem tudnak dolgozni, és nálad nélkül éhen is meghalhatok Szánj meg, ne menj el; vagy ha már mész: csak oda ne . . . . a magyar . . . a székely ne egye Oláhország kenyerét, ne vegyen el oláhpénzt . . . és a székely leány ne vigye mészárszékre erényét, ártatlanságát sehová, de legkevésbbé Oláhországba. . . . . Ha elmész, ha itt hagysz- ott nem értik a te nyelvedet. . . .

Az öreg nagyanyának segitett a maraszta lásban Vári Lajos is: „megérem még azt az időt, sirva méssz el kapum előtt. Megőleled kapum fáját, ugy siratod a gazdáját.“ És hasztalan volt a marasztás, a kérés, a rimánkodás. Szép Juliska elment. Szép volt, mint neve, mint a hajnal rezgő harmata, mint a feslő bimbó nyilása. Erényén, becsületén, ártatlanságán nem volt folt, mikor elhagyta S . . . nfalvát. Hát, ha haza jön, hát a mikor haza jön: érintetlen lesz-e ártatlanságának eddig mocsoktalanul megőrzött virága?

— — — — — — — — — — — — — —

A mikor a székely vonattal csoszogni kezdett Héjjasfalva felé, régi notájával vett bucsut a nyikóvölgyétől: „Siménfalvi halas tóba, fürdik egy fekete csóka. Hiába fürdik a csóka: nem lesz tolla fehér soha!“ . . . Szép Juliska, veszed-e észre, hogy magadról énekelsz?! . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Gyorsan repült a vonat Brassó felé. Az ürmösi kerekhegy, az apáczai vár-rom, a Czenk teteje integetve szóltak: szállj le, szállj le itten! ez még hazád földje!! . . . Ez adott neked kenyeret, ruhát; ennek vize, levegője nem idegen neked, itt még a te nyelveden beszélnek! Szép Juliska nem hallotta, s tán még ott a határon sem állitotta meg valami: a székelyt hevitő honszeretet! . .

És ha Szép Juliska többre vágyott a székely legénynél, kapott nadrágos urat az oláhországi nagyvárosban nem egyet, de százat. A mikor idegen földön először látta feljöni a napot, Szép Juliska már be volt állva egy gazdag urasághoz.

Nem volt egy hónapig idegen hazában, özv. Szép Mihálynénak pénzes levele érkezett S . . . nfalvára Szép Juliskától ilyen irás mellett:

Kedves nagyanyám! Örömmel való hálákat adok a jó Istennek, ha ezen soraim friss és jó egészségben találnák kedves nagyanyámat. Mert nekem hála Istennek, jó egészségem van, melyhez hasonlót kívánok nagyanyámnak is. Bezzeg! mennyit siratott, mennyit marasztott, hogy ne tegyem lábaimat erre az idegen földre. Ne busuljon értem, mert jobban van dolgom, mint otthon. Egy nagy úr fogadott fel jó fizetésért. Ez alkalommal küldök 30 frtot Még fogok küldeni máskor is, többet is. Mondja meg Vári Lajosnak, ne haragudjék, hogy nem tudtam szeretni. Maradtam tisztelettel unokája: Szép Juliska s. k.

Özv. Szép Mihályné koldusabb volt e pénzzel, mint e nélkül. Nem dolgozhatott már s még sem tette volna kezét egy széles világért erre a pénzre. Égette a lelkét egy gondolat, az, hogy az ő unokája nem munkával szerezte ezt és a többit, melyet időnként küldött. . . . Mivel szerezte hát? . . . Eladott ártatlanságának vérdija volt minden fillér, mivel nagyanyján segiteni akart. És a pénzt az utolsó garasig betette Szép Juliska nevén a takarékpénztárba . . . . Majd, ha haza jön elesve, elhervadt ajakkal, beesett szemekkel; mikor az egykori szép Juliskának csak romjai maradnak, mikor elkerüli és megveti őt saját falujában mindenki: akkor vegye elé, a mit nekem küldött. Ő szerezte. Eddig is piaczra vitt ártatlanságának dijából öltözködött, táplálkozott. Neki már nem keserü az ilyen falat. Én megfulladnék tőle.

És a nagyanya jól gondolkozott. Nem hullott le csak kétszer a Nyikóvölgy lombja, virága — Szép Juliska otthon volt. Nem egyedül jött. Egy kis leánykát is hozott magával. Ezt szolgálta Oláhországban . . . És a gyermek apja? Azt ne keressétek. . . . Az nem fogja megnézni soha S . . . nfalván azt a kis hajlékot, melyben született az a ritka szép virág, melynek ő szirmait letépte, elhervasztotta.

És Szép Juliskától nincs a ki számon kérje: hová temetted el ifjuságodat, szépségedet; nincs, a ki megmondja: elvitted a virágos tavaszt és hoztál kedvetlen őszi hervadást, hulló lombot, elsárgult levelet. Nincs a ki megmondja. Egyedül szenved most a kis hajlékban, mert a jó nagyanya kiköltözött oda, a szomoru füz alá, hol többé nem fáj neki unokája keresménye . . .

És Szép Juliska nem ismert rá falujára. A patak nem ugy cseveg, mint régen, a harang kongása egészen más neki és az a nóta is: „megöleled kapum fáját“ . . . arra emlékezteti: őszi hervadással, elhervadsz magad is!

Szép Juliska! te a hervadó ősz testvére, hulló lomb sorsosa! Egy ember áll ágyadnál, hol kebled lihegése mutatja, hogy neked közel a véghatár Ott áll az a ki sirva kért hajdan: ne menj el. Most is kér valamire, arra, hogy add neki a te kis árvádat, ő gondját viseli . . .

Vári Lajos! szeretnék veled kezet szoritani, hogy magadhoz veszed azt a kis leánykát, ki egyebet még nem, de egyet már megtanult beszélni hervadó anyjától: *Székely leányok, ne menjetek Oláhországba!!* . . .

Deák Miklós.

Első hó.

Ma hull a hó legelőször;
Rég megőszült bár a föld:
Hull gyérebben majd sürübben
A megfagyott égi könny. —

Látom a mint lassu pelyhek
Széliránybаn leesnek,
S a megfagyott sárga földből
Minden talpnyit ellepnek.

Előbb tarka, de majd fehér
A természet fövege;
Csupán a galy alsórésze
Nincsen hóval födve be.

Elforditom gyerek főmet;
Fitymálva a vén földet,
S magamban igy gondolkozom:
Veled még mit törödjek?

S mint hajdan a publikánus
Szinte áldom Istenem,
Gyönyörködöm a tükörben
Ifju barna fejemben. —

Ah de barna fürteim közt
Mi fekérlik itt-amott?
Mint az égen késő éjben
Gyéren látszó csillagok.

Tán nem őszült szürke szálok?
Igen korán volna még? . . . .
Mindegy látom . . . csak nem álom:
Szürke biz a szanaszét! . . . .

* * *

Én teremtőm, én Istenem:
Panaszom nincs ellene,
Hogy a télnek hirnökeit
Igen korán küldte le.

Csak azt kérem csupán tőled:
Várd be az én telemet
Fehér vénség hópelyhei
Ne lepjék el fejemet.

Szász András.

Székely-kereszturi gymnasiumunk ügye.

Vallásközönségünk s ezzel együtt kereszturi gymnasiumunk ügyét is figyelemmel kisérők előtt ismeretes az a sok zaklatás, melyeknek iskolánk 100 éves multja alatt ki volt téve. De vallásközönségünk, iskolánk barátai mindannyiszor talpra álltak s ez iskolánkat, vallásközönségünk egyik erősségét, szegletkövét mind ez ideig épen megtartották. A hagyományos összetartás érzete csudákat müvelt, ez iskolánál többrendbeli épitkezést eszközölt, új tanári tanszékeket állitott fel. Mindezekkel azonban a magas kormány, a mai kor követelményeinél fogva, nem elégszik meg, többet kiván. Kivánalmai teljesitésének lehetetlenségét a vallásközönség részéről belátva, egy közelebbi leiratban felhivja az Egyházi Főhatóságot most, a midőn széles Magyarországon ezeréves nemzeti multunk dicsőségének hirdetésére maradandó emlékek emelésére mindenfelé versenyre kelnek, hogy ez 5 osztályu intézetet tegye 4 osztályuvá, sőt tanárkarát az orsz. tanári nyugdijintézetbe fel sem vette. Intézetünkre mért ez arczul csapás azonban jóra fordult, mert megyénk igazságot, méltányosságot ismerő s szülővárosa fejlődését, tanügyi viszonyait figyelemmel kisérő főispánja Gróf Haller János a vallás- és közoktatásügyi ministernél ez intézet tanárainak a nyugdijintézetbe való felvételöket kieszközölte, mely ügyben azonban az Egyházi Főhatóság is megtette a szükséges lépéseket.

De elintézetlen a nyugdijügynél még szomorubb dolog: az intézet sorsa. Ez ugy egyházi, mint állami szempontból fennállásra jogosult intézetnek a miniszteri felhivás értelmében való megbénitásától való félelem f. évi október 8-ára Sz.-Kereszturra

egy nagy értekezletre hozta össze az unitáriusokat nemcsak Udvarhely-, hanem Kis- és Nagy-Küküllő-, Maros-Torda- és Háromszékmegyékből is. Ez értekezletnek az ügyhöz mérten való méltóságát, magasztosságát nagyban fokozta ugy a közeli, mint a távoli más hitfelekezetüek érdeklődése, mely soraikból számos közönség jelenlétében nyert látható kifejezést.

E nagy értekezlet határozata a következő:

Ez intézet 5 osztálya nemcsak megtartandó, hanem 6 osztályuvá fejlesztendő, mivel szükségességét az 1879-ben Székely-Kereszturon tartott zsinat ki is mondta. Az értekezlet e nemes czélnak megvalósithatására egyedüli eszköznek az államsegély kieszközlését tartja, mely czélból felirat intéztetik a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz, melyet egy küldöttség fog hozzá benyujtani. E küldöttség vezetésére, hogy a kultuszminister úr intézetünk állami fontosságáról annál inkább meggyőződjék, megyénk főispánja kéretik fel. Egyházi Főhatóságunk pedig felkéretik, hogy a küldöttségben magát egy vagy két tag által képviseltesse. A küldöttség tagjai lesznek: több egyházi tanácsos, az esperesek nagy része s mások is.

E küldöttségben való képviseltetésre Székely-Keresztur város képviselőtestülete is felhivatik, mely szintén emlékiratban keresi meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat.

Egy emlékirat pedig az Egyházi Képviselő Tanácshoz fog intéztetni, melyben felkéretik a nevezett Tanács, hogy ez intézet ily módon való fejlesztésének kieszközlésére müködjék közre.

Igen örvendetes dolog lenne, ha ez intézet fejlesztése ügyében teendő lépések sikerhez vezetnének, ha a magas miniszterium valahára belátná ez, az oláhság, szászság szomszédságában fekvő intézetnek állami fontosságát. Ideje volna, ha egyszer már eloszlanék az a téves felfogás, hogy ez intézetet Sz.-Udvarhely 3 főiskolája államilag feleslegessé teszi, minek az emlitett fontos földrajzi helyzeten kivül ellenemond mindenek felett az a körülmény, hogy ez intézet a nevezett 3 főgymnasium közt aránylag mindig a legnépesebb, ellene mondnak továbbá jelenlegi tankerületi főigazgatónknak ez iskola kulturalis missióra hivatását hangoztató szavai, meg az évről-évre ez intézetben tanuló oláh és szász tanulók nagy száma.

Mindezeknél fogva, ha ez intézetnek sikerülne az államsegélyt megkapnia, a magas kormány egy jogos és igazságos kérést teljesitene s bizonyára illetékes helyen segitene.

Pap Mózes.

Tudományos apróságok.

— A szerkesztők asztaláról —

Az erdélyi fejedelmek viszonya a protestáns egyházakhoz érdemes tárgy tanulmányozásra. Ezt igy gondolta S. Pokoly József theol. tanár ur. Erdélyben a fejedelemnek az egyház fölött patronusi joga volt. Ezt János Zsigmond is gyakorolta, ki iró szerint „Vallásos türelmetlenségének nagyobb jelét csakis unitárius korában adta, midőn a székely vásárhelyi országgyüléstől azt kivánta, hogy a kik az unitarismust szidalmazni merik, azokat meglehessen büntetni.“ Megvalljuk gyengeségünket, nem látjuk ez állitás logikáját, s nem tudjuk felfogni, hogyan lehet türelmetlenséggel vádolni azt a fejedelmet a ki megbüntetni kivánja a szidalmazót Maga Jézus azt tanitotta „valaki ezt mondja: Bolond, méltó a gyehennának tüzére.“ (Mat V. 21.)

„János Zsigmond kétségtelenül (?) páratlanul (?) áll Európa fejedelmei között vallásváltoztatás szempontjából és épen az ő vallásváltoztatásaiban van megadva annak a kulcsa, hogy emelkedhetett Erdély a vallási türelem olyan fokára a milyet már 1571-ben felmutat.“ Ezt meg, azt hisszük más sem érti, ha — neha ugy magyarázzuk, hogy J. Zs-nak legtöbb érdeme a változtatás volt, mert hiszen szerző szerint ennek lőn eredménye a türelem. Tudomásunk szerint a türelem keresztény erény, tehát J. Zs-nak a vallásváltoztatása erénye volt.

No de a mi ezután következik azzal már ember legyen a ki megbirkózik: „Távol áll tőlünk hogy a négy religio recipiálását a fejedelem és az országrendek valamelyes rendkivüli fenkölt gondolkozásában, felvilágosultságában keressük és találjuk meg, hanem ugy tekintjük, mint lélektani és politikai szükségességet. Egy erőteljes, határozott jellemü és meggyőződésü fejedelem alatt ez időben lehetetlenség volt a recipiált vallások rendszere mindaddig, mig valamely külső erőszak azt meg nem honositotta. Minden vallásfelekezetben sokkal nagyobb volt a kizárólagosság, semhogy testvér felekezetet könnyen szivelt volna. Azonban ha személyes érdemeül a négy religio recipiáltatását neki nem tudjuk is be, de az kétségtelen, hogy maga a tény az ő uralkodása idejéhez füződik.

Sz. elismeri azt a tényt hogy a négy vallás J Zs. alatt recipiáltatott, de „személyes érdeméül nem tulajdonithatja, mivel „János Zsigmond nagyobb érdeklődést mutatot az egyház ügyei iránt“ (Szerző saját szavai 553. l.) A többit az olvasóra bizzuk.

A következőket minden észrevétel nélkül ajánljuk az olvasók gondos figyelmébe.

A következő három fejedelem a Báthoriak: István, Kristóf és Zsigmond római katholikusok. Az ő uralkodásuk alatt tünik ki, hogy Erdélyben a protestáns egyházak alkotmánya nem territorialis, sőt egyáltalában nem is consistoriális A fejedelem a négy recipiált egyház között azok felibe helyeztetett a törvény által s ha a maga vallásának leginkább kedvezett is, a többivel szemben, mint uralkodó, a jus circa sakra határain kellett maradnia. Igaz ugyan hogy többször átléptek eme határokon, hogy Báthori István és Kristóf az unitáriusok ellen erélyesen, sőt kiméletlenül lépnek fel, Báthori Zsigmond pedig a recepta religiók rendszerét a r. katholikus egyházra nézve religio gominans s a többiekre nézve a religio tolerata szinvonalára akarta sülyeszteni, de másfelől tekintettel arra, hogy az unitarismus elleni fellépést ezek tulzásai is indokolták, Báthori Zsigmond törekvései pedig siker nélkül maradtak: azt mondhatjuk, hogy Erdély az uralkodó vallás eszméjétől a legujabb időkig soha sem állott távolabb, mint a Báthoriak alatt. János Zsigmond idejében a fejedelem vallása praedominans volt mindig, a XVII. században a református, a XVIII-ikban a r. katholikus foglalta el az első helyet Nem egyébben, hanem azon körülményben van e tünemény magyarázatának kulcsa, hogy a fejedelmek egyháza oly jelentéktelen volt, hogy még hosszas ápolás után sem emelkedett fel a protestáns egyházak erejének és jelentőségének szinvonalára A r. katholikus egyház nem lehetett uralkodó, a többiek közül pedig a fejedelmeknek egyiket sem állott érdekükben a másik kettő fölé felemelni.

„Christocentric.“ Ez a szó talán a legujabb theologiai irány neve. Angliában és Amérikában találta ki és használja egy néhány kiválóan jeles lelkész és tanár. Ezek a derék emberek nem érezték magokat elég kényelmesen u. n. „evangelium szerinti“ egyházukban, mert annak némely régi láncza tulságosan szoritotta nagyra nőtt lelküket. „A biblia csalhatatlansága“, „az Ádám bünesete“, „a lélekkárhozat“, az „itélet napja“, „az örök pokol“ türhetetlenül bántották őket annyira, hogy jónak látták mindeniken kivül kerülni. Az ős falakat nem rontották le, hanem részint fehérre meszelték régi divat szerint, részint kifestették új divat szerint. Midőn kalandozásra vágynak, szabadon száguldoznak künn a modern theologia és főleg az unitárismus tágas mezőin, midőn vihar közeledtét látják, visszavonulnak az ősi várfalak közé. Jelszavuk „Christocentric“, mert azt tudják és arra irányitják minden gondolatukat, hogy a kereszténység lényegileg alapitója személyének a Krisztusnak a tana. Jézus Krisztus egy teljesen egyedül álló, egyetlen lény. Ő megteste-

siti az Isten szeretetét. A Jézus Krisztust imádni, szeretni és neki engedelmeskedni, egyenlő az Isten imádásával, szeretetével és neki való engedelmességgel. A Jézus életével összhangban élés egyenlő a megváltással, az azzal ellentétben élés egyenlő a bünbe éléssel. A ki mellette áll és őtet megismeri, az megismer minden igazságot.

Pető Áron.*

— Népballada. —

— A nap is fenn, nagy idő van
Te elkésel férjem-uram, —
— Indulok már, megyek, megyek,
— Jer, még egyszer öleljelek . . .
— Tiszta lész majd, miként a hó,
Meglakol a rágalmazó, —
— Várva-várom, hogy úgy legyen,
Beteg vagyok . . . becsületem! . . .
— Meggyógyítlak, megmentelek,
Megyek, édes, megyek . . . megyek . . .

A faluban a hír szája
Rájár Pető asszonyára,
Egész falu tele véle,
Hogy ő gonosz, hogy *roszféle.*
Ám azt, a ki hiresztelte
Be is fogták érte perbe,
Ma lesz Vinczen utoljára
Kitűzve a tárgyalásra;
Hej, — de *ő most is rosszul lett,*
S urát küldte maga helyett.

— Tanács urak, nemes bírák,
Kik az igaz törvényt irják,
Feleségem ma sem jött el
Ágyhoz szegzett betegséggel,
De én, a férj állok itten,
S esküszöm, hogy hazug minden,
Ki őt ily rut szidalommal,
Bemocskolta rágalommal;
Kérve-kérem, itéljék el,
Itéljék el jó lélekkel.

* Az 1894—95. isk. évben a Bulyovszkyné alapból 10 frt pályadíjat nyert mű.

Összeült az itélőszék,
Hogy az ügyet elintézzék,
Kihallgatták mindkét felet,
Bizonyságul tanút hetet,
Beteg asszony helyett férjét:
S a rágalmat elitélték; —
Elitélték jó lélekkel,
Egy szóval, egy értelemmel . . .
Van Pető nagy örömében,
Hogy asszonyán nincsen szégyen!

— Lám megmondtam, meggyógyitlak,
Mint a hó, úgy megtisztítlak . . .
Ifjú asszony, hű feleség,
Vásárfiát is viszek még:
Szép topánkát, meg viganót,
Keszkenőt is fővalót,
Ennivalót vacsorára,
Nagy lakzi lesz otthon már ma . . .
. . . Kis házikóm is látszik már,
A hű asszony ott van, ott vár.

Megrakodva Pető Áron
Átjött már a nagy határon,
Késő idő . . . ablakából
Haloványan mécs világol . . .
Nesztelenül, hogy benéze,
Jaj mit lát ott a mécs fénybe'?! . . .
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —
El zár ajtót és ablakot,
Rágyujtja a kicsiny lakot. —
Lángoló tűz künn az éjben,
Háborgó kéj benn a vérben . . .
Utját veszi visszafelé,
S megy ujra a — biró elé . . .

Simonfi Márton.

Unitárius lelkészkör.

A millenáris esztendő unitárius alkotásai között, reméljük, egyik áldásos alkotás leend az unitárius lelkészkör, mely október 24-én délelőtt alakult meg véglegesen. Kelemen Albert esperes mint az előkészitő bizottság elnöke nyitotta meg a népes

értekezletet. Boros György theol. tanár terjesztette elé az alapszabály javaslatot mely lapunk f. évi második számában közöltetett. A javaslaton az a lényeges módositás történt, hogy a lelkészkör a Dávid Ferencz egylettel nem lesz szervi összeköttetésben. Tagok lehetnek a rendes és segéd lelkészek s a papjelöltek és a theologiai tanárok. Tagdij évi 1 frt.

A lelkészkör elnökül megválasztotta és megnyerte Főtiszt. Ferencz József püspök urat, alelnökül választotta Kelemen Albert Esperest, titkárul Boros György theol. tanárt, pénztárnokul Mózes András kolozsvári lelkészt.

A lelkészkör müködése körébe vonja a lelkészi müködéshez tartozó gyakorlati és tudományos kérdések tárgyalását, s általában igyekszik elémozditani a lelkészek érdekeit. Hogy czélját megvalósithassa minden egyházkörben alakit fiókköröket, a központihoz hasonló szervezettel.

A lelkészkör megalakulása oly általános érdeklődés között történt, hogy mi jövőjéhez a legjobb reményeket füzzük s hisszük, hogy a lelkészkör, mint az unitárius egyház egyik organuma, mind az egyház egyetemének, mind a Dávid Ferencz egyletnek hasznos szolgálatokat fog tenni. Ebben nagyon sok függ a köri esperes uraktól, kiknek a fiók-körök megalakitása és vezetése kezébe van letéve.

„Unitárius szószék."

„Gondolj merészet és nagyot és tedd rá éltedet. Nem vész el semmi szin alatt, ki el nem csüggedett." Nemcsak el nem vész, hanem le fog győzni megmérhetlen akadályokat, meg fog hóditani ádáz ellenségeket.

Az unitárius egyházat nem hasonlitom a magyar hazához, az unitárius lelkészt nem hasonlitom a magyar hősökhez. Elfogulatlan ember tudhatja, miért és mennyit küzdöttek — régen. Ha a magyar nemzet az önvédelmi harczban 300 évig vérezett, az unitárius lelkész 300 évig a létért küzdött. Az ilyen harcznak az áldó békén és megnyugváson kivül mi az eredménye? Romok, pusztaság, parlag, dudva és elmaradottság.

1861-ben ez volt a magyar haza, ez az unitárius egyház képe és mégis akkor egy nehány ember arra gondolt, hogy szántani és vetni kell az Urnak mezején. Megalakitották a „Keresztény Magvetőt", hogy abban az unitárius lelkészek

kiadhassák beszédeikét. Ezzel a tervvel megjelent két kötet és adott 22 beszédet. Az idő változott, a K. M. átment a tudomány mezejére A szószék virágos kertjébe csak néha, egy-egy vasárnap tért be.

Ezt érezték az unitárius lelkészek, emlegették is, de a vágy csak egy nagy ünnepen: a nemzet ezredévi nagy ünnepén valósulhatott meg.

Ime itt van: *„Az unitárius szószék,* egyházi *beszédgyüjtemény Magyarország ezeréves fennállásának emlékére.“ Irták az unitárius lelkészek. Szerkesztette: Simó* János s.-kőröspataki lelkész. Merész gondolat volt, nagy vállalat, de a ki el nem csügged, czélt ér. Simó János sepsi-kőröspataki lelkészünk nem életét, hanem félévi nyugalmát rá tette és az ezredévi nagy nemzeti ünnepnek van egy szép unitárius emléke. Érdekes is, mert az unitárius egyház papjai java részének egy-egy jó gondolata, nemes érzése közkincscsé van téve. Nem kevesebb, mint 81 egyházi dolgozat, csaknem hetven unitárius lelkésztől. Becses, mert az évben előforduló minden ünnepi és vasárnapi alkalom szószólóra talált.

Egy pár adattal szolgálunk. Ferencz József püspök előszóval, egy papszentelő beszéddel és ezredévi imájával nyitja meg. Mindenik nagy becsü. Disze a könyvnek. A többit csoportositva emlitjük meg: Papszentelési 1, *Ezredévi* ima 3, beszéd 3, karácsonyi beszéd 5, ujévi 2, vasárnapi 24, husvételőtti 3, virágvasárnapi 1, konfirmácziói 1, nagypénteki 1, husvéti 3, ima 1, tavaszi 1, áldozócsütörtöki 1, pünkösti 4, toronyavatási 1, orgonaszentelési 1, papi beiktató 1, beköszöntő 1, őszi 1, Dávid Ferencz halála évfordulójára 1, őszi hálaünnep 1, iskolai év kezdetén 1, csapások idején 1, aratási 1, nyári 1, oratio 2, homilia 1, adventi 2, téli 1.

Az Unitárius szószék nem chablonszerü gyüjtemény. A szerkesztő azt akarta, hogy a gyakorló pap is, az olvasó közönség is — lehetőleg minden alkalomra találjon egy-két beszédet, egy két gondolatot. A gyüjteményben változó a terjedelem is, az alak is, felfogás is. Látszik, hogy az unitárius lelkész önmagát prédikálja, vagyis azt az Atyát, kinek áldó kezeit érezi, azt a Mestert, kinek evangeliumából táplálkozik, azzal a lélekkel, a mely áthatja lényét, azzal a szeretettel, a mely ég keblében a hiveiért.

A kritikus szem hihetőleg találni fog sok kifogásolni valót, ha azt keresi, sok nem tetszőt, ha saját izlését szeretné érvényesiteni, de a ki az „Unitárius Szószéket“ ugy fogadja, a mint adva van, egyszerü őszinteséggel és bizalommal, az sok kedves

órát fog szerezni magának. Vallásos meggyőződés, hitbuzgóság, hév és igazság utáni vágy hatja át e beszédgyüjteményt, melyet a legmelegebben ajánlunk olvasóink figyelmébe.

Boros György.

Az édes otthon.

— Egy pár szó a magyar olvasó közönséghez, első helyen a nőkhez —

Ez előtt pár hónappal egy amerikai nő, férjével együtt, eljött hazájából, azzal a szándékkal, hogy egy évet Európában töltsön. A távollét hosszu idejére elhozta magával legbecsesebb kincseit. Azok között volt egy csinos kis könyv, legkedveltebb olvasmánya: »Az édes otthon» két példányban. Egyiket magának, másikat annak az európai nőnek szánta, a kit saját otthonában megismer és megszeret Egy magyar nőt ért a szerencse Ez a magyar nő osztozni kivánt a szerencsében nőtársaival.

Örömmel értesitem a magyar olvasó közönséget, hogy «Az édes otthont» leforditottam magyar nyelvre A kis könyvben a szónál több az érzés, az érzésel versenyez a gondolat, mely lépten nyomon meglep, oktat, lelkesit és gyönyörködtet. Az otthont olyanná varázsolya szemünk előtt, a melyben telyesen jól érezzük magunkat mi is, vendégeink is, barátaink is; az életet olyanná, a mely kezdete a mennyei boldogságnak itt a földön.

A könyv az amerikainak megfelelő izléses és diszes kiadásban jelenik meg Kolozsvárt a Gámán János örököse jó hirü nyomdájában deczember első napjaiban.

Egy koronával megrendelhető alulirottnál.

Kolozsvár 1896. nov. 9 (Rózsa-utcza 2.)

Boros György.

Irodalom.

A székelyketeszturi unitárius gymnasium történelme, melyet Sándor János igazgató irt, megjelent és kapható Székely-Keresztur szerzőnél 1 frt 25 krért A műről lapunk 7-ik. számában nyilatkoztunk. A középiskola volt növendékei és barátai kedveskedjenek maguknak egy példánynyal. Az iskola-történelmek között számot tevő mű.

Biblia ismertetés Dr. Bartok György, ref pap és vallástanár ily czimü könyve alig egy év óta a második kiadást érte. E körülmény a könyv használhatósága mellett bizonyit A könyv négy részre oszlik. Az első rész bibliai földrajz s alaposan megismerteti a gyermekeket ugy a szent föld, mint az uj szövetségi történeteknek Palaestinán kivül fekvő részeivel. Talán igen sokat is ad ebből. A második rész 13 szakaszban magával a bibliával

foglalkozik. A harmadik rész az ó, a negyedik az uj szövetségi könyvek ismertetésével A könyv az I és II. gymn. számára van irva. Ha a vallástanitás egyetlen feltétele az ismeretek szerzése lenne, akkor a könyv minden tekintetben megfelelne a követelményeknek Ha azonban tekintetbe vesszük a tárgy természetét, mely szerint nemcsak az értelemhez, hanem a szivhez is kell, hogy szóljon és pedig tán még nagyobb mértékben, mint az észhez, akkor igen is tehetni kifogásokat ellene. Az a gyanunk van, hogy a második kiadást nem a könyv, hanem a czimlap érte. Üzleti világban szokásos saint fraud.

A 10-ik.

Ez a mi számunk! Ugy tartják, szent szám. Tiz ujjal dolgozik a két kéz, tiz parancsot adott a próféta. Tiz esztendeje, hogy „Unitárius Közlöny“ név alatt járjuk a haza bérczeit és rónáit. Hosszu idő tiz esztendő még a mindennapi élet emberének is, de nagyon hosszu idő annak, a ki másokról s főképpen a lelkiekről kell, hogy gondoskodjék tiz esztendő leforgása alatt minden hónapban. Az „Unitárius Közlöny“ azon a kevesen, a mely reá bizatott igyekezett hű lenni. Nem dicsekedik a multtal. Örvend, hogy él, mert a hozzáhasonló lapok között nagy volt a halandóság. Minden második megszünt élni. Neki tehát dicsőség az is, hogy él, de hála a Gondviselésnek, jó erőben érezi magát s hiszi, hogy az uj ezer évben reá váró sok munkát elfogja végezni kitartással és eredménnyel.

Az „Unitárius Közlöny“ a vallásos érzésre, az áldozatkész hitre és a tiszta erkölcsre igyekezik hatni. Fölkeresi az embereket otthonukban, társaságukban, magányukban. Azokat, a kik együtt vannak, buzditja a szeretetre, azokat, a kik távol vetődtek az otthon meleg tűzhelyétől, biztatja az elcsüggedés ellen. Az egyházak és az iskolák ügye figyelmét nem kerüli ki.

Az uj évre igéri, hogy a vidéki egyházi életre az eddiginél is fokozottabb figyelemmel lesz. Az uj évben a különböző vidékek vallás-erkölcsi mozgalmait fogja tárgyalni vidéki levelezői tollából, mert czélja, hogy a vallás-erkölcsi életet ébressze.

Föl a munkára! Jöjjenek, sorakozzanak melléje mindnyájan, kik akarói a jónak! De nemcsak pénzbeli segitséget kérünk, hanem szellemit is. A jó tanácsot mindig köszönettel fogadjuk.

Az uj évben egy kedves meglepetésben részesitjük olvasóinkat. *Dávid Ferencz képét önálló alakban megfogjuk küldeni mind a régi, mind az uj előfizetőknek.* Kérjük, sorakozzanak az uj ívre uj lelkesedéssel, uj áldozatkészséggel.

Unitárius Közlöny szerkesztői.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A lelkészi államsegély**, melyről egyik korábbi számunkban említést tettünk volt, kiutaltatott. A segélyek mennyiségéről szóló kimutatás megküldetett a köri espereseknek. A segély az egyház közpénztárnokától szabályszerüen bélyegezett nyugta mellett felvehető.

— **Kinevezések** A vallás- és közoktatási minister Kozma Imre polg. isk. tanitót hosszufalusi áll. polg. fiuiskolához tanitóvá; Gelei Vilmos tanitót a maros-ludasi; Kováts Bálint tanitót az ádámosi; Gálfalyi Ferencz okl. tanitót a gerendi iskolához; Szilágyi Tamás okl. tanitót a kövendi áll. elemi skolához r. tanitókká kinevezte.

— **Orbok Mórt a** pozsonyi nőképezde tanárát a vallás és közokt. minister kinevezte a kolozsvári fiuképezde igazgatójává. Őszintén üdvözöljük uj állásában s kivánjuk, hogy kiváló tevékenysége, mely főleg a tankönyv irodalomban olyan nagy elismerést vivott ki számára, érvényesüljön a jövendő tanitói karában egészséges szellem, munkakedv és hazafias érzés megteremtésében. Orbók csak 42 éves, tehát legteljesebb erőben levő férfi, kinek müködéséhez az érdekelt körökben a legjobb reményt füznek.

— **A küküllői egyházkör** nevelésügyi bizottsága az uj iskolai évben derekasan kezdett ismét munkához. Volt már gyülése Dicsőszentmártonban és Deésfalván, deczember 11-én pedig Dombon lesz gyülése.

— **A milleniumi kiállitás** alkalmából a kereskedelemügyi minister ő nm. a kiállitó intézetek és a közremüködők között kiállitási éremmel tüntette ki a kolozsvári főiskolát és az unitárius egyházat; elismerő oklevéllel a székelykereszturi és a tordai unitárius gymnasiumot, Benczédi Gergelyt, Borbély Sámuelt közremüködésért, Gáspár János tanárt jó munkáért; kolozsvári unitárius elemi leányiskolát szorgalomért; Fűzi Katinka n.-enyedi polg. isk. tanitónőt izléses és módszeres munkákért, Pákei Lajos kolozsvári fa- és fémiparisk. igczgatót helyes irányu vezetés és sikeres tanitásért a közremüködők érmével; a mezőgazdesági csoportban milleniumi nagy éremmel Szentkirályi Árpád földbirtokost székely tengeri előállitása és forgalomba hozásáért; kiállitási érmet dr. Gáspár János Temesvárt, jó munkáért; a borászati csoportban kiállitási érmet Fekete Pál utódai, Kovács János; erdészet-csoportban, kiállitási érmet Bedő Albert; közremködők érmét Fekete Lajos a népipar előmozditásáért Nagy Lajosné.

— **Seregélyesen** az unitáriusok kik karácsony másod napján két éve éltek először urvacsorával — alakitottak csinos kis imaházat, melynek felavatási ünnepe nov. 15-én volt, mikor a polgárdiak is átmentek az ünnepségre, melyen a község intelligentiája is teljes számban résztvett. A gyülekezet éneke után a polgárdiak által ajándékozott szószékről Demeter Dénes lelkész kenetteljes ima után beszédet mondott I. Mózes XXXVIII. 11—12. versei alapján Mikor lesz az egyszerü hajlék Isten háza? — Akkor, ha itt az egy igaz Istenhez tisztaszivből imádkoznak. Őszi hálaadási urvacsorát is most osztott, melyben más vallástelekezetüek is mind részesültek. A hivek kivánságára délután is volt istentisztelet. Estve Ködmentsi János megyei bizottsági tag házánál társas vacsora volt.

— **A hom.-szt-páli** iskolánál egy második tanitói állomás rendszeresitetvén, arra Nemes Erzsi okl. tanitónő megválasztatott. Állomását nov. közepén foglalta el. Üdvözöljük.

— **A hom-szt-páli** unitárius egyházközség diszes mesteri házat épitett ez év folytán, benne diszes tanteremmel.

— **Lókadba** Göncz Mihály f.-váraljai lelkész neveztetett ki. Uj állomását nov. 30-án foglalta el

— **„Az édes otthon“**. Ez alatt a czim alatt fennebb egy felhivást közlök. Az a benső, bizalmas viszony, a mely a szerkesztő és az olvasó között a hosszas együttlét alatt létre jő, feljogosit egy pár szóra. „Az édes otthont“ Williamsné, az a kedves amerikai nő hozta magával, a ki Toroczkót és vidékét, a Nyikó vidékét és ott egyházainkat, férjével, a tudós new-yorki lelkésszel együtt meglátogatta. Ennyiben a kis könyv közös emlék. A könyv olvasójának — legyen szabad — azt a jó tanácsot adni, hogy a férj nejével, a nő férjével, a barát barátjával olvassa együtt, egyszerre. B. Gy.

— **„Az Unitárius szószék“** nagy 8 rét könyv I—VIII. 1—484 lap, tehát több mint 30 iv. Ára 2 frt 80 kr., mely összeg Simó János lelkészhez küldendő Sepsi-Köröspatakra.

— **Bibliai történetek.** Tarcsafalvi Albert íly czimü könyvének a népiskola 3. és 4-ik osztályába tankönyvül bevételét az E. K. Tanács hivatalosan elrendelte. Ezt mi főleg azért közöljük, mivel ugy értesültünk, hogy sok iskolában nem a hatóságilag felvett könyvet használják, hanem azt, a melyik tetszik. Reméljük, hogy a f. évben megtisztul a helyzet.

— **Májai István** tordai volt derék tanárunk arczképét és életrajzát az uj év egyik számában fogjuk közölni.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Dávid Ferencz ünnepély. A theologusok önképző egylete már évek óta törekedett arra, hogy legnagyobb vezérszellemének, Dávid Ferenczneк halála évfordulója alkalmával nyilvános ünnepélyt rendezzen. A mi eddig lehetetlennek látszott megvalósult. Minden tekintetben sikerült az első ünnepély, melyet az egylet nov. 15-én rendezett. A nagy terem zsufolásig megtelt érdeklődő közönséggel. Ott voltak: Ferencz József püspök ur a főgymnasium igazgatója, Boros Sándor ur, a tanári kar, Nagy Károly ref. theol. tanár stb. A diszterem nagy részét a diszes női közönség foglalta el. A magasztos ünnepélyt a dalkör énekkel inditotta be, melyet a már annyiszor megdicsért Iszlai Márton vezetett, azután Ekárt Andor isk. főnök tartotta meg hangulatos imáját, melyet ismét a dalárda éneke követett Ezt követte az egylet védnöke tiszt. Boros György ur beszéde, melyben számot adott az egylet müködéséről s azon körülményt, hogy az egylet ötven éves fennállása alatt a nyilvánosság előtt ezideig miért nem szerepelt. Ezután Gálfi Zsigmond I. theol. szavalta el Murányi Farkas Sándornak Dávid Ferencz halálának három százados ünnepélyére irt. Emlékezzünk cz. jeles ódáját nagy hatással. Majd Deák Ferencz olvasta fel Dávid Ferencz reformácziója cz. tanulmányát, melyet a hallgatóság éljenzéssel jutalmazott Nagy Béla II. éves theol. szavalta Tarcsafalvi Albert „November 15-ike' cz. szép alkalmi költeményét, mely után a dalárda énekével az ünnepély véget ért. A közönség, a mint volt is alkalmunk hallani, dicséretét fejezte ki az egylet lelkesedése s lelkesedésében kifejtett munkássága felett. t—r.

Karácsonyi ajándékul ajánljuk olvasóinknak a Dávid Ferencz Egylet kiadásában megjelent szép költeményét Tarcsafalvi Albertnek „A fejedelem és papja.“ Egy szám 10 kr. Jószivü emberek ha 5 frtot beküldenek 100 példanyt küldünk meg, hogy egy egész falu gyermekét lassák el ajándékkal. — „A jó gyermek könyvét“ 23 krért gyermekeknek; az „Édes Otthont“ barátoknak, jó ismerősöknek egy koronáért megszerezhetni lapunk szerkesztőségénél.

Az „Unitárius Közlöny“-ből mutatváuyszámot bárkinek küldünk, ha a nevét pontosan megkapjuk. E végett a megelőző számhoz levelező lapot mellékeltünk. Kérjük kitöltését.

Tanulóknak az Unitárius Közlönyt a jövő évben is kedvezményes árban 60 krért adja a Dávid Ferencz Egylet. Ez összeg a tanitó vagy tanár urak utján előre beküldendő.

Az egylet pénztárába f. é. okt. 30-tól nov. 24-ig rendes tagsági dijat fizettek: Boér Gergely, Abrudbányai Béláné, Váradi Károlyné, Orbok Ferencz, Darkó Domokos, Veress Vilmos dr., Kovács János, Dengyel János Kolozsvár, Péter János Kis-Sebes, alsó-szováthi Egyházközség 96-ra.

Az egylet perselyébe 1 frtot ajándékozott özv. Pataky Istvánné Kolozsvárt.

Kolozsvárt, 1896. nov. 24-én.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

— **Szerkesztői izenetek. B.** lelkész urnak. A mint már korábban is megirtuk ezen a helyen, a lelkészi nyugdijintézetbe belépés kötelező. Nagy hibát követ el, a ki azonnal be nem áll. A kérelem mellé csatolni kell keresztlevelet és az állomás elfoglalását (beiktatását) igazoló bizonyitványt. — **Kereszturi.** A kolozsvári iskola történetéről a K. M.-ben közölt ismertetés tanulságos és érdekes — ezt nem tagadhatjuk a vett figyelmeztetés után. A kereszturiról közölt azonban még olyanabb. Hogy e könyv kelendősége az ilyen ismertetésnek sokat köszönhet-e vagy keveset, azt talán könnyebb megitélni ott, mint itt. **Többeknek.** Köszönet a beküldött uj nevekért. Kérjük olvasóinkat használják fel a 11. számhoz mellékelt levelező lapot! **Jelenvoltnak.** A kérdésre felelet: Tessék utána nézni az országban. A fenntartóság mindenütt megemlékezett alkalmazottjairól. Sajnos, hogy ekkl.-ink vagy nem voltak olyan helyzetben, vagy nem gondolták meg, de hála, hogy a kormány gondoskodott róluk is. A költeményt és felolvasást a f. e. titkár kérje be és küldje fel. Méltányolni fogjuk. **A. D** T – a. A szükséges adatokat már megkaptuk. Valahogy megélünk. A korábban kért számokat küldjük. **Ü. B.** A – s. Tudjuk méltányolni panaszát és keserveit. Valóban nagy és nehéz próbák, de a hatóságot nem illeti gáncs. Egy-két esetből nem lehet itélni s azon valóban csodálkozunk, hogy azt a bizonyos 100 frtot annyian emlegetik még olyanok is, a kik állandóan többet élveznek itt is igazolva van, hogy érdekelt fél nem lehet biró **B Á.** „A baptiszta zsoltára“ elég érdekes tárgy, de igen hosszadalmas és semmi oly tanulság nem vehető belőle, a mely jogczimet adna a közlésre. Másolatban jobb lehetett volna. A lelkes missióhoz kitartást kivánunk. **D. D.** „Karácsony est“. Köszönjük, de igen hosszu, rövidebbet szivesen Levél megy.

TARTALOM: A kolozsvári unitárius templom. (Képpel.) Boros Gy. 194. l. — A boldogság titka. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 106. l. — Az angol unitárius lelkész helyzete és munkaköre Józan Miklós 108. l. — Karácsonkor (Költemény.) Dézsi Mihály. 201. l. — Dávid Ferencz ünnepély. 202 l. — Hervadás. Deák Miklós. 204. l. — Első hó. (Költemény.) Szász András. 207. l. — Székely-kereszturi gymnasiumunk ügye Pap Mózes. 208. l. — Tudományos apróságok 210. l. — Pető Áron. (Népballada.) Simonfi Márton. 212. l. — Unitárius lelkészkör. 213 l. — Unitárius szószék. Boros György. 214. l. — Az édes otthon. Boros Gyö gy. 216. l. — Irodalom. 216. l. — A 10-ik, Unitárius Közlöny szerkesztői. 217. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A lelkészi államsegély. Kinevezések. Orbók Mór. A küküllői egyházkör A milleniumi kiállitás. Seregélyesen A hom.-szt-páli. Lokadba. „Az édes otthon.“ „Az unitárius szószék.“ Bibliai történetek. Májai István. 218. l. — Egyleti élet és munkásság: Dávid Ferencz ünnepély. Karácsoni ajándék. Az „Unitárius Közlöny“. Tanulók. Nyugfázás

---

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputeza 2.)

frt; Létay Károly 1 frt; Karsa Elemér 1 frt; Székely Dénes 2 frt; Amberboj Miklós 1 frt; Barkó László 1 frt; Fodor Domokos 1 frt; Gudi Iván 1 frt; Czakó László 1 frt; Bergay József 1 frt; Csongvai Domokos 2 frt; Kinedrs Mózes 1 frt; Csongvai Béla 1 frt; Fodor Imre 1 frt; Fodor Pál 1 frt; Sófalvi Sándor 1 frt; Foder László 1 frt; Velics Ilona 1 frt; Nagy Balázs 5 frt; Hajós János 20 frt; Pálfi Sándor gy. ivén ny. szt. márton, csiktalvi, jobbágyfalvi és buzaházai hivek: 8 frt 80 kr; Péterfi Áron 2 frt; Ajtay János 4 frt; Gál Lajos Kövend 2 frt; Domokos Arpuél 2 frt; Derzsi Károly 37 frt 85 kr; Dr Gál Kelemen neje Fekete Ilona, fiok Gál Ernő nevére 12 frt; Özv. Fekete Pálné 5 frt; Szentiványi Gyula 25 frt; Gálfi Lőrincz 10 frt; Albert Iván 30 frt Ezen közlemény összege 434 frt 98 kr. Az első közleménynyel 1476 frt 16 kr.

Kolozsvárt, 1897. junius 28. **Ferencz József**
unitárius püspök.

Az ezredéves alapra tett ezen kegyes adományokról szóló kimutatást a föt. püspök ur még a f. év junius havában rendelkezésünkre bocsátotta volt; de különböző okok miatt közlése elmaradt. Most annál nagyobb örömmel közöljük azt. mert a közelebbi egyh. főtanácsnak sikerült a föt. püspök urat az alap további gyüjtésére is megnyerni és igy reményünk lehet., hogy a leányzó nem halt meg, csak egy kissé a mi közönyünk miatt is elaludt volt. De velünk együtt, hisszük, felébred. Ugy legyen. **Szerk.**

— **Miként nevelhet a tanitó** vallásos érzésü embert? E fölötte fontos kérdést a D. F. E. kereszturi fiókja pályatételül tűzte ki és Pap Mózes szkereszturi tanár derekasan megfelelt rá, a pályadijat elnyerte és most a fiókegylet az értekezést kiadta. Hasznos munkát végzett. A ki elolvassa sok hasznost fog találni benne. A szerzőnek gratulálunk s a füzetet ajánljuk mindenkinek. Ára csupán 5 kr.

— **Halálozások.** Részvéttel értesülünk hogy tarcsafalvi lelkészünk Ürmösi Sándor neje Végh Ilona nov. 13-án élete 30-ik házassága 10-ik évében meghalt. Férjén kivül kis fia és nagy család gyászolja.

Édes Otthon. A karácson közeledte alkalmából olvasóink becses figyelmébe hozzuk az „Édes Otthon"-t melyet ugy olvasói, mint a sajtó oly kedvesen fogadtuk. A sajtó véleménye: „Magyar Hirlap": a házias élet örömeit irja le s arról beszél, hogy milyennek kell lenni a ház tájékának, meg a csöndes, boldog házias életnek". Székes-fehérvár és vidéke: „Bár nem a karácsoni könyvpiaczra készült, azért karácsoni és ujévi ajándékul bátran megveheti mindenki. Az érzések egész sora, a gondolatok egész legiója van egy egy fejezetben kifejezve, s az ember ugy van velök, mint mikor a rét tarka virágai közöl nem tudja, melyik kedvesebb, nem tud választani". „Magyarország": kedves poetikus modorban utasitásokat ad az asszonyoknak arra nézve, hogyan tehetik otthonukat barátságossá, meghitté, széppé s benne az együttlétet kellemessé. „Kolozsvár": érdekes, meleg hangon irt mű. „Ellenzék": A fordító finom műérzékére vall, hogy ennek a kedves kis munkának fordítására vállalkozott s örömmel fogadjuk azt annál inkább, mivel ilyen fajta mű irodalmunkban még nem jelent meg . . . Igazán kedves hangulatba ragad ez a kis könyv, különösen az utolsó fejezet, mely értékében valamennyit felül mulja; a mély vallásosság, mely minden sorát áthatja, a családi élet vonzó rajza annyira lebilincseli lelkünket, hogy nem hagyhatjuk félbe, mig el nem olvassuk. Aranyos-Vidék: A füzetkének olvasása közben igazán mintha tünderek mézédes beszédét hallottam volna, a kik égi hazájukból tündöklő napsugáron szállottak földre le, hogy regét mondjanak az édes otthonról s mindarról a mi azt bűbájossá teszi, a költészet s dal állandó tanyát találván ott minden időtájt". Ára 1 korona. Megrendelhető szerkesztőségünknél.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Mindenki lendithet a Dávid Ferencz Egylet ügyén, ha sziveskedik bár egy levelező lapon értesiteni akár a missioi bizottság elnökét Ferencz Józsefné Ő méltos. akár az egyleti titkárt azoknak az unitárius ismerőseinek a cziméről és lakásáról a kik az egyházközségeken kivül idegenek között laknak. Kérjük az egyleti tagokat tegyenek ajánlatot arra nézve hogy az Unitárius Közlönyből ingyen példányok kiknek küldendők.

Dávid Ferenczkép. A Kriesh Aladár féle kitünő történelmi kép az 1568. évi országgyülés remek fénykép másolataiból egy pár példány kapható szerkesztőségünknél 2—2 frtért. Azok a kik korábbban előjegyeztették nevüket a kép árát sziveskedjenek beküldeni. A f. évre igértük volt a kép lenyomatát olvasóinknak, de még nem válthattuk be igéretünket. A f. évi tagok és előfizetők a jövő évben is igényt tarthatnak a képre.

Karácsoni ajándék. Egy pár fillérbe kerül s mégis kedves és hasznos lesz. A legszegényebb ember is megszerezheti gyermekének. Mi ez? A „Fiatalság Barátja“ legujabb száma, melyet 10 krért (20 fillér) bárki nevére megküldünk és ha többen rendelik meg egyszerre, akkor még azt a kedvezményt is nyujtjuk, hogy 2 koronáért 20 péld. kapnak.

A Dávid Ferencz egylet központi Választmánya az 1897—98. egyleti évre a saját kebeléből: 1. missiói 2. pénzügyi és gyüjtő, 3. rendező, 4. irodalmi szakbizottságokat alakitott a következő tagokból:

A. *Missioi bizottság tagjai:*

Elnök: Ferencz Józsefné.
Társelnök: Fekete Gábor.
Tagok: Koronka Antalné
Fangh Erzsébet
Orbók Mór
Dr. Veress Vilmos
Árkosi Lajos
Boros György.

B. *Pénzügyi és gyüjtő bizottság:*

Elnök: Haller Rezsőné.
Társelnök: Pataki Istvánné.
Tagok: Dr. Nyiredi Gézáné
Koronka Antalné
Hajós János
Gyulay László.
Mikó Imre
Gálfi Lőrincz
A titkár.

C. *Rendező bizottság:*

Elnök: Zsakó Istvánné.
Társelnök: Boros Györgyné.
Tagok: Hajós János
Dr. Engel Gáborné
Dr. Lehmann Róbertné
Árkosi Lajos
Dr. Gál Kelemen
Iszlai Márton
A titkár.

D. *Irodalmi bizottság:*

Elnök: Hajós János
Társelnök: Kozma Ferencz
Tagok: Kőváry László
Orbók Mór
Dr. Veress Vilmos
Dr. Gál Kelemen
Gálfi Lőrincz
A titkár.

Az egylet pénztárába f. évi szept. 29-től november 23-ig rendes tagsági dijat fizettek: Kovács Dénes Zilah 98-ra, Varga János Toroczkó. Vass Domokos, Veress Lajos dr., Jelen Józsefné. Pakey Lajos. Nick Antalné Kolozsvár 97-re, Székely András A Jára 96-ra, Ehrenverth Ignáczné, Földesi Mariska Sz.-Ujvár 97-re. Csipkés Árpád Csikszereda. Márkos András Segesvár 96-97-re, Mikó Dezső Abrudbánya 97-re, Rázmán Elek Komjátszeg 96-97-re, Székely Miklós Torda 97-re Gothárd Sándor Szováth 98-ra, Nemes József. Haller Rezsőné, Augstein Gyula 97-re, Perédi József 96-97-re, Boros Györgyné 96-97-re Kolozsvár, Radó János Déva 97-re. Pálfi Máté Bágyon 96-97-re. Fülüp Mózes Kide 98-ra, Nagy Balázs Torda 97-re, Perei Mihály Mező-Berény 96-97-re

Előfizetői dijat fizettek: Kovács István Moha, Szekula Ákos Kolozsvár, Germann Béla H.-M.-Vásárhely 97-re, Székely Mózes N.-Szeben 98-ra.

0 frt. alapitói dijat fizetett Ürmössy Miklós B.-pest.

A küküllőköri f. e. pénztárába rendes tagsági dijat fizettek: Kiss László M.-Sáros 93-94-re. Ütö Lajos Dombó 96-ra, Gvidó Béla D.-Szt.-Márton 97-re, Csiki Elek M.-Szt.-Benegek 88-89-re, Kiss Sámuel Széplak 97-re.

A háromszéki f. e. pénztárába fizettek: Raduly Berta 97-re, Özv. Boncza Györgyné 97-re, Varga András 96-97-re, Imre József 97-98-ra, Imre Györgyné, Imre Lajos 97-re.

A felső-fehérköri f. e. pénztárába többen fizettek 21 frtot, miről azonban részletes névsor nem küldetett.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Egy frt 28 krt, Névtelen 15 krt Szabó Lajos Medgyes 5 frtot

Kolozsvár, 1897 november hó 23-án. **Gálfi Lőrincz,**
egyleti pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Szmtn. B.-a Az „emlékezet“ mai tárgyánál fogva is kellemes hatást tett rám. Azontúl sok mondani valóm volna, a mit csak személyesen végezhetnék ugy a hogy vezetném. Gyökeresen át kell dolgozni kétszeres Rim és ritmus, olyan kellékek a melyeket be kell szerezni. Némi érzéke van, a gyakorlat és a tanulásokat pótolhat. A gondolat tiszta, a hasonlat találó és világos legyen! A két utolsó versszakban egész mást kellene elmondani. Inkább azt, hogy mi sokat nyerénk, hogy miénk volt oly soká és életében átadta mindenét. **Hálaadás** Olvassa el még egyszer és gondoljon utána, hogy mi az igazi tartalom benne. Hálát lehet és kell is rebegni karácsonkor, de hogy vers legyen belőle, még sok minden kell hozzá, a mi idővel megjöhet. **—i.—g.—va.** Arra elvoltunk készülve, hogy a Györfi felolvasásának meg lesz a hatása. Azt hisszük mi is, hogy az esperesi vizsgálatok előtt nagy takaritást tesznek. **Sz. G.** urnak Medgyes. Köszönet a gyors válaszért. Lesz gondom az életrajz megszerzésére. A küldeményt a perselybe helyeztük. — **S. M—s.** Nagyon alaposan téved. A mi theologiánkon nincs oly rózsás állapot, a milyet képzelni sziveskedik. Ön bizonyosan össze tévesztelte a kolózsvári ev. ref. theol. tanárok fizetését a miénkkel. Az ügynek csak személyi ága forgott fönn a főtanácson. Minthogy az a szerkesztőt igen közelről érintette nem szellőztethetjük. Videant consules!

Olvasóinkhoz.

Egyletünk elnökének a lap élén kibocsátott „Szózata“ fölment engemet az egyesülés mellett való buzditás alól. Inkább csak az „Unitárius Közlöny“ jövőjéről akarok szólani. Hogy ezt tehessem utalok a lap fejére. Ime eljutott már a X-ik év 12-ik számához. Összesen mintegy 125-ször fordult meg az olvasók kezén. Hány gondolatot közölt, hányat ébresztett föl, hányszor adott lelkesedést és hányszor vigasztalt? ezt csak az olvasók ezrei együttesen tudnák megmondani. A szerkesztőség sokszor érezte, hogy munkája nem fölösleges. Egy-egy visszhang az ajakról, egy-egy levél a távolból legtöbbször meghozta, a mit nem vártunk, de a mitől mindig ujabb lelkesedést nyer-

tünk: az elismerő és buzditó szavakat Szerkesztőségünknek ez volt a jutalma és ez több volt, mint a mit remélt. A kezdet tiz évében részint Nagy Lajos tanárral a költővel, részint Dr Brassai Sámuellel a bölcsesel együtt oldottam meg a szerkesztés sok irányu föladatát. Az uj időszakokra egyedül vállalkoztam a szerkesztői munkára, abban a tudatban, hogy az elmult tiz év alatt az „Unitárius Közlönynek“ egy derék kis irói gárdája állott elé. Ebben a gárdában bizva-bizom én mint szerkesztő és hiszem, hogy a t. olvasó közönség sem fog csalatkozni. Legyünk jó reménységgel! Legyünk bizalommal! Legyünk egyenlő akarattal az iránt, hogy ez a kis lap a maga missioi föladatát oldja meg minden irányban.

A jövő évre fokozott buzgóságot igérek olvasóinknak A rendes rovatok mellett lesz gondom képekre és a mennyire a szük keretben lehetséges, a házi buzgóság ápolására közölni fogok egy-egy rövid *vallásos elmélkedést* és *imádságot*. Hiszem, hogy ez kedves lesz ugy a családban, mint a családtol távól levőknek.

Kérem a kedves olvasókat támogassanak ebben a szép és szent munkában jó akarattal, buzgósággal, áldozat készséggel. Ha jó gondolataik támadnak ne rejtsék el a szerkesztő elől, ha kivánságaik vannak szives meghallgatásra számithatnak.

Fogjunk kezet és Isten nevében kezdjük és végezzük a munkát együtt egy akarattal, szeretettel, hittel és lelkesedéssel.

Boros György.

TARTALOM: Enyedi György emlékezete. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 206 lap. — Szózat. Hajós János. 208. l. — Sub auspiciis Regis. 210. l. — „Békesség és jóakarat tinéktek“ (Költemény.) Végh Mátyás. 212. l. — Aranyos-Rákosi Székely Sándor sirja felett: Fekete Károly. Mikó Lőrinez. 213. l. — Irodalom 218 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: A Berde Mózes hagyatéka. Albert János A szegény papok helyzetén. A fentebbi tudósitással. Simó János. A segesvári l.-egyház. Emlékünnepély. Enyedi György emlékezete. Enyedi György élete és hatása. Gálfi Lőrincz. A tordai unitárius egyház. A felső-fehérkör. Az ezredéves alapra tett adományok. Miként nevelhet a tanitó. Halálozrsok. Édes Otthon. 213. l. — Egyleti életés munkásság: Mindenki lendithet. Dávid Ferenczkép. Karácsoni ajándék. A Dávid Ferencz Egylet központi Választmánya. Nyugtázás. Szerkesztői izenetek. 222. l. — Olvasóinkhoz. Boros György. 223. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)